

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 496
Παρασκευή
12 Ιουνίου 1997
Δρχ. 250

Ο Δ Ο Ι Π Ο Ρ Ι Κ Ο

Βελιγράδι - Κόσοβο - Τέτοβο - Σκόπλι

ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΡΙΟ
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ

ΣΥΝ: ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΜΙΛΟΥΝ 4 ΣΤΕΛΕΧΗ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
ΣΙΔΕΡΕΝΙΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ -
ΧΑΡΤΙΝΟ ΠΑΡΟΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ
Η ΜΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΚΟΥΠΙΔΙΩΝ
ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΤΟ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ
ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

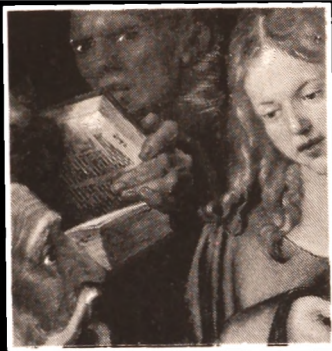
τα βιβλία της «γνώσης»

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

Μόλις
Κυκλοφόρησε

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΟΣ
ΣΤΗΝ
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

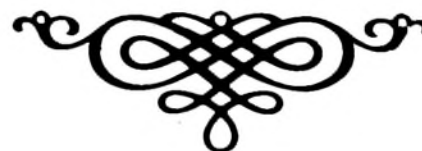

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

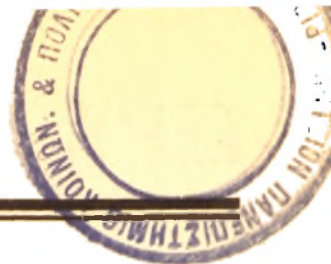
ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΟΣ
ΣΤΗΝ
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Το κάλλος, η τέχνη, η αισθητική είναι τ' αντικείμενα του **Ουμπέρτο Έκο** στο καινούριο του αυτό βιβλίο. Ο μεγάλος συγγραφέας μας δίνει ένα ακόμα μαγικό βιβλίο και μας ξεναγεί μ' έναν ιδιοφυή τρόπο σε χώρους, σε εποχές και σε θέματα, που συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση του σημερινού πολιτισμού μας.

εκδόσεις
«γνώση»

Ιπποκράτους 31, 106 80 Αθήνα Τηλ.: 3620 941 – 3621 194
Για τους Βιβλιοπώλες: Αποκλειστική διάθεση ΔΑΝΑΟΣ Α.Ε.
Μαυρομιχάλη 64, 106 80 Αθήνα, Τηλ.: 3604 161, 3631 975, 3611 054

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 19ος
• Τεύχος 496
Παρασκευή 12 Ιουνίου 1992
Δρχ. 250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

• Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
• Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξάμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

• Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:

Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240

• Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ - ΚΟΣΟΒΟ - ΤΕΤΟΒΟ - ΣΚΟΠΙΑ

36

Ένα οδοιπορικό του εκδότη του ANTI στην τέως γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Μια ανήσυχη ηρεμία πλανάται πάνω από την αναβίωση του εθνικιστικού φαντάσματος.

Προς το συνέδριο του ΣΥΝ

11

Σύννεφα και στη Θεμιστοκλέους. Το πιο φιλόδοξο εγχείρημα της εγχώριας Αριστεράς έχει βαλτώσει. Στη γωνία το περιμένει το ΠΑΣΟΚ —που φλερτάρει κάποιους με «άγριες» διαθέσεις.

ΝΔ: Νέο ξεκίνημα με ...όπισθεν

14

Νέο ξεκίνημα ανήγγειλε το υπνώττον και σπαρασσόμενο κυβερνών κόμμα. Εμφύλιοι, ναυαγισμένα σχέδια, διαρκείς αναβολές για συνεδρίαση της Κ.Ο. Και, ως δαμόκλειος σπάθη, επικρέμαται ο ανασχηματισμός.

ΕΟΚ: Στο βασίλειο της Δανιμαρκίας

22

Something is rotten in the State of Denmark. Σαίξπηρ, Άμλετ, Σκηνή IV, Πράξη I.

ΡΙΟ: ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕ

28

Ούτε σάμπα ούτε ρούμπα... Οι αναπτυξιολόγοι επικρατούν, ο πρόεδρος Μπους δεν ρισκάρει το εύθραυστο φάντασμα της ελευθερίας της χώρας του —κι η γη κινδυνεύει. Γράφουν ο Άκης Μπογιατζής και η Μαρία Καστρισιανάκη.

Η ΜΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΚΟΥΠΙΔΙΩΝ

*Αργομισθίες,
εκβιασμοί, απειλές,
συκοφαντίες,
βιαιοπραγίες...
Κυκλώματα και
«νονοί» στο Δήμο
Αθηναίων γύρω από
την αποκομιδή των
σκουπιδιών. Ένα
αποκαλυπτικό
ρεπορτάζ.*

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 6

ΒΑΡ - ΒΑΡ και

«Μακεδονικό»

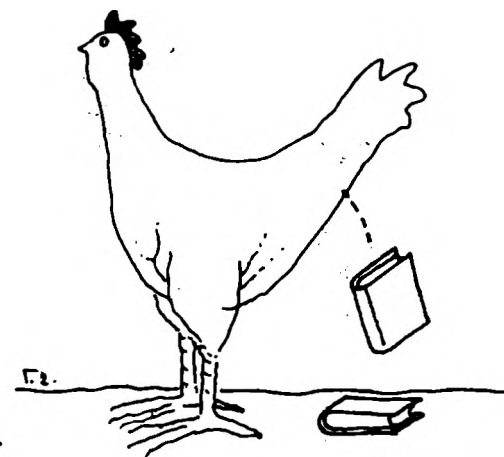
ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

ΤΥΠΟΣ 10

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 48

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 51

Ένα βιβλίο κυκλοφόρησε προσφάτως και παρουσιάστηκε ως το εγχόλπιον του καλού δημοσιογράφου. Αντικείμενό του, η ελληνική γλώσσα —που την κακοποιεί απροκάλυπτα. Τελικά, ούτε στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις...

ΩΡΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Η ΩΡΑ των οριστικών αποφάσεων για το θέμα των Σκοπίων έφτασε. Όλα δείχνουν ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα βρίσκεται προ αποφάσεων. Καμιά έκβαση δεν μπορεί βέβαια να αποκλεισθεί θεωρητικά.

ΘΑ ΑΞΙΖΕ όμως να σκεφτούμε αν η παράταση του προβλήματος συμφέρει ή όχι στην Ελλάδα κι αν έχουμε τίποτα το πιο θετικό —που δεν μπορεί να είναι τίποτα άλλο παρά η πλήρης επικράτηση των ελληνικών απόψεων— να αναμένουμε. Να σκεφτούμε δηλαδή αν ο χρόνος δουλεύει υπέρ μας ή εναντίον μας. «Πιστεύω ότι ο χρόνος πλέον πλησιάζει προς το τέρμα του, ο χρόνος της εκκρεμότητας», εκτίμησε ο κ. Μητσοτάκης την περασμένη Τετάρτη μετά τη συνάντησή του με τον πρόεδρο της δημοκρατίας. Για να τοποθετηθεί εν κατακλείδι ότι «η θέση της Ελλάδος είναι σταθερή και αμετακίνητη». Η ΜΑΧΗ που δόθηκε σ' όλα τα μέτωπα, το διπλωματικό, της ενημέρωσης, της εθνικής κινητοποίησης ήταν σκληρή, μολονότι η διαθεσιμότητα των μέσων δεν ήταν επαρκής. Ούτε τα επιχειρήματά μας ήταν σαθρά ούτε κανείς αδράνησε. Το αντίθετο, μάλιστα, παρά τα όσα επιπολαίως γράφονται. Συναντήσαμε όμως ένα αδιαπέραστο πλέγμα συμφερόντων, ευρωπαϊκών και υπερατλαντικών. Κι έχουμε αγγίξει τα όριά μας. Θα πρέπει στο τέλος να αντλήσουμε χρήσιμα διδάγματα απ' αυτή την ιστορία. Αλλά δεν είναι της ώρας.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ δικαιούνται να γνωρίζουν τις επιλογές που έχει αυτή τη στιγμή η χώρα μπροστά της. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία και τη δική μας εκτίμηση της κατάστασης, η πλήρης ικανοποίηση των ελληνικών θέσεων και των τριών κοινοτικών όρων για την αναγνώριση των Σκοπίων, όπως αποφασίστηκαν στις 16 Δεκεμβρίου 1991, είναι μάλλον αδύνατη.

ΚΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ η επιλογή τίθεται μεταξύ συμβιβασμού και οδυνηρής ήττας με διάφορες εκδοχές, για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους. Κάθε εχέφρων πολιτικός θα επέλεγε το συμβιβασμό και μάλιστα θα προτιμούσε να αναλάβει την πρωτοβουλία παρά να αναμένει την επιβολή του, αν είναι προσανατολισμένος προς αυτή την κατεύθυνση.

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ επιθετική πρωτοβουλία συμβιβασμού στο θέμα των Σκοπίων θα μπορούσε να συνίσταται στην πρόταση για τη δημιουργία δυο καντονίων, ενός αλβανικού και ενός σλαβομακεδονικού ή άλλως πώς, με ομοσπονδιακή δομή και με ουδέτερο κρατικό προσωπείο. Αλλά η αντίληψη αυτή θα πρέπει να τεθεί στο πλαίσιο μιας γενικότερης αντίληψης για την ειρήνευση στη Βοσνία. Συνάδει η πρόταση αυτή με τη συνειδητοποίηση που αρχίζει να διαφαίνεται σε Ευρώπη και Αμερική, ότι η ομοσπονδιακή πολιτειακή συγκρότηση είναι η καταλληλότερη δομή για την επιβίωση πολυ-εθνοτικών κρατών. Δεν είναι δυνατόν να αγνοούνται τα δικαιώματα τεράστιων μειονοτήτων ούτε να αναγνωρίζονται ως κράτη μη βιώσιμες οικονομικά και πολιτικά μικρές εθνότητες ή οιωνεί εθνοτικές ομάδες. Όταν θα παγώσει το αίμα και θα κατακαθήσει η σκόνη στη Βοσνία η λύση αυτή θα φανεί σαν η πιο ρεαλιστική. Το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν μπορεί να ζητεί δικοινοτική και διζωνική Ομοσπονδία στην Κύπρο και να μην βλέπει ανάλογες λύσεις στη σπαρασσόμενη περιοχή των Βαλκανίων. Η ΕΛΛΑΔΑ μπορεί να αναζητήσει συμμάχους πάνω σε μια τέτοια πρόταση που κατηγορηματικά αποκλείει επικίνδυνες και αιματηρές αλλαγές συνόρων που αλόγιστα ενθαρρύνουν άλλοι σήμερα.

ΜΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ γραμμή συμβιβασμού συνίσταται, είναι φανερό, στην αποδοχή σύνθεσης επωνυμίας υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι στο Σύνταγμα του νέου κράτους θα πρέπει να αποτυπωθούν σαφώς οι όροι περί μη υπάρξεως «μακεδονικής μειονότητας» στην Ελλάδα και εδαφικών διεκδικήσεων, παράλληλα με τις ρητές δεσμεύσεις για παύση κάθε εχθρικής προπαγάνδας. Και επιπλέον όλα τα κοινοτικά προγράμματα για τα Σκόπια θα υπόκεινται στον έλεγχο και την συγκατάθεση της Ελλάδας. Θα καταστούμε έτσι φύλακες και ελεγκτές της μελλοντικής συμπεριφοράς των Σκοπίων και ρυθμιστές της οικονομικής τους τύχης.

ΕΚΤΙΜΟΥΜΕ ότι οι επιλογές αυτές είναι ρεαλιστικές και εξυπηρετούν το εθνικό συμφέρον κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο υπό τις παρούσες συνθήκες. Θα ήταν δε ευχής έργον αν μπορούσαν να συζητηθούν υπευθύνως και ευθαρσώς σε μια νέα σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών στο Προεδρικό Μέγαρο, για να αναλάβει καθένας τις ευθύνες του.

αντί

BAR - BAR και «Μακεδονικό»

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ μπορεί να μαίνεται στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη. Και οι Αμερικανοί να πιέζουν για «υποχώρηση» —ή «πλήρη υποχώρηση»— στο θέμα των Σκοπίων... Αλλά εμείς, ωραίοι, συνεπείς, «αμνηστικοί», παραδώσαμε, την περασμένη Δευτέρα, την ολυμπιακή φλόγα στους φίλους και εταίρους μας Ισπανούς, οργανωτές της 25ης Ολυμπιάδας, στη Βαρκελώνη. Είπαμε: Εκτός από τον ιμπεριαλισμό, υπάρχει και η μοναξιά... Και εκτός από την πολιτική, η ολυμπιακή φλόγα, ο Φρανκ Σινάτρα και ο Αμερικανός Ροί Τάρπλεϊ, τον οποίο «έκλεισε» ο Άρης, με 500 εκατομμύρια, για δυο χρόνια...

ΚΑΙ Ο ΜΕΝ «Φράνκι», που τραγούδησε —φευ!— σε «άδειες κερκίδες», έδωσε λαβή στους καλλιτεχνικούς συντάκτες του ημερήσιου Τύπου να «φιλοσοφήσουν»: Ματαιότης ματαιοτήτων τα ανθρώπινα... Και «οι μύθοι κάποτε γερνούν» ή «λίφτινγκ στις φωνές δεν γίνεται» ή «το ιερό τέρας δεν θύμιζε τίποτε από το ένδοξο παρελθόν του» και άλλα πολλά παρόμοια... Όσο για την ολυμπιακή φλόγα, παραμένει γεγονός ότι υπήρχε πολύ μπρίο και χειροκρότημα στη γιορτή της Δευτέρας, στο Καλλιμάρμαρο. Ιδιαίτερα όταν ο δήμαρχος της Βαρκελώνης, Πασκάλ Μαραγάλ, μίλησε στα ελληνικά! Πλην, «επέπρωτο» να μη λείψουν τα παρατράγουδα! Ο κ. Λάμπης Νικολάου, πρόεδρος της ΔΟΕ, παραδίδοντας τη φλόγα στον δήμαρχο, αισθάνθηκε την ανάγκη να του θυμίσει ότι στους Ολυμπιακούς της αρχαίας Ελλάδας έπαιρναν μέρος μόνον Έλληνες και ότι αποκλείονταν οι βάρβαροι! (Για να μην υποθέσει, μάλιστα, κανείς ότι οι σύγχρονοι Έλληνες δεν κατέχουν και ετυμολογία, ο κ. Νικολάου μας εξήγησε ότι η λέξη «βάρβαρος» προέρχεται από το «βαρ-βαρ», κ.λπ.). Ερώτημα: Επιτέλους, δεν υπάρχει κανείς υπεύθυνος άνθρωπος, στον τόπο αυτό, που να έχει αίσθηση του μέτρου; Κανείς που να συνειδητοποιεί ότι, άλλο τέλος πάντων, να εκφράζεις πικρία για την απώλεια της «Χρυσής Ολυμπιάδας» και άλλο να επανέρχεσαι στο «πας μη Έλλην βάρβαρος»; Κατά τα άλλα, κανείς δεν ξέρει επί πόσο ακόμα διάστημα θα πληρώνουμε αυτή την ακατάσχετη «εθνοφοροσύ-

νη» (και αμετροέπεια), άπαξ και ανακαλύψαμε ότι... «η Μακεδονία είναι ελληνική»!

Η ΟΠΟΙΑ εισαγωγή στο Πολιτικό Δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, δεν ανατρέπει κάποιες εξελίξεις που φαίνεται να έχουν δρομολογηθεί. Και η πρώτη από αυτές υποβάλλει ότι τα φέματα τελείωσαν και ότι, την ερχόμενη Δευτέρα, στη σύνοδο των υπουργών Εξωτερικών της Κοινότητας, θα ληφθεί απόφαση για το «Μακεδονικό». Η απόφαση, με βάση το λεγόμενο «πακέτο Πινέιρο», δεν φαίνεται να ικανοποιεί την ελληνική πλευρά, η οποία πιστεύει ότι ονομασία όπως «Νέα Μακεδονία» ή «Μακεδονική Δημοκρατία των Σκοπίων» αποτελεί απειλή για την ειρήνη και ασφάλεια της περιοχής.

ΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ αυτή υιοθετούν, με κοινό ψήφισμά τους, και οι βουλευτές της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ (το ΚΚΕ κατέθεσε δικό του ψήφισμα), απευθυνόμενοι στα κοινοβούλια των κρατών - μελών της ΕΟΚ. Ωστόσο, όλες οι ως τώρα ενδείξεις συγκλίνουν στο ότι κάποια χρήση του ονόματος «Μακεδονία» —έστω και με τη μορφή επιθετικού προσδιορισμού— περιλαμβάνεται στη «συμβιβαστική πρόταση» της πορτογαλικής προεδρίας. Και το ερώτημα που τίθεται είναι «τι πρόκειται να γίνει» αν το πακέτο Πινέιρο υιοθετηθεί, τελικά, από τους υπουργούς Εξωτερικών της Κοινότητας: θα θεωρηθεί αυτό ως «εθνική κατα-

ΤΕΛΙΚΑ... ΑΠ' ΟΤΙ ΒΛΕΠΩ
ΚΙ ΕΣΕΙΣ ΕΙΣΤΕ
ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΟΚΡΑΤΗΣΗΣ!.

στροφή», ικανή να οδηγήσει —όπως έγραφε η Καθημερινή ακόμα και στην «ανατροπή της κυβερνήσεως»; Και αν η κυβέρνηση δεν «ανατραπεί», μήπως η «λύση» που απομένει είναι το κλείσιμο των συνόρων και η καταγγελία του... Μάαστριχτ; («Υποδείξεις» του είδους αυτού —όσο και αν ηχέτρελο...— ακούστηκαν από ορισμένους «υπερέλληνες»!).

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία ότι τη «μάχη της ονομασίας» —μια και την αρχίσαμε— πρέπει και να την περαιώσουμε. Λάθη χειρισμών ασφαλώς έγιναν. Και η «παράδοση Σαμαρά» πολλά μας στοίχισε. Όμως, η απλή λογική λέει ότι η σπασμωδικότητα, οι εν βρασμώ ψυχής αντιδράσεις, η καλλιέργεια αντικοινοτικού μένους, δεν βοηθούν. Και, βέβαια, μια «μετρημένη» (ή «συμβιβαστική») πρόταση της Κοινότητας για το θέμα των Σκοπίων που θα ενσωμάτωνε και τους δυο άλλους όρους, δεν συνιστά λόγ «ανατροπής της κυβερνήσεως» (!), ή «καταγγελίας του Μάαστριχτ» (!). Χρειάζεται ασφαλώς, σοβαρότητα και υπευθυνότητα.

★ ★ ★

ΜΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ εξέλιξη, που επίσης δρομολογείται, είναι η προσπάθεια της κυβέρνησης να περάσει από το Κοινοβούλιο «στο συντομότερο χρονικό διάστημα και με τη μεγαλύτερη δυνατή πλειοψηφία» τη συμφωνία του Μάαστριχτ —«μήνυμα» ότι

Ελλάδα, παρά την πικρία που αισθάνεται για τη στάση ορισμένων εταίρων της, παραμένει προσηλωμένη στην ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. (Το μήνυμα, μάλιστα, φροντίσαμε, από τώρα, να στείλουμε όπου δει, ελπίζοντας ότι έτσι θα επηρεάσουμε θετικά τη ροή των πραγμάτων, στο θέμα των Σχοπίων).

ΥΠΑΡΧΕΙ, ΟΜΩΣ, και μια άλλη εξέλιξη —τρίτη κατά σειρά— που δεν είναι άλλη από τη διαδικασία, που ήδη άρχισε, για την επίλυση του Κυπριακού. Οι επιφυλάξεις ή αντιρρήσεις για τη διαδικασία αυτή είναι γνωστές. Ο Δ. Σαββόπουλος, μάλιστα, όταν ρωτήθηκε, από δημοσιογράφο, αν θέλει λύση του Κυπριακού, απάντησε: «Θέλω όχι τη λύση του Μπούτρος Γκάλι, αλλά τη λύση του Γρηγόρη Αυξεντίου». (Βλέπε και προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ, με άρθρο του εκδότη του περιοδικού «Ένωσις»). Μόνο που με συγκινησιακές φορτίσεις δεν λύνονται προβλήματα. Εκτός αν είμαστε όλοι έτοιμοι —του Διονύση Σαββόπουλου περιλαμβανομένου— για χορούς του Ζαλόγγου και ολοκαυτώματα. Μέχρι τότε, πολλά θα κριθούν από τις συνομιλίες που θα έχει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ, στη Νέα Υόρκη, στις 18 Ιουνίου, με συνομιλητές τον πρόεδρο Γ. Βασιλείου και τον Ραούφ Ντενκτάς.

Η ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ αίσθηση, πάντως, είναι ότι «στην Άγκυρα υπάρχει σοβαρή πολιτική βούληση για λύση του Κυπριακού». Και την αίσθηση αυτή ενισχύει (κατά τις ανταποκρίσεις του Άλκη Κούρκουλα, από την Κωνσταντινούπολη) «η απουσία δημόσιας αντιδικίας για το Κυπριακό», μεταξύ Οζάλ και Ντεμιρέλ. Συμπέρασμα: Αισιοδοξία μπορεί να υπάρχει, αλλά η επαγρύπνηση, ο συγκρατημός, η ετοιμότητα για την αντιμετώπιση κάθε δυσάρεστου ενδεχομένου, θα πρέπει να χαρακτηρίζουν το κάθε βήμα της ελληνικής και ελληνοκυπριακής ηγεσίας.

★ ★ ★

ΚΑΙ ΕΝΩ όλα τα εθνικά μας θέματα βρίσκονται σε μια εξαιρετικά δύσκολη καμπή, συνεχίζεται το απεργιακό κύμα γιατρών, δικηγόρων, φαρμακοποιών, σιδηροδρομικών, ταχυδρομικών κ.λπ., με αφορμή το φορολογικό ή το ασφαλιστικό. Και, βέβαια, καμιά κόμμα της Αριστεράς δεν διανοήθηκε να πει: «Γιατί οι γιατροί ή οι δικηγόροι να βοηθήσουν οι ίδιοι στην πάταξη της φοροδιαφυγής;». Και, βέβαια, καμιά ΓΣΕΕ δεν διανοήθηκε να υποδείξει στους φαρμακοποιούς ότι, όταν απεργούν, δεν νομιμο-

ποιούνται ν' αφήνουν ολόκληρο το λεκανοπέδιο της Αττικής με εξήντα μόνο «εφημερεύοντα»! Φαίνεται ότι το προέχον είναι το πολιτικό ή συνδικαλιστικό «κόστος»!

ΠΛΑΙ ΣΤΟ απεργιακό κύμα, οι καταγγελίες για «σκηνικό που στήνει η κυβέρνηση για την επιστροφή του Κ. Γλύξμπουργκ». Και η μεν κυβέρνηση μπορεί να βεβαιώνει ότι απλώς «βελτίωσε» τις «ρυθμίσεις» που είχε αποφασίσει το ΠΑΣΟΚ, επί υπουργίας Τσοβόλα... Το δε ΠΑΣΟΚ, όχι μόνο να σχίζει τα ιμάτιά του («για τα ασύστολα κυβερνητικά φεύδη» κ.λπ.), αλλά και να βεβαιώνει ότι οι ρυθμίσεις είναι παράνομες και αντισυνταγματικές. Όμως το ερώτημα παραμένει ένα: Ποιος, τελικά, στρώνει βάγια για να περάσει ο κ. «τέως»; Μόνον οι «παράνομοι» —οι αρχιτέκτονες μιας άθλιας, έστω, «ρύθμισης»— ή και όλοι οι άλλοι, αυτοί που εμφανίζουν τη σημερινή κυβέρνηση ότι «άνοιξε το παράθυρο» για την επάνοδο του κ. Γλύξμπουργκ;

★ ★ ★

ΜΕΣΑ ΣΤΑ γεγονότα του Δεκαπενθημέρου που έρχεται, ιδιαίτερη θέση κατέχει —για όσους πιστεύουν ακόμα στο δυναμισμό μιας νέας σύγχρονης, ευρωπαϊκής Αριστεράς— το επικείμενο συνέδριο του ΣΥΝ. Φυσικά τα προβλήματα πολυγλωσσίας, παραμένουν καθώς δεν λείπουν οι «διορατικοί» εκείνοι που, προτού οικοδομήσουν το κόμμα τους, τον ενιαίο ΣΥΝ, φροντίζουν πώς να βάλουν το κάρο μπροστά από το άλογο —ακριβέστερα πώς να λύσουν το πρόβλημα των «συμμαχιών», διάβαζε το προσωπικό τους πρόβλημα, μέσω ΠΑΣΟΚ, φυσικά!

ΕΥΤΥΧΩΣ οι «διορατικοί» δεν είναι πολλοί! Και ενώ θα ήταν απόλυτα φυσικό, μέσα σε ένα κόμμα πολυτασικό, όπως θέλει να είναι ο ΣΥΝ, η ύπαρξη μιας «πράσινης τάσης», τίποτε δεν δικαιολογεί την ακατάσχετη «αγωνία» τους να εξασφαλίσουν, από τώρα, τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, εξευτελιζόμενοι, καθημερινά, από το ίδιο το ΠΑΣΟΚ, που άρχισε να τους αποκαλεί «αργόσχολους», «ανεπιθύμητους» και άλλα παρόμοια.

Η ΘΛΙΒΕΡΗ αυτή επίδοση των «διορατικών» δεν αμαυρώνει, ωστόσο, τη γενικότερη εικόνα του Συνασπισμού, στις γραμμές του οποίου πραγματικά υπάρχουν ζωντανές ανανεωτικές δυνάμεις, έτοιμες να δώσουν τον καλύτερο εαυτό τους και για την προκοπή αυτού του τόπου αλλά και για τη συγκρότηση μιας νέας σύγχρονης και αποτελεσματικής Αριστεράς.

ΑΝΤΗΝΩΡ

Νέα Οικολογία

Τεύχος 92, Ιούνιος 1992

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36 19 837

Πετώντας πράματα, του Μιχάλη Μοδινού
Η ατιμία του νερού, του Κίμωνα Χατζημπίρου
Συνάντηση με την οικολογική γεωργία, του Σπύρου Σγούρου
Εκσυγχρονισμός ή καθαρές τεχνολογίες; της Greenpeace
Οικολογικό ντύσιμο-«μαίμου» 1992, της Εφης Αθανασοπούλου
Νερό: Ελλείψεις και μολύνσεις, του Δημήτρη Παπαιωάννου
Αδελφότητες και «εκπολιτιστικοί σύλλογοι», του Βασίλη Ντισιάκου
Σταθεροποίηση του CO₂: Πίσω στο 1990, του Δ.Τ.

●
Μπερνάρ Κασσέν: Πυρά κατά της ΚΑΠ
Δημήτρης Μπούσμπουρας: Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα
Γιώργος Ντούρος: Οι αιτίες πυρκαγιών στα ελληνικά δάση
Μαρία Μπελογιάννη: Ψάθες και καλάθια
Τρ. Αδαμακόπουλος: Τουρισμός στο αγροτικό και αστικό περιβάλλον

●
Επιβίωση σε μια κατακόρυφη έρημο, του Τέρρυ Σλάβιν
Ινδονησία: αντίστροφη μέτρηση για τα τροπικά νησιά, της Λιάνας Γαβριλάκη
Η ελληνική φύση τον Ιούνιο, του Γρηγόρη Τσούνη
Η επιβίωση του λύκου στην Ελλάδα, του Ν. Κυπριδήμου
Οι πιγγούικουλες, του Πέτρου Μπρούσαλη

●
Τι είναι σήμερα ο ΟΗΕ; του Τζαίμς Α. Πώλ
Σύγκλιση Αριστεράς και οικολογίας, του Θόδωρου Μαργαρίτη
Συρρίκνωση της γεωργίας και περιβαλλοντική προστασία, του Λεωνίδα Λουλούδη
Στον Καύκασο του 18ου αιώνα, των Ε. Βοναπάρτη, Μ. Προμπονά.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ: Ο ΑΧΤΑΡΜΑΣ ΤΩΝ «ΜΕΣΑΙΩΝ»

Στις ατέρμονες συζητήσεις και την ατελείωτη ταλαιπωρία της κοινής γνώμης για το βρυ-
κολαχιασμένο πλέον φορολογικό νομοσχέδιο υπάρχει και κάτι θετικό· δίνεται η ευκαιρία σε
όποιον το επιθυμεί και αν έχει παρακολουθήσει την μέχρι τώρα πολύμηνη διαδικασία να έ-
χει μια αρκετά πιστή απεικόνιση του τρόπου με τον οποίον λειτουργεί το πολιτικό σύστημα
στην χώρα και των νοοτροπιών που είναι κρατούσες σήμερα.

Το φορολογικό νομοσχέδιο έχει πολλές ουσιαστικές διατάξεις που αφορούν στα κριτήρια
τις διαδικασίες και τις αρχές που θα υιοθετηθούν για να αλλάξει το μέχρι τώρα σύστημα
ρυθμίσεων με βάση τις οποίες το κράτος διαμορφώνει τα πλαίσια και τους κανόνες της ιδιω-
τικής οικονομικής στρατηγικής και δραστηριότητας. Η συζήτηση, ωστόσο, κινείται πολύ
πέρα από αυτές τις ουσιαστικές διατάξεις. Και η συζήτηση αυτή γίνεται στην λογική μιας
διαπραγμάτευσης η οποία βρίσκεται στα όρια της «πίεσης» ή του ανοιχτού εκβιασμού, ή της
υπονόμευσης και των «υπόγειων» συσπειρώσεων. Ωχριά η μυθώδης συζήτηση περί κορπο-
ρατισμού μπροστά στην καθαρότητα με την οποία παρουσιάζεται ο τρόπος αντιπροσώπευσης
των συμφερόντων από κοινωνικούς φορείς και πολιτικές ομάδες ή υποομαδώσεις. Π.χ., το
αυτονόητο κάποιας ισονομικής και ισοπολιτειακής ρύθμισης των οικονομικών υποχρεώσεων
κάποιων «ευαίσθητων» κοινωνικών ομάδων (του «μεσαίου» χώρου) έναντι του κράτους, α-
ποτελεί αντιχείμενο πλείστων όσων αμφισβητήσεων —διαμεσολαβημένων ή
αδιαμεσολάβητων— και αντεγκλήσεων, οι οποίες, κατ' ουσίαν, αποτελούν εκ του αντι-
στροφού απεικόνιση μιας κοινωνικής δομής στην οποία δεν υπάρχουν εσωτερικευμένες αρχές
ελέγχου, λογοδοσίας, υποχρέωσης, δέσμευσης, νομιμότητας. Το ίδιο ισχύει για τις ατέρμο-
νες αντεγκλήσεις επί του ζητήματος της προσωποκράτησης, οι οποίες συνιστούν αυτόχρημα
απόδειξη ότι η πάνδημη στόχευση είναι η περιγραφή και, ει δυνατόν, η αποφυγή των κυρώ-
σεων που επιβάλλονται σε μια αντισυμβατική συμπεριφορά.

Με εκπτώσεις, συμψηφισμούς, συμβιβασμούς και «παράθυρα», το φορολογικό νομοσχέ-
διο, όταν ψηφισθεί, θα θυμίζει και αυτό τους τρόπους με τους οποίους λειτουργούν οι νοο-
τροπίες και τα συμφέροντα στην Ελλάδα. Και θα ψηφιστεί χωρίς καμιά συζήτηση επί της
ουσίας των αλλαγών που φέρνει στην αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος. **Χ.Κ.**

Προαναγγελία

Τις διαβουλεύσεις που θα γίνουν στις 18
Ιουνίου στη Νέα Υόρκη για το Κυπριακό
μετά από πρόσκληση του γ.γ. Μπούτρος
Γκάλι με τον πρόεδρο Βασιλείου και τον
Τ/Κ ηγέτη κ. Ντενκτάς χωριστά θα παρα-
κολουθήσουν η Ελλάδα, η Τουρκία και εκ-
πρόσωποι των πέντε μονίμων μελών του
Συμβουλίου Ασφαλείας. Την Ελλάδα θα
εκπροσωπήσει ο Έλληνας πρεσβευτής στο
Λονδίνο κ. Γ. Παπούλιας. Προαναγγελία
τοποθέτησής του ως ΥΠΕΞ εν ευθέτω χρό-
νω; Μπράβο στους διπλωματικούς. Εκ των
σπλάχνων του Υφυπουργός και προαλειφό-
μενος Υπουργός. **Ν.Χ.**

ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ

Πενιχρή η προσέλευση
φιλανθρώπων Αθηναίων στις
κερκίδες του Ολυμπιακού
Σταδίου για τον θρύλο Φρανκ
Σινάτρα. Έλλειψη νοσταλγικών
και φιλανθρώπων. **Ν.Τ.**

«Και προσωπικά του προέδρου Μπους...»

Ο κ. Μητσοτάκης έχει εξαιρετικές επι-
δόσεις μέχρι τώρα στο να κάνει τα χαρτιά
με τα οποία πρέπει —κατά πάσα логи-
κή— να παίζει. Τόσο που, με σχεδόν συ-
νειδητό τρόπο, εμφανίζεται αυτοϋπονο-
μεύομενος, ή προσφέρει ευκαιρίες να χα-
ρακτηρισθεί ή γκαφατζής, ή φορέας (με
την κυριολεξία του όρου) κάποιων συμφε-
ρόντων που δεν είναι αυτονόητο —κάθε
άλλο μάλιστα— ότι συμβαδίζουν προς τα
συμφέροντα της χώρας την οποία ο ίδιος
εκπροσωπεί.

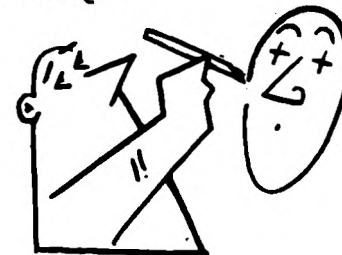
Τελευταία αφορμή για να σκεφτεί κα-
νείς αυτά, ήταν η συνομιλία του κ. Μη-
τσοτάκη με τους δημοσιογράφους το μεση-
μέρι της Τετάρτης 10 Ιουνίου, αμέσως με-
τά την συνομιλία του με τον Πρόεδρο της
Δημοκρατίας: μιλώντας για το θέμα των
«Σκοπίων» ο πρωθυπουργός διαβεβαίωσε,
για πολλοστή φορά, ότι «η Ελλάς
υπολογίζει στην υποστήριξη των Ηνωμέ-
νων Πολιτειών και προσωπικά του Προέ-
δρου Μπους, ο οποίος πάντοτε βοήθησε
στην υπόθεση αυτή». Και αυτά, τη στιγμή

που ο Κ. Μητσοτάκης θα πρέπει «να δώ-
σει την μάχη» με τον Ευρωπαίους εται-
ρους την προσεχή Δευτέρα, και όταν είναι
γνωστό τοις πάσιν ότι ο Πρόεδρος των
ΗΠΑ πιέζει με επιστολές τους Ευρωπαίους
ηγέτες να αναγνωρίσουν τη «Μακεδονία»
το συντομότερο δυνατόν —ενδεχομένως
για να μπορέσει μετά να παίζει καλύτερα
το παιχνίδι του με τους Αλβανούς στα
Βαλκάνια, οι οποίοι εύχονται μάλλον να
αναγνωρισθούν τα Σκόπια ως Μακεδονία
για να προβάλλουν στην συνέχεια τις χω-
ριστικές διεκδικήσεις τους, συνεπικουρού-
μενοι από τους άλλους συμμάχους των
ΗΠΑ στα Βαλκάνια, τους Βουλγάρους.

Αλλά ο κ. Μητσοτάκης έχει επαναλάβει
στο παρελθόν την ίδια συμπεριφορά: λίγες
ώρες μετά το Μάαστριχτ δήλωνε στην
Ουάσιγκτον ότι θα πρέπει οι ΗΠΑ να ανα-
λάβουν ενεργό ρόλο στην Γιουγκοσλαβία
γιατί η Ευρώπη δεν έχει ενιαία πολιτική·
και αμέσως μετά τη σύνοδο των Βρυξελ-
λών, στις 16 Μαΐου, «προειδοποιούσε»
τους Ευρωπαίους ότι η Ελλάδα στηρίζεται

στην κυβέρνηση Μπους στο ζήτημα της α-
ναγνώρισης της «Μακεδονίας των Σκο-
πίων».

Τελικώς, είναι ο ίδιος που θα πρέπει να
επιλέξει τον χαρακτηρισμό που του ται-
ριάζει περισσότερο... **Ω**

Ανθρώπινα δικαιώματα

Με έκθεσή της που δημοσιεύθηκε την
περασμένη Τετάρτη η Διεθνής Αμνηστία
καταγγέλει την σφαγή των μαύρων που
συνεχίζεται στη Ν. Αφρική από
παρακρατικές ένοπλες ομάδες, ενώ οι
δυνάμεις ασφαλείας αδρανούν και η
κυβέρνηση δεν αντιδρά. Κι αν είναι 100
σελίδες η έκθεση πώς να χωρέσει τέτοια
τραγωδία; **Δ.Α.**

Ο τέως και οι νυν

Η αντιστοιχία που υποδηλώνεται στον τίτλο ενδεχομένως να είναι προβληματική. Απέναντι στον τέως βασιλέα φυσικά δεν υπάρχουν κάποιοι διάδοχοι που να έχουν την δική του θέση. Το Δημοψήφισμα της 8ης Δεκεμβρίου 1974 αποτελεί σημείο μη-επιστροφής στην νεότερη ιστορική διαδρομή της χώρας και οι πολιτειακές διατάξεις του Συντάγματος του Μαρτίου του 1975 είναι σαφέστατες —και όλα αυτά πέραν του *unfair* του κ. Μητσοτάκη...

Πολύ φοβούμαστε, όμως, ότι η συμπεριφορά της σημερινής πολιτικής ηγεσίας απέναντι στο θέμα αυτό είναι τόσο συμβολική, φετιχιστική, μυθοπλαστική που δημιουργεί πρόβλημα εκ του μη όντος. Ρυθμίστηκε το θέμα της βασιλικής περιουσίας: η ρύθμιση μπορεί ενδεχομένως να είναι ευνοϊκότερη για τον τέως από εκείνη την οποία προωθούσε η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ, και το οικονομικό μέρος της ρύθμισης ίσως να μην μαρτυρά την δέουσα επιμέλεια περί την επιδίωξη του συμφέροντος του δημοσίου. Όμως, τόνουν η κυβέρνηση όσον και η αντιπολίτευση —η πρώτη με την αδιαφάνειά τους και την «πονηριά» της, η δεύτερη με την αναρρίπηση του αντιβασιλισμού— δημιούργησαν «κλίμα» λίαν ευνοϊκό για τον Κωνσταντίνο Γλύξμπουργκ. Ο κύριος αυτός με περισσή ικανοποίηση θα είδε ότι το όνομά του εξακολουθεί να «μετράει» στις «πρώτες» των εφημερίδων, να προκαλεί «θέμα», να «συζητιέται» από τον κόσμο.

Ο κύριος Κ. Γλύξμπουργκ, είναι ένας έκπτωτος βασιλιάς, και εδώ και 18 χρόνια λογίζεται σαν τέτοιος στην χώρα όπου βασιλεύσε ...επ' ολίγον. Αν λυθούν τα πιθανά νομικά και πολιτικά προβλήματα μπορεί ενδεχομένως να επιστρέψει στην Ελλάδα ως απλός πολίτης. Τα υπόλοιπα είναι φαντάσματα που δεν έχουν καμιά σχέση με τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η «Μεταπολιτευτική» δημοκρατία μας, και τα οποία επιδεινώνονται ακριβώς όταν νεκρανασταίνονται αραχνιασμένες πια φωνές, για να καλύψουν τη γύμνια των σημερινών ηγηγτόρων.

Χ.Κ.

Μά τί λέτε!...
Θά μᾶς ικεράσει γιά μυδαλαρίνες
καί θά σταματήσει!

Επιφοίτησις πνεύματος

Τη Δευτέρα του Αγίου Πνεύματος, 15 Ιουνίου, συνέρχεται η Σύνοδος των Υπουργών Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο Λουξεμβούργο και θα συζητήσει το θέμα των Σκοπίων σε κλίμα «βαρύ», όπως εκτιμάται, για την ελληνική πλευρά. Κι όλοι ελπίζουν σε κάποια επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος ώστε οι 11 εταίροι μας να αλλάξουν στάση. Γίνονται όμως θαύματα σήμερα;

T.N.

Τηλεγράφημα

Προς Γ. Γεννηματά:

Καλώς ήρθες πίσω στην πατρίδα.

Ευχές. Όλες οι μάχες δεν είναι ίδιες.

ΑΝΤΙ

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στη συνέντευξη του κ. Κ. Τσίπη, στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ, από παραδρομή, έγιναν δύο λάθη, τα εξής:

- Αναφερόμενος στο ετήσιο εθνικό εισόδημα της Τουρκίας, ο κ. Τσίπης το είχε ορίσει σε 56 δισ. Το ορθό είναι ότι το ετήσιο εθνικό εισόδημα των Τούρκων ανέρχεται σε 114 δισ.

- Σε άλλο σημείο της συνέντευξης αναφέρεται ότι η Ελλάδα ξοδεύει 6 δισ. δολάρια το χρόνο για οπλικά συστήματα. Το ορθό είναι ότι ξοδεύουμε 3 δισ. δολάρια.

Πρόκειται για ανακρίβειες που δεν επηρεάζουν την επιχειρηματολογία του συνεντευξιαζομένου —που οφείλονται στο ότι δεν ήταν δυνατή η διασταύρωση των στοιχείων κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Χάριν της ακρίβειας, μόλις έγινε δυνατή η διασταύρωση των στοιχείων αυτών, ο κ. Τσίπης έσπευσε να κάνει την επανόρθωση.

□

● Σας θυμίζει τίποτε ο τίτλος της *Καθημερινής* της προηγούμενης Τρίτης *Καταιγίδα της... Σερβίας*; Το πείραμα φαίνεται να επαναλαμβάνεται, τόσο ο διεθνής όσο και ο εγχώριος Τύπος επιζητούν με τον τρόπο τους βέβαια την επανάληψη της *Καταιγίδας της ερήμου*, φαίνεται να συνηγορούν στην επικυριαρχία της αναγνωρισμένης πρώτης —χωρίς πλέον ανταγωνιστές— δύναμης των ΗΠΑ, σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα *Mass Media* από τη μεριά τους παίζουν το δικό τους παιχνίδι, οι εικόνες των νεκρών και τραυματιών από το Σεράγεβο αποτελούν πλέον το απαραίτητο μενού σε κάθε δελτίο, εθίζουν τους θεατές στο αίμα, τους προετοιμάζουν για ό,τι ήθελε συμβεί στο εγγύς μέλλον. Δημιουργούν έτσι, όπως και στην περίπτωση του Περσικού, παθητικούς θεατές —ηδονοβλεψίες του τρόμου του πολέμου, που ασφαλώς παρακολουθούν τα τεκταινόμενα από τις οθόνες των τηλεοράσεών τους. Η ανθρώπινη ζωή δεν μετράει, αφού δεν είναι η δική τους· οι πολιτικές, κοινωνικές και θρησκευτικές αποχρώσεις, που πυροδοτούν το διχασμό και το θάνατο, τους είναι αδιάφορες. Απλά και μόνο, με δήθεν αγωνία, αναμένουν το τελικό χτύπημα του μεγάλου αρχηγού, έτσι, για να αποκατασταθεί η τάξη στα ούτως ή άλλως ταραγμένα Βαλκάνια...

● Στις 22 και 23 του μήνα, οι νέοι δημοσιογράφοι —πολλοί από τους οποίους έχουν συμπληρώσει και πάνω από πέντε χρόνια δόκιμης εργασίας σε εφημερίδες— θα υποστούν το όνειδος των εισαγωγικών εξετάσεων για να θεωρηθούν μέλη —νομότυπα πλέον— του συνδικαλιστικού τους οργάνου, της ΕΣΗΕΑ. Αυτό δεν συμβαίνει πουθενά στον πολιτισμένο κόσμο, στην Ελλάδα όμως είναι καθεστώς!

● ...Και μια και αναφερόμαστε στην ΕΣΗΕΑ, τρόμος επικρατεί στις τάξεις της δεξιάς πλειοψηφίας, για τις επερχόμενες εκλογές, που υπολογίζονται

στις πρώτες ημέρες του Σεπτεμβρίου. Πώς θα πάει για εκλογές χωρίς τα οικόπεδα που έχει υποσχεθεί; Οικόπεδα δεν έχουν βρεθεί, όλες οι σχετικές συνεννοήσεις με την κυβέρνηση έχουν αποτύχει, άσε που υπάρχουν και διασπαστικές τάσεις στις τάξεις της...

● Το *Sevex-X* είναι βέβαιο ότι παίρνει άδεια παρ' όλο ότι δεν έχει τα τυπικά προσόντα δηλ. δεν είναι εκδότης. Το κενό αυτό θα καλύψει ο κ. Κουλουκουντής με εφημερίδα που θα εκδοθεί το φθινόπωρο. Πίσω απ' αυτόν είναι βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος.

● Ο βουλευτής Φλωρίνης Γιώργος Λιάνης επανέρχεται στη δημοσιογραφία με μεγάλη κοινωνική έρευνα που προετοιμάζει για εβδομαδιαίο περιοδικό. Μάθε τέχνη κι άστηνε —κι αν... φοβάσαι ότι θα πεινάσεις πιάστηνε... Ή, μήπως, όλες οι δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ μαζί, καθώς λέγεται ότι πάμε για εκλογές; Ονόματα πάντως δεν λέμε, οικογένειες δεν θίγουμε...

● Την ερχόμενη Παρασκευή συνέρχεται η πολιτική κίνηση των δημοσιογράφων του Συνσπισμού, που καλείται να ψηφίσει για την ανάδειξη αντιπροσώπων για το συνέδριο. Οι δημοσιογράφοι θα εκλέξουν εκπροσώπους, οι οποίοι θα πρέπει να ψηφίσουν για την πολιτική των συνεργασιών (ΠΑΣΟΚ), πρόταση που δεν βρίσκει αντίκρουσμα στον κλάδο. Την ίδια μέρα πάντως θα συζητηθεί κι ένα κείμενο για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

● Η *Αυγή* περνάει την πιο κρίσιμη ίσως εποχή από ίδρυσής της. Αυτή τη φορά δεν έχει να κάνει τόσο με τα χρήματα —απ' τα οποία πάντα έπασχε— όσο αν θα ανανεωθεί βασιζόμενη σε παλιά στελέχη της ή σε ανθρώπους του Συνσπισμού, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται ο Θ. Καρπερός, ο Τριαντάφυλλος Δραβαλιάρης και άλλοι, οι οποίοι έχουν μαθητεύσει στο *Ριζοσπάστη* και τον 902 Αριστερά στα *FM*.

● Καθώς προχωράει το καλο-

καίρι, γίνεται και πιο αισθητή η κρίση στα εβδομαδιαία περιοδικά. Όσο πιο γυμνές κυρίες φιλοξενούν στα εξώφυλλά τους, τόσο απογυμνώνονται από τη διαφήμιση, η οποία πλέον έχει οδεύσει προς τα κανάλια. Η τηλεόραση λοιπόν παίρνει το 63% των διαφημίσεων, φαινόμενο πρωτοφανές σε ολόκληρο τον κόσμο!

● Ιδιαίτερα άσχημα φαίνεται ότι είναι τα πράγματα για το περιοδικό *ΕΝΑ*. Όπως ακούγεται, οδεύει σταδιακά προς το κλείσιμό του... Κρίμα, γιατί υπήρχαν περιθώρια βελτίωσης και εξέλιξής του. Πάντως αυτό το μήνα, οι συντάκτες του *ΕΝΑ* δεν θα πληρωθούν και ο κ. Μοάτσος τους υποσχέθηκε ότι θα τους πληρώσει τον επόμενο μήνα.

● Αλήθεια, πόσο σοβαρός είναι ο ελληνικός Τύπος; Θα πείτε καθόλου, και ιδού μια ακόμη απόδειξη: το θέμα των υπογραφών των 169 είναι καθαρά ιδεολογικό, απέκτησε υποστηρικτές και πολέμιους, συντάραξε την πανεπιστημιακή κοινότητα και πέρασε στα ψηλά κάποιων εφημερίδων· σε άλλες δεν πέρασε ούτε στα ψηλά. Να μην αναφερθούμε στα κανάλια, που δεν σκέφτηκαν να οργανώσουν μια συζήτηση, μια στρογγυλή τράπεζα, τίποτα! Εκτός βέβαια της θλιβερής ΕΤ3, απ' όπου ακούστηκαν σημεία και τέρατα! Πρέπει όμως να λάβουμε υπόψη μας, αυτά που τελικά αποδεικνύουν το ήθος μερικών ανθρώπων, δεν πουλούν, δεν έχουν —δήθεν— ακροαματικότητα. Ή μήπως, ακριβώς και μόνο η οργάνωση μιας τέτοιας εκδήλωσης θα σήμαινε θέση, κάτι που τα κανάλια μας απεύχονται, για να έχουν εξασφαλισμένη την ακροαματικότητα και την ησυχία τους;

● Την ημέρα που οι μεγάλοι του κόσμου συναντιόνταν στο Ρίο για να μιλήσουν για το μέλλον της γης, ο τηλεοπτικός σταθμός του παρασημοφορηθέντος κ. Τέρνερ πρόβαλε ένα ντοκυμαντέρ για τη μόλυνση στον Περσικό Κόλπο. Οι ρεπόρτερς αναρωτιόνταν για το

γεγονός, ότι δεν υπάρχει πια ίχνος οικολογικής καταστροφής στην περιοχή. Αδυνατούντες μάλιστα να δώσουν μια εξήγηση του μυστηριώδους αυτού φαινομένου, για να μας πείσουν για του λόγου το αληθές, έδειχναν ευτυχείς Κουβετιανούς να χαίρονται την ως πρόσφατα μολυσμένη θάλασσα... Τι να πιστέψουμε αλήθεια απ' όλα αυτά; Μήπως αλήθεια το πρόσφατα αποκτηθέν πάθος του κ. Τέρνερ για την οικολογία κατευθύνεται απ' αλλού;

● Το Πάντειο Πανεπιστήμιο όχι μόνο ευπρεπίζεται εξωτερικά αλλά και επεκτείνεται! Ως προς το πρώτο: πρόσφατα απέκτησε γλυπτό της Χρύσας —με άλλα λόγια η διάσημη καλλιτέχνις το χάρισε— το οποίο θα τοποθετηθεί από την πλευρά της Συγγραφού. Ως προς το δεύτερο: δημιουργεί Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών στις Κεχρίες Κορινθίας, που θα κτισθεί σε έκταση εξήντα οκτώ στρεμμάτων. Φιλοδοξεί, δε, να γίνει μεταπτυχιακό κέντρο φοιτητών όλης της Ευρώπης. Τώρα, θα διερωτηθείτε, τι σχέση έχουν όλα αυτά με μια σελίδα Τύπου; Μάθαμε, λοιπόν, ότι ιδιαίτερο βάρος θα δοθεί στο τμήμα ΜΜΕ, το μοναδικό που υπάρχει στη χώρα μας. Και για να αποκτήσουν οι σπουδές του τμήματος αυτού μεγαλύτερη εγχυρότητα, θα μετακαλούνται καθηγητές από ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και θα μεταβαίνουν όλοι μαζί στις Κεχρίες για κολύμπι. Άντε και με το καλό.

● Τον πήρε ο άνεμος (από την *Καθημερινή*) και τον άφησε (*Μαύρη τρύπα*) στην τελευταία σελίδα της *Ελευθεροτυπίας*. Για τον Θέμο Αναστασιάδη ο λόγος, που συνεχίζει από την τελευταία σελίδα να βάλλει κατά πάντων. Ευχόμαστε πάντα, ευθυβολία.

● Και μια και μιλάμε για την *Ελευθεροτυπία*, αλήθεια, τι γίνεται στα διευθυντικά κλιμάκια. Γιατί εκεί ακούγεται ότι φυσούν πραγματικοί άνεμοι —όχι και τόσο ούριοι για όλους. Για να δούμε το μέλλον τι θα φέρει.

Το φάντασμα της συνεργασίας των «δημοκρατικών δυνάμεων»

● Τέσσερα στελέχη του ΣΥΝ
καταθέτουν στο ΑΝΤΙ τις απόψεις τους.

του Τάσου Παππά

Βρισκόμαστε λίγες μέρες πριν από την έναρξη του συνεδρίου του Συνασπισμού (25-28 Ιουνίου στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας) και τα σύννεφα πάνω από τη Θεμιστοκλέους πληθαίνουν. Το πιο ελπιδοφόρο και φιλόδοξο εγχείρημα της εγχώριας Αριστεράς κινδυνεύει να βαλτώσει. Η αισιοδοξία δεν περισσεύει.

Πώς θα μπορούσε άλλωστε να περισσεύει αισιοδοξία τη στιγμή που η ειχόνα που δίνει ο Συνασπισμός στο εθνικό ακροατήριο δεν είναι ειδυλλιακή. Διαγκωνισμοί, αμφισβήτηση προθέσεων, αγεφύρωτες αντιθέσεις, πολυγλωσσία και κλονισμός των διαπροσωπικών σχέσεων συνθέτουν το σκηνικό. Ειδικότερα:

● Οι οργανώσεις υπολειπούν. Τα κομματικά γραφεία στις συνοικίες και την επαρχία δεν είναι χώροι ζύμωσης, δημιουργικής συζήτησης και αποφάσεων για δράση. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ενός μέλους του Συνασπισμού, του Π. Πάνα, ο οποίος σε άρθρο του στην *Αυγή* στο πλαίσιο του προσυνεδριακού διαλόγου σημειώνει: *Ευχαριστώ για το χώρο που μου παραχωρήθηκε για να επικοινωνήσω με αυτούς*

που αγωνιούν γι' αυτό το συνέδριο. Έτσι κι αλλιώς το είχα ανάγκη, αφού με την οργάνωσή μου νιώθω περίπου σαν απατημένος σύζυγος: με αγνοεί συνεχώς (δεν συνεδριάζει) και δεν ενδιαφέρεται διόλου για το σκοπό της σχέσης μας (δεν αναπτύσσει προς τα έξω πολιτική)».

● Η συμμετοχή των οργανωμένων μελών στις προσυνεδριακές συζητήσεις είναι μικρή. Είναι φυσικό η ατμόσφαιρα που επικρατεί στα ηγετικά κλιμάκια να μεταφέρεται διασταλτικώς στη βάση και να παίρνει τη μορφή της αποστράτευσης. Να θυμηθούμε την κλασική αρχή που ισχύει για όλους τους οργανωμένους φορείς: «η ηγεσία δίνει τον τόνο και το παράδειγμα».

● Ο Συνασπισμός έχει απωλέσει την ικανότητα να κινητοποιεί τον κόσμο του. Κορυφαία εκδήλωση αυτής της αδυναμίας είναι η γλίσχρα συγκέντρωση στη Θεσσαλονίκη. Αλήθεια ποιος εγκέφαλος αποφάσισε συγκέντρωση τέτοια περίοδο και κάτω από τέτοιες συνθήκες;

● Στην πορεία προς το συνέδριο υπάρχουν πολλά μέτωπα, στο ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο, που παραμένουν ανοιχτά:

● **Πρώτον: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΣΟΚ.** Στο θέμα αυτό έχουν εμφανιστεί οι ισχυρότερες τριβές και έχουν εκφωνηθεί οι διαφορετικότερες απόψεις. Παραδόξως ουδείς από τους επίδοξους καθοδηγητές δηλώνει πως αμφισβητεί τον αυτόνομο ρόλο του Συνασπισμού, μόνο που τον αντιλαμβάνεται

διαφορετικά. Είναι αυτοί που θεωρούν ότι σήμερα δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για σύγκλιση με το ΠΑΣΟΚ. Είναι εκείνοι που υπογραμμίζουν πως δεν υπάρχουν μεν σήμερα οι προϋποθέσεις για συνεργασία αλλά ο Συνασπισμός οφείλει να εργαστεί ώστε να δημιουργηθούν. Υπάρχουν τέλος και αυτοί που πιστεύουν πως ο Συνασπισμός για να εξασφαλίσει την κοινοβουλευτική του επιβίωση και να διατηρηθεί αξιοπρεπώς στο πολιτικό παιχνίδι πρέπει να καταστήσει σαφές πως επιθυμεί τη συνεργασία, έχει προτάσεις για να ευδοκιμήσει, τοποθετώντας κατ' αυτόν τον τρόπο το ΠΑΣΟΚ στη διλημματική θέση: «αυτοδυναμία παντί τρόπω ή συνεργασία των προοδευτικών δυνάμεων;».

● **Δεύτερον: Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΚΑΙ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΑΞΗΣ:** Ποιος είναι και τι θέλει ο Συνασπισμός; Είναι ένας σχηματισμός που επιδιώκει την ανατροπή του συστήματος —τα μέσα είναι άλλης τάξεως πρόβλημα— ή παλεύει για τον ορθολογισμό του, την πιο ισορροπημένη κατανομή των βαρών και τη δικαιότερη διανομή του εθνικού προϊόντος; Η απάντηση που δίνεται από τα προσυνεδριακά ντοκουμέντα (όχι στη σοσιαλδημοκρατική διαχείριση και το τριτοδιεθνιστικό μοντέλο) αποτελεί ευκολία στην οποία έχουν καταφύγει και άλλα κόμματα, μηδὲ του ΠΑΣΟΚ εξαιρουμένου. Με αυτού του τύπου τις προσεγγίσεις, που δεν διεκδικούν άλλωστε και τίτλους πρωτο-

τυπίας, διογκώνεται η σύγχυση στις τάξεις των ψηφοφόρων και διευκολύνονται όλοι εκείνοι που ισχυρίζονται πως ο Συνασπισμός δεν είναι παρά συμπληρωματική δύναμη και δεν έχει λόγο αυτόνομης ύπαρξης.

● **Τρίτον: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ:** Παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των μελών και στελεχών θεωρούν ότι το προνομιακό πεδίο δράσης του Συνασπισμού είναι η Ευρώπη, εσχάτως βγήκαν στην επιφάνεια

φωνές οι οποίες φαίνεται πως δεν έχουν απολαχτίσει τη λογική της περιχαράκωσης, της εθνικής υπερηφάνειας του απομονωτισμού.

● **Τέταρτον: Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΙΑΠΡΩΣΗ:** Όλοι επιθυμούν διακαώς τη λειτουργία τάσεων, αλλά και σε αυτό το σημείο τα πράγματα δεν είναι ξεκαθαρισμένα. Χρειάζεται να ανατρέξουμε στη λενινιστική κληρονομιά ώστε να καταλάβουμε ότι άλλο

οι τάσεις και άλλο οι φράξιες. Οι πρώτες είναι ενότητα προσώπων σε ιδεολογική βάση χωρίς οργανωτική συνοχή και ενσωματώνουν τη δυνατότητα εισόδου σ' αυτές και εξόδου απ' αυτές όλων των μελών. Οι δεύτερες είναι οργανωτικά μορφώματα με δική τους πειθαρχία και κάθετη δομή, είναι, με άλλα λόγια, κόμματα μέσα στα κόμματα. Στις προσυνεδριακές συζητήσεις πολλά μέλη εκφράζουν τις ανησυχίες τους για το εν-

Εν μέσω διαφωνιών και συγκρούσεων πορεύεται ο Συνασπισμός. Ποια θα είναι η επόμενη μέρα; Τις απόψεις τους στο «ΑΝΤΙ» καταθέτουν οι Νίκος Κωνσταντόπουλος βουλευτής, Πάνος Λαφαζάνης μέλος της Πολιτικής Γραμματείας, Πέτρος Κουνάλακης μέλος της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής και Θόδωρος Μαργαρίτης μέλος της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής.

● ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗΣ

Τα μέλη, οι φίλοι του Συνασπισμού αλλά και όσοι πολίτες πιστεύουν πως μια σύγχρονη Αριστερά είναι απαραίτητη για την Ελλάδα, προσδοκούν να γίνει το συνέδριο η αφετηρία της αναγέννησης της παράταξης. Οι μεγάλες προσδοκίες συνοδεύονται συχνά από ανησυχία, αβεβαιότητα και ερωτηματικά για το συνέδριο και την επόμενη μέρα. Πρέπει να ομολογήσω ότι οι ανησυχίες

δεν είναι τελείως αβάσιμες.

Άλλοι, που προσδοκούν κομματικά κέρδη από μια νέα κρίση και συρρίκνωση της Αριστεράς, εύχονται το χειρότερο.

Αλλά η επόμενη μέρα θα εξαρτηθεί κυρίως από την αποφασιστικότητα, τη νηφαλιότητα και την ωριμότητα των μελών του Συνασπισμού που αυτές τις μέρες παίρνουν μέρος στις συνελεύσεις και εκείνων που θα μετάσχουν ως αντιπρόσωποι στο συνέδριο. Τα μέλη πρέπει να επιβάλλουν ένα δημοκρατικό κλίμα χωρίς περιττές πολώσεις και αντιπαραθέσεις, χωρίς αποπροσανατολισμούς που θα ευτελίσουν το συνεδριακό διάλογο στις σχέσεις του ΣΥΝ με το ΠΑΣΟΚ. Η θεματολογία του συνεδρίου είναι πλούσια: θα συζητηθούν και θα αποφασισθούν οι καταστατικές αρχές του ενιαίου Συνασπισμού. Τα βασικά οραματικά στοιχεία της φυσιογνωμίας του. Το πολιτικό πρόγραμμα που θα αποτελέσει την πρότασή του για την έξοδο από την παρακμή και την κρίση προς το δημοκρατικό εκσυγχρονισμό της χώρας και, φυσικά, η πολιτική των συμμαχιών. Τα θέματα αυτά είναι συνολικά κρίσιμα προκειμένου να διαμορφωθεί ένα νέο ισχυρό και διακριτό ρεύμα της σύγχρονης Αριστεράς στην Ελλάδα. Οι σύνεδροι πρέπει ακόμα να εκλέξουν το νέο ηγετικό όργανο του ΣΥΝ με κριτήρια αξιοκρατικά αλλά και χωρίς αποκλεισμούς των φορέων των μειοψηφικών απόψεων. Μια ηγεσία που σε ένα κλίμα αλληλεγγύης

θα επιδιώξει αποφασιστικά να υλοποιήσει τις συνεδριακές αποφάσεις. Σε όλα τα θέματα που θα απασχολήσουν το συνέδριο οι καταλήξεις πρέπει να είναι συνθετικές και συσπειρωτικές, αλλά και σαφείς, ώστε να μην επιδέχονται πολλαπλές και αντιτιθέμενες ερμηνείες που οδηγούν στην αναίρεση του ενιαίου πολιτικού λόγου. Αν οι σύνεδροι αρθούν στο ύψος των περιστάσεων και ικανοποιήσουν επαρκώς τις προσδοκίες που περιέγραψα, τότε η επόμενη μέρα θα είναι ένα νέο, θετικό ξεκίνημα. Οι προσωπικές μου εμπειρίες από τις προσυνεδριακές συνελεύσεις με κάνουν να αισθάνομαι συγκρατημένα αισιόδοξος. Άλλωστε ως αριστερός *dum spiro spero*.

● ΘΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

Στην πολυτάραχη ζωή της Αριστεράς τα συνέδρια αποδείχτηκε ότι κρίθηκαν όχι μόνο από τις διακηρύξεις, τις προσυνεδριακές ευχές ή τα φώτα της δημοσιότητας τις μέρες των εργασιών. Κρίθηκαν πολύ περισσότερο από την «επόμενη μέρα». Όταν πέφτει η αυλαία και αρχίζουν οι πραγματικοί απολογισμοί.

Η επόμενη μέρα του συνεδρίου του Συνασπισμού δεν πρέπει να αφήσει στα στελέχη και τα μέλη το συναίσθημα της απογοήτευσης από περίτεχνα «κουκουλώματα» και ανισόρροπες «ισορροπίες» χωρίς σαφείς κατευθύνσεις και νέα έμπνευση.

Δεν πρέπει να προσθέσει στην ιστορία της Αριστεράς άλλες τραγικές αυταπάτες με την αδιέξοδη παραψυχολογία ότι στα συνέδρια δήθεν «δυναμώνουν οι γραμμές μας, ξεκαθαρίζοντας...».

Δεν πρέπει να αφήσει εικόνες παρασκηνίων αποκλεισμών, αδιαφάνειας.

Η επόμενη μέρα του συνεδρίου πρέπει και μπορεί να καταγράψει το ΣΥΝ σαν την πιο αξιόλογη προσπάθεια συνάντησης και συνύπαρξης όλων των σύγχρονων αριστερών ιδεών, δυνάμεων και ευαισθησιών.

Πρέπει να αποδείξει ότι ο ΣΥΝ έχει θετικές προτάσεις για τα μεγάλα προβλήματα της χώρας, διάθεση για να προωθηθούν κοινωνικά κινήματα και όραμα για μια νέα Ελλάδα σε μια νέα Ευρώπη.

Πρέπει να επιβεβαιώσει με τον καλύτερο τρόπο την αυτοπεποίθηση της σύγχρονης δημοκρατικής Αριστεράς. Τον αυτόνομο, αναντικατάστατο ρόλο της που αμφισβητεί ευθέως το διπολικό πολιτικό σύστημα χωρίς συμπληρωματικούς ρόλους σε κανέναν από τους δύο μονομάχους.

Πρέπει να αναδείξει το ΣΥΝ σαν εκείνο το τολμηρό κόμμα που

δεχόμενο να μετατραπεί το νέο σχήμα σε άθροισμα οργανωμένων ομάδων που η μία θα υπονομεύει την άλλη με τελική συνέπεια να καταδικαστεί η παράταξη στην ακινησία. Δεν είναι δυνατόν να κατηγορηθούν τα μέλη για μειωμένη δημοκρατική ευαισθησία. Απλώς φοβούνται και, δυστυχώς, οι φόβοι τους είναι δικαιολογημένοι γιατί υπάρχουν δείγματα γραφής που αντί να διασκεδάζουν ενισχύουν τις επιφυλάξεις.

● Με την εκλογή της **Μαρίας Δαμανάκη** στην κορυφαία θέση της κομματικής ιεραρχίας, ο Συνασπισμός φαινόταν πως έλυνε εγκαίρως το πρόβλημα της ηγεσίας του, έχοντας παράλληλα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων κομμάτων. Η ελαφρά όμως κλίση της προέδρου υπέρ του λεγόμενου φιλοπασόκ ρεύματος την έβγαλε από το απυρόβλητο. Στελέχη διατύπωσαν ανοιχτά τις αντιρρήσεις τους (**Φαράκος,**

Παπαγιαννάκης, Ζαχαρέας κ.ά.) δημιουργώντας έτσι επιπρόσθετο πρόβλημα. Βεβαίως η κ. Δαμανάκη δεν απειλείται και κάτω από ομαλές συνθήκες θα είναι η πρόεδρος του κόμματος που θα προκύψει από το συνέδριο, αλλά πρέπει να γνωρίζει ότι υπάρχει τώρα και μια ομάδα στελεχών που την αντιπολιτεύεται και αναζητά αρχηγό για να συγκροτήσει τον εναλλακτικό πόλο εξουσίας. □

αναζητά συνθέσεις, πλειοψηφίες ή μειοψηφίες μέσα σε ένα κλίμα σεβασμού των απόψεων και των διαφορετικοτήτων, εξασφαλίζοντας την ενωτική δράση, την αποτελεσματικότητα.

Ο ΣΥΝ έχει όλες τις προϋποθέσεις να πείσει ότι είναι κάτι καινούριο και διαφορετικό. Αυτό άλλωστε είναι το στοιχείο που έβαλε με τη συγκρότησή του ο ανήσυχος κόσμος της Αριστεράς.

● ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ

Είμαι αισιόδοξος ότι από το ιδρυτικό του συνέδριο, ως ενιαίο κόμμα πλέον, ο Συνασπισμός θα βγει πιο ενωμένος, πιο συσπειρωμένος και με περισσότερο αποσαφηνισμένες τη ριζοσπαστική αριστερή του ταυτότητα και τις πολιτικές του επιλογές. Η Αριστερά και οι αριστεροί οφείλουν να συνέλθουν από τα «σοκ» των τελευταίων χρόνων, να σταματήσουν να ελεεινολογούν το πα-

ρελθόν τους, να ενοχοποιούν τους αγώνες τους και να ανοίξουν μέτωπα στις περιρρέουσες καταστάσεις της απογοήτευσης, της μιζέριας, της άμυνας, της απολογίας και της παθητικότητας. Οι παράδεισοι της «νέας εποχής» και της «νέας τάξης» που υποσχέθηκαν οι σημερινοί «πλανητάρχες» γρήγορα συντρίβονται μέσα στον αναδνόμενο κόσμο της «ζούγκλας» και του ανελέητου ανταγωνισμού που εκτρέφει νέες λογικές ισχύος, απίστευτες διαιρέσεις, νέες ζώνες φτώχειας, πολιτιστικής απαξίωσης και οικολογικής υποβάθμισης. Η κατάρρευση της Ανατολής επιβεβαιώνει ότι η σημερινή κρίση είναι και κρίση των δυτικών κοινωνιών, ότι είναι κρίση συνολική και παγκόσμια. Αυτό αναδεικνύει στη χώρα μας η νεοφιλελεύθερη βαρβαρότητα της ΝΔ, που κινδυνεύει να τη διαδεχθεί η «πρασινοφιλελεύθερη συντηρητική πολιτική».

Στην εποχή μας όσο ποτέ η ελληνική κοινωνία έχει ανάγκη από μια σύγχρονη μαχόμενη δημοκρατική Αριστερά ως δύναμη αλήθειας, αφύπνισης, αντίστασης, αμφισβήτησης και πρότασης για το αύριο. Μια νέα Αριστερά που θα υπερβαίνει το δογματικό κομμουνισμό ο οποίος εκτοξεύεται στο παρελθόν και την παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατία που ζει κι αυτή τη δική της κρίση και έχει τα δικά της αδιέξοδα. Μια νέα Αριστερά λαϊκή και κοινωνική, ικανή να αμφισβητήσει το δικομματισμό όχι με την αναχώρησή της σε άλλο πλανήτη αλλά δίνοντας από θέσεις συνεργασίας τη μάχη της πολιτικής και της προοδευτικής εναλλακτικής λύσης. Πιστεύω ότι το συνέδριο του ΣΥΝ θα συμβάλλει σε αυτές τις κατευθύνσεις, ανιχνεύοντας μέσα από τις μεγάλες δυσκολίες του σήμερα τους καινούργιους δρόμους που οφείλει να περπατήσει με αυτοπεποίθηση, δύναμη και αντοχή, η Αριστερά που θέλει να έχει αύριο.

● ΝΙΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Συνασπισμός στοχεύει να γίνει ο ενιαίος φορέας της ανανεωτικής ριζοσπαστικής Αριστεράς. Και είναι αυτονόητο ότι για να το κατορθώσει πρέπει να αναδείξει τα στοιχεία της πολιτικής του φυσιογνωμίας, να καταδείξει την αναγκαιότητα της πολιτικής του παρουσίας και να αναπτύξει τις πολιτικές του πρωτοβουλίες εναντίον της πώλωσης και της παρακμής. Να απαντήσει, δηλαδή, πειστικά και συγκεκριμένα, μέσα σε συνθήκες γενικευμένης κρίσης, τι σημαίνει σήμερα ανανεωτική και ριζοσπαστική Αριστερά, γιατί είναι αναγκαία και χρήσιμη, ως αυτόνομη πολιτική παρουσία, και ποιος ο αυτοδύναμος ρόλος που καλείται και μπορεί να διαδραματίσει. Κανένας πολιτικός φορέας, ποτέ και πουθενά, δεν έκανε στοιχείο της ύπαρξής του τις σχέσεις του με τα άλλα κόμματα, σε βάρος της αυτονομίας και της αυτοδυναμίας του.

Πολιτικοί φορείς με αυτά τα χαρακτηριστικά και την αντίστοιχη δυναμική, δεν εμπνέονται από τον παραδεδομένο πολιτικό φορμαλισμό της κομματικής αγωγής και παιδείας των γνωστών φορέων της Αριστεράς. Ούτε, βεβαίως, ενεργοποιούνται με τις γνωστές πρακτικές λειτουργίες των κομματικών μηχανισμών των ιδίων φορέων. Στο επίπεδο της θεωρίας και της πράξης, η ανάλυση των προβλημάτων και οι τρόποι κοινωνικής παρέμβασης και δράσης, δεν μπορεί να γίνουν υπό το κράτος των παλαιών αντιλήψεων και των γνώριμων αναλυτικών πλαισίων και οργανωτικών πλάνων. Οι ετοιμασμένες από το κομματικό επιτελείο γραμμές, που πρέπει να στηριχτούν στο όνομα της κομματικής πειθαρχίας προσιδιάζουν σε άλλου τύπου και χαρακτήρα κόμματα. Όπως, επίσης, άλλης μορφής σχέσης με τη βάση και την κοινωνία διαμορφώνουν οι μηχανισμοί, που, εξοπλισμένοι με τα παράγωγα του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, αυτοαναγορεύονται σε διαχειριστές της κομματικής αυθεντίας και φτιάχνουν συσχετισμούς για να αυτοσυντηρούνται. Ο ανανεωτικός χαρακτήρας των κομμάτων κατακτιέται κυρίως στον τομέα της εσωτερικής τους οργάνωσης και στο πεδίο της κοινωνικής τους παρέμβασης. Όχι στο χώρο της κομματικής ή πολιτικής φιλολογίας. Ο Συνασπισμός για να τον αποκτήσει χρειάζεται γνήσιες εσωτερικές δημοκρατικές διαδικασίες και όχι μηχανισμούς παραγωγής γραμμών. Επίσης, ριζοσπαστικές θέσεις, που θα αμφισβητούν το δοσμένο δικομματικό σκηνικό και θα προωθούν πολιτική τομών, προοπτικής και συνέπειας. Η δημιουργία αυτής της πολιτικής και αυτών των θέσεων είναι η ουσία του ΣΥΝ και όχι η κατασκευή συσχετισμών και η εσωκομματική γυμναστική των μηχανισμών.

Στο «νέο ξεκίνημα» με τ

Έκλεισε την περασμένη εβδομάδα ο δίμηνος κύκλος ενημέρωσης —με κεντρικό σύνθημα «Εμπρός για νέο ξεκίνημα»— του κόμματος της ΝΔ και της κυβέρνησης. Έληξε τόσο άδοξα, όπως και όταν άρχισε. Τον περασμένο Μάρτιο, η ειδική επιτροπή ενημέρωσης με την προεδρία του κ. Τζ. Τζαννετάκη, είδε να ναυαγούν τα σχέδιά της για τον πανηγυρικό εορτασμό από την εκλογική νίκη της 6ης Απριλίου του 1990 με την εσωτερική θύελλα της αποπομπής του κ. Α. Σαμαρά. Το τέλος του διμήνου βρίσκει σήμερα την κυβέρνηση σε αδυναμία να έχει σοβαρές εφεδρείες για ανασχηματισμό, την κομματική γραφειοκρατία διχασμένη με τους εμφύλιους κορυφής των κ. Ι. Δημητροκάλλη, Α. Σγαρδέλη, Θ. Μπεχράκη και Κ. Γριβέα και με τις διαρκείς αναβολές για συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας.

Η εικόνα, η οποία έχει προκύψει από τη δίμηνη κινητικότητα της «πανελληνίας ενημέρωσης» (που δεν συμπεριέλαβε τα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου) είναι ασφαλώς εκείνη της έντονης εσωστρέφειας κόμματος και κυβέρνησης, καθώς απέτυχαν να βελτιώσουν όχι μόνο τη δημόσια εικόνα τους προς τους αντιπάλους αλλά και προς τους οπαδούς. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις 10 συνδιασκέψεις που έγιναν —με προεξάρχουσα τις επεισοδιακές των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης— αρκετά κομματικά στελέχη αρνήθηκαν να παραστούν και πολύ περισσότερα εξετράπησαν σε βίαιη κριτική κατά της κομματικής γραφειοκρατίας. Επιπλέον, σχεδόν όλοι οι επώνυμοι βουλευτές και υπουργοί δεν έλαβαν μέρος στις εξορμήσεις αυτές στην επαρχία, οι οποίες περιορίστηκαν σε ορισμένους μικρομεσαίους ομιλητές (Μαντζώρης, Κατσιγιάννης, Κλείτος, Μισαηλίδης, Τσιπλάκος, Χατζηνικολάου, Σούρλας, Κοσκινάς). Ακόμα και αυτά τα φιλόδοξα σχέδια για ορισμένες περιοδικές του κ. Μητσοτάκη στην επαρχία και μια μεγάλη συγκέντρωση στην Αθήνα, έστω σε κλειστό χώρο, έμειναν στα χαρτιά.

Η τύχη της εκστρατείας ενημέρωσης απέδειξε, ότι επικρατούν έντονες παραλυτικές καταστάσεις στο χώρο της κυβέρνησης και του κόμματος και ότι τα φιλόδοξα σχέδια της κυριαρχούσας ομάδας παραμένουν ως τέτοια και δεν προκαλούν ευρύτερη συσπείρωση, ανταπόκριση, επιτυχία. Κι όμως, ποτέ άλλοτε η Νέα Δημοκρατία δεν είχε τόσο άμεση σύνδεση της κομματικής γραφειοκρατίας - ηγεσίας με την κυβερνητική κορυφή.

Επιπλέον, η άλλοτε ομονοούσα τετράδα των κομματικών ήταν εκείνη η οποία με τις ευλογίες του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος τοποθέτησε τους περισσότερους υφυπουργούς, διοικητές, προέδρους οργανισμών, νομάρχες και περιφερειάρχες. Γιατί αυτή η αποτυχία; Κατ' αρχάς, αυτή η σύνδεση κομματικού και κρατικού μηχανισμού είναι φυσικό να γίνεται προβληματική, όχι μόνο γιατί δεν πάει καλά η γενική κυβερνητική πολιτική, αλλά επειδή οι επικεφαλής της έχουν αποδυθεί σε μια διπλή εσωτερική διαμάχη επιρροής. Τόσο προς τους μεγάλους δελφίνους και τους ανθρώπους τους όσο και μεταξύ τους, όπως γίνεται φανερό στην περίπτωση της διαμάχης Δημητροκάλλη και Σγαρδέλη - Μπεχράκη, που δεν έχει την αιτία της σε καμιά ιδεολογική ή δελφινολογική αιτία, είναι μάχη δημιουργίας ερεισμάτων, νομιμοποίησης, που δεν την είχαν ως την ανάδειξη τους κοινωνικά, επαγγελματικά ή κομματικά.

Ο εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στην (ήδη απομονωμένη) κυριαρχούσα μερίδα είναι πάντοτε ένα βήμα πριν τις διαλυτικές τάσεις. Και οι τάσεις αυτές υπάρχουν, έχουν διαχυθεί ευρύτατα. Έτσι, όπως έχουν επισημάνει σε γραπτά τους σημειώματα στον πρωθυπουργό οι κ. Τζαννετάκης και Βαρβιτσιώτης —πρώτο βήμα μιας νέας πορείας είναι αυτή καθαυτή η αλλαγή της διορισμένης κομματικής γραφειοκρατίας. Και τούτο, γιατί έως τώρα οι διορισμένοι αυτοί αρχικομματικοί (που δεν εξελέγησαν από κανένα συλλογικό όργανο και δεν προέρχονται από καμιά ομαλή εσωτερική εξέλιξη) κάνουν μικροπολιτική και μόνο. Προσπαθούν να αναπαράγουν την περίπτωση

και τον εαυτό τους, δηλαδή και τελικά να προωθήσουν δικούς τους ανθρώπους σε θέσεις - κλειδιά του κόμματος και της μέσης κυβερνητικής ιεραρχίας.

Απόδειξη αυτών των φατριαστικών επιλογών (αλλά και των διαιρετικών αναμετρήσεων στην ίδια την κυριαρχούσα φατρία) είναι ότι οι νομάρχες και περιφερειάρχες που διορίστηκαν από τον τότε υπουργό Εσωτερικών κ. Σωτ. Κούβελα, με βάση τις προσωπικές επιλογές του —εκλεκτού της κας Ντόρας Μπακογιάννη— αναπληρωτή γενικού Ι. Δημητροκάλλη, κρίθηκαν κατά 50% ακατάλληλοι μετά από λίγο χρόνο και σταδιακά αντικαταστάθηκαν για διάφορους λόγους. Η ίδια διαπάλη γίνεται από θέσεις επιρροής της κομματικής γραφειοκρατίας σε χώρους του υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικών Υπηρεσιών και Βιομηχανίας (περιπτώσεις Χούντρα, Γραικούση, Στεφάνου, Μπουλούκου, Γιαννόπουλου, Ναυπηγείων κ.λπ.).

Επιπλέον, αυτός ο πόλεμος επιρροής είναι η βάση της έντονης διαφωνίας με τη (συνολικά) σημερινή κομματική ηγεσία υπουργών και βουλευτών και η άρνησή τους να συνεργασθούν μαζί τους σε συσκέψεις εργασίας και σε καμπάνιες ενημέρωσης, όπως αυτή που έληξε. Δεν υπάρχει διχασμός, υπάρχει χάσμα.

Η διαπίστωση αυτή οδήγησε τον κ. Μητσοτάκη —όπως αναγγέλθηκε με ειδικά δημοσιεύματα σε φιλικές του εφημερίδες— στην αρχική απόφαση για «μεγάλες αλλαγές» στη Ρηγίλλης και στο Πολιτικό Γραφείο, οι οποίες αναβλήθηκαν. Αναβλήθηκαν χωρίς όμως να επιτευχθεί η συνύπαρξη των δυο μερίδων της φατρίας και κατά συνέπεια

Όπισθεν

του Μ. Πατρινού

χωρίς να λυθεί το πρόβλημα της διάστασης ανάμεσα στην κομματική ηγεσία και τους βουλευτές και υπουργούς. Έτσι είναι κάτι περισσότερο από βέβαιο ότι με την εξαίρεση του κ. Αντ. Σαμαρά —τον οποίο οι δικοί του βουλευτές συμβουλεύουν να ξαναμπει στην κυβέρνηση στη θέση του κ. Στέφανου Μάνου, που φαίνεται να αποχωρεί— κανένας άλλος επώνυμος από τους εκτός κυβερνήσεως δεν θα συμμετάσχει στον ανασχηματισμό, εάν δεν απομακρυνθεί η ηγεσία των τεσσάρων και κατά συνέπεια οι άνθρωποι της στον Πολιτικό Γραφείο και στη διοίκηση. Οι κ. Έβερτ, Δήμας, Κανελλόπουλος και Κοντογιαννόπουλος δεν έχουν ζητήσει μόνο την απομάκρυνση των τεσσάρων αλλά το δικαίωμα επιλογής των συνεργατών τους γενικών γραμματέων, προέδρων και διοικητών στο χώρο ευθύνης τους. Αξίωση, που σημαίνει ότι το ξήλωμα θα είναι ευρύτερο και, κατά συνέπεια, οι πολλοί δεσμοί εμπιστοσύνης και υποταγής θα κοπούν. Έτσι, η απόφαση για αναβολή των αλλαγών στη Ρηγίλλης και στου Μαξίμου, μπορεί να συνεχίσει τη διαμάχη ανάμεσα στους τέσσερις, αλλά κρίθηκε ως λιγότερο ενοχλητική —και επικίνδυνη— από το γενικό ξήλωμα, που αξιώνουν οι εκτός επώνυμοι και άλλοι, όπως ο κ. Ι. Βαρβιτσιώτης.

Κατά συνέπεια, ο επικείμενος ανασχηματισμός —και οι εξελίξεις θα το δείξουν στο τέλος Ιουνίου— δεν θα χαρακτηρίζεται παρά από την είσοδο αρκετών νέων βουλευτών, που δεν θέτουν τέτοιους όρους και με κύριο στόχο δια του χαρτοφυλαχίου να αμβλυνθεί η δυσaréσκειά τους προς τους τέσσερις και τους ομοίους τους στον ευρύτερο κομματικό και κρατικό μηχανισμό. Εάν όμως με αυτή την «ανανέωση» της κυβερνητικής μηχανής, θα επιχειρηθεί η άμβλυνση της δυσaréσκειας των βουλευτών, δεν πρόκειται να αμβλυνθεί η δυσaréσκεια των πολλών στελεχών και της λαϊκής βάσης. Όπως φάνηκε απ' όλες τις συνδιασκέψεις υπάρχει έντονη αμφισβήτηση της διορισμένης κομματικής ηγεσίας και των παραγώγων της σε κάθε νομό (έφοροι, περιφερειακοί συντονιστές, επικεφαλής τομέων), οι οποίοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία δεν αντιμετωπίζονται ως «νέο αίμα» αλλά ως «αλεξιπτωτιστές». Ιδιότητα την οποία ενισχύει η δύναμη επιρροής σε τοπικό επίπεδο, αλλά όχι για λογαριασμό του κόμματος και της οργάνωσης συνολικά (όπως επί ΠΑΣΟΚ) αλλά για προσωπικό λογαριασμό της κυ-

βερνώσης φατρίας στη Ρηγίλλης. Έχουν χωριστεί σε ανθρώπους του Δημητροκάλλη, του Σγαρδέλη, του Γριβέα κ.λ.π.

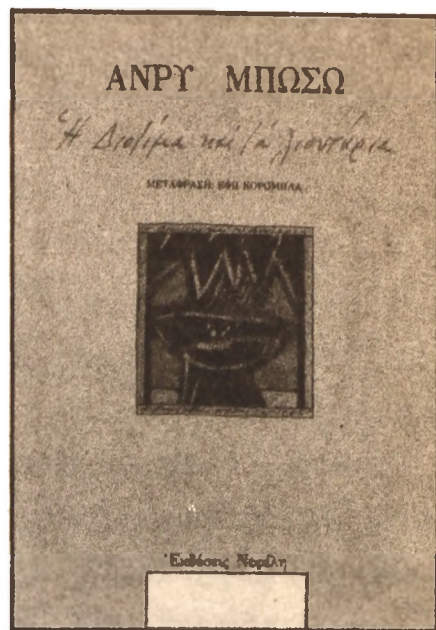
Όλα τα στελέχη αυτά με την τόσο μειωμένη αξιοπιστία και δυνατότητα ευρύτερης αποδοχής, δεν είναι παράξενο ότι οδήγησαν σε αποτυχία τη δίμηνη εκστρατεία «για ένα νέο ξεκίνημα» που είναι τόσο παλαιό. Αποτυχία η οποία μπορεί να μην απεικονίζεται στα επίσημα κομματικά έγγραφα - απολογισμούς των συγκεντρώσεων, αλλά που συζητείται ευρύτατα σε κύκλους βουλευτών και παραγόντων του κόμματος. Η κατάσταση παραλυσίας, πλήρους αδιαφορίας και αποστασιοποίησης εντείνεται όλο και περισσότερο μέσα στην κυβερνητική παράταξη και αυτή η κρίση νομιμοποίησης εντείνεται από τις γενικότερες παλινωδίες, ανακολουθίες και ασυνέπειες.

Η εξουσία γίνεται όλο και περισσότερο υπόθεση των ολίγων. Με αποτέλεσμα η ίδια η ηγεσία της κυβέρνησης και του κόμματος να αναπαράγει ψευδείς εντυπώσεις για τον εαυτό της, τους τρόπους και τα μέτρα θεραπείας. Όπως απέδειξε η μεγάλη συνδιάσκεψη των Αθηνών, βασικά αιτήματα των μικρομεσαίων κομματικών στελεχών δεν είναι τόσο πολύ οι κομματικοί διορισμοί, η αποκατάσταση των «διωχθέντων» και «οι άνθρωποι του ΠΑΣΟΚ στον κρατικό μηχανισμό που μας σαμποτάρουν» αλλά άλλα τελείως διαφορετικά, που παρασιωπούνται στις επίσημες κομματικές αναφορές ή διαστρεβλώνονται.

Τα βασικά αιτήματα - παράπονα και επικρίσεις είναι η ασυνέπεια σε προγραμματικούς στόχους, όπως η φάρσα της κάθαρσης και η αξιοκρατία σε όλα τα επίπεδα και πρώτο εκείνο του κόμματος, η εκκαθάριση των προβληματικών και όχι η πώληση των κερδοφόρων φιλέτων, η προβολή του κυβερνητικού έργου αλλά όχι η δοξολογία ορισμένων προσώπων και μάλιστα μη κυβερνητικών και —επιπλέον και το κυριότερο— οι διάχυτες φήμες ότι «υπάρχουν και δικά μας σκάνδαλα, λαδώματα, επιλήψιμες επιλογές».

Αυτή η τριπλή διαπλοκή (κρίσης πολιτικής, κομματικής και ηθικής) είναι το κύριο συμπέρασμα - εξαγόμενο από τη δίμηνη εκστρατεία ενημέρωσης της Νέας Δημοκρατίας και της κυβέρνησης με τον κόσμο της. Η κινητικότητα αυτή είναι μάλλον προς την αντίθετη κατεύθυνση από εκείνη, που είχαν ελπίσει οι σχεδιαστές της εκστρατείας. Και αυτό θα φανεί μετά τον ανασχηματισμό. □

ΑΝΡΥ ΜΠΩΣΩ
'Η Διοτίμα
καί τά λιοντάρια

Αἰῶνες πρὶν σέ μιά χώρα τῆς Ἀσίας ἓνα κορίτσι ὑπερβαίνει τό ἀπαγορευμένο καί συμμετέχει στήν τελετουργική μάχη τῆς φυλῆς της μέ τά λιοντάρια. Πῶς θά ὑπερβεῖ ὅμως τή σύγκρουση τοῦ παρελθόντος μέ τό μέλλον; Πῶς θά συμφιλιωθεῖ μέ τόν ἔρωτα; Μιά παραβολή πού συναρπάζει καί μαγεύει μέ τήν ἀπλότητα, τήν πυκνότητα καί τήν ὁμορφιά της.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Ἀθήνα 106 79
Τηλ. 360.77.44 — 36.47.93

Γραφτείτε
συνδρομητές
στο
ANTI

Τα αδιέξοδα μιας αντιαναπτυξια

«Μάνα εξ ουρανού» για την κυβέρνηση ο ερχομός του καλοκαιριού. Η «λύση» πολλών καυτών προβλημάτων, μετατίθεται για το φθινόπωρο και μαζί με αυτή και οι κινητοποιήσεις των εργαζομένων που ασφυκτιούν πλέον από τα απανωτά οικονομικά μέτρα, την απελευθέρωση των τιμών αλλά και τη σύγχυση που επικρατεί στην αγορά.

Το φθινόπωρο, όμως, το πρόγραμμα σύγκλισης, το ασφαλιστικό και το φορολογικό θα εφαρμοστούν και τότε...

Οσοι πριν δύο χρόνια προβλέπανε ότι η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης της ΝΔ θα αποτύγχανε, εισέπραταν τα γνωστά επίθετα και τους χαρακτηρισμούς, όπως γίνεται άλλωστε πάντα σε ανάλογες περιπτώσεις.

Χρειάστηκε να δηλώσει, ενώπιον της εθνικής αντιπροσωπείας, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Στ. Μάνος ότι «δύο χρόνια πήγαν χαμένα» για να γίνει κατανοητό και σε όσους αμφισβητούσαν τις προβλέψεις —που στο μεταξύ είχαν επιβεβαιωθεί— ότι πραγματικά η οικονομική πολιτική της ΝΔ είχε αποτύχει, διότι ήταν άτολμη, ασυνεπής και αντιαναπτυξιακή. Και σε άμεση σχέση με τα παραπάνω διότι ήταν φορομνηστική και μόνο σταθεροποιητική.

Και θυμίζουμε ακόμα ότι ο κ. Μάνος είχε δηλώσει, προς επιβεβαίωση της αποτυχίας, ότι το «Σταθεροποιητικό - Σημίτη» είχε

πετύχει περισσότερα από το «Σταθεροποιητικό - Χριστοδούλου».

Τώρα λοιπόν και ενόψει της ψήφισης του φορολογικού νομοσχεδίου, της προώθησης αλλαγών στο ασφαλιστικό σύστημα και το πρόγραμμα σύγκλισης που υποτίθεται ότι θα κατατεθεί στην ΕΟΚ το Σεπτέμβριο, τολμάμε άλλη μια πρόβλεψη.

Ότι, αν η κυβέρνηση δεν αλλάξει πολιτική στην οικονομία, οδηγεί την Ελλάδα εκτός της ΕΟΚ, όπως αυτή διαμορφώνεται μετά τις αποφάσεις του Μάαστριχτ. Συνειδητά ή ασυνειδητά.

Αν και η έναρξη του καλοκαιριού θέτει σε δεύτερη μοίρα τις επιπτώσεις στο (όποιο) συνδικαλιστικό κίνημα, που θα έχουν οι αποφάσεις οικονομικού περιεχομένου, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι υπάρχει μια σειρά εκκρεμοτήτων που θα τις βρει μπροστά της η κυβέρνηση το φθινόπωρο.

Εκκρεμότητες που σχετίζονται άμεσα με την αδυναμία της κυβέρνησης να κάνει —έστω— σωστή διαχείριση των οικονομικών με όλες τις δυσμενείς επιπτώσεις που συνεπάγεται αυτό στη μελλοντική ενεργό συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΟΚ, όπως αυτή διαμορφώνεται μετά το Μάαστριχτ.

Και εδώ δυστυχώς είναι το μεγάλο πρόβλημα. Η κυβέρνηση όχι μόνο δεν μπορεί να ασκήσει ουσιαστική διορθωτική πολιτική, αλλά δεν είναι σε θέση ούτε να ασκήσει πολιτική διαχείρισης και θα δούμε γιατί.

Κατ' αρχάς για να συμβαδίζει η Ελλάδα με τους εταίρους της θα πρέπει το έλλειμμα, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, να περιοριστεί στο 3% από το 20% που είναι τώρα. Τα επιτόκια θα πρέπει να διαμορφωθούν στο 10% για να μην πούμε κάτω του 8% και ο πληθωρισμός να τρέχει με ρυθμούς χαμηλότερους του 5% (16% σήμερα).

Για να επιτευχθούν όμως τόσο φιλόδοξοι στόχοι θα πρέπει να προωθηθούν επαναστατικά ή ριζοσπαστικά αν προτιμάτε μέτρα, από μια κυβέρνηση που αφήνει συνεχώς δείγματα παλινωδιών, αυτοαναίρεσης κ.λπ.

Και για του λόγου το αληθές αναφέρουμε μερικά μόνο στοιχεία που αφορούν την πορεία της οικονομίας μέσα στο 1992, την

κακή πορεία της οικονομίας, για να ακριβολογούμε, κατά τρίτη κατά σειρά χρονιά.

Τα έσοδα, ως ποσοστό του ΑΕΠ, και φέτος δεν θα ξεπεράσουν το 32%, όταν ο μέσος όρος στην ΕΟΚ είναι 40,3%. Το έλλειμμα του δημοσίου είχε εκτιμηθεί, για το τέλος του 1992, σε 560 δισεκατομμύρια δραχμές και ήδη έχει ξεπεράσει τα 650. Ο πληθωρισμός εκτιμάτο στο 12%, βρίσκεται στο 16% και αναμένεται νέα άνοδος μετά τις απελευθερώσεις τιμών.

Η αποκρατικοποίηση μοιάζει περισσότερο με αποβιομηχανοποίηση, αφού οι ναυπηγοεπισκευαστικές μονάδες και οι κλωστοϋφαντουργίες αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης. Και όχι μόνον αυτές.

Τα επιτόκια εξακολουθούν να βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα, ενώ προγραμματιζόταν να μειωθούν από την άνοιξη. Η ανεργία, για πρώτη φορά σε ποσοστό πάνω από το 10% του συνολικού απασχολούμενου πληθυσμού, αντικατέστησε τις 100.000 νέες θέσεις εργασίας, που είχε εξαγγείλει η κυβέρνηση.

Και ακόμα. Υπολείπονται φορολογικά έσοδα 600 δις δρχ., οι δαπάνες δεν περιορίζονται (εξ ου και το υψηλό έλλειμμα) και ο αγροτικός κόσμος αντιμετωπίζει τα προβλήματα που συνεπάγεται το συνεχώς αυξανόμενο κόστος των πρώτων υλών και εφοδίων (σπόροι, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, καύσιμα κ.λπ.).

Είναι φανερό λοιπόν ότι για τρίτη συνεχή χρονιά θα λέμε ότι πήγε χαμένη. Έτσι ακριβώς θα πάνε και τα επόμενα χρόνια αν συνεχιστεί η ίδια πολιτική και ας δούμε γιατί:

Έχουμε μπροστά μας τρία πακέτα. Το πρόγραμμα σύγκλισης, το φορολογικό νομοσχέδιο και το ασφαλιστικό. Το πρώτο πακέτο περιλαμβάνει πολλά στοιχεία από τα δύο άλλα και όλα μαζί χαρακτηρίζονται από μια φοροεπισπρακτική και αντιλαϊκή πολιτική.

Το Πρόγραμμα Σύγκλισης

Το πρόγραμμα σύγκλισης προτείνει αύξηση των εσόδων του δημοσίου μέσω ανόδου των φορολογικών συντελεστών και

διεύρυνσης της φορολογικής βάσης. Και τα δύο θεμιτά εάν, και εφόσον στοχεύουν σε μια ισόρροπη επιβάρυνση από φόρους σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Όμως η μέχρι τώρα φορολογική πολιτική της κυβέρνησης στρέφεται προς τις λιγότερο πλούσιες κοινωνικές τάξεις. Θα ήταν επίσης θεμιτά εφ' όσον το ίδιο πρόγραμμα προέβλεπε παράλληλα με το πάγωμα των μισθών και των τιμολογίων του δημοσίου. Αυτό όμως δεν συμβαίνει. Όλα τα σταθεροποιητικά προγράμματα, όπου εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται, προβλέπουν πάγωμα μισθών και τιμολογίων. Αν συνέβαινε αυτό θα υπήρχαν περιθώρια για αύξηση των φορολογικών βαρών, τώρα δεν δικαιολογείται κάτι τέτοιο. Επίσης δεν δικαιολογείται επειδή η σχέση άμεσων και έμμεσων φόρων είναι πολύ διαφορετική στην Ελλάδα από ότι σε άλλες χώρες.

Παράλληλα το πρόγραμμα σύγκλισης προβλέπει αλλαγές στο ασφαλιστικό, συγκράτηση δαπανών για συντάξεις, περιορι-

σμούς στην πρόνοια... και δίδακτρα. Το *επιχείρημα* για την καταβολή διδάκτρων στα Πανεπιστήμια είναι ότι «αν άνοιγε *ιδιωτικό Πανεπιστήμιο* θα έσπενδαν όλοι να γράφτούν», ξεχνώντας βέβαια ο πρόεδρος της επιτροπής του προγράμματος σύγκλισης κ. Παυλόπουλος ότι η δωρεάν παιδεία είναι συνταγματικώς κατοχυρωμένη.

Παράλληλα και ενώ το πρόγραμμα είναι κατά βάση *σταθεροποιητικό* δεν είναι αναπτυξιακό. Σε ένα τέτοιο πρόγραμμα θα έπρεπε να αναφέρονται πολλά για επενδύσεις, φορολογικές απαλλαγές για όσους επαναεπενδύουν τα κέρδη τους, κίνητρα για τους υποψήφιους επενδυτές, αύξηση της συμμετοχής (επιχορηγήσεις) του δημοσίου για *προχωρημένες*, πρωτότυπες και αιχμής επενδύσεις. Τίποτα από όλα αυτά. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα με ορισμένα μόνο θετικά στοιχεία, χωρίς να είναι κατάλληλο για να οδηγήσει τη χώρα στην ΕΟΚ του 1997 ή του 1999.

Το Ασφαλιστικό

Η ανάγκη εκσυγχρονισμού του ασφαλιστικού συστήματος της χώρας έχει από όλους διαπιστωθεί. Η λύση πάντως του τεράστιου αυτού προβλήματος δεν είναι αυτή που προτείνει η κυβέρνηση και η οποία δεν αποβλέπει σε τίποτα άλλο παρά στον περιορισμό των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων και των συνταξιούχων.

Η κυβέρνηση έχει καταφέρει να μην να πείσει τους πάντες ότι τα ασφαλιστικά ταμεία αντιμετωπίζουν τεράστια ελλείμματα και ότι οι επιχορηγήσεις τους, από τον τακτικό προϋπολογισμό, θα φθάσουν τα 386 δισεκατομμύρια δραχμές φέτος, έναντι 375,8 του 1991, αποκρύπτει όμως επιμελώς να αναφερθεί στην *ακίνητη περιουσία* των ταμείων. Πράγματι, ενώ το υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, παρέχει στοιχεία για την κίνητη περιουσία των ασφαλιστικών ταμείων, δεν αναφέρεται στην ακίνητη περιουσία τους, η οποία είναι τεράστια και η οποία αν επωλείτο θα κάλυπτε όλα τα ελλείμματα του συνόλου των ασφαλιστικών ταμείων.

Έτσι λοιπόν η κυβέρνηση επαναλαμβάνει

μονότονα εδώ και δύο χρόνια την ανάγκη περιορισμού των δαπανών των Ασφαλιστικών ταμείων, χωρίς να παίρνει μέτρα εκσυγχρονισμού τους και αύξησης των εσόδων τους. Και προωθεί μέτρα χωρίς διάλογο, ούτε καν με τους άμεσα ενδιαφερομένους. Απλά προωθεί την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης, τη μείωση των παροχών, τα εισιτήρια εσόδου στα νοσοκομεία και άλλα παρόμοια. Παράλληλα λησμονεί την εκπλήρωση υποσχέσεων της, όπως η επανεξέταση των συντάξεων αναπηρίας ή περιορισμός της λίστας των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων, που προσκρούει σε *συντεχνιακά συμφέροντα*.

Το Φορολογικό

Για το φορολογικό, που συζητείται στη Βουλή, έχουν λεχθεί και γραφεί πολλά και γράφονται ακόμα, καθώς οι τροπολογίες διαδέχονται η μία την άλλη και είναι άγνωστη η τελική του μορφή. Γεγονός πάντως είναι ότι και το φορολογικό έγινε δεκτό με μεγάλες αντιδράσεις όλων των συνδικαλιστικών φορέων, οι οποίοι δεν έχουν ερωτηθεί καθόλου για το περιεχόμενο, με αποτέλεσμα οι απεργιακές κινητοποιήσεις να συνεχίζονται παρά το γεγονός ότι δεν βοηθούν οι συνθήκες για κάτι τέτοιο. Πάντως, έτσι κι αλλιώς, όλοι συμφωνούν ότι το νέο φορολογικό (όπως είναι γνωστό πρόκειται για το τέταρτο αν θυμόμαστε καλά) δεν ανατρέπεται —ούτε αυτό— την κακοδιαμονία του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας. Οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι εξακολουθούν να καταβάλλουν το μεγαλύτερο μέρος στα φορολογικά έσοδα, η παραοικονομία εξακολουθεί να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα, η κυβέρνηση δεν τολμά να φορολογήσει τους αγρότες, οπότε θα υπήρχε περισσότερη φορολογική δικαιοσύνη κ.λπ.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, είναι αρκετοί αυτοί που υποστηρίζουν ότι το φορολογικό αυτό νομοσχέδιο, όταν ψηφιστεί και καταστεί νόμος, θα έχει *μικρή* διάρκεια ζωής.

Ο επόμενος υπουργός Οικονομικών (μετά την αναχώρηση του κ. Παλαιοκρασσά στις Βρυξέλλες για να αναλάβει καθήκοντα Επιτρόπου) θα φέρει το δικό του φορολογικό στη Βουλή.

Εκκρεμότητες λοιπόν στο πρόγραμμα σύγκλισης, εκκρεμότητες στο ασφαλιστικό, εκκρεμότητες στο φορολογικό. Τυχερή η κυβέρνηση με τις εκκρεμότητες αυτές. Ευτυχώς που άρχισε το καλοκαίρι, εποχή που μόνιμα και παντού ο συνδικαλισμός παίρνει την άδειά του. □

Ο ΟΟΣΑ

Διευκρινήσεις επί διευκρινήσεων, ζητά ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (ΟΟΣΑ) από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Ο λόγος; Ο διεθνής αυτός οργανισμός θα δώσει στη δημοσιότητα τον Ιούλιο στοιχεία σχετικά με την οικονομική κατάσταση και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Αυτή τη φορά όμως δεν φαίνεται ότι ο οργανισμός θα αρκестθεί σε αναφορές του τύπου «τα μέτρα είναι προς τη σωστή κατεύθυνση» δεδομένου ότι τα μέτρα αυτά ή απέδωσαν ή δεν απέδωσαν... όπως λένε στην έδρα του οργανισμού στο Παρίσι.

Οι διευκρινήσεις που ζητά ο ΟΟΣΑ, αφορούν τα έσοδα του δημοσίου, τις αποκρατικοποιήσεις (στοιχεία για 53 εταιρείες), τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, τη συγκράτηση των δαπανών του δημοσίου τομέα, τον αριθμό των «απολυομένων» και άλλα.

του Ρεπόρτερ

18

διοικητική ανεπάρκεια. Αμέσως παρακάτω θα επιχειρήσουμε να αναπτύξουμε τους λόγους της διοικητικής ανεπάρκειας του Δήμου Αθηναίων γενικά και της διεύθυνσης καθαριότητας ειδικά.

Στη διεύθυνση της καθαριότητας υπηρετούν περίπου 4.000 εργάτες υπάλληλοι και λοιπό προσωπικό. Εύκολα καταλαβαίνει κανείς πως ένα τόσο μεγάλο πλήθος εργαζομένων είναι δέλεαρ για παρέμβαση κάθε λογής πολιτικών και συνδικαλιστικών φορέων. Και επειδή η πίτα είναι μεγάλη φυσικό είναι οι μάχες που δίνονται να είναι σκληρές. Μέχρι εδώ τα πράγματα, τουλάχιστον εγώ, τα θεωρώ λογικά και ικανοποιητικά. Καλό είναι να λειτουργεί η δημοκρατία.

Η υπόθεση αρχίζει να στραβώνει από τη στιγμή που κάποιος πολιτικός ή συνδικαλιστικός φορέας γίνεται τόσο ισχυρός που αρχίζει να παραμερίζει και να υποκαθιστά τη διοικητική οργάνωση της υπηρεσίας. Και νομίζω πως κάτι τέτοιο έχει γίνει σε αυτή την υπηρεσία - μαμούθ του Δήμου Αθηναίων. Υπάρχει κάποιο κέντρο αποφάσεων που ξεπερνά τόσο το γραφείο του αντιδημάρχου όσο και το γραφείο του διευθυντού. Το κέντρο αυτό, η κλίκα (γιατί στην πραγματικότητα περί κλίκας πρόκειται) έχει συσπειρωθεί στη βάση κάποιων πολιτικών και συνδικαλιστικών επιδιώξεων, για να εξελιχθεί σε ρυθμιστή των πραγμάτων και γενικό κουμανταδόρο της υπηρεσίας. Είναι δε τόσο η δύναμη που απέκτησε —ακριβώς

λόγω του μεγάλου όγκου των εργαζομένων που υπάρχουν στο χώρο— που σιγά - σιγά και μέσα σε ένα πολιτικό κλίμα που ευνόησε κάτι τέτοιο εξελίχθηκε σε κανονική μαφία.

Δημαρχία Έβερετ

Η όλη ιστορία ξεκίνησε όταν ο Μιλτιάδης Έβερετ εκλέχτηκε δήμαρχος Αθηναίων. Ο κ. Έβερετ έχει ένα δικό του στυλ άσκησης διοίκησης που το μετέφερε στο Δήμο. Ένα από τα πρώτα θέματα με το οποίο καταπιάστηκε όταν ανέλαβε τη δημαρχία ήταν και η προώθηση της ελεύθερης ραδιοφωνίας και η οργάνωση του 9,84.

Τότε με το πρόσχημα της φύλαξης της κεραίας από τα ΜΑΤ ο Δήμος προσέλαβε μεγάλο αριθμό υπαλλήλων και εργατών που, εκτός από την απασχόλησή τους σε διάφορες δημοτικές υπηρεσίες, τους έστελναν με βάρδιες να φυλάνε την κεραία του ραδιοφωνικού σταθμού. Στους ανθρώπους αυτούς αναπτύχθηκε μια νοοτροπία ειδική. Αρχισαν να αισθάνονται πως ήταν κάτι ξεχωριστό, κάτι σπουδαιότερο από την υπόλοιπη μάζα των εργαζομένων. Απέκτησαν κάποιον «τσαμπουκά» που κατά κάποιον τρόπο ευνοήθηκε από το περβόλλον Έβερετ.

Σύντομα αυτή η νοοτροπία έκανε το θαύμα της. Νεαροί εργαζόμενοι —οπαδοί του δημάρχου— σε κάποια συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου χτύπησαν με σιδερένιο λαστό τον σύμβουλο της αντιπολίτευσης Α-

ναγνωστόπουλο, χωρίς ποτέ να βρεθεί αυτός που το έκανε. Η πράξη αυτή λειτούργησε συσπειρωτικά και έφερε και ένα καινούριο τρόπο πολιτικής αντιπαράθεσης, άγνωστο μέχρι εκείνη τη στιγμή, τη βίαιη αντιπαράθεση.

Η καθαριότητα, λόγω της ιδιοσυστασίας του χώρου και του πλήθους, ευνοούσε τη δημιουργία τέτοιων σκληροπυρηνικών ομάδων και, πράγματι, σύντομα δημιουργήθηκαν και με τη σειρά τους οι ομάδες αυτές άρχισαν να δημιουργούν τεράστια προβλήματα, ακόμα και στους εμπνευστές της δημιουργίας τους.

Όσο δήμαρχος Αθηναίων ήταν ο κ. Μιλτιάδης Έβερετ, είχε τον τρόπο να ελέγχει τα πράγματα και να επιβάλλεται στα διάφορα αποκρυσταλλώματα παραμηχανισμών που έτειναν να δημιουργηθούν. Όταν όμως ο κ. Έβερετ έφυγε από το Δήμο, λόγω των εκλογών, ο μηχανισμός ήρθε σε σύγκρουση με τον νέο δήμαρχο Ν. Γιατράκο και το περιβάλλον του.

Αυτή τη φορά στόχος της παραδιοίκησης υπήρξε ο διορισθείς από τον δήμαρχο γενικός γραμματέας του Δήμου Σωτήρης Καπένης. Ο Σ. Καπένης ήταν διευθυντής του Δήμου και συνταξιοδοτήθηκε ακριβώς για να αναλάβει αυτή τη θέση. Σύντομα ο Σ. Καπένης —που γνώριζε πρόσωπα και πράγματα— ήρθε σε σύγκρουση με τους παραμηχανισμούς τους οποίους παραμέρισε για να μπορεί να ρουσφετολογεί, διορίζοντας στο Δήμο εκατοντάδες υπαλλήλων για λογαριασμό του νέου δημάρχου και αδιαφορώντας για τα αιτήματα της παράταξης.

Ο παραμηχανισμός ανθεί

Στο σημείο αυτό ο παραμηχανισμός μεγαλούργησε. Με γνήσιο γκαγκστερικό τρόπο κατάφερε να κυκλοφορήσει μέσα στο δημοτικό συμβούλιο ένα έγγραφο που είχε υπεξαιρεθεί από τον ατομικό φάκελο του πρώην υπαλλήλου του Δήμου Σ. Καπένη. Το έγγραφο αυτό ήταν μια απόρρητη έκθεση του ΓΕΣ και αφορούσε τους λόγους που ο κ. Καπένης —που ήταν παλιά λοχαγός διαβιβάσεων— είχε αποταχθεί από το στράτευμα και είχε καθαίρεθεί από το βαθμό του. Έτσι εισήχθη στο Δήμο μια μεθοδολογία που θα την ζήλευαν ακόμα και οι γκαγκστερς του Αλ Καπόνε όταν κατά το μεσοπόλεμο προσπαθούσαν να ελέγξουν τις εργατικές ενώσεις. Περιττό, βέβαια, να σημειωθεί ότι ποτέ δεν μάθαμε ποιοι ήταν αυτοί που κυκλοφόρησαν το έγγραφο, όπως δεν μάθαμε ποτέ ποιοι ήταν αυτοί που επιτέθηκαν στον Σ. Καπένη και τον έστειλαν

στο νοσοκομείο αμέσως μετά τη λήξη της *θητείας Γιατράκου* και ποτέ δεν μάθαμε ποιοι ήταν οι κουκουλοφόροι άγνωστοι που χτύπησαν τον φερόμενο ως «κολλητό φίλο» του Σ. Καπένη υπάλληλο —υπεύθυνο του γραφείου κινήσεως της διεύθυνσης καθαριότητας του Δήμου Αθηναίων— *Γιάννη Πλιάκα*. Ο τελευταίος χτυπήθηκε με σιδερένιο λαστό στο κεφάλι και μόνο από καθαρή τύχη επέζησε. Η ελαφρώς ροζ αυτή ιστορία είναι πασίγνωστη στο Δήμο Αθηναίων.

Ο επόμενος δήμαρχος *Αντώνης Τρίτσης* με το δικό του *sui-generis* στυλ διοίκησης σύντομα βρέθηκε στο στόχαστρο του παραμνηχανισμού. Υπήρξε τέτοια αποθράσυνση που η επίσημη συνδικαλιστική παράταξη της Νέας Δημοκρατίας, η ΔΑΚΕ, κυκλοφόρησε επιστολή απευθυνόμενη προς τα μέλη της πλειοψηφίας του δημοτικού συμβουλίου όπου ξεπερνούσε κάθε δεοντολογία και σεβασμό προς το θεσμό του δημάρχου. Με την επιστολή αυτή ζητούσαν από τους δημοτικούς συμβούλους να διορθώσουν τον δήμαρχο διότι, κατά τα γραφόμενά τους, *ψήφισαν Τρίτση και τους βγήκε Μελίνα*. Στην ίδια επιστολή άφηναν να εννοηθεί πως αν δεν μπορούσαν οι σύμβουλοι του Τρίτση να κάνουν κάτι, θα αναλάμβαναν αυτοί να συμμορφώσουν τον δήμαρχο...

Ο Τρίτσης, που δεν γνώριζε καλά πρόσωπα και πράγματα στο Δήμο, έχασε πολύτιμο χρόνο προσπαθώντας να εντοπίσει τις αιτίες της κακοδαιμονίας του. Στο τέλος το κατάλαβε και ήταν έτοιμος να έρθει σε σύγκρουση με τον παραμνηχανισμό που λυμαινόταν —και λυμαινεται— την καθαριότητα. Με ανακούφιση όλοι αυτοί είδαν το δρεπάνι του χάρου να θερίζει το κεφάλι του Τρίτση και πιστεύουμε απόλυτα πως τα δάχρυά τους στην κηδεία του ήταν αληθινά. Έχλαφαν από χαρά...

Μια αποτυχημένη προσπάθεια

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά. Με την ανάληψη των καθηκόντων του ο νέος δήμαρχος ξεκίνησε μια επιχείρηση καθαριότητας και απέτυχε παταγωδώς.

Όταν θέλησε να αντικαταστήσει τον αποτυχημένο και διαβρωμένο από τον παραμνηχανισμό διευθυντή της διεύθυνσης καθαριότητας *Γιώργο Κακουλάκη* με τον άριστο και αγαπητό από τους εργαζόμενους διευθυντή *Κωνσταντίνο Κίτσιο*, βρέθηκε αντιμέτωπος με την ενορχηστρωμένη επίθεση του παραμνηχανισμού. Για τα ζητήματα αυτά γράφτηκαν αρκετά εκείνες τις μέρες στον καθημερινό Τύπο.

Ο ίδιος ο αντιδήμαρχος της καθαριότη-

τας *κ. Γ. Βαρδαλάκης* παρόλο που συμφώνησε με την αντικατάσταση του διευθυντή στο συμβούλιο των αντιδημάρχων, *εξαναγκάστηκε —θέλουμε να πιστεύουμε— να αλλάξει τις αποφάσεις του και να θέσει θέμα: ή ο Κίτσιος ή εγώ.*

Ακόμα και αυτός ο διαβρωμένος διευθυντής *Γ. Κακουλάκης*, όταν σήκωσε το ανάστημά του για κάποια επουσιώδη ζητήματα, βρέθηκε καμμένος στα χέρια και στο πρόσωπο. Οι φήμες λένε πως τον έκαψαν με φλόγιστρο άγνωστοι κουκουλοφόροι μέσα σε κάποιο συνεργείο του μηχανολογικού. Ο ίδιος πάντως δήλωσε πως *κάηκε με γκαζάκι.*

Τον σύμβουλο του δημάρχου *κ. Καπούτση* ο γενικός κουμανταδόρος των ειδικών συνεργείων ημερομίσθιος εργάτης *Γιάννης Εγγλεζής* τον πέταξε με τις κλωτσιές από το τμήμα του.

Έτσι, με τον Σύλλογο Μονίμων Υπαλλήλων του Δήμου Αθηναίων ΣΥΔΑ, όπου κυριαρχεί η ΠΑΣΚΕ, να είναι απασχολημένος με τη συνολική αντιπαράθεση με την κυβέρνηση, με ανύπαρκτες τις δυνάμεις της Αριστεράς και έχοντας τη μυστική ανοχή της ΔΑΚΕ, ο παραμνηχανισμός εγκατέστησε δικό του ντοβλέτι μέσα στην υπηρεσία καθαριότητας με προεκτάσεις και σε άλλες υπηρεσίες. Οι εκβιασμοί, οι τραμπουκισμοί, η χρησιμοποίηση της διοίκησης αλλά και της πολιτικής ηγεσίας μπήκαν στην ημερήσια διάταξη.

Λίγο πριν πεθάνει ο Αντώνης Τρίτσης είχε αποφασίσει να ξεκαθαρίσει με την παραδιοίκηση. Του δόθηκε αυτή η δυνατότητα εκμεταλλευόμενος δύο πολύ σοβαρές καταγγελίες.

Η μία αφορούσε τους προπηλαχισμούς και τις διώξεις που είχε δεχτεί μια εργάτρια διότι αρνήθηκε να συνεχίσει τις σχέσεις της με ένα από τα πρωτοπαλίκαρα του παραμνηχανισμού. Η άλλη προερχόταν από τα σπλάχνα της παραδιοίκησης. Ο μόνιμος οδηγός *Αντώνης Δημητρόπουλος*, υπεύθυνος μαζί με τον Εγγλεζή του τμήματος *Ειδικών Συνεργείων* που είναι η έδρα της παραδιοίκησης στη διεύθυνση καθαριότητας, ήρθε σε σύγκρουση με την παραδιοίκηση. Προφανώς για λόγους εκδικήσεως υπέβαλλε ένα υπόμνημα καταγγελία στον δήμαρχο το οποίο δημοσιεύθηκε και στο ενημερωτικό δελτίο που εκδίδει ο ΣΥΔΑ.

Βρώμικα παιχνίδια

Σύμφωνα με το υπόμνημα αυτό στη διεύθυνση καθαριότητας του Δήμου Αθηναίων

υπάρχουν εργάτες και υπάλληλοι που αμείβονται για υπηρεσίες που ουδέποτε προσέφεραν στο Δήμο. Υπάρχουν ειδικά συνεργεία από έμπειστους εργάτες του διευθυντού που σκυλεύουν τα εγκαταλειμμένα οχήματα που συγκεντρώνει ο Δήμος στο εργοτάξιο της Ζοφριάς και που, βέβαια, είναι περιουσίες δημοτών. Οι εργαζόμενοι στα ειδικά συνεργεία διακινούν πολιτικό υλικό και χρησιμοποιούνται για να οργανώσουν προεκλογικές καμπάνιες ενώ πληρώνονται από το Δήμο. Αυτά και πολλά ακόμα αποκαλύπτει ο Δημητρόπουλος που δεν έχει νόημα να τα αναφέρουμε.

Ο Αντώνης Τρίτσης λίγες μέρες πριν μπει στο νοσοκομείο διέταξε να γίνει ΕΔΕ και να ερευνηθούν σε βάθος τα καταγγελλόμενα από τον Δημητρόπουλο...

Νομίζουμε πως τα παραπάνω είναι αρκετά διαφωτιστικά στο γιατί ο Δήμος Αθηναίων, ενώ έχει την έμφυχη και την υλικοτεχνική υποδομή, δεν μπορεί να οργανώσει την αποκομιδή των σκουπιδιών. Απλούστατα, όταν η επίσημη διοίκηση που εκφράζει την πολιτική θέληση του δημάρχου υποτάσσεται σε μια κλίκα που με ανορθόδοξες μεθόδους επιβάλλει τη θέλησή της, τίποτα δεν μπορεί να λειτουργήσει.

Απ' όλα τα παραπάνω προκύπτει ένα ακόμη ερώτημα. Πίσω από την παραδιοίκηση υπάρχουν κάποιοι ισχυροί πολιτικοί προστάτες. Πώς αυτοί οι «προστάτες» δεν φοβούνται να μην εκτεθούν υποστηρίζοντας ένα βρώμικο παιχνίδι; «Τι τα θέλεις φίλε μου. Όποιος ελέγχει την υπηρεσία καθαριότητας έχει στα χέρια του ένα μοχλό πίεσης και εκβιασμού», είναι μια άποψη που κυκλοφορεί ευρύτατα. «*Τα σκουπίδια μπορούν να ρίξουν ως και κυβερνήσεις*», είχε πει κάποτε σε μια συνέντευξη στο ραδιοφωνικό σταθμό SKY ο ευαίσθητος ως ποιητής φέρελπις πολιτικός και ο πάλαι ποτέ δήμαρχος Αθηναίων *κ. Μιλτιάδης Έβερτ*. Και μάλλον είχε δίκιο...

Πολλά λέγονται για τον νέο δήμαρχο Αθηναίων *κ. Λεωνίδα Κουρή*. Ωστόσο η πολιτεία του έχει δείξει πως είναι συνετός, έντιμος και σεμνός. Φαίνεται όμως ότι δεν έχει το πολιτικό ανάστημα που θα μπορούσε να επιβάλλει τη θέλησή του.

Τώρα θα πρέπει να μας πληροφορήσει ο *κ. δήμαρχος* για το αν έγινε η ΕΔΕ που είχε διατάξει ο προκάτοχός του. Και ακόμα πιστεύουμε ότι οι παραβιάσεις της νομιμότητας που επιβάλλουν τα κυκλώματα πρέπει να γίνουν αμέσως αντικείμενο δικαστικής έρευνας. □

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΜΕ ΤΗ ΝΕΦΕΛΗ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΠΟΥΛΗΙΟΣ: 'Ο χρυσός γάιδαρος ή οι μεταμορφώσεις	ΜΟΡΙΣΟΝ, ΤΟΝΙ: 'Αγαπημένη
ΒΙΑΝ, ΜΠΟΡΙΣ: Τά χρονικά του ψεύτη	ΜΟΥΖΙΑ, ΡΟΜΠΕΡΤ: Τρεις γυναίκες
ΒΙΑΝ, ΜΠΟΡΙΣ: 'Ας αρχίσει ή μουσική	ΜΟΥΖΙΑ, ΡΟΜΠΕΡΤ: Δεσμοί
ΒΙΑΝ, ΜΠΟΡΙΣ: Θά φτύσω στους τάφους σας	ΜΠΕΚΕΤ ΣΑΜΟΥΕΛ: Χωρίς
ΒΙΑΝ, ΜΠΟΡΙΣ: 'Αναζητώντας τό χαμένο βαρῶνο	ΜΠΕΛΟΟΥ, ΣΑΟΥΛ: Οί αναμνήσεις του Μόσμπυ
ΒΙΑΝ, ΜΠΟΡΙΣ: 'Ο κομπάρσος	ΜΠΙΑΝΚΙΟΤΙ, ΕΚΤΩΡ: Δίχως τό ἔλεος του Χριστοῦ
ΓΙΟΥΝΓΚΕΡ, ΕΡΝΣΤ: Παιχνίδια τῆς 'Αφρικῆς	ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ, ΡΑΦΑΕΛ: Οί νύχτες μου εἶναι πιό ὁμορφες ἀπ' τίς μέρες σας
ΓΚΟΜΠΡΟΒΙΤΣ, ΒΙΤΟΛΑΝΤ: Οί Μαγεμένοι	ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ, ΡΑΦΑΕΛ: Φυλάξου ἀπό τή γλύκα τῶν πραγμάτων
ΓΚΡΗΝ, ΓΡΑΧΑΜ: 'Ενα ὄπλο γιά πούλημα	ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ, ΡΑΦΑΕΛ: Γράμμα συνῶμης
ΓΚΡΗΝ, ΓΡΑΧΑΜ: 'Οριάν 'Εξπρές	ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ, ΡΑΦΑΕΛ: Περάστε καί κλείστε τήν πόρτα
ΓΚΡΗΝ, ΓΡΑΧΑΜ: 'Ο ἐπίτιμος πρόξενος	ΜΠΟΡΧΕΣ, ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ: Τό βιβλίο τῆς ἄμμου
ΓΚΡΗΝ, ΖΥΛΙΕΝ: Λεβιάθαν	ΜΠΟΥΝΙΝ, ΙΒΑΝ: Διηγήματα
ΓΚΡΙΓΙΕ, ΑΛΑΙΝ ΡΟΜΠ: Τό σπίτι τῶν ραντεβού	ΜΩΠΑΣΑΝ, ΓΚΥ ΝΤΕ: 'Ο θεῖος μου ὁ 'Ιούλιος
ΓΟΥΕΜΠ, ΜΑΙΡΗ: Τό ἀκριβό φαρκάκι	ΝΑΜΠΟΚΩΦ, ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ: 'Αντα
ΓΟΥΕΜΠ, ΜΑΙΡΗ: 'Η ἀλεπουδίτσα	ΟΥΝΓΚΑΡ, ΧΕΡΜΑΝ: 'Η Τάξη
ΓΟΥΕΜΠ, ΜΑΙΡΗ: 'Επτά γιά ἓνα μυστικό	ΟΥΤΣ, ΤΖΟΙΣ ΚΑΡΟΛ: 'Αδέσποτα παιδιά
ΓΟΥΛΦ, ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ: Τά κύματα	ΟΡΛΑΝ, ΠΙΕΡ ΜΑΚ: 'Η μυστική ἐβδομάδα τῆς 'Αφροδίτης
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: Ντέμιαν	ΠΕΤΡΩΝΙΟΣ: Σατυρικό
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: 'Η 'Ινδική βιογραφία	ΡΕΜΠΩ, ΑΡΘΟΥΡΟΣ: Γράμματα
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: Τό τελευταῖο καλοκαίρι του Κλίνκχζορ	ΡΟΝΓΚ, ΣΕΝ: Οί μεσήλικες
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: 'Ο βροχοποιός	ΡΟΣΕΛ, ΠΙΕΡ ΝΤΡΙΕ ΛΑ: Οί αναμνήσεις του Ντέρκ Ράσπε
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: Νάρκισσος καί Χρυσόστομος	ΣΑΡΟΓΙΑΝ, ΟΥΙΛΙΑΜ: Μέ λένε 'Αράμ
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: Σιντάρτα	ΣΒΕΒΟ ΙΤΑΛΟ: Γέρασμα
ΕΣΣΕ, ΕΡΜΑΝ: 'Ο Λύκος τῆς στέπας	ΣΒΟΜΠ, ΜΑΡΣΕΛ: Τό βιβλίο τῆς Μονέλ
ΚΑΜΥ, ΑΛΜΠΕΡ: Γράμματα σ' ἓνα φίλο Γερμανό	ΣΝΙΤΣΛΕΡ, ΑΡΘΟΥΡ: Πεθαίνοντας
ΚΑΡΠΕΝΤΙΕ, ΑΛΕΧΟ: 'Η ἐπί γῆς βασιλεία	ΣΟΥΛΤΣ, ΜΠΡΟΥΝΟ: Τά μαγαζιά τῆς κανέλας
ΚΑΦΚΑ, ΦΡΑΝΤΣ: Γράμμα στον πατέρα	ΣΤΑΝΤΑΛ-ΜΠΑΛΖΑΚ-ΦΛΩΜΠΕΡ: Διηγήματα
ΚΑΦΚΑ, ΦΡΑΝΤΣ: Περιγραφή ἑνός ἀγώνα	ΣΤΑΝΤΑΛ: Τό ρόζ καί τό πράσινο
ΚΑΦΚΑ, ΦΡΑΝΤΣ: Στό ὑπερῶο καί ἄλλα διηγήματα	ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ: Δεσποινίς Τζούλια
ΚΕΣΣΕΛ, ΖΟΖΕΦ: Τό λιοντάρι	ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ: 'Ο Γιός τῆς Δούλας
ΚΙΝ, ΠΑ: Οἰχογένεια	ΤΑΓΚΟΡ, ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ: Τό μισόγεμο φεγγάρι
ΚΛΕΜΑΝ, ΚΑΤΡΙΝ: Χιουρρέμ	ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ, ΑΝΤΡΕΪ: Σμιλεύοντας τό χρόνο
ΚΛΕΜΑΝ, ΚΑΤΡΙΝ: 'Ο Μαυριτανός τῆς Βενετίας	ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ, ΑΝΤΡΕΪ: Θυσία
ΚΟΝΡΑΝΤ, ΙΩΣΗΦ: 'Η φρέγνα ἀπ' τά ἑφτά νησιά	ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ, ΑΝΤΡΕΪ: Μαρτυρολόγιο
ΛΟΒΚΡΑΦΤ, ΧΑΟΥΑΡΝΤ: 'Ο κυνηγός του σκοταδιοῦ	ΤΖΑΙΗΜΣ, ΧΕΝΡΥ: Τέσσερις συναντήσεις
ΛΩΡΕΝΣ, ΝΤ.Χ.: 'Ο ἥλιος καί ἄλλα διηγήματα	ΤΟΥΑΙΝ, ΜΑΡΚ: Γράμματα ἀπ' τή γῆ
ΜΑΙΗΛΕΡ, ΝΟΡΜΑΝ: Οἱ σκληροί δέν χορεύουν	ΦΛΩΜΠΕΡ, ΓΚΥΣΤΑΒ: 'Αλληλογραφία
ΜΑΡΚΕΣ, ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ: 'Η κηδεία τῆς μεγάλης μάμα	ΧΑΝΤΚΕ, ΠΙΤΕΡ: 'Αμέριμνη δυστυχία
ΜΑΡΚΕΣ, ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ: Μάτια γαλάζιου σκύλου	ΧΑΞΕΛΕΪ, ΑΛΑΝΤΟΥΣ: Μετά ἀπό πολλά καλοκαίρια
ΜΑΡΚΕΣ, ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ: Θάνατος σταθερός πέρα ἀπ' τόν ἔρωτα	ΧΑΞΕΛΕΪ, ΑΛΑΝΤΟΥΣ: Κίτρινο Κρόουμ
ΜΑΡΚΕΣ, ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ: 'Η ἀφήγηση ἑνός ναυαγοῦ	ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ, ΕΡΝΕΣΤ: Τά χιόνια του Κιλιμάντζαρο
ΜΙΛΛΕΡ, ΧΕΝΡΥ: Πρῶτες ἐντυπώσεις ἀπ' τήν 'Ελλάδα	ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ
ΜΙΛΛΕΡ, ΧΕΝΡΥ: 'Ο καιρός τῶν δολοφόνων	ΜΑΛΕΡΜΠΑ, ΛΟΥΙΤΖΙ: Τό ὑγρό πῦρ
	ΣΤΑΪΝΜΠΕΚ, ΤΖΩΝ: 'Ανθρωποι καί ποντίκια
	ΓΚΟΡΝΤΙΜΕΡ, ΝΑΝΤΙΝ: 'Ο συντηρητής
	ΝΑΜΠΟΚΩΦ, ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ: 'Ο γητευτής
	ΜΠΩΣΩ, ΑΝΡΥ: 'Η Διοτίμα καί τά λιοντάρια

Στο Βασίλειο της Δανιμαρκίας

«Something is rotten in the State of Denmark»

Σαίξπηρ, Άμλετ, Σκηνή IV, Πράξη I

Τα λόγια του Μαρκέλλου στον «Άμλετ» του Σαίξπηρ, «Κάτι το σάπιο υπάρχει στο βασίλειο της Δανίας», μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να περιγράψουν εύλογες απορίες για τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος, που έστω με ισχυρή πλειοψηφία απέρριψε τις συμφωνίες του Μάαστριχτ, σε μια χώρα που πληρούσε όλες σχεδόν τις προδιαγραφές για την Νομισματική και Πολιτική Ένωση. Και δεν έχει νόημα αυτή τη στιγμή να επισημάνει κανείς στον υπουργό Εξωτερικών της Δανίας κ. Γιένσεν που απορούσε για τη συμπεριφορά της Ελλάδας στο θέμα των Σκοπίων, τη συμπεριφορά της δικής του χώρας και τα αισθήματα του δικού του λαού. Τα προβλήματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είναι πλέον πολύ πιο σοβαρά από τις σκοπιμότητες της συγκυρίας. Αν δεν κατανοηθεί σωστά το διάβημα της Δανίας, τότε η ΕΚ κινδυνεύει να χάσει πραγματικά τον προσανατολισμό της.

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Επισημάνθηκε με έμφαση το δημοκρατικό μάθημα της Δανίας, η διεξαγωγή δηλαδή του δημοψηφίσματος τα αποτελέσματα του οποίου έδειξαν την τεράστια διάσταση μεταξύ της απόφασης της Βουλής, η οποία επικύρωσε τις συμφωνίες του Μάαστριχτ με συντριπτική πλειοψηφία, και των διαθέσεων του εκλογικού σώματος. Και χαιρετίστηκε η διαδικασία αυτή τόσο σαν το άκρον άωτο της δημοκρατικότητας όσο και σαν υγιής αντίδραση απέναντι σε αποφάσεις κορυφής, ερήμην του λαού κάθε χώρας - μέλους της ΕΟΚ. Η λογική, βέβαια, αυτή είναι πολιτικά εσφαλμένη. Πρώτον, διότι δεν είναι το δημοψήφισμα το απαύγασμα των δημοκρατικών διαδικασιών επειδή ακριβώς απλουστεύει τις επιλογές και τα προβλήματα που από τη φύση τους δεν επιδέχονται τέτοιου είδους χειραγώγηση· δεύτερον, διότι η προσφυγή σε δημοψήφισμα δεν είναι θέμα αρχής αλλά θέμα πολιτικής διαδικασίας· και τρίτον, διότι όσοι το επισήμαναν ως φάρμακο θεραπείας του εμφανούς βεβαίως δημοκρατικού ελλείμματος της Κοινότητας το έπραξαν όχι από ευαισθησία αλλά από σκοπιμότητα, τη στιγμή που οι ίδιοι (π.χ. οι Βρετανοί) αρνούνται να καλύψουν το έλλειμμα αυτό με

πολύ πιο θεσμικές και διαρκείς χαρακτήρα ρυθμίσεις, όπως η ουσιαστική αναβάθμιση και η διεύρυνση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Επιπτώσεις

Ο πολιτικός σεισμός που προκάλεσε το δημοψήφισμα στη Δανία αποκάλυψε ευρύτατες ανησυχίες για το Μάαστριχτ που υποβόσκουν ή έχουν ήδη κάνει την εμφάνισή τους στην κοινή γνώμη των χωρών - μελών της ΕΚ. Ο πρόεδρος Μιτεράν δεσμεύτηκε για διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Στην Ιρλανδία διεξάγεται στις 18 Ιουνίου δημοψήφισμα και τυχόν απόρριψη του Μάαστριχτ θα ανατρέψει τελείως το σημερινό σκηνικό. Στη Βρετανία, ο πρωθυπουργός Τζ. Μέιτσορ αντιμετωπίζει ισχυρή αντίσταση μέσα στο κόμμα του και φρονίμως ανέβαλε τη συζήτηση στη Βουλή των Κοινοτήτων για την επικύρωση του Μάαστριχτ. Στη Γερμανία υπάρχει μεγάλη αντίδραση για το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα. Και μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία επικύρωσης από τα υπόλοιπα κράτη ως τα τέλη του τρέχοντος έτους, ουδείς γνωρίζει τι θα μεσολαβήσει.

Γεγονός πάντως είναι ότι στο γενικό πολιτικό επίπεδο εκδηλώνεται πλέον μια συμ-

μαχία ετερόκλητων δυνάμεων, από την άκρα δεξιά μέχρι την άκρα αριστερά, εναντίον του Μάαστριχτ, που δημιουργεί σοβαρά προβλήματα. Οι αντικοινοτικές πολιτικές δυνάμεις οργανώνουν διαρκή αντεπίθεση. Στο υπόβαθρο των αντιδράσεων αυτών βρίσκονται φόβοι για την αναπόφευκτη απώλεια κυριαρχίας, για την υποτιθέμενη αλλοίωση της πολιτισμικής εθνικής ταυτότητας και για τα κύματα της μετανάστευσης. Προστίθεται σε αυτά η κεκαλυμμένη απροθυμία των πλούσιων χωρών να πληρώσουν για τις φτωχότερες χώρες του Νότου (το Ταμείο Συνοχής και ο 5ετής προϋπολογισμός της Κοινότητας δεν αποκλείεται να είναι τα πρώτα θύματα). Ο βρετανικός Τύπος κατέβαλε πολλές προσπάθειες για να αποκρύψει την ικανοποίησή του για τις εξελίξεις αυτές. Και από την άλλη μεριά ο αμερικανικός Τύπος, συμβαδίζοντας με τις επίσημες τοποθετήσεις, επιχαίρει για την ανικανότητα της Ευρώπης να παρέμβει και να διαχειριστεί αποτελεσματικά τη διεθνή πλέον κρίση στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Και η αμερικανική πολιτική, εκνευρισμένη από την εξαγγελία δημιουργίας προπλάσματος κοινού ευρωπαϊκού στρατού με τη συμφωνία Μιτεράν - Κολ, σπεύδει, συνεπικουρού-

Σκεπτικός ο κ. Ντελέρ μετά το δημοψήφισμα της Δανίας.

μενη από ευρωπαίους συμμάχους της, να εγκαταστήσει την πρωτοκαθεδρία του ΝΑΤΟ ως αμυντικού πυλώνα της Ευρώπης με χώρο δράσης πλέον και ρόλο ευρύτερο της περιοχής του.

Ομόκεντροι κύκλοι

Έτσι το αντικοινοτικό μέτωπο έχει γερά ερείσματα και ομιλεί περί ιστορικού πλήγματος κατά της Ευρώπης. Εμφανίζονται εκ νέου τα σενάρια μιας Ευρώπης *à la carte* που είναι ταυτόσημη με την Ευρώπη των ομόκεντρων κύκλων. Στον πρώτο, ο σκληρός πυρήνας των πλούσιων χωρών με κοινό νόμισμα, κοινές πολιτικές σε όλους τους τομείς, κοινή άμυνα και εξωτερική πολιτική. Στο δεύτερο, εκείνες οι χώρες που δεν μπορούν να προλάβουν το τραίνο σε όλα. Στον τρίτο, όσες επιθυμούν μόνο την ενιαία αγορά και στον τέταρτο χώρες που απλώς επιδιώκουν στενότερους δεσμούς με το κέντρο. Μια Κοινότητα 15 κρατών στην επόμενη δεκαετία εφόσον τόσες πολλές χώρες χτυπούν την πόρτα της σημερινής ΕΟΚ.

Αυτό το σενάριο προβάλλεται ως το πλέον ρεαλιστικό, μια και υποστηρίζεται ότι η ταχύτητα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση μεγαλώνει την απόσταση κυβερνήσεων και

λαών.

Συνιστάται, λοιπόν, μείωση της ταχύτητας και περισσότερος ρεαλισμός ως αντίδοτο απέναντι στα άπιαστα όνειρα των φεντεραλιστών, που ορισμένοι θεωρούν ότι έχουν κιόλας ενταφιαστεί. Άλλωστε, το γεγονός ότι στο Μάαστριχτ επετράπη στη Βρετανία η διαδικασία της αυτοεξαίρεσης (*opting out*) στο θέμα της Κοινοτικής Χάρτας, άφησε την *κερκόπορτα ανοιχτή* για την επιλογή των αρεστών δεσμάτων από το μενού που προσφέρει η Κοινότητα στους συνδαιτυμόνες της.

Αντιδράσεις

Στην έκτακτη σύνοδό τους στο Όσλο (4/6), στο περιθώριο της συνόδου του ΝΑΤΟ, οι υπουργοί Εξωτερικών της ΕΚ απέρριψαν οποιαδήποτε άλλη επιλογή, συμπεριλαμβανομένης και της πολυσυζητούμενης επαναδιαπραγμάτευσης του Μάαστριχτ, και σε μια προσπάθεια επιβεβαίωσης τηςφοράς προς την Ένωση, αποφάσισαν να προχωρήσουν στην επικύρωση των συνθηκών του Μάαστριχτ ομόφωνα. Ήταν μια προσπάθεια να κερδηθεί χρόνος με την ελπίδα ότι μετά από παρέλευση ορισμένων μηνών, ίσως και πέραν του 1992, οι Δανοί μπορεί να

ξανασκεφτούν το θέμα. Ο πρωθυπουργός της Δανίας κ. Σλούτερ, πράγματι, δεν απέκλεισε τη διεξαγωγή νέου δημοψηφίσματος σε διαφορετική βάση. Αλλά ο χρόνος αυτός είναι αναγκαίος και για άλλους και για την Ευρώπη. Χρειάζεται να συζητηθεί και να συνειδητοποιηθεί η πορεία που έχει χαραχθεί. Χρειάζεται όλοι να ξανασκεφθούν πολλά πράγματα. Αυτή είναι μια υπηρεσία που προσέφερε ακουσίως η Δανία στην Ευρώπη. Στο μεταξύ οι νομομαθείς θα συναντηθούν στις Βρυξέλλες για να μελετήσουν πώς είναι δυνατόν οι 11 να προχωρήσουν χωρίς τη Δανία.

Η βρετανική Προεδρία

Από την 1η Ιουλίου, τη σκυτάλη της προεδρίας παραλαμβάνει από την Πορτογαλία η Βρετανία. Ο κ. Μείτζορ έχει ένα δύσκολο έργο. Αντιμετωπίζει εσωτερικά σθεναρές αντιστάσεις από τους αντι-κοινοτικούς. Θα υποστεί περαιτέρω πιέσεις για διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Έχει βέβαια στο ενεργητικό του την επιτυχία στο Μάαστριχτ και το γεγονός ότι, όντας πιο προσεκτικός και λιγότερο φανατικός από την κ. Θάτσερ, δεν έχει ταυτιστεί με καμιά πτέρυγα του κόμματος, φιλοκοινοτική και αντικοινοτική. Είναι εύλογο να αναμένει κανείς ότι θα χειριστεί τα θέματα ρεαλιστικά. Όπερ σημαίνει, φυσικά, ότι δεν δύναται να προτείνει πορεία που θα έρχεται σε αντίθεση με ό,τι θεωρεί καλό για τη Βρετανία. Είναι λογικό να ενθαρρύνει τις τάσεις για μια πιο χαλαρή Ευρώπη που θα αποκλείει τις φεντεραλιστικές φαντασιώσεις, μείωση της ταχύτητας και άνοιγμα των επιλογών για τα κράτη-μέλη στη γραμμή της αυτοεξαίρεσης που ο ίδιος επιδίωξε και επέτυχε.

Ήδη έπεισε τον κ. Κολ σε μια γραμμή προώθησης της διεύρυνσης έναντι της εμβάθυνσης και της μεγαλύτερης συνοχής που χρειάζεται αυτή τη στιγμή η Κοινότητα πριν δεχθεί νέα μέλη. Διεύρυνση σημαίνει στην πράξη μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων. Εάν αυτή είναι τελικά η επιλογή των ισχυρών της Κοινότητας σαν άμεση αντίδραση στη δανική πρόκληση, τότε η ημέρα της επαναδιαπραγμάτευσης του Μάαστριχτ δεν βρίσκεται πολύ μακριά. Το τέλος του δρόμου, άκρως επιθυμητό για τους Βρετανούς, δεν θα είναι παρά μια Κοινή Αγορά της Ευρώπης, μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου με ελάχιστες κοινές πολιτικές.

Ενώπιον τέτοιων προοπτικών πρέπει κι εμείς σοβαρά να συζητήσουμε τις επιλογές μας και να σταθμίσουμε τα συμφέροντά μας. Η μάχη φαίνεται να ξαναρχίζει. □

ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΜΗ / ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Ή ΜΗΔΕΝΙΚΗ;

του Κώστα Κριμπά

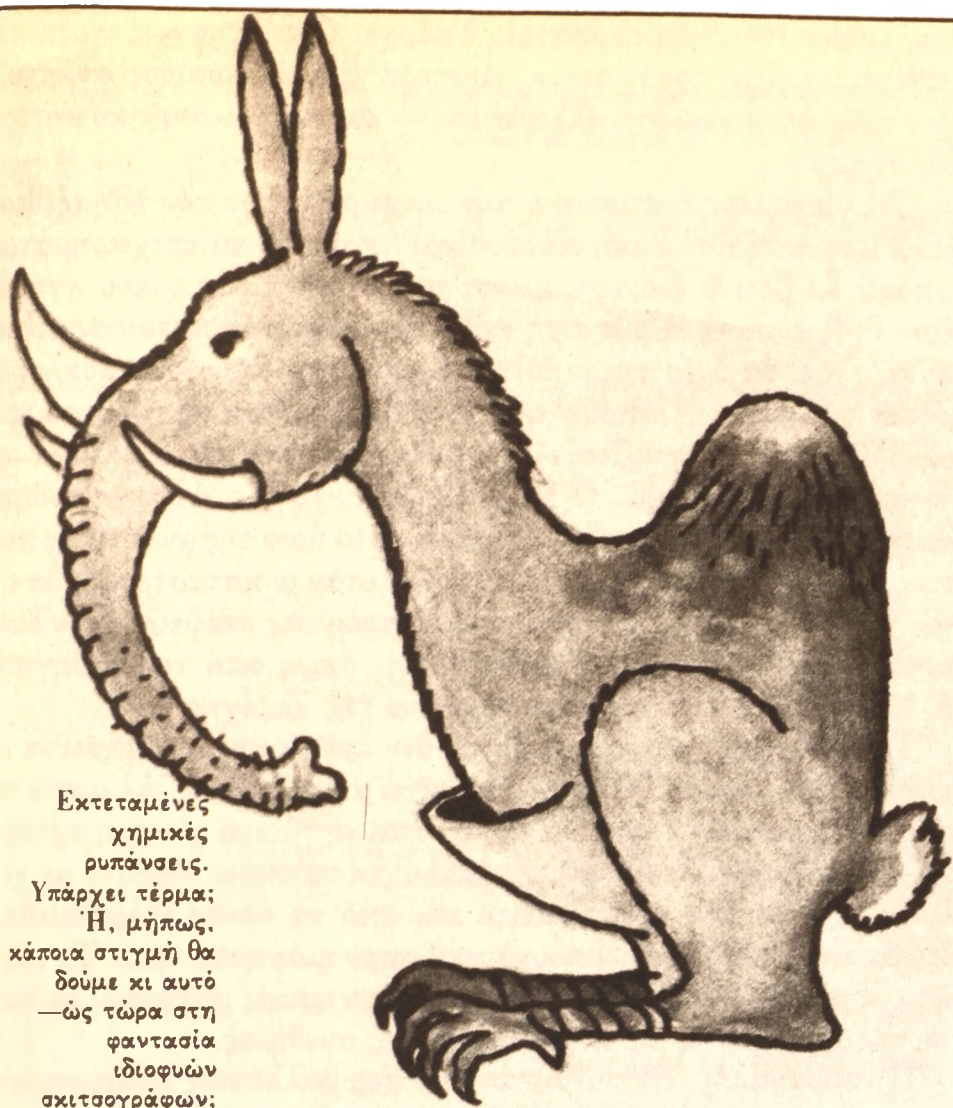
Πριν από λίγες μέρες, μαζί με τα άλλα βραβεία του Ιδρύματος Ωνάση απενεμήθη και στην πρωθυπουργό της Νορβηγίας κ. Gro Harlem Brundtland βραβείο για τις οικολογικές της δραστηριότητες και ιδιαίτερα για τη σύνταξη της εκθέσεως «Το κοινό μας Μέλλον». Το κοινωφελές Ίδρυμα «Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης» έχει κατ' επανάληψη δώσει τεκμήρια σχετικά με την ευαισθησία του για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, βραβεύοντας το 1980 την IUCN (Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσεως), οργάνωση που διαδραμάτισε αλλά και συνεχίζει να παίζει σημαντικό θετικό ρόλο, το 1983 την Eurora Nostra (η οποία περισσότερο ασχολείται με τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης), το 1984 τον Dr. Dilton Ripley, εντομολόγο και μελετητή των πεταλούδων, γραμματέα του Σμικθσονίου Ιδρύματος των ΗΠΑ, το 1989 τον κύριο Armoory Lovins, διευθυντή ερευνών του Ινστιτούτου Βραχωδών Ορέων, γνωστό για τις δραστηριότητές του στον τομέα των ήπιων ενεργειών (αυτών δηλαδή που προέρχονται χρονικά άμεσα από τη σημερινή προσπίπτουσα στη γη ηλιακή ενέργεια), το 1990 το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή και το 1991 τη γνωστή οργάνωση Greenpeace. Η βράβευση της κυρίας Brundtland δίνει την ευκαιρία να παρουσιασθεί ανάγλυφη η διάσταση που υπάρχει μεταξύ των δύο κυρίαρχων συνολικών απόψεων ως προς την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών / οικολογικών προβλημάτων.

Πρόκειται για δύο εκ διαμέτρου διαφορετικές απαντήσεις που δίνονται στο ερώτημα, πώς είναι δυνατόν να αντιμετωπισθεί επιτυχώς η υποβάθμιση του περιβάλλοντος που προέρχεται από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Αυτή η υποβάθμιση δεν είχε γίνει αντιληπτή ή τουλάχιστον η σοβαρότητα του μεγέθους της δεν είχε εκτιμηθεί στον πρόπονα βαθμό. Σήμερα έχει παρέλθει οριστικά η ευδαιμών και αθώα εκείνη εποχή, κατά την οποία ιθύνοντες και κυβερνώμενος δεν είχαν άλλο σκοπό από τη βελτίωση της ανθρωπότητας και των τοπικών κοινωνιών τους με την οικονομική ανάπτυξη. Αυτή θα επέτρεπε, σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους, σε ολόένα μεγαλύτερες μάζες να συμμετέχουν σε μια κοινωνία καταναλώσεως περισσότερων αγαθών. Δυτικού, ανατολικού, τριτοκοσμικού ή οιοδήποτε τυχόν άλλου τύπου συστήματα εβασίζοντο συνήθως στην πίστη ότι μόνο η οικονομική ανάπτυξη θα μπορούσε να εξαλείψει τις διαφορές μεταξύ κοινωνικών ομάδων και μεταξύ κρατών. Ήδη από τη δεκαετία του '70 είχε γίνει φανερό ότι οι «οικολόγοι» (εκείνοι που υπεστήριζαν στην πολιτική πρακτική απόψεις για τη διατήρηση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος) δεν ήταν ούτε ρομαντικοί εραστές της φύσεως, ούτε νοσταλγοί μιας χαμένης μυθικής Αρκαδίας αλλά πραγματιστές που έβλεπαν την καταστροφή να επέρχεται. Σοφοί δε προσιόντων... Αργότερα, την περασμένη δεκαετία έγιναν φανεροί και στο ευρύτερο κοινό οι κίνδυνοι και η αμεσότητά τους: εκτεταμένες χημικές ρυπάνσεις (θαλασσών από απόβλητα, πετρελαιοειδή, τοξικές ουσίες, ατμόσφαιρας από

προϊόντα καύσης ή από άλλες τοξικές ουσίες, εδάφους, λιμνών και ποταμών κ.ο.κ.), εκτεταμένες καταστροφές βιότοπων (τροπικών και εύκρατων δασών, αποχερσώσεις, ερημοποιήσεις που προέρχονται από μια ληστρική περιβαλλοντική διαχείριση, εξαφάνιση της άγριας πανίδας και χλωρίδας, ειδικότερα ορισμένων ευπαθών ομάδων όπως είναι τα πουλιά και τα αμφίβια κ.ο.κ.), προβλεπόμενη εξάντληση φυσικών πόρων (απολιθωμένων καυσίμων, μετάλλων ή ακόμα και γλυκού νερού), θερμοκρασιακές αλλαγές όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Έγινε λοιπόν φανερό ότι η περιβαλλοντική υποβάθμιση έπρεπε να αντιμετωπισθεί και μάλιστα άμεσα, αλλιώς δεν διαχυβευόταν απλώς το μέλλον αλλά εφαινότο ότι είχε τελεσίδικα απωλεσθεί.

Μια μεγάλη έξαρση οικολογικής ηθικολογίας επακολούθησε. Άλλοι άρχισαν να φέγουν τα πολιτικά συστήματα ή τις ηγετικές οικονομικές και στρατιωτικές τάξεις ως κυρίως υπεύθυνες, άλλοι πάλι άρχισαν να διερωτώνται κατά πόσον ήταν δυνατή μια διέξοδος με την τροπή που είχαν πάρει τα πράγματα. Ο μέσος άνθρωπος ακολούθησε συνήθως την τακτική των συμπαθών εκείνων ζώων που βλέποντας τον επερχόμενο κίνδυνο κλείνουν τα μάτια τους, πιστεύοντας ότι με το να παύσουν να τον βλέπουν εξαφανίζονται και τον κίνδυνο. Ο μέσος άνθρωπος επιθυμεί και τη διατήρηση του περιβάλλοντος και της τωρινής του ανέσεως, ακόμα και τη μελλοντική της βελτίωση. Και το σχύλο χορτάτο και την πίτα ολάκαιρη. Προς αυτή την κατεύθυνση ρέπει ακόμα περισσότερο ο

Εκτεταμένες
χημικές
ρυπάνσεις.
Υπάρχει τέρμα;
Ή, μήπως,
κάποια στιγμή θα
δούμε κι αυτό
—ως τώρα στη
φαντασία
ιδιοφυών
σκιτσογράφων;

κάτοικος των υπανάπτυκτων κρατών: η ίδια η ζωή των παιδιών του εξασφαλίζεται μόνο από μια οικονομική ανάπτυξη.

Είναι φυσικό ο πολιτικός, του οποίου οι ψηφοφόροι αποτελούνται κυρίως από μέσους ανθρώπους, να θέλει και αυτός συνειδητά να πιστεύει στη συμβατότητα ενός είδους οικονομικής αναπτύξεως με την προστασία του περιβάλλοντος. Οι ανθρωπιστικές του πεποιθήσεις ενισχύουν αυτή την τάση, γιατί έτσι αισθάνεται ότι δεν αποστερεί τις υπανάπτυκτες κοινωνίες από ένα ελπιδοφόρο μέλλον. Την πεποίθησή του για τη συμβατότητα αυτή στηρίζουν παντοιοτρόπως και οι οικονομικές δυνάμεις, που βλέπουν να κινδυνεύουν οι δραστηριότητές τους από τους «ακραίους πουριτανούς ηθικολόγους της οικολογίας». Έτσι γεννιέται η ιδέα (και ο μύθος) της διατηρήσιμης ή αειφόρου αναπτύξεως (όρο που προτιμά ο αρχιτέκτων Θύμιος Παπαγιάννης). Μιας αναπτύξεως η οποία «σέβεται», προστατεύει και διατηρεί το περιβάλλον, με λίγα λόγια μιας μη ληστρικής αναπτύξεως. Η έκθεση του 1987 *Το Κοινό μας Μέλλον*, η οποία αποτελεί βάση των συζητήσεων στο Συνέδριο του Ρίο Ντε Τζανέιρο, έχει θεμελιωθεί σε αυτή την άποψη. Παρ' όλον όμως το συντηρητισμό της (και την αναποτελεσματικότητά της, θα πρόσθετα) ακόμα και αυτή η έκθεση δεν συγκεντρώνει την αποδοχή των ισχυρών, οι οποίοι δεν φαίνονται διατεθειμένοι να δεχθούν ούτε τους πιο προφανείς και άμεσα αναγκαίους περιορισμούς, λ.χ. την άμεση απαγόρευση παραγωγής των χημικών εκείνων ενώσεων που προκαλούν την καταστροφή του στρώματος του όζοντος, τον περιορισμό των καύσεων των απολιθωμένων ή μη καυσίμων που επιτείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Αλλά ας επανέλθουμε στο αρχικό μας ερώτημα, είναι δυνατή η διατήρηση του περιβάλλοντος ενώ συγχρόνως συνεχίζεται η οικονομική ανάπτυξη;

Ορισμένες οικονομικές δραστηριότητες είναι αναμφισβήτητα ληστρικές προς το περιβάλλον, άλλες αποτελούν άχρηστες σπατάλες. Όλες οι πολεμικές δαπάνες ανήκουν σε αυτή την τελευταία κατηγορία. Τα τεράστια ποσά που δαπανώνται για την κατασκευή όπλων προφανώς δεν συντελούν στη συνολική βελτίωση της ζωής των κατοίκων του πλανήτη (εκτός εκείνης των κατασκευαστών τους και όσων εργάζονται στις επιχειρήσεις τους). Το στα-

μάτημα της παραγωγής όπλων δεν είναι όμως μια εύκολη υπόθεση. Δεν αρκεί μόνο η κάμψη των αντιρρήσεων του οικονομικού / στρατιωτικού κατεστημένου αλλά και αλλαγή μαζικών νοοτροπιών, απαλλαγή από αισθήματα ανασφάλειας, αλλαγή συμπεριφορών και υπαρξη αποτελεσματικών διεθνών ρυθμιστικών μηχανισμών. Ένα άλλο μεγάλο μέρος δραστηριοτήτων παραγωγής αγαθών θα μπορούσε να πραγματοποιείται κατά τρόπον που να ελαχιστοποιεί την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Κατάλληλη επεξεργασία και διαχείριση καταλοίπων, συνθήκες μεταφοράς καυσίμων που μεγιστοποιούν την ασφαλή τους διεκπεραίωση, ανακύκλωση υλικών, προφυλάξεις από χημικές ή ραδιενεργές ρυπάνσεις, χρήση ήπιων ενεργειών, ιδού μερικές κατευθύνσεις μιας τέτοιας προσπάθειας. Και τούτα μαζί με τη διαφύλαξη και διατήρηση των τροπικών δασών και των θαλασσιών οικοσυστημάτων. Τέτοιου είδους ενέργειες ασφαλώς θα ανέκοπταν ως ένα βαθμό την καταστροφική πορεία. Το θέμα όμως είναι κατά πόσο μπορεί να ανακοπεί πλήρως η πορεία προς την περιβαλλοντική καταστροφή ενώ συνεχίζεται η οικονομική ανάπτυξη.

Είναι δυνατόν να έχουμε οικονομικές δραστηριότητες «καθαρές» δηλαδή χωρίς καμιά περιβαλλοντική επίπτωση; Προφανώς όχι, θα απαντήσουν ακόμα και οι οπαδοί της διατηρήσιμης ανάπτυξης, όσες προφυλάξεις και να πάρουμε. Είναι όμως δυνατόν να αποκαταστήσουμε τις υποβαθμίσεις με τη χρήση κατάλληλης τεχνολογίας, θα αντιτείνουν. Εδώ βέβαια αναφερόμεθα σε δραστηριότητες, και ως εκ τούτου υποβαθμίσεις, σημαντικού μεγέθους, διότι για πολλές εκατονταετίες οι δραστηριότητες του ανθρώπου ήταν τέτοιου μικρού εύρους ώστε δεν εφαινοντο να επηρεάζουν σημαντικά το συνολικό οικοσύστημα. Με την πάροδο ικανού χρόνου φυσικοί ρυθμιστικοί μηχανισμοί επανέφεραν στην προτέρα κατάσταση τα πράγματα. Τούτο όμως δεν φαίνεται πια να συμβαίνει. Τόσο η ποιότητα των επιπτώσεων όσο και κυρίως το μέγεθος των παρεμβάσεων και ο ρυθμός με τον οποίο συντελούνται αποκλείει τη δυνατότητα φυσικής επαναφοράς και αποκαταστάσεως.

Το ότι η σημερινή, ή και η μελλοντική, τεχνολογία μπορεί να αποκαταστήσει κάθε είδους προξενηθείσα ζημία είναι θέση μαχητή. Ορισμένου τύπου ζημιές ασφαλώς δεν είναι σήμερα δυνατόν να αποκατασταθούν ή δεν θα είναι και στο μέλλον δυνατόν, λ.χ. η εξαφάνιση ενός ζωικού είδους. Ακόμα και αν υπάρχει η πλήρης γνώση της αλληλουχίας των βάσεων του γενετικού του υλικού (πυρηνικού, μιτοχονδριακού και πλασμιδικού) μια τέτοια αποκατάσταση δεν φαίνεται ούτε εφικτή ούτε καν πιθανή. Το σημαντικότερο είναι ότι η γνώση αυτή δεν υπάρχει σήμερα και η δυνατότητα γνώσης του γενετικού υλικού των εξαφανιζομένων ειδών εξαφανίζεται με αυτά. Για την ανάγκη όμως αναπτύξεως της επιχειρηματολογίας μου προς στιγμήν θα δεχθώ ότι είναι δυνατή η αποκατάσταση κάθε είδους περιβαλλοντικής υποβαθμίσεως ή ζημίας με τη χρήση της υπάρχουσας (ή και της μελλοντικής) τεχνολογίας. Τούτο όμως δεν λύνει το πρόβλημα.

Όντως η χρήση οιασδήποτε μεθόδου για την αποκατάσταση ζημιών προϋποθέτει χρησιμοποίηση ενέργειας. Το πρώτο ζήτημα που τίθεται είναι κατά πόσο τα αναγκαία ποσά ενέργειας γι' αυτό το σκοπό είναι διαθέσιμα. Θα δεχθώ και πάλι, χάριν της διατυπώσεως της επιχειρηματολογίας, ότι τέτοια ποσά ενέργειας, υπάρχουν, επίσης ότι υπάρχει άπειρη ποσότητα ενέργειας. Υποθέτω δηλαδή ότι έχει επιτέλους επινοηθεί η τεχνική της συντήξεως ώστε να έχουμε «καθαρούς» αντιδραστήρες από απόψεως ραδιενεργών καταλοίπων, που μπορούν να μας παρέχουν άπειρη ποσότητα ενέργειας. Κάθε όμως χρησιμοποιούμενη ποσότητα ενέργειας «υποβαθμίζεται» καταλήγοντας σε θερμική ενέργεια. Οποιαδήποτε προσπάθεια αναστροφής, δηλαδή παραγωγή, μηχανικής ή ηλεκτρικής ενέργειας από θερμική δημιουργεί ακόμη μεγαλύτερα ποσά θερμικής ενέργειας. Κοντολογής προκαλείται θερμική μό-

λυνση. Δεν είναι δυνατή η επινόμενη μηχανών ή άλλων συστημάτων που να ανατρέπουν αυτή την κατάσταση των πραγμάτων, οι μηχανές και τα συστήματα αυτά θα αντέκλειντο στο δεύτερο θερμοδυναμικό αξίωμα, θα αποτελούσαν δηλαδή αεικίνητα δευτέρας τάξεως.

Σε αυτό το σημείο θέλω να προσθέσω μερικές παρατηρήσεις που αφορούν το ρυθμό της οικονομικής αναπτύξεως. Η ανάπτυξη αυτή βαίνει επιταχυνόμενη κατά εκθετικό (ή και υπερεκθετικό) τρόπο. Πολλαπλασιάζεται δηλαδή γεωμετρικά. Κάθε 14 ή 35 χρόνια (οι διάφορες εκτιμήσεις διαφέρουν) διπλασιάζεται η ποσότητα της καταναλισκόμενης ενέργειας. Με έναν τέτοιο ρυθμό αναδιπλασιασμού φτάνει κανείς σύντομα σε αστρονομικά μεγέθη. Είναι γνωστή η ιστορία του Σάχη της Περσίας, ο οποίος θέλοντας να ανταμείψει τον άνθρωπο που επινόησε το σκάκι, τον ρώτησε τι επιθυμούσε να του χαρίσει. Εκείνος απάντησε ότι επιθυμούσε την ποσότητα εκείνη του σταριού που θα προέκυπτε αν διπλασιαζόταν σε κάθε τετραγωνίδιο του σκακιού ο αριθμός των κόκκων που βρισκόταν στο προηγούμενο, αρχίζοντας από το πρώτο τετραγωνίδιο με έναν κόκκο στάρι. Ο Σάχης νόμισε ότι το δώρο ήταν ευτελές, όταν όμως υπολόγισε την ποσότητα που θα μαζευόταν στο εξηκοστό τέταρτο τετραγωνίδιο ανετλήθη ότι όλη η εσοδεία του βασιλείου του δεν θα επαρκούσε. Μια διαδικασία αύξησεως, που φαίνεται αρχικά αργόσυρτη φτάνει, όμως, γρήγορα σε πολύ μεγάλα μεγέθη.

Τέτοιους ρυθμούς θα πρέπει να αντιμετωπίσουν όσοι πιστεύουν ότι θα επιτύχουν την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών με τεχνολογικά μέσα. Απλώς θα δημιουργήσουν μια θερμική μόλυνση ακόμα μεγαλύτερη από εκείνη που ούτως ή άλλως δημιουργείται με τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Αυξανόμενων εκθετικά των δραστηριοτήτων θα αυξάνεται εκθετικά και η θερμική ρύπανση με αποτέλεσμα την αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της επιφάνειας του πλανήτη μας.

Όντως τώρα φαίνεται να υπάρχει μια θερμική ισορροπία στο σύστημα γη - ήλιος. Ο ήλιος ακτινοβολεί μια ποσότητα ενέργειας, μικρό μέρος της οποίας φτάνει στην ατμόσφαιρα της γης μας. Ένα τμήμα της εισερχόμενης ακτινοβολίας, το 36%, επανακτινοβολείται αμέσως στο διάστημα πριν ακόμα φτάσει στην επιφάνεια του πλανήτη, άλλο τμήμα, το 17%, απορροφάται από την ατμόσφαιρα και τα νέφη, τέλος ένα τρίτο τμήμα, ίσο με το 47%, φτάνει ως την επιφάνεια της γης. Με διάφορες διαδικασίες επανακτινοβολείται από την επιφάνεια της γης και την ατμόσφαιρά της ίση ποσότητα ακτινοβολίας με εκείνη που η ατμόσφαιρα και η γη εδέχθησαν. Το σύστημα λοιπόν βρίσκεται έτσι σε μια θερμική ισορροπία, στην οποία η μέση θερμοκρασία της επιφάνειας του πλανήτη μας παραμένει σταθερή.

Το φαινόμενο του θερμοκηπίου συνίσταται από τη μερική παρεμπόδιση επανακτινοβολίας κατόπιν της δημιουργίας στην ατμόσφαιρα μεγαλύτερου στρώματος διοξειδίου του άνθρακα, που προέρχεται από καύσεις. Γι' αυτό το λόγο αυξάνεται η μέση θερμοκρασία της επιφάνειας του πλανήτη. Εκείνο όμως που θέλω εδώ να υπογραμμίσω διαφέρει από το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Από την κατανάλωση ενέργειας, μη προερχόμενης άμεσα χρονικά από την ηλιακή, ενέργειας που προέρχεται από καύσεις πετρελαιοειδών, από λειτουργία διαφόρων τύπων πυρηνικών αντιδραστήρων, δημιουργείται στην επιφάνεια της γης μια πρόσθετη πηγή θερμότητας. Κάθε ενέργεια αυτού του είδους αυξάνει τη μέση θερμοκρασία της επιφάνειας της γης. Κάθε αύξηση της ποσότητας τέτοιου είδους ενέργειας ίση με το 1% της προσπίπτουσας ηλιακής συνεπάγεται αύξηση της θερμοκρασίας κατά 1 βαθμό Κελσίου! Δεν υπάρχει τρόπος να αντιμετωπισθεί αυτού του είδους η θερμική μόλυνση, όπως ήδη εξήγησα. Γι' αυτό το λόγο η συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξεως και η διατήρηση του περιβάλλον-

τος είναι στόχοι μη συμβατοί. Υπάρχει όριο στην ανάπτυξη που τίθεται εκ των πραγμάτων. Διατηρήσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη δεν είναι μόνο φενάκη, αλλά και κενό και παραπλανητικό ρητορικό σχήμα.

Τη λεπτομερή διατύπωση των επιχειρημάτων που ήδη εξέθεσα μαζί με μια εξαντλητική εξέταση και απόρριψη αντεπιχειρημάτων μπορεί να βρει ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης στο μικρό «γαλάζιο» βιβλίο του Ι. Καλοπίση «*Η θερμική ρύπανση του περιβάλλοντος και τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης*», που κυκλοφόρησαν οι εκδόσεις Παπαζήση. Στο ευθύνοπτο και πυκνό αυτό κείμενο δίνονται και προβλέψεις ή σενάρια, από τα πιο αισιόδοξα ως τα λιγότερο αισιόδοξα. Ο Καλοπίσης υπολογίζει ότι στις πρώτες δεκαετίες του 22ου αιώνα θα φτάσουμε στο όριο της ανάπτυξης που είναι «θερμοδυναμικά απροσμάχητο», όταν οι καταστροφές θα είναι τεράστιες και μη αντιστρεπτές. Παρόμοιες σχέψεις έχουν διατυπωθεί και από άλλους επιστήμονες, όπως από τον καθηγητή Κ.Μ. Meyer Abich του Πολυτεχνείου της Ζυρίχης.

Το βάθος του χρονικού ορίζοντα δεν πρέπει να μας αφήσει να εφησυχάζουμε, «ποιος ξει, ποιος πεθαίνει μέχρι τότε». Άλλωστε το πιθανότερο είναι τα όρια να βρίσκονται εγγύτερα γιατί η κατάρρευση των φυσικών οικοσυστημάτων, με τα οποία είμαστε με χίλιους δύο τρόπους συνδεδεμένοι και από τα οποία εξαρτώμεθα, δεν θα περιμένει το «θερμοδυναμικά απροσμάχητο» όριο. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου, οι εκτεταμένες χημικές μολύνσεις θα καταστήσουν αβίωτες τις περιβαλλοντικές συνθήκες.

Η υποβάθμιση των συνθηκών του περιβάλλοντος συνδυασμένη με μια πείνα πρώτων υλών θα δημιουργήσει στο μέλλον εκρηκτικές καταστάσεις. Η αντιμετώπισή τους, σε τοπικό και σε διεθνές επίπεδο, θα καταστήσει πρόσφορη την εγκαθίδρυση αυταρχικών, τυραννικών καθεστώτων. Το μέλλον είναι δυσώδυνο. Ο Αμερικανός οικονομολόγος και καθηγητής R.L. Heilbroner σε ένα όχι τόσο πρόσφατο βιβλίο του (*An Inquiry into the Human Prospect*) περιγράφει τέτοιες πιθανές εκβάσεις. Όπως και να έχει το πράγμα είναι καιρός να ανασκουμπωθούμε αφήνοντας κατά μέρος τη μέχρι σήμερα στάση μας, να αγόμεθα από τη φορά των συμβαινόντων.

Η πρόταση μιας μηδενικής ανάπτυξης είναι η μόνη μακροχρόνια επιβίωση οικολογική λύση. Γνωρίζουμε όλοι καλά τις δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπισθούν, βελτίωση της ζωής των πληθυσμών που ζουν υπό έσχατες συνθήκες πείνας, αλλαγή της νοοτροπίας και των επιδιώξεων των μέσων ανθρώπων στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες, δημιουργία διεθνών μηχανισμών ρυθμιστικού ελέγχου. Δυσκολίες που φαίνονται ανυπερέβλητες, κυρίως όταν βλέπουμε με πόση δυσκολία χώρες ισχυρές αρνούνται να προβούν σε δευτερεύουσας σημασίας παραχωρήσεις οικονομικής φύσεως για να ανακοπεί η καταστροφική πορεία, λ.χ. για να περιορισθεί στο μέλλον το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Εκείνο που χαρακτηρίζει την κοντόφθαλμη σημερινή εποχή μας είναι μια υποκριτική ρητορεία. Θεσμοί, όπως η Καθολική Εκκλησία, για να μην αποσπαστούν από τη δογματική θεολογική αντίληψή τους, ναρκωθούν κάθε μηχανισμό ελέγχου των γεννήσεων. Και όμως μόνο αν ελεγχθούν αποτελεσματικά οι γεννήσεις, αν κατορθωθεί το συντομότερο η καθήλωση του παγκόσμιου πληθυσμού σε ένα μέγεθος όχι πολύ μεγαλύτερο του σημερινού, είναι δυνατό να ελπίζει κανείς στην πραγματοποίηση ενός μειωμένου ή μηδενικού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξεως.

Σύντομα θα μπορούμε στον 21ο αιώνα με δομές, νοοτροπίες, ιδεολογίες, θηική του 19ου ή των προηγούμενων αιώνων, τη στιγμή κατά την οποία με τις ολοένα επιταχυνόμενες μεταβολές χρειαζόμαστε άμεσα νέες δομές, νέους θεσμούς, νέες νοοτροπίες, νέες ιδεολογίες. Και σε αυτό το νέο κόσμο ιδεών δεν έχει πια θέση η ιδέα της διατηρήσιμης ή της αειφόρου οικονομικής ανάπτυξεως. □

ΓΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ
Από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

- Παιχνίδια για έξυπνα Σνόρκελ
- Παρατηρώ και χρωματίζω
 - Παίζω με τα χρώματα
 - Συγκρίνω και σχεδιάζω
 - Παίζω με τα σχήματα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Παιχνίδια με μυστήριο
- Παιχνίδια με τελίτσες
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗ Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Παιχνίδια στο αυτοκίνητο
- Παιχνίδια με χρώματα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Αξέχαστες διακοπές
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Μεγάλα παιχνίδια
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Παιχνίδια στο ταξίδι
- Παιχνίδια στον αέρα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Επιστημονικά και μαγικά τρικ
- Επιστημονικά παράδοξα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, Ζ. ΠΗΓΗΣ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 360.32.34 — 360.13.31

ΡΙΟ: ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ

του Άκη Μπογιατζή

Οι σύνεδροι της Διάσκεψης για τη σωτηρία της Γης βρέθηκαν σε μια μαγευτική χώρα που με τα πολλά και μεγάλα προβλήματα της φαντάζει ως εκπεσών παράδεισος. Μετά τις πρώτες ώρες της παραμονής τους εκεί, ο παράδεισος εξαφανίζεται, ως όφειλε, από τη μεγάλη οθόνη του μναλού τους και τη θέση του παίρνει ένας γέρικος πλανήτης του οποίου τρεις χιλιάδες χρόνια γραπτής ιστορίας ανέβασαν τη συνείδησή του στο Θεό ενώ τα τελευταία πενήντα θάμπωσαν το μναλό του και έσπρωξαν το ένα πόδι του στην καταστροφή.

Αχ

Δεν υποφιαστήκαμε ποτέ πόσο υπονομευμένη από
θεότητα είναι

Η Γη

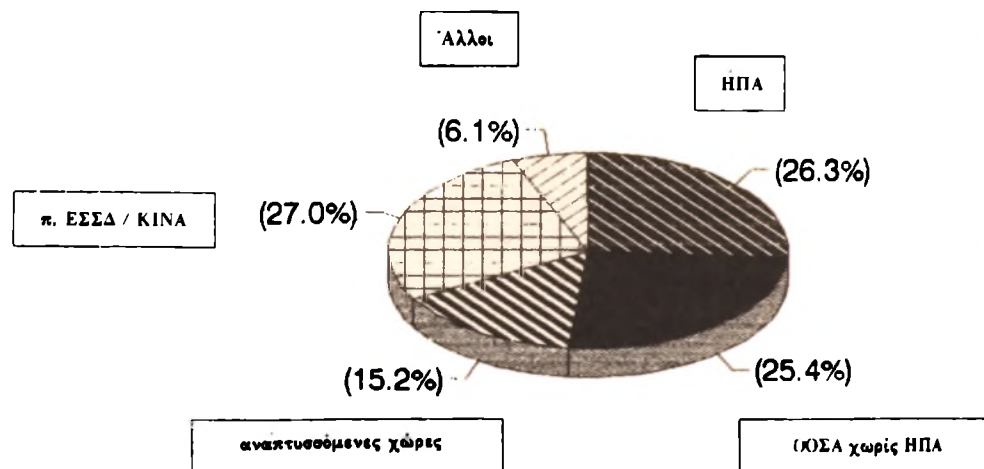
Οδυσσείας Ελύτης
«Ελεγεία της Οξώπετρας»

Ο Μωρίς Στρονγκ, επιχειρηματίας και υπουργός Περιβάλλοντος στον Καναδά, ετοίμαζε επί δυόμισι χρόνια τη Διάσκεψη στην οποία μετέχουν πρωθυπουργοί και υπουργοί εκατόν είκοσι και πλέον χωρών όλου του κόσμου και της οποίας τώρα εδρεύει. Ο ΟΗΕ πείστηκε να αναλάβει τη διεκπεραίωσή της από τις 3 έως τις 14 Ιουνίου, ωθούμενος από τα συνταρακτικά αποτελέσματα της μελέτης «Το κοινό μας Μέλλον» που εξέδωσαν οι υπηρεσίες του το 1987. Το σκεπτικό της Διάσκεψης συνοψίζεται στην «επεξεργασία στρατηγικής και μέτρων για τη συγκράτηση και την ανατροπή των συνεπειών της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της ενίσχυσης εθνικών και διεθνών προσπαθειών για την προαγωγή αυτοσυντηρούμενης (sustainable) και περιβαλλοντικά συμβατής ανάπτυξης σε όλες τις χώρες».

Στο Ρίο γινόμαστε μάρτυρες της πρώτης ιστορικής σύζευξης περιβάλλοντος και πολιτικής. Οι άρχοντες του πλανήτη ωθημένοι από την πίεση των περιβαλλοντικών ομάδων σύρθηκαν σε αυτό το πανηγύρι. Οι μόν βόρειοι, με σκοπό να δείξουν την ανωτερότητα που τους προσφέρει η δική τους τεχνογνωσία ακόμη και σε εξαιρετικά δύσκολες περιπτώσεις που απαιτούν μια τόσο σύνθετη θεώρηση, όσο τα οικολογικά προβλήματα, οι δε νότιοι, δραττόμενοι της μοναδικής ευκαιρίας να ζητήσουν χρηματική βοήθεια για να σταματήσει και η δική τους φάλτσα ανάπτυξη.

Το Ρίο σηματοδοτεί συνεπώς την επισημοποίηση της διένεξης μεταξύ των πλούσιων και των φτωχών χωρών. Οι φόβοι που εξέφρασε ο Μωρίς Στρονγκ, ότι η ένταση θα γίνει πιο επικίνδυνη σε περίπτωση αποτυχίας της Διάσκεψης δεν είναι τελείως αβάσιμοι. Αντιλαμβανόμαστε ότι σε μια τόσο μεγάλη συνάντηση όπου συμμετέχουν τόσο διαφορετικοί φορείς, είναι ανώφελο να περιμένουμε κάτι δραστικό όπως δεσμευτικές προτάσεις προς τις κυβερ-

Οι μεγαλύτεροι Καταναλωτές Ενέργειας

νήσεις των κρατών. Το ζήτημα θα είναι πώς να μεθοδευτεί η σύγκλιση των δυο πλευρών και να μην επαληθευτούν οι φόβοι που διατυπώθηκαν σχετικά με τις διαστάσεις του χάσματος.

Ενδεικτική του απαισιόδοξου κλίματος, λίγες ημέρες πριν την έναρξη της Διάσκεψης, ήταν η άρνηση του επιτρόπου της ΕΟΚ Κάρλο Ρίπα ντι Μεάνα να μεταβεί στο Ρίο, μετά μάλιστα από την αποτυχία του να ευθυγραμμίσει τους εταίρους σε θέματα όπως η επιβολή ενεργειακού φόρου που θα αποδιδόταν στην αντιμετώπιση της ανόδου της θερμοκρασίας της γης.

Η Ελλάδα στο Ρίο

Η χώρα μας συμμετέχει ασφαλώς στο Ρίο, χωρίς όμως τον πρωθυπουργό της, που ανέβαλε τελικά την επίσκεψή του. Η Ελλάδα σαν χώρα, δεν συμβάλλει σημαντικά στις εκπομπές των αε-

ρίων θερμοκηπίου στη γήινη ατμόσφαιρα, όμως η κατά κεφαλήν συνεισφορά μας με 2,5 τόννους ισοδύναμου άνθρακα ετησίως (ψηλότερη από αυτή της Ιταλίας και της Σουηδίας), κάθε άλλο παρά αμελητέα είναι. Καθώς μαστίζεται από προβλήματα σημαντικότερα, όπως οι καταστροφές των δασών και των ειδών που φιλοξενούν, από τις πυρκαγιές, την ερημοποίηση σημαντικού ποσοστού των εδαφών της και τη λειψυδρία που συνεπάγεται, την ατμοσφαιρική ρύπανση της Αθήνας, τη διαχείριση των τοξικών και αστικών αποβλήτων, ή, τέλος, τη χρεωκοπία της ενεργειακής πολιτικής που ακολουθείται, είναι φανερό ότι έχει άμεσο ενδιαφέρον για την έκβαση της Διάσκεψης.

Η Ελλάδα απειλείται σημαντικά από το φαινόμενο θερμοκηπίου, αφού η πιθανότητα να αυξηθεί η ξηρασία και να δημιουργηθούν έρημοι στο έδαφός της είναι πολύ μεγάλη και έχει διατυπωθεί από πολλούς φορείς και μεμονωμένους επιστήμονες. Μεγάλο συμφέρον θα είχαμε, επιπλέον, να διατυπώσουμε κάποιες προτάσεις για τα σημαντικά θέματα που αγνοήθηκαν στη Διάσκεψη και αφορούν σε μεγάλο βαθμό τη χώρα μας.

Στην Ελλάδα ήδη διατυπώνονται πολλά ζοφερά σενάρια λειψυδρίας, ενώ ακόμα δεν έχει εκδηλωθεί καμιά σύγχρονη προσπάθεια για την πιο αποτελεσματική χρήση των υδάτινων πόρων, με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται το δίκτυο στον ίδιο βαθμό για κάθε χρήση όπως η πόση, το πλύσιμο, ο καθαρισμός ή το πότισμα. Και, βεβαίως, η Ελλάδα βρίσκεται στο Ρίο με τη μικρότερη αντιπροσωπεία και το φτωχότερο γραφείο από τις χώρες της ΕΟΚ, ενώ το πρόγραμμα και οι προτάσεις της για τη Διάσκεψη που καταρτίστηκαν σε ασφυκτικά στενά χρονικά πλαίσια, κρίθηκαν από οργανισμούς, όπως η *Greenpeace*, ανεπαρκέστατες. Επιπλέον, δεν έχει αναφερθεί καμιά συμβολή της χώρας μας στα ντοκουμέντα που συντάσσονταν τους προηγούμενους μήνες πριν από τη Διάσκεψη. Κάτι τέτοιο βέβαια αντανακλά την έλλειψη ενδιαφέροντος της ηγεσίας, επί ζητημάτων που απαιτούν μια πιο μακρόπνοη διορατικότητα, και της οποίας η στάση βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία με τη δεδομένη καταστροφική πολιτική για τα δάση της χώρας μας.

Το πρόβλημα των δασών και της θερμοκρασίας της Γης

Η μεγάλη Διάσκεψη στο Ρίο προετοιμάστηκε σε προηγούμενες συναντήσεις τον Ιανουάριο στο Γουανγκτζού της Κίνας, κατόπιν το Φεβρουάριο στη Νέα Υόρκη και, τέλος, στο Ναϊρόμπι της Κένυας, έδρα του περιβαλλοντικού προγράμματος του ΟΗΕ (UNEP). Η κύρια πρόθεσή τους ήταν η σύνταξη κοινά αποδεκτών δεσμευτικών προτάσεων, κυρίως για το φαινόμενο θερμοκηπίου και την αύξηση της γήινης θερμοκρασίας, που θα αποτελούσαν τα πιο επίμαχα σημεία της Διάσκεψης. Αυτό τελικά αποδείχτηκε αδύνατο, αφού η απροθυμία των επιστημόνων να χαρακτηρίσουν βέβαιη την προοπτική της αύξησης της θερμοκρασίας της γης έδωσε τροφή στις αντιρρήσεις των πολιτικών. Και δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την τεράστια προσπάθεια που έχει κάνει η ΔΕΚΑ (Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή, IPCC) καλώντας σε συνεργασία εκατοντάδες κλιματολόγους από όλο τον κόσμο οι οποίοι έκαναν σαφή την προειδοποίησή τους για τις τραγικές επιπτώσεις που θα έχει η ενδεχόμενη αύξηση της θερμοκρασίας της γης. Οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα (5,9 εκατομμύρια τόννοι ετησίως) σαν αποτέλεσμα των βιομηχανικών καύσεων στην παραγωγή ενέργειας και στα μέσα μεταφοράς, αποτελούν τη βασικότερη συνεισφορά στο φαινόμενο θερμοκηπίου. Στο φαινόμενο συνεισφέρουν επίσης αέρια όπως το μεθάνιο, το όζον των χαμηλών στρωμάτων της ατμόσφαιρας και οι χλωροφθο-

ράνθρακες (CFC). Οι ΗΠΑ που μόνες τους συνεισφέρουν το 25% στην έκλυση αερίων θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, είναι αντίθετοι με τις προτάσεις της Διάσκεψης.

Η αύξηση της γήινης θερμοκρασίας συνδέεται στενά και με την καταστροφή των τροπικών δασών. Κάθε μείωση στην ένταση της φωτοσύνθεσης από την αποψίλωση των δασών μπορεί να επιφέρει αύξηση της θερμοκρασίας με δύο τρόπους: καταστρέφοντας έναν πνεύμονα οξυγόνου και αποτελεσματικό απορροφητήρα του διοξειδίου του άνθρακα της ατμόσφαιρας και περιορίζοντας μηχανισμούς ανάδρασης της φύσης, που αναστέλλουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου και την αύξηση της γήινης θερμοκρασίας.

Όπως, όμως, αναφέρει με δηκτικό τρόπο το αγγλικό περιοδικό *New Scientist*, τόσο οι επιστήμονες όσο και οι πολιτικοί έχουν αποτύχει στο θέμα του θερμοκηπίου, οι πρώτοι γιατί δεν διέδωσαν τις χειρότερες εκδοχές από την αύξηση της θερμοκρασίας της γης στις πραγματικές τους διαστάσεις, οι δεύτεροι γιατί δεν μπόρεσαν να καταλάβουν την επιστημονική μεθοδολογία.

Με αυτό τον τρόπο, η ανθρωπότητα, εκτός από την αδυναμία της πλέον να επέμβει δραστικά σε οποιαδήποτε απόφαση σχετική με το φαινόμενο θερμοκηπίου, χάνει την καταπληκτική ευκαιρία να καταφέρει την αποφασιστική τομή στην ενεργειακή πολιτική και τις επιμέρους μεθόδους παραγωγής ενέργειας, καθώς και σε άλλα προβλήματα με τις ίδιες γενεσιουργές αιτίες. Προβλήματα όπως η όξινη βροχή και η ασφάλεια των πυρηνικών εργοστασίων μπορούν επίσης να αντιμετωπισθούν εάν αναθεωρηθεί σε παγκόσμια κλίμακα η ενεργειακή πολιτική. Πρέπει εδώ να θυμηθούμε ότι κάθε συζήτηση για τον εκσυγχρονισμό της υποδομής της ενεργειακής παραγωγής στη βιομηχανική Δύση, συμπεριλαμβανομένων και των εναλλακτικών μορφών ενέργειας όπως η ηλιακή, η αιολική και η γεωθερμική, έχει ατονήσει την τελευταία δεκαετία και οι επενδύσεις για την ανάπτυξή τους μειώθηκαν δραστικά από 1,43 δις δολάρια το 1979 σε 430 εκατομμύρια δολάρια το 1990.

Η προστασία των ειδών

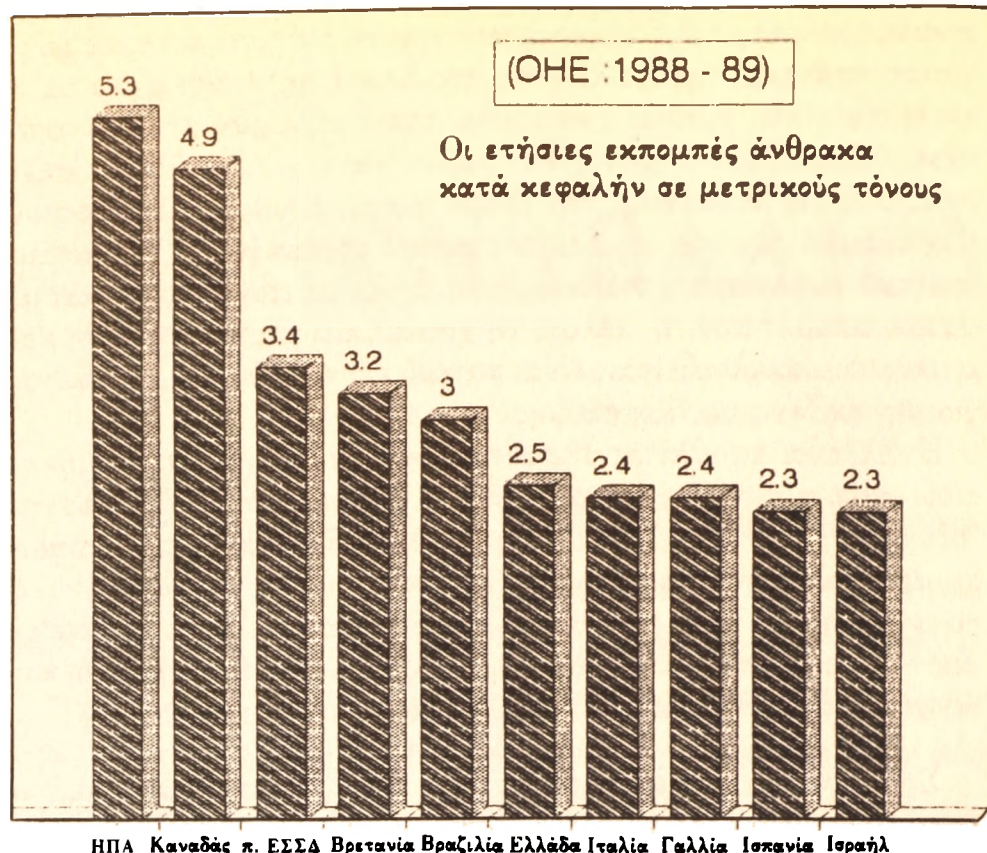
Η ποικιλότητα των ζωικών και φυτικών ειδών είναι η άλλη μεγάλη παράμετρος που εν μέρει επηρεάζεται από την καταστροφή των δασών. Ένα από τα πρώτα θέματα που απασχόλησε τη Διάσκεψη ήταν και η υπογραφή της συνθήκης, που άρχισε στις 4 Ιουνίου, για την προστασία των χερσαίων και θαλάσσιων ζώων και φυτών, με σημαντική την απουσία της υπογραφής του Τζωρτζ Μπους. Φυσικά, μέχρι τον Ιούλιο του 1993, που η συνθήκη θα μείνει ανοικτή, πολλοί ελπίζουν ότι οι ΗΠΑ τελικώς θα υπογράψουν.

Η συνθήκη αυτή υποχρεώνει τις χώρες να έχουν τον έλεγχο στις εταιρείες τους που αναλαμβάνουν μια επιχείρηση που θέτει σε κίνδυνο κάποια είδη φυτών ή ζώων. Για παράδειγμα, εάν μια ευρωπαϊκή εταιρεία ξυλείας αποφασίσει να εκμεταλλευθεί ένα αφρικανικό δάσος, είναι ευθύνη της χώρας στην οποία ανήκει η εταιρεία να ελέγξει και να τηρήσει τη συνθήκη. Οι φτωχές χώρες του νότου, που και για αυτές τα δάση αποτελούν οικονομικό πόρο, επιμένουν στην απαίτησή τους να τους δοθούν οικονομικές αποζημιώσεις για την οικονομική καταστροφή που θα τους επιφέρει η διακοπή των δραστηριοτήτων. Και σε αυτό το σημείο συναντούν το πρόβλημα οι βιομηχανικές χώρες.

Οι αντιρρήσεις των ΗΠΑ στηρίζονται στο γεγονός ότι βλάπτεται το βιοτικό επίπεδο του αμερικανικού λαού. Οι χώρες της ΕΟΚ, τις ώρες που γράφονται αυτές οι γραμμές, αποφάσισαν ομόφωνα να υπογράψουν τη συνθήκη απομονώνοντας με αυτόν το τρόπο τις ΗΠΑ.

Ποιος θα πληρώσει το Ρίο;

Πολλές από τις χώρες που συμμετέχουν συνέβαλαν οικονομικά για τη διεκπεραίωση της παγκόσμιας Διάσκεψης. Από το συνολικό κόστος των 20 εκατομμυρίων δολαρίων, η Ελβετία είχε, μέχρι τον Απρίλιο τουλάχιστον, συμβάλλει με το μεγαλύτερο ποσό (3 εκατομ. δολάρια). Το *Ecofund* (οικολογικό ταμείο), δημιουργήθηκε επίσης για τον ίδιο σκοπό από ιδιωτικούς φορείς με κυριότερες συνεισφορές από χημικές εταιρείες όπως η *ICI* και η *3M*, ή πετροχημικές όπως η *Atlantic Richfield*, ή τέλος μεγάλα αμερικανικά ιδρύματα όπως τα *Rockefeller*, *Ford* και *MacArthur*. Ο *Benjamin Read*, πρόεδρος αυτού του ταμείου, έχει μέχρι σήμερα συγκεντρώσει 2,2 εκατομμύρια δολάρια, με προοπτική να

φθάσει τα 3 εκατομμύρια, και να συναγωνιστεί με αυτό τον τρόπο την Ελβετία. Η *Swatch* είχε ήδη προσφέρει χρήματα για την κάλυψη των εξόδων της προκαταρκτικής διάσκεψης υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών στη Γενεύη.

Στο Ρίο, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, τις εντυπώσεις κερδίζει η προσπάθεια που προβάλλει την οικονομική ανάπτυξη και το υγιές περιβάλλον να βαδίζουν χέρι - χέρι. Οι μεγάλες εταιρείες παρουσιάζονται τώρα σαν μέρος της λύσης του προβλήματος αντί για μέρος του ίδιου του προβλήματος, όπως ήταν μέχρι σήμερα κοινώς γνωστό. Εταιρείες όπως οι *Shell*, *Eni*, *Dow Chemical*, *Swatch*, *Mazda*, *NEC* και πολλές άλλες προβάλλουν, ενόψει της Διάσκεψης, ένα οικολογικό ή «πράσινο» πρόσωπο με εντατική διαφήμιση και δημόσιες σχέσεις. Γι' αυτές, η μεγάλη ευκαιρία για επενδύσεις σε «πράσινες» τεχνολογίες ξετυλίγεται μόλις τώρα αφήνοντας τους μικρούς ανταγωνιστές τους στο περιθώριο. Ο απώτερος σκοπός τους με αφορμή το Ρίο, είναι να κατευθυνθεί η *Agenda 21* προς την κατεύθυνση των «τρομερών αποθεμάτων των εταιρειών και να ξεπεράσει τον παραδοσιακό ρόλο της διάταξης που απλώς ασκεί έλεγχο». Η προσπάθεια δεν πήγε γι' αυτούς

Το γλωσσάρι του Ρίο

AGENDA 21. Το σχέδιο διακήρυξης αρχών ενόψει του 21ου αιώνα και ο οδηγός δράσης προς τις κυβερνήσεις, αναπτυξιακούς φορείς και οργανώσεις του ΟΗΕ, αποτελούμενο από 27 σημεία και 700 σελίδες. Αποτελεί το κεντρικό κείμενο της Διάσκεψης, της οποίας όμως το κείμενο άλλαξε μορφή την τελευταία στιγμή, έπειτα από πιέσεις των πλούσιων χωρών, και περιορίζεται μόνο σε παράθεση της φύσης του προβλήματος, ενώ τίποτε δεν αναφέρεται για δεσμεύσεις των κρατών του Βορρά.

ΔΕΚΑ. (Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλα-

γή, *IPCC*). Η επιτροπή που εξέδωσε την πρώτη της ανακοίνωση το 1990, θεωρεί την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη λόγω της ανθρωπίνης δραστηριότητας σαν μια πολύ πιθανή εκδοχή.

ECOFUND (οικολογικό ταμείο). Το ταμείο που δημιουργήθηκε σαν ιδιωτική πρωτοβουλία με πρόεδρο τον Μπέντζαμιν Ρηντ, για να συνεισφέρει στην πληρωμή των εξόδων της Διάσκεψης με χορηγούς μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες.

G-77 (ομάδα των 77). Αρχικά 77 έθνη (σήμερα 128)

του τρίτου κόσμου ίδρυσαν το όργανο αυτό με σκοπό να διακηρύξουν τις απόψεις τους και να ανταχθούν στις επιδιώξεις του βιομηχανικού Βορρά.

GEF (Παγκόσμιος Περιβαλλοντικός Φορέας, *Global Environmental Facility*). Το ταμείο που ιδρύθηκε πριν από τρία χρόνια από την Παγκόσμια Τράπεζα σε συνδυασμό με δυο φορείς του ΟΗΕ, το πρόγραμμα ανάπτυξης (*UNDP*) και το περιβαλλοντικό πρόγραμμα (*UNEP*). Πρόσφατα μόνο διευρύνθηκε προς τα κράτη του τρίτου κόσμου.

ΜΩΡΙΣ ΣΤΡΟΝΓΚ. Ο Καναδός επιχειρηματίας στον τομέα των πετρελαιοειδών, υπουργός Περιβάλλοντος της χώρας του, που προεδρεύει της Διάσκεψης, προσπαθώντας να κρατήσει την ισορροπία σε όλη της τη διάρκεια.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΓΗΣ. Η επιτροπή που πρότεινε ο Μωρίς Στρόνγκ με σκοπό να παρατηρεί και να ελέγχει τις εξελίξεις, τα προβλήματα και τα οφέλη της Διάσκεψης. Χαρακτηρίζεται ως η Διεθνής Αμνηστία του περιβάλλοντος.

χαμένη αφού η *Agenda 21* σήμερα παρουσιάζεται χωρίς καθόλου δεσμευτικές προτάσεις. Η *Greenpeace* είχε από την αρχή αντιδράσει ανοιχτά στην κίνηση των μεγάλων εταιρειών, χαρακτηρίζοντας αυτή την προσπάθεια σαν «πειρατεία της Διάσκεψης».

Στα όπλα αυτά προστίθεται και η αγωνιώδης προσπάθεια της Παγκόσμιας Τράπεζας να πάρει στους φαρδείς ώμους της το φορτίο του καθαρισμού του πλανήτη. Μαζί με το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα (*UNEP*) και το Πρόγραμμα Ανάπτυξης του ΟΗΕ (*UNDP*), ίδρυσε πριν τρία χρόνια τον Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Φορέα, (*GEF*), για τον οποίο οι τελευταίες εκφράζουν έντονη δυσπιστία στην ορθή περιβαλλοντική διαχείριση του ποσού των 1,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων που έχει συγκεντρώσει, αν και πρόσφατα διατύπωσε την πρόθεσή του να περιλάβει περισσότερες χώρες του τρίτου κόσμου. Η δυσπιστία αφορά το παρελθόν της Παγκόσμιας Τράπεζας που είναι συνδεδεμένο με περιβαλλοντικές καταστροφές στο όνομα της ανάπτυξης. Οι χώρες του τρίτου κόσμου την κατηγορούν για «πράσινο ξέπλυμα» αναπτυξιακών κονδυλίων, φυτεύοντας λίγα δέντρα δίπλα σε κάποιο φράγμα, ένα ορυχείο ή κάποιο ηλεκτροπαραγωγικό σταθμό. Με άλλα λόγια, το *GEF* κατηγορείται ότι χρησιμοποιείται για να καλύψει την περιβαλλοντική καταστροφή που προκαλούν τα αναπτυξιακά προγράμματα της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Ο Μωρίς Στρονγκ εκτιμά ότι κάθε χρόνο οι ανάγκες του τρίτου κόσμου σε αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά προγράμματα θα είναι της τάξης των 125 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Οι πιο αισιόδοξοι εκτιμούν ότι οι χώρες του βορρά μπορούν συνολικά να συγκεντρώσουν μόνο 6 δισεκατομμύρια. Αυτό το ποσό αποτελεί μόλις το 2,1 % του αμυντικού προϋπολογισμού των ΗΠΑ. Στην κούρσα αυτή μέχρι σήμερα, η Ιαπωνία αναδεικνύεται πρωταθλήτρια με το μεγαλύτερο ποσοστό βοήθειας στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Τι θα μας αφήσει η Διάσκεψη για τη σωτηρία της Γης;

Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι λόγω κυρίως της ασυμφωνίας και, τελικά, ατολμίας που χαρακτηρίζουν τη Διάσκεψη, η σωτηρία της γης ουσιαστικά παραδίδεται εν λευκώ στις μεγάλες επιχειρήσεις, με την εντολή να δράσουν με όποια ταχύτητα και αποτελεσματικότητα επιτρέπουν τα συμφέροντά τους.

Δεν είναι άξιο απορίας, πώς οι προτάσεις συμπεριλαμβανομένης και της περίφημης *Agenda 21*, παρουσιάζουν τελικά μια εικόνα προχειρότητας, κυρίως λόγω των ηθελημένων και καίρων παραλήψεων. Οι παραλήψεις αυτές αφορούν τα εξής θέματα:

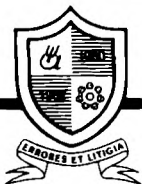
α) Το πληθυσμιακό πρόβλημα. Το 2025 ο πληθυσμός της γης θα είναι 8,5 δισεκατομμύρια και το 80 % της αύξησης αυτής θα εντοπιστεί στον τρίτο κόσμο. Το ζήτημα αυτό σκανδαλωδώς έχει διαφύγει της ημερήσιας διάταξης της Διάσκεψης του Ρίο.

β) Θαλάσσια Ρύπανση. Τρία εκατομμύρια τόννοι πετρελαίου χύθηκαν στη θάλασσα το διάστημα 1967-1989. Στη Διάσκεψη του Ρίο, όμως, δίνονται μόνο γενικές κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

γ) Ραδιενεργά απόβλητα. Δεν θίγεται καθόλου το θέμα της ρίψης των αποβλήτων στη θάλασσα, ενώ δεν προτείνεται κανένας έλεγχος για την παραγωγή τους.

δ) Τοξικά απόβλητα. Πολλές χώρες εξάγουν σε τεράστιες ποσότητες τα απόβλητα αυτά έναντι πληρωμής σε χώρες του τρίτου κόσμου που δέχονται να τα αποθηκεύουν στο έδαφός τους χωρίς σωστές προδιαγραφές. Το όλο φαινόμενο αγνοείται στο Ρίο.

Η δεύτερη εβδομάδα της Διάσκεψης που ήδη διανύουμε, θα είναι και η σημαντικότερη και θα φανεί εάν οι ελπίδες των λίγων πλέον αισιόδοξων επιβραβευτούν. □

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ψυχοπύτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Αξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΟΠΤΕΙΕΣ

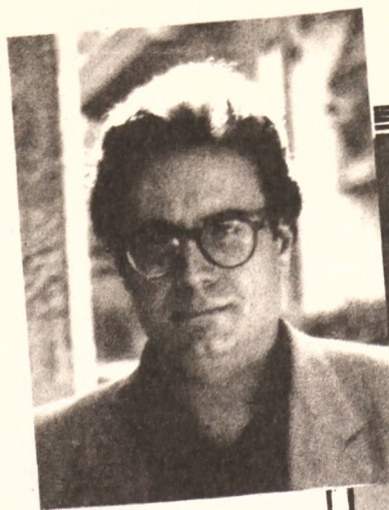
Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

Μόλις κυκλοφόρησε

ΠΟΙΗΣΗ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

Όλο και πιο λίγες

εκδόσεις
ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 - τηλ. 36.02.007

Η σάμπα των ψευδαισθήσεων

της **Μαρίας Καστρισιανάκη**

Μετά από δίχρονη προετοιμασία και δεκαπέντε εβδομάδων διαβουλεύσεις μεταξύ εκπροσώπων 150 χωρών και χιλιάδων οικολογικών και αναπτυξιακών οργανώσεων, η περίφημη διάσκεψη κατέληξε να είναι ένα κακόγουστο πολιτικό show, ένα ταξίδι αναφυχής αρχηγών κρατών που με το πρόσχημα της διάσωσης του πλανήτη θα επιβεβαιώσουν ή θα διαπραγματευθούν τη θέση τους στο μεγάλο παζάρι της Παγκόσμιας Νέας Τάξης.

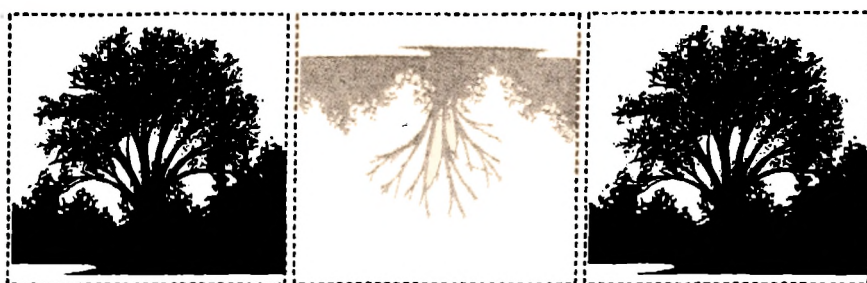
Εκατό περίπου πρόεδροι και πρωθυπουργοί, δέκα χιλιάδες σύνεδροι, αμέτρητοι ακτιβιστές, βιομήχανοι ακόμα και κληρικοί παρελαύνουν σε ένα καλοκαιρινό ή φθινοπωρινό (όπως το πάρει κανείς) βραζιλιάνικο καρναβάλι, γιορτάζοντας όχι βέβαια την επιτυχία του θεάματος αλλά τον θρίαμβο της πολιτικής σκοπιμότητας επί της φύσης.

Τα πολλά λόγια είναι φτώχεια. Με τους Αμερικανούς έξω από το παιχνίδι είναι πολύ απίθανο ότι οι υπόλοιποι παίκτες θα τηρήσουν τους όρους του.

Η ιστορία μιας φιέστας

Η προϊστορία της φιέστας του Ρίο ανάγεται στα θεμέλια της παγκόσμιας πολιτικής. Η διάσκεψη της UNCED θα υπογραμμίσει το τέλος μιας πολιτικο-οικονομικής περιόδου που εύστοχα θα ονομάζαμε «εποχή της ανάπτυξης». Πρόκειται για μια ιστορική περίοδο καταδυναστευμένη από τον απατηλό μύθο ότι όλες οι χώρες, όλοι οι λαοί, είχαν την ευκαιρία να ακολουθήσουν τη λεωφόρο της ανάπτυξης την οποία είχαν διανοιξει και πρωτοβάδισαν οι

Τα δρώμενα στην κατά κόρον διαφημισμένη Διάσκεψη για την Γη, την πιο μαζική και ως εκ τούτου σημαντική παγκόσμια συνάθροιση για θέματα περιβάλλοντος, έχουν ξεπεράσει σε απαισιοδοξία και τις πλέον κακές προβλέψεις. Δύο χρόνια πρόβες δεν έδεσαν συνεκτικά τη θεατρική παράσταση. Οι ηθοποιοί της αποδείχθηκαν ατάλαντοι παρά τις συνεχείς παρεμβάσεις των συγγραφέων στο σενάριο κι έτσι το άνοιγμα της αυλαίας στις 3 Ιουνίου στο Ρίο αποκάλυψε την τρομακτική γύμνια μιας ερασιτεχνικής παράστασης.

ΗΠΑ και μια χούφτα ακόμη βιομηχανικές χώρες. Μια εποχή όπου το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν ήταν ο μοναδικός, ο απόλυτος δείκτης της ευτυχίας και κάθε ουτοπία και υψηλό ιδανικό ταυτιζόταν με την οικονομική ισχύ. «Πρόοδος» ήταν η έννοια, η έμμονη ιδέα που κατακυριεύσε τις κοινωνίες και, στο όνομά της, ο Βορράς πλάνανε τις παραδοσιακές κοινωνίες του Νότου, οι οποίες εγκατέλειπαν τον πολιτισμικό παγανισμό τους για να ασπασθούν τον μονοθεϊσμό της μιας και μόνης ανάπτυξης.

Η Πρόοδος στηρίχθηκε στη συγχώνευση ανομοιογενών κοινωνιών τις οποίες αναδιοργάνωσε σύμφωνα με την αρχή της συσσώρευσης πλούτου, τις εισήγαγε στην τροχιά της παγκόσμιας αγοράς και, τέλος, τις μεταμόρφωσε σε οικονομικούς ανταγωνιστές. Μετά σαράντα χρόνια συνεχούς ανάπτυξης θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι

καμιά άλλη θεωρία στο παρελθόν δεν απομυθοποιήθηκε τόσο πολύ, μέσα σε τόσο λίγο χρόνο και με τόσο καταλυτικό τρόπο.

Η μεταπολεμική και υπό οποιονδήποτε ιδεολογικό μανδύα ανάπτυξη, αποδείχθηκε φάρσα πλανητικών διαστάσεων, που όμως διαμόρφωσε μια καλοθρεμμένη, καταναλωτική πλειοψηφία στον Βορρά και μια αντίστοιχα καλοθρεμμένη καταναλωτική ελίτ στον Νότο, με τα αυτοκίνητα, τους παχυλούς τραπεζικούς λογαριασμούς, τον καριερισμό της, μια μεσαία τάξη σκληρά ανταγωνιστική ακόμη και προς τον εαυτό της.

Ευκαιρία ή απειλή;

Η εποχή της ανάπτυξης κυριαρχείται από σικέ κούρσες ταχυτήτων και οδηγεί σε λαβυρινθώδη μονοπάτια. Γνωρίζουμε όλοι, τώρα πια, πολύ καλά ότι για να επιτευχθεί η ανάπτυξη θα πρέπει να λεηλατηθεί το πε-

ριβάλλον και για να συνεχισθεί ως έχει θα απαιτηθεί η λεηλασία πέντε ή έξι ακόμη πλανητών.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα αυτά, είναι τρομερά εύκολο να δούμε, έστω κι από τόσο μακριά, τους δρόμους της φωτιάς που διασχίζουν οι οργανωτές και ελάχιστοι ουτοπιστές σύνεδροι στις δέκα μέρες της Διάσκεψης.

Η συνάντηση του Ρίο, αμέσως μετά την σύλληψη της ιδέας, παρουσιάστηκε ως μεγάλη ευκαιρία και ταυτόχρονα ως μια μεγάλη απειλή. Με την εκπόνησή της, γίνεται φαινώτερο του ηλίου ότι χάθηκε η ευκαιρία. Δεν απομένει λοιπόν παρά μόνο η απειλή, αφού η αναπτυξιακή θεωρία παραμένει αναλλοίωτη και απλώς μόνο αναπαλαιώνεται με πράσινο βερνίκι.

Ασφυκτιούμε μέσα σε μια μολυσμένη ατμόσφαιρα, πνιγόμεστε σε βρώμικα νερά, βαδίζουμε σε διαβρωμένη γη επειδή η ηθική, το δικαίωμα, η παράδοση, η παιδεία είναι έννοιες ισοπεδωμένες από τις ερπύστριες της παραγωγικής μηχανής.

Η οικολογία ορθό θα είναι να διατυπωθεί και να θεωρηθεί υπό δύο ορισμούς: είτε ως πρόταση τεχνοκρατική η οποία αποκλείει οποιαδήποτε αναθεώρηση της παρούσας αναπτυξιακής διαδικασίας ή ως πρόταση πολιτιστική που επιστρατεύοντας τις αρχές της σταθερής ανάπτυξης θα επιτύχει τη σταδιακή έξοδο των πολιτών και των κοινωνιών από την έξω από λογική αναπτυξιακή κούρσα.

Μια από τις πολλές παραλείψεις της Διάσκεψης του Ρίο, ίσως η σημαντικότερη, είναι η συζήτηση, ο προβληματισμός για τη διαμόρφωση της ώριμης κοινωνίας, μιας κοινωνίας χαμηλών ταχυτήτων, απελευθερωμένης από τα δεσμά του οικονομικού ανταγωνισμού.

Το παιχνίδι Βορρά -Νότου

Τα έως σήμερα πεπραγμένα της διάσκεψης επιβεβαιώνουν το διπλό παιχνίδι του Βορρά, ο οποίος, από τη μια πλευρά διακηρύττει ένθερμα την σταθερή ανάπτυξη και από την άλλη πιέζει για όλο και περισσότερο συμβατική, ενεργοβόρα ανάπτυξη, που ελπίζει ότι θα τον οδηγήσει στο τόσο επιθυμητό οικονομικό μπουμ μέσα από τους μηχανισμούς της GATT.

Υπό το φως της UNCED επιχειρείται η δημιουργία μιας νέας γενιάς δυτικών τεχνοκρατών η οποία θα αναλάβει εργολαβικά την καταγραφή, αστυνόμευση, διαχείριση και μεταβίβαση των πόρων σε πλανητικό επίπε-

δο. Μια γενιά που θα προσπαθήσει να εξισορροπήσει τη σχέση παραγωγή - περιβάλλον με οικουμενική διαχείριση που θα αποβεί εις βάρος των παραδοσιακών κοινοτήτων και των φτωχών κοινωνιών οι οποίες θα αποστερηθούν παντελώς κάθε πρόσβαση στους λίγους ιδίους πόρους και θα αποσπασθούν από την κουλτούρα και την παράδοσή τους. Η οικο-κρατία που διέπει από την αρχή το πνεύμα των διοργανωτών της διάσκεψης και εκφράζεται με το σλόγκαν «Ένας Κόσμος» συνιστά τη μεγαλύτερη απειλή κατά του πολιτιστικού πλουραλισμού.

Το θεατρικό έργο που ρίχνει την αυλαία του την Κυριακή θα πρέπει να καταταχθεί στο είδος της ιλαροτραγωδίας. □

Κοινωνία και Φύση

Κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος του περιοδικού Κοινωνία και Φύση, «τετραμηνιαίο περιοδικό οικολογίας για την αυτονομία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικολογική ισορροπία», όπως υποτιτλοφορείται. Πρόκειται για την ελληνική έκδοση του περιοδικού *Society and Nature* (*The Journal of Political Ecology*) που συγκεντρώνει σημαντικούς ριζοσπάστες διανοούμε-

νους, που θέλουν να δώσουν μια νέα διάσταση στο οικολογικό κίνημα με μια βαθύτατα κοινωνική κριτική των διάφορων προσεγγίσεων. Ένα καλογραμμένο κείμενο με τίτλο «Οι στόχοι μας» εξηγεί το εγχείρημα που αναλαμβάνεται σαν εκδοτικό και πολιτικό μανιφέστο: «Βασική μας φιλοδοξία», τονίζεται σχετικά, «είναι η παρουσίαση του διεθνούς προβληματισμού σχετικά με την προσπάθεια επεξεργασίας ενός νέου κοινωνικού προτάγματος και η ανάπτυξη παρόμοιου προβληματισμού στη χώρα μας, ξεκινώντας από την κλασική δημοκρατική παράδοση και τις σημερινές ιδιαιτερότητες της ελληνικής κοινωνίας». Αναφέρεται ότι «οι ρίζες της οικολογικής κρίσης είναι συγχρόνως θεσμικές και ιδεολογικές, ψυχολογικές και πολιτιστικές» γι' αυτό και απαιτείται μια σφαιρική θεώρηση των πραγμάτων.

«Για να συζητήσουμε όλα αυτά τα θέματα χωρίς προκατασκευασμένες απαντήσεις», λένε οι εκδότες, «επιδίωξή μας είναι το περιοδικό να λειτουργήσει σαν ένα φόρουμ για την ανταλλαγή ιδεών μεταξύ κοινωνικών οικολόγων οικосоσιαλιστών και άλλων αριστερών πράσινων κινήματων, σε μια απόπειρα σύνθεσης των δημοκρατικών, ελευθεριακών σοσιαλιστικών και ριζοσπαστικών πράσινων παραδόσεων».

Στο πρώτο τεύχος δημοσιεύονται μεταξύ άλλων άρθρα του Τάκη Φωτόπουλου, και επιφανών ξένων διανοητών της κοινωνικής οικολογίας όπως του Manay Bookchin, του James O'Connor, του James Robertson κ.τ.λ.

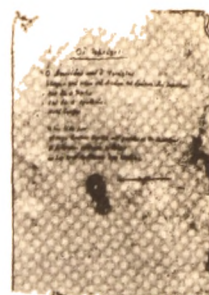
Τη συντακτική επιτροπή της ελληνικής έκδοσης αποτελούν οι Τάκης Φωτόπουλος, Ν. Ηλιόπουλος και Κ. και Π. Σταυρόπουλος. Στη διεθνή συμβουλευτική επιτροπή υπάρχουν μεταξύ άλλων τα ονόματα των Κορνέλιου Καστοριάδη, A.G. Frank, Δ. Ρουσσόπουλου, M. Bookchin (φωτογραφία) και J. Robertson.

Είναι μια σημαντικότερη παρέμβαση στη σημερινή συζήτηση για την αναζήτηση κοινωνικών διεξόδων στη βάση ενός συγκροτημένου θεωρητικο-πολιτικού και ριζοσπαστικού οικολογικού λόγου. B.K.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΝΔΡΕΑ ΖΑΡΜΠΑΛΑ

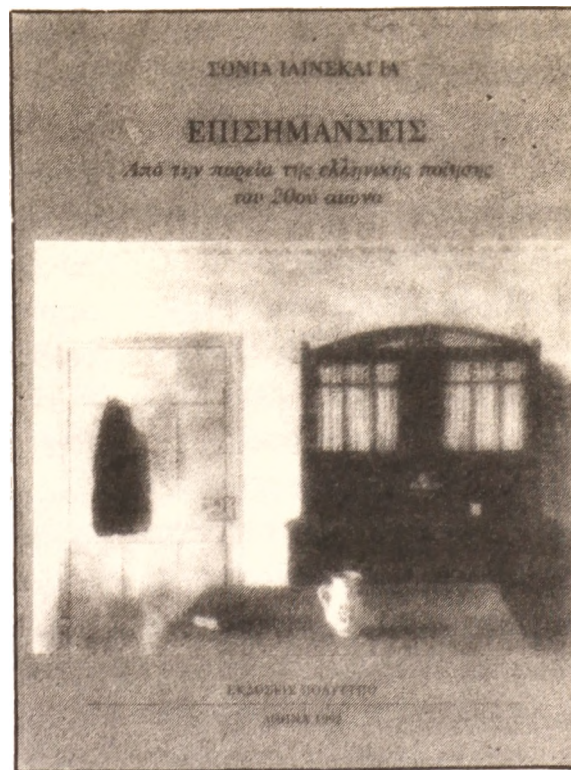
101 ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΓΙΑ ΜΙΑ ΧΟΥΦΤΑ ΤΟΠΟ
1970-1991

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Η ποίηση του Ανδρέα Ζαρμπαλά είναι η ευαίσθητη νέα φωνή στα ελληνικά γράμματα. Στη Βόρειο Ήπειρο, σε ένα κλίμα καταπίεσης και βαρβαρότητας, η ελληνική γλώσσα κατόρθωσε να επιβιώσει και να δημιουργήσει.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

Δοκίμια για τον Καβάφη, τον Καρυωτάκη, το Ρίτσο, το Λειβαδίτη. Τοποθετήσεις σε καιρία προβλήματα της ελληνικής ποίησης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

«Σας μιλώ από το Σεράγεβο...»

της Τέτας Παπαδοπούλου

Στο Σεράγεβο, 300.000 άνθρωποι παγιδευμένοι, επί δύο μήνες. Ένας πόλεμος πρωτόγονος, όπου κανένας απολύτως κανόνας δεν τηρείται. Οι άμαχοι αποτελούν επιλεγμένο στόχο... όπως και τα νοσοκομεία... όπως και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις (Ερυθρός Σταυρός, Γιατροί χωρίς Σύνορα), όπως κι οι δημοσιογράφοι.

Οι δημοσιογράφοι και ο πόλεμος. Θέμα με πολλές «όψεις». Θα σταθούμε σε μία: στους δημοσιογράφους εκείνους που βρίσκονται σε εμπόλεμη περιοχή, όχι όμως ως έκτακτοι απεσταλμένοι ή πολεμικοί ανταποκριτές. Βρίσκονται εκεί, γιατί ο πόλεμος γίνεται στη χώρα τους· οι βόμβες αφανίζουν την πόλη τους. Στο δράμα της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης αναφερόμαστε. Δεύτερος μήνας ασφυξίας στο Σεράγεβο. Ένας πόλεμος πρωτόγονος που είχε, περίπου, επισήμως, προαναγγελθεί... Όταν τελικά ξέσπασε, ποιός ξαφνιάστηκε; Η ονομαζόμενη κοινή γνώμη στην Ευρώπη, παρά τις όποιες επιμέρους αντιδράσεις, αντιμετώπιζε τη σφαγή αυτή σχεδόν σαν να ήταν κάτι φυσικό και επόμενο...

Στο μεταξύ, δημοσιογράφοι από το Σεράγεβο κάνουν απεγνωσμένες εκκλήσεις προς την «πολιτισμένη ανθρωπότητα». Ζητούν βοήθεια και συμπαράσταση, υλική και ηθική.

Πώς μπορεί να επικοινωνήσει κανείς με το αποκλεισμένο και βομβαρδιζόμενο, από τις σερβικές δυνάμεις, Σεράγεβο; Τηλεφωνώντας! Όσο κι αν φαίνεται παράδοξο, σ' αυτή την πόλη, όπου οι επιζώντες δεν μετρούν πλέον τους νεκρούς, ορισμένες τηλε-

φωνικές γραμμές λειτουργούν ακόμη. Είναι δυνατόν, λοιπόν, να τηλεφωνήσει κανείς από την Αθήνα, απ' ευθείας μάλιστα, στο Σεράγεβο. Έτσι κάναμε.

Στο ημικατεστραμμένο κτίριο της Τηλεόρασης του Σεράγεβο —έχει χτυπηθεί πολλές φορές με ρουκέτες και δεκάδες οβίδες— δημοσιογράφοι και τεχνικοί συνεχίζουν, παρά τις τεράστιες δυσκολίες, να είναι εκεί και να κάνουν ό,τι μπορούν. Οι πύργοι της τηλεόρασης είτε έχουν βομβαρδιστεί είτε οι εγκαταστάσεις τους έχουν καταληφθεί από το σερβικό στρατό. Έτσι, η εμβέλεια της δεν ξεπερνά τα όρια της πόλης.

«Ζούμε την καταστροφή. Ζούμε παρακολουθώντας την εξέλιξη της καταστροφής... Κάθε μέρα η κατάσταση γίνεται χειρότερη, γίνεται περισσότερο επικίνδυνη», μας λέει ένας τεχνικός της τηλεόρασης. «Δεν έχουμε μηχανήματα. Καταστράφηκαν. Μας έχουν μείνει μόνο πέντε κάμερες. Χρειαζόμαστε βοήθεια, αλλά πώς να φθάσει η βοήθεια; Οι δρόμοι είναι αποκομμένοι και το αεροδρόμιο του Σεράγεβο, όπως ξέρετε, είναι κλειστό».

Η λέξη καταστροφή υπάρχει, ή υπονοείται, σε κάθε φράση του. Τον ρωτάμε να μας πει, πώς φωτίζει, πώς παρουσιάζει τη τηλεόραση τα γεγονότα. «Η τηλεόραση, δείχνει την καταστροφή... Δείχνει, επίσης, ποιοι την προξένησαν και ποιοί συνεχίζουν να την προξενούν· και αυτοί δεν είναι άλλοι από τον λεγόμενο γιουγκοσλαβικό στρατό, δηλαδή το στρατό του Μιλόσεβιτς, και τις ένοπλες ομάδες του παράφρονα ψυχίατρου Ράντοβαν Κάρατζιτς».

Με κέντρο το Σεράγεβο λειτουργούσε, τον τελευταίο χρόνο, μία ανεξάρτητη τηλεοπτική μονάδα, η YUTEL. Κάθε μέρα παρήγαγε ένα ωριαίο πρόγραμμα με ειδήσεις, ρεπορτάζ, ντοκουμέντα, σχόλια από όλο τον γιουγκοσλαβικό χώρο. Η YU-

TEL κάλυψε υποδειγματικά τον πόλεμο στην Κροατία και δεν παρασύρθηκε ούτε στιγμή από την προπαγάνδα των διάφορων εθνικισμών. Η πληροφόρηση, χωρίς φόβο και πάθος ήταν η υπ' αριθμόν μία προτεραιότητά της. Όμως στα μέσα Μαΐου η YUTEL διέκοψε, λόγω ανυπέρβλητων δυσκολιών, το πρόγραμμά της. Οι δημιουργοί της εντάχθηκαν στο δυναμικό της Τηλεόρασης του Σεράγεβο.

Εκεί, στο ημικατεστραμμένο κτίριο της Τηλεόρασης του Σεράγεβο αναζητήσαμε και βρήκαμε (το τηλέφωνο έκανε, πάλι, το θαύμα του) τον Νεντίμ Λοντσάρεβιτς, έναν από τους βασικούς συντελεστές της YUTEL. Μας πληροφορεί ότι, αφότου άρχισε ο πόλεμος στην Βοσνία, σκοτώθηκαν επτά τεχνικοί (μέλη συνεργείων), ότι αρκετοί δημοσιογράφοι έχουν τραυματιστεί και ό,τι επίσης, δύο δημοσιογράφοι ήταν επί ημέρες όμηροι του σερβικού στρατού. «Οι δύο όμηροι συνάδελφοι», μας λέει «ο Νιάζ Άμπατζιτς και ο Σέναντ Καμένιτσα, αφέθηκαν ελεύθεροι μετά από συμφωνία να ανταλλάγουν με δύο τρομοκράτες. Αντιλαμβάνεστε, πώς έχει το ζήτημα... Δύο δημοσιογράφοι, προς δύο τρομοκράτες...».

Ρωτήσαμε τον Νεντίμ Λοντσάρεβιτς ποιοι ήταν οι λόγοι που έκαναν την YUTEL να σταματήσει σε μια, ακριβώς, τόσο κρίσιμη στιγμή. «Σταματήσαμε», είπε «διότι είναι πλέον αδύνατο να επικοινωνήσουμε με τους συνεργάτες μας στην Σερβία, στην Κροατία ή όπου αλλού βρίσκονται. Δεν μπορούν να μας στείλουν υλικό. Δεν υπάρχει τρόπος να στείλουν τις ανταποκρίσεις τους. Εμείς πάλι, εδώ στο Σεράγεβο, δεν μπορούμε να απομακρυνθούμε περισσότερο από 2-3 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης. Πώς, λοιπόν, να δουλέψουμε; Προσθέτω, επίσης, ότι ο τεχνικός εξοπλισμός της YUTEL έχει περίπου

καταστραφεί. Ό,τι κατορθώσαμε να σώσουμε από τους βομβαρδισμούς είναι δύο κάμερες.... Σ' αυτήν την κατάσταση βρισκόμαστε. Τώρα, προσπαθούμε να βοηθήσουμε όσο μπορούμε την Τηλεόραση του Σεράγεβο».

Ο Νεντίμ Λοντσάροβιτς, σε πολύ ήρεμο τόνο, τόσο ήρεμο που μας ξαφνιάζει, μιλά για το τι σημαίνει να βρίσκεται κανείς σήμερα στο Σεράγεβο. «Ξέρω» λέει «πώς ό,τι και να σας πω, δεν θα μπορέσω να σας δώσω την ατμόσφαιρα... αυτό που ζούμε... τις δυσκολίες...». Ακολουθούν κάποια δευτερόλεπτα σιωπής. «Σας μιλώ», συνεχίζει, «από το αποκλεισμένο Σεράγεβο, που βομβαρδίζεται κάθε ημέρα και κάθε νύχτα πολλές φορές. Πότε, επιτέλους, θα σταματήσει αυτή η φρίκη; Είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου. Βρισκόμαστε στην Ευρώπη. Οι πρόσφυγές μας είναι πρόσφυγες της Ευρώπης και η κουλτούρα μας κουλτούρα ευρωπαϊκή».

Ποια γνώμη έχουν σχηματίζει, τόσο οι συνάδελφοί του στην Τηλεόραση του Σεράγεβο όσο και ο ίδιος, για τον τρόπο με τον οποίο καλύπτουν τα ξένα τηλεοπτικά δίκτυα όσα συμβαίνουν στην Βοσνία; «Σε γενικές γραμμές θεωρούμε ότι η κάλυψη γίνεται με αντικειμενικά κριτήρια. Οι πληροφορίες που δίνονται είναι σωστές. Όμως οι εικόνες είναι φτωχές. Λείπουν τα ντοκουμέντα».

Στο τέλος αυτής της τηλεφωνικής συνομιλίας ο Νεντίμ Λοντσάρεβιτς ζητά να μην παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι στην Τηλεόραση του Σεράγεβο οι δημοσιογράφοι —Κροάτες, Σέρβοι, Βόσνιοι (Μουσουλμάνοι)— είναι όλοι ενωμένοι.

Τηλεφωνούμε πάλι στο Σεράγεβο, τη φορά αυτή στον ανεξάρτητο ιδιωτικό ραδιοφωνικό σταθμό Studio 99, ο οποίος άρχισε να λειτουργεί πριν έξι μήνες. Εκπέμπει 24 ώρες την ημέρα και ακούγεται στο

Σεράγεβο και τα πλησιέστερα σ' αυτό προάστια. Στόχος των υπευθύνων του Studio 99 ήταν να δημιουργήσουν ένα «σταθμό για την πόλη», με ευρύ πρόγραμμα (με μουσική, παιδικές εκπομπές, συζητήσεις για πολιτικά και οικονομικά θέματα) τέτοιο όμως ώστε να ανταποκρίνεται «στις ουσιαστικές ανάγκες των κατοίκων του Σεράγεβο». Όμως τα πράγματα ήρθαν πολύ διαφορετικά. Ο σταθμός από την στιγμή που ξέσπασε ο πόλεμος στην Βοσνία, ανέλαβε μεγάλες ευθύνες: αφ' ενός ενημερώνει και εμψυχώνει τον κόσμο, αφ' ετέρου αποτελεί έναν από τους κρίκους του συστήματος άμυνας του Σεράγεβο...

Μιλάμε με τον συνεργάτη του Studio 99 Ντάβορ Βάγκνερ. Μας ρωτάει, πολύ ευγενικά, πώς βρήκαμε τον αριθμό τηλεφώνου του σταθμού. Του λέμε ότι μας τον έδωσαν «φίλοι από την Λιουμπλιάνα». Η απάντησή μας δεν του αρκεί. «Θα ήθελα» μας λέει, πάντα πολύ ευγενικά «να μάθω το όνομά τους». Του το λέμε. «Μάλιστα, μάλιστα. Δεν τους γνωρίζω προσωπικά, αλλά τους ξέρω...».

«Όλα τα σχέδια», λέει ο Ντάβορ Βάγκνερ, «που είχαμε για τον σταθμό ανατράπηκαν εξαιτίας του πολέμου. Πρέπει να σας πω ότι το Studio 99 ήταν το πρώτο από όλα τα άλλα μέσα ενημέρωσης, εδώ στο Σεράγεβο, που κατήγγειλε από την πρώτη στιγμή του πολέμου ποιος είναι ο πραγματικός εχθρός, ποιος είναι εκείνος που επιτέθηκε. Για μας ήταν σαφές από την αρχή ότι ο πόλεμος στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη δεν είναι πόλεμος ανάμεσα στις εθνότητες οι οποίες την απαρτίζουν, αλλά είναι επίθεση εναντίον ανεξάρτητης χώρας - μέλους του ΟΗΕ».

Στη συνέχεια ο Ντάβορ Βάγκνερ μιλάει για τις εφιαλτικές στιγμές που ζουν οι άνθρωποι στο Σεράγεβο, για την «βαρβαρότητα που έγινε καθημερινότητα»... Του ζητάμε να αναφερθεί στη στάση των δημο-

σιογράφων και των μέσων ενημέρωσης. «Οι δημοσιογράφοι, στην αρχή...». Ένας τρομερός θόρυβος φθάνει από την άλλη άκρη της γραμμής. «Πρέπει να διακόψουμε» λέει με ψύχραιμη φωνή. «Αυτή τη στιγμή το απέναντι κτίριο χτυπήθηκε από όλμο. Το βλέπω από εδώ. Καίγεται... Θα προσπαθήσω να σας στείλω, μόλις μπορέσω, ό,τι μπορέσω με fax».

Την επομένη ημέρα έφθασε στο ΑΝΤΙ ένα κείμενο με fax από το Σεράγεβο από το οποίο παραθέτουμε ορισμένα αποσπάσματα.

«Περάσαμε μία σχετικά δύσκολη νύχτα χθες, 1η Ιουνίου, στο Σεράγεβο. Μόλις άρχισε να ισχύει (στις 6 το απόγευμα) η συμφωνία κατάπαυσης του πυρός, άρχισε σφοδρή επίθεση με πυρά πυροβολικού τα οποία ρίχνονταν από τους γύρω λόφους που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των σερβικών δυνάμεων. Όλη η πόλη σφυροκοπήθηκε επί ώρες. Η επίθεση σταμάτησε αργά μετά τα μεσάνυχτα (...). Το πρωί τουλάχιστον τρεις όλμοι έπληξαν το κέντρο του Σεράγεβο. Δεν υπάρχουν, ακόμη, πληροφορίες για τον αριθμό των νεκρών και των τραυματιών».

«Χθες, στο τηλέφωνο, με ρωτήσατε ποια είναι η στάση των δημοσιογράφων. Δεν έχουν, βεβαίως, όλοι την ίδια στάση. Κάποιοι έφυγαν από το Σεράγεβο και πήγαν σε άλλες πόλεις της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Ορισμένοι άφησαν το Σεράγεβο και πήγαν στους γύρω από την πόλη υπό σερβικό έλεγχο λόφους. Από εκεί, εξάλλου, εκπέμπει ο σταθμός "Canal S" ο οποίος λειτουργεί με μηχανήματα που εκλάπησαν από την ραδιοφωνία της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης... Όμως υπάρχουν τόσοι άλλοι δημοσιογράφοι που έμειναν εδώ στο Σεράγεβο και δουλεύουν κάτω από εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες. Στην πιο δύσκολη θέση πάντως βρίσκονται οι Σέρβοι δημοσιογράφοι που δουλεύουν στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση του Σεράγεβο. Οι συνάδελφοι αυτοί δέχονται συνεχώς απειλές από τους "εξ εισαγωγής" Σέρβους οι οποίοι τους απειλούν ότι μόλις μουν στο Σεράγεβο, αυτούς θα σκοτώσουν πρώτα...».

Το fax κατέληγε με την εξής φράση - έκκληση:

«Ο ραδιοφωνικός σταθμός και η τηλεόραση του Σεράγεβο, αλλά και ο ανεξάρτητος σταθμός Studio 99, χρειαζόμαστε κάθε είδους βοήθεια και επαφή με τα μέσα ενημέρωσης της Ευρώπης...» □

Έκκληση προς την ανθρωπότητα

«Γεμάτοι ντροπή και απελπισία, μετά από σαράντα επτά ημέρες σφαγής στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη, απευθύνουμε έκκληση σε όλο τον κόσμο να κάνει καθετί ώστε να σταματήσει αμέσως αυτό το λουτρό αίματος. Στο Σεράγεβο, και αλλού, δεν μετρούν πλέον τους νεκρούς ούτε τους σαβανώνουν. Κάθε μέρα, ο αριθμός των ζωντανών μειώνεται. Όλοι αυτοί οι νεκροί βαραίνουν στη συνείδησή μας. Ας σώσουμε, τουλάχιστον, τους ζωντανούς».

Την έκκληση συνυπογράφουν το Κέντρο Ειρήνης Βελιγραδίου και τα κόμματα της εξωκοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης της Σερβίας.

Η αφύπνιση των εθνικισμών

Βελιγράδι - Κόσοβο - Τέτοβο - Σκόπια

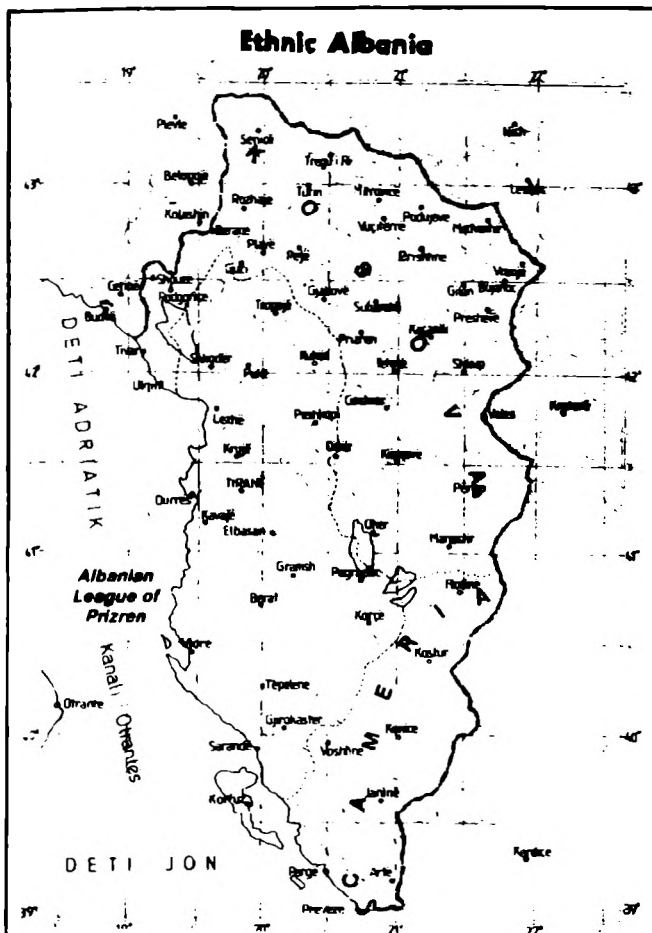
Ένα ταξίδι μιας εβδομάδας σε μια μεγάλη χώρα με χίλιες ιδιομορφίες δεν είναι βέβαια παρά μια μικρή πρόγευση για όσα θα έπρεπε να ανιχνεύσουμε από πολύν καιρό. Η Γιουγκοσλαβία, άλλοτε σύμμαχος και άλλοτε αντίπαλος, είναι η γειτονική μας χώρα που μόλις τώρα ανακαλύπτουμε. Και θα την ανακαλύπτουμε κάθε ημέρα που θα αρχίζει από αύριο και μεθαύριο. Τα όσα όμως είδα και όσα προσπάθησα να κατανοήσω μου έφεραν τις πιο μελαγχολικές σκέψεις για το μέλλον. Οι πληροφορίες, τα ντοκουμέντα, οι συνεντεύξεις είναι ένα υλικό πλούσιο και διαχρονικό που θα φιλοξενηθεί και στο επόμενο και σε άλλα τεύχη του περιοδικού.

Από τη σύντομη περιοδεία στη Σερβία θα εξετάσουμε όχι όσα γίνονται στο μέτωπο της φωτιάς —που άλλωστε δεν γνώρισα— αλλά εκείνα που σε ένα διάστημα απρόβλεπτο πιθανόν να καταλήξουν σε ένα άλλο μέτωπο φωτιάς. Και αυτό σχετίζεται με τη θέση και παρουσία του αλβανικού στοιχείου στην παλιά Γιουγκοσλαβία.

Η γιουγκοσλαβική τραγωδία

Σε όλες τις περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας, ο εθνικιστικός πυρετός έχει ανέβει. «Σήμερα, ο φόνος ενός Γιουγκοσλάβου από άλλον Γιουγκοσλάβο είναι η μεγάλη ηδονή», μας είπε ένας φίλος στο Βελι-

γράδι. Η περιήγηση της παλιάς Γιουγκοσλαβίας είναι μια περιπέτεια με πολλές ιδιαιτερότητες (θρησκευτικές, εθνικές, γλωσσικές, ιστορικές). Αν κάτι ξεχώριζε την παλιά Γιουγκοσλαβία από τα άλλα κράτη της περιοχής, αυτό ήταν η πολυχρωμία και η πολυφωνία. Είναι αυτό που οι Ευρωπαίοι δεν κατάλαβαν ή δεν θέλησαν να καταλάβουν. Η καρδιά των Βαλκανίων είναι αυτή η περιοχή. Είναι δύσκολο και για μας —παρόλο που είμαστε Βαλκάνιοι— να εννοήσουμε

«Το αλβανικό ζήτημα στην Τσαμουριά είναι υπαρκτό. Αυτό είναι ξεχωριστό θέμα που πρέπει σήμερα να κάνει ευρύτερα γνωστό στη διεθνή κοινή γνώμη η νέα κυβέρνηση των Τυράνων».

Αυτά σημειώνει η εφημερίδα *Dielle* ('Ηλιος), στις 2 Ιουνίου 1992, όργανο των αλβανοφώνων του Κοσσυφοπεδίου, στην οποία δημοσιεύεται χάρτης της «Μεγάλης Αλβανίας». Προς Νότον εκτείνεται ως την Πρέβεζα!

αυτήν την ποικιλόμορφη χώρα. Και τώρα, καθεμιά από τις δημοκρατίες που αποσχίστηκαν είναι ένα μωσαϊκό. Κορυφαία η περίπτωση της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης όπου οι τρεις κύριες ομάδες —οι ορθόδοξοι Σέρβοι, οι καθολικοί Κροάτες και οι μουσουλμάνοι— συνυπάρχουν σε πόλεις, χωριά, γειτονιές και πολυκατοικίες. «Σήμερα στο Σεράγεβο μάχεται ο πρώτος όροφος εναντίον του δευτέρου κι αυτός εναντίον του τρίτου», περιέγραφε πολύ παραστατικά ένας Σέρβος δημοσιογράφος. Έτσι, αυτή τη στιγμή έχουν αναβιώσει αντιπαλότητες αιώνων, και είναι εγκληματική η αφέλεια εκείνων που έχουν πάρει το μέρος του ενός ή του άλλου. «Καλοί» και «κακοί» είναι συγχρόνως όλοι. Ποια είναι όμως τα παιχνίδια των εκτός της πρώην Γιουγκοσλαβίας ευρισκομένων; Γιατί, στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν «Καλοί» και «Κακοί». Όλοι ζουν μέσα στο δράμα ενός εμφυλίου με αναφορά σε θρησκευτικές διαφορές και όλοι οι Σέρβοι αισθάνονται σαν Σέρβοι, οι Κροάτες σαν Κροάτες κ.ο.κ.

Προσπάθησα να βρω το δρόμο της ανθρωπιάς, να σκαλίσω μνήμες, να βρω αγαθές στιγμές. Για τους ανθρώπους που ζουν τις ώρες του εμφυλίου, οι α λ λ ο ι είναι οι εχθροί, οι κακοί, οι φονιάδες. Σε παρατήρησή μου σε έναν Σέρβο συνομιλητή, ότι αναφέρεται μόνο στις αγριότητες των Ουσάσι εις βάρος του σερβικού λαού και δεν αναφέρεται σε εκείνες των Σέρβων εναντίον των Κροατών, μου απάντησε με τη μεγαλύτερη φυσικότητα: «Μα εγώ δεν θα σας μιλήσω για όσα έκαναν οι Σέρβοι, αλλά θα σας μιλήσω για όσα έγιναν εναντίον των Σέρβων».

Αναχωρώντας από το Βελιγράδι είχα αρχίσει να διευκρινίζω αυτό που φοβούμαι ότι δύσκολα θα γίνει κατανοητό: ότι η γιουγ-

κοσλαβική κρίση θα τραβήξει για πάρα πολλόν καιρό, ότι ο εμφύλιος θα αναπτυχθεί, ότι μια εμπλοκή ξένων δυνάμεων —ΝΑΤΟ, ΗΠΑ, ΔΑΣΕ κ.λπ.— θα περιπλέξει ακόμα περισσότερο την όλη κατάσταση. Γιατί αυτή η ξένη επέμβαση θα είναι εις βάρος ενός από τους αντιμαχόμενους· η επέμβαση θα γίνει εναντίον της Σερβίας που είναι η πολυπληθέστερη εθνότητα, η πιο δυνατή και η πιο ισχυρή. Αλλά οι Σέρβοι —όπως και οι άλλες εθνότητες— δεν υστερούν σε πατριωτισμό και εθνικισμό. Το εμπάργκο δεν φάνηκε να τους πτοεί, μια ξένη επέμβαση θα ξυπνήσει το σύνολο των Σέρβων και θα τους συσπειρώσει γύρω από την ηγεσία —την όποια ηγεσία— της χώρας. Οι δυο κύριοι αντίπαλοι του Μιλόσεβιτς, ο Ντράσκοβιτς και ο Μιτσούνοβιτς δεν διστάζουν να πουν ότι συμπλέουν με τον πρόεδρο στην υπεράσπιση της πατρίδας. Όσο για τον άλλο πολιτικό αρχηγό, τον Σεσέλι, αυτός υπερθεματίζει και θέλει γενικό πόλεμο εναντίον των εχθρών της πατρίδας. Ίσως στις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να σκέφτονται με τα μοντέλα συμπεριφοράς μιας ήρεμης Δύσης ή, το πιθανότερο, δεν έχουν μπει στον κόπο να κατανοήσουν τις ιδιομορφίες του βαλκανικού χώρου όπως διαμορφώθηκε μέσα στους αιώνες της οθωμανικής επικυριαρχίας. Αυτή, όμως, είναι μια άποψη που προϋποθέτει την καλή πρόθεση στις διεθνείς σχέσεις.

Η αλήθεια είναι, ίσως, διαφορετική: στα Βαλκάνια την ώρα αυτή διακυβεύονται συμφέροντα ξένα προς την περιοχή. Η ειρήνη δεν είναι δυνατόν όμως να συνεχίσει να υπάρχει στην περιοχή με την ανάμειξη των μεγάλων δυνάμεων, τα ξένα συμφέροντα και τις επιρροές μακρινών ομοθρήσκων φίλων και αδελφών. Όλοι αυτοί δεν σκύβουν στα προβλήματα της περιοχής αλλά αναζητούν υπηρέτες, συνεταίρους και φίλιες δυνάμεις.

Με την προοπτική αυτή, η ελληνική εξωτερική πολιτική, ενώ σε γενικές κατευθύνσεις και επιλογές φάνηκε να είναι ορθή, δεν μπόρεσε να υποστηρίξει πειστικά τις θέσεις της —μη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, πρώτα επίλυση των μειονοτικών προβλημάτων και μετά αναγνώριση ξεχωριστών δημοκρατιών, παράπλευρη συνεπής σχέση με τη Σερβία για τη βαλκανική ισορροπία— και παράπαιε μέσα στο παιχνίδι των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων και τις αμφιταλαντεύσεις των ΗΠΑ. Οι τελευταίες φερόμενες ως δηλώσεις Μητσοτάκη και η ακόλουθη διάψευση είναι το κορύφωμα αυτής της απρόβλεπτης εξωτερικής πολιτικής. Αν-

Απόγευμα στην οδό Πρίγκηπος Μιχαήλ στο Βελιγράδι. Ροκ μουσική για μικρά παιδιά. Ο κόσμος αμέριμνος παρακολουθεί. Οι Σέρβοι διατηρούν μια αξιοθαύμαστη αυτοσυγκράτηση και αποφασιστικότητα. Το εμπάργκο δεν φαίνεται μέχρι στιγμής να άλλαξε την συμπεριφορά τους.

τί η Ελλάδα να αναλάβει την πρωτοβουλία για μια διεθνή συνάντηση για την ειρήνη στη Γιουγκοσλαβία και να παίξει —όπως άλλωστε το μπορεί— ένα ρόλο πρωταγωνιστικό και ειρηνοποιό στην περιοχή, αναλώθηκε στο να παίζει κρυφτούλι φιλοσερβικό και μάλιστα χωρίς συνέπεια.

Αλλά οι εξελίξεις στην περιοχή συνεχίζονται και επιβάλλεται η συνεχής επαγρύπνηση και παρακολούθηση του τι συμβαίνει. Και το επόμενο κεφάλαιο του γιουγκοσλαβικού δράματος θα παιχθεί νοτιότερα και σε περιοχή που ενδιαφέρει άμεσα την Ελλάδα.

Πρόκειται για την επίλυση του προβλήματος των Αλβανών στην πρώην Γιουγκοσλαβία.

Στην πρωτεύουσα του Κοσόβου

Είχα την ευκαιρία να επισκεφθώ το Κοσσυφοπέδιο και να συναντήσω εκεί παράγοντες και του αλβανικού και του σερβικού στοιχείου. Ο πρόεδρος του κόμματος Δημοκρατική Ένωση του Κοσόβου, που με τη συντριπτική του νίκη στις τελευταίες εκλογές (το Βελιγράδι τις κήρυξε άκυρες και παράνομες) αναδείχθηκε και πρόεδρος της Δη-

Πεταλωτήριο στην Πρίστινα. Την ώρα εκείνη του Σαββάτου 6/6 ο πεταλωτής βρισκόταν επί το έργον. Ο δρόμος σε μια φτωχογειτονιά Αλβανών.

μοκρατίας του Κοσόβου, ο συγγραφέας Ιμπραχίμ Ρουγκόβα, μας παραχώρησε στην Πρίστινα μια ενδιαφέρουσα συνέντευξη που θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος. Στην Πρίστινα, πρωτεύουσα του Κοσσυφοπεδίου, σπουδάζουν περίπου 1.000 Έλληνες φοιτητές, των οποίων τα πολλά και ιδιαίτερα προβλήματα θα μας απασχολήσουν προσεχώς.

Η κατάσταση στην Πρίστινα μυρίζει τις παραμονές μιας ταραγμένης ημέρας. Οι στρατιώτες των ειδικών σερβικών μονάδων κυκλοφορούν στην πόλη και ελέγχουν κάθε τόσο κυρίως τους γιωταχήδες. Στο ξενοδοχείο που έμεινε, το *Grand Hotel*, δυο μέρες πριν από τις τελευταίες εκλογές που οργάνωσαν οι Κοσοβάροι, οι δυο τελευταίοι όροφοι —ο δωδέκατος και ο δέκατος τρίτος— εκκενώθηκαν και γέμισαν πυρομαχι-

κά και ελεύθερους σκοπευτές. Δεν χρειάστηκε να επέμβουν κατά τις εκλογές που μόνον τα αποτελέσματά τους χαροποίησαν και εκτόνωσαν τους Αλβανούς. Είναι όμως εκεί τα πυρομαχικά —περιμένουν την ώρα τους—, είναι εκεί και οι στρατιώτες και γεμάτο τροφές το ξενοδοχείο στην περίπτωση που θα χρειαστεί.

Τον τελευταίο χρόνο η κατάσταση είναι κρίσιμη, είναι εκρηκτική. Αμέσως μετά την κατάργηση της αυτονομίας της περιοχής, επιβλήθηκε μια σειρά μέτρων τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα την προϊούσα αναταραχή και την αντίδραση από την πλευρά των Αλβανών. Η Πρίστινα, που είναι μια πανεπιστημιούπολη με φοιτητικό πληθυσμό περίπου 40.000, ξαφνικά έμεινε χωρίς φοιτητές. Το μεγάλο μέρος τους, οι Αλβανοί, απέχουν από τα μαθήματα διαμαρτυρόμενοι

για την επιβολή του σερβικού εκπαιδευτικού προγράμματος. Τούτο αποτελεί ευκαιρία για τους νεαρούς Σέρβους, τους οποίους τώρα τους δέχονται στο Πανεπιστήμιο της Πρίστινα χωρίς τις εξετάσεις που απαιτούνται στα άλλα σερβικά πανεπιστήμια. Έτσι, σπείδουν να επωφεληθούν της ευκαιρίας.

— «Αυτό σημαίνει ότι τώρα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα μένουμε χωρίς την κουλτούρα και την ιστορία μας, τώρα διδασκόμαστε τη σερβική ιστορία και κουλτούρα. Γι' αυτό οι μαθητές των τεσσάρων τάξεων του τετράχρονου σχολείου (αντιστοιχεί με το δικό μας Λύκειο) και οι φοιτητές μας απέχουν από τα μαθήματα», μας είπε ο γλωσσολόγος κ. Ιντρίζ Αγιέτι. — Καλά, θα μείνουν τελικά αγράμματοι;

Η αρνητική απάντηση με παρακίνησε σε εξηγήσεις. Ο κ. Αγιέτι μου εξήγησε το εκ-

ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΟΛΟΙ ΛΕΝΕ ΨΕΜΑΤΑ

Το ότι όλοι λένε ψέματα στα Βαλκάνια μάς το είπε ένας φίλος στο Βελιγράδι αλλά έμελε να το επιβεβαιώσουμε σε τρεις ημέρες. Χωρίς σχόλια παραθέτουμε τα ντοκουμέντα μιας αλβανομακεδονικής μίνι-κρίσης. Αφορά τις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση του Γκλιγκόρφ και την Δημοκρατία του Κοσόβου.

Στην αλβανόφωνη εφημερίδα του Κοσόβου *Μπουίκου* (7/6) υπήρχε η είδηση: «Ο ΔΡ. ΙΜΠΡΑΧΙΜ ΡΟΥΓΚΟΒΑ ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΘΕΙ ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ».

«Εξ ονόματος του προέδρου της Δημοκρατίας της Μακεδονίας Κίρο Γκλιγκόρφ, της κυβέρνησης και του Μακεδονικού Κοινοβουλίου, ο εκπρόσωπος της μακεδονικής κυβέρνησης, ευχήθηκε τον δρ. Ιμπραχίμ Ρουγκόβα για την εκλογή του ως προέδρου της Δημοκρατίας του Κοσόβου.

Ο Δρ. Ιμπραχίμ Ρουγκόβα, πρόεδρος της Δημοκρατίας του Κοσόβου, δέχτηκε τον Αλεξάντερ Ντονέβσκι, μέλος της μακεδονικής κυβέρνησης, ο οποίος εξ ονόματος του προέδρου της Μακεδονίας, Κίρο Γκλιγκόρφ, εξ ονόματος της κυβέρνησης και του Μακεδονικού Κοινοβουλίου του ευχήθηκε για την εκλογή του ως προέδρου της Δημοκρατίας του Κοσόβου. Στη συνάντηση αυτή, όπως μας ενημερώνει το Κέντρο Τύπου της Δημοκρατικής Ένωσης του Κοσόβου, τέθηκε η ανάγκη για τη διεύρυνση των επαφών και η παραπέρα συνεργασία σε όλους τους τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος για το Κοσόβο και τη Μακεδονία. Με την ευκαιρία ο κ. Ντονέβσκι έκανε πρόσκληση στον Δρ. Ρουγκόβα να επισκεφθεί τη Μακεδονία».

Στις 8/6 η εφημερίδα *Βέτσερ* που εκδίδεται στα Σκόπια είχε την ακόλουθη

ШПЕКУЛАТИВНА ВЕСТ ОД КОСОВО

Вчера од Приштина Танјуг емитување вест во која се вели: „Судејки според едно соопштение на информативниот центар на Демократскиот сојуз на Косово може да се претпостави дека Македонија ќе биде првата држава што ќе ја признае наводната „Република Косово“. Во тоа соопштение, што вчера го пренесе весникот „Бјукју“, лидерот на косовските Албанци Ибрахим Ругова го примил завчера во Приштина членот на македонската влада Александар Донеvски кој, како што предизвирува, е место на Македонија на

είδηση - διάφευση:

«ΠΟΝΗΡΗ ΕΙΔΗΣΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ».

«Χθες βράδυ το "Τανγιούγκ" μετέδωσε από την Πρίστινα τα εξής: "Σύμφωνα με μια ανακοίνωση του Γραφείου Τύπου της Δημοκρατικής Ένωσης του Κοσόβου, βγαίνει το συμπέρασμα ότι η Μακεδονία θα είναι η πρώτη χώρα που θα αναγνωρίσει την επανομαζόμενη «Δημοκρατία του Κοσσυφοπεδίου». Σύμφωνα πάντα με την ανωτέρω ανακοίνωση, την οποία δημοσιεύει η αλβανόφωνη εφημερίδα «Μπουίκου», ο ηγέτης των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου Ιμπραχίμ Ρουγκόβα, έκανε δεκτό χθες στην Πρίστινα το μέλος της μακεδονικής κυβέρνησης Αλεξάνταρ Ντονέβσκι, ο οποίος, όπως τονίζεται, εξ ονόματος του προέδρου της Μακεδονίας Κίρο Γκλιγκόρφ και εξ ονόματος της Βουλής της Μακεδονίας, συνεχάρη τον Ρουγκόβα για την εκλογή του ως προέδρου της Δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου. Στη συνάντηση που είχαν οι δυο άνδρες τονίσθηκε η αναγκαιότητα για στενότερες επαφές και ευρύτερη συνεργασία σε πολλούς τομείς αμοιβαίου συμφέροντος". Ο Ντονέβσκι επέδωσε πρόσκληση στον Ρουγκόβα να επισκεφθεί τη Μακεδονία. "Τα μακεδονικά συγχαρητήρια" δημοσιεύθηκε ως αποκλειστική είδηση στην πρώτη σελίδα.

"Διάφευση από πλευράς προέδρου". Λόγω της είδησης του Τανγιούγκ σχετικά με τα όσα αναφέρονται στην αλβανόφωνη εφημερίδα της Πρίστινα «Μπουίκου», από το πολιτικό γραφείο του προέδρου Γκλιγκόρφ διαφευστήκε ότι υπάρχει οποιαδήποτε σχέση με αυτή την είδηση και ότι στην κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Μακεδονίας δεν υπάρχει υπουργός με το όνομα Αλεξάνταρ Ντονέβσκι».

Την Τρίτη 9/6 επικοινωνήσαμε με το Κοσόβο από όπου ο Ιμπραχίμ Μπερίσα, μέλος του προεδρείου της Δημοκρατικής Ένωσης του Κοσόβου και υπεύθυνος της ενημέρωσης της Δημοκρατικής Ένωσης του Κοσόβου, που ήταν παρών στη συνάντηση με τον Αλ. Ντονέβσκι έκαμε την ακόλουξη δήλωση το ANTI:

«Η συνάντηση του κ. Ντονέβσκι με τον κ. Ρουγκόβα ήταν επίσημη και σύμφωνη με το πρωτόκολλο που προβλέπεται σε παρόμοιες περιπτώσεις.

Ο κ. Ντονέβσκι παρουσιάστηκε ως εκπρόσωπος του Κοινοβουλίου με το αξίωμα του υφυπουργού Εσωτερικών της μακεδονικής κυβέρνησης, και ευχήθηκε τον κ. Ρουγκόβα για την εκλογή του στο αξίωμα του προέδρου της Δημοκρατίας του Κοσόβου.

Με την ευκαιρία του πρόσφερε μερικά δώρα και στη συνέχεια ζήτησε να συνεργαστούν και κυρίως στον οικονομικό τομέα. Επίσης ο κ. Ντονέβσκι, εξ ονόματος όλων των μακεδονικού έθνους και της μακεδονικής κυβέρνησης, του έκανε πρόσκληση να επισκεφθεί τη Μακεδονία.

Η διπλή αυτή πολιτική που παίζεται από τη μακεδονική κυβέρνηση ήταν κάπως απρόοπτη για μας. Η συνάντηση αυτή μπορεί να αποτελεί πρόσχημα για περισσότερες διακρίσεις και για κατασταλτικές ενέργειες σε βάρος των Αλβανών στη Μακεδονία».

παιδευτικό τους σύστημα. Δεν είναι μόνον τα Λύκεια αλλά και τα πανεπιστήμια που έχουν μετατραπεί σε *κρυφά σχολεία*. Σε αχυρώνες και αποθήκες, σε υπόγειους χώρους, σε μέρη που δεν γνωρίζει η αστυνομία, τα παιδιά πάνε καθημερινά και παρακολουθούν τα μαθήματά τους από τους Αλβανούς καθηγητές.

«*Αύριο θα πάω για τις εξετάσεις του τρίτου έτους. Έχω πολύ διάβασμα απόψε*», μας είπε μια μικρή Αλβανή φοιτήτρια. Δεν μας είπε πού και πώς αλλά ανέφερε αόριστα ότι θα πήγαινε σε ένα κοντινό χωριό όπου θα είναι ο χώρος των εξετάσεων. «*Είναι ένα τέταρτο με το αυτοκίνητο*», μας είπε μόνον. «*Κανείς ξένος δεν μπορεί να πάει ως εκεί*», συμπλήρωσε. Το ενδιαφέρον είναι ότι όσοι τέλειωσαν επιτυχώς τις εξετάσεις τους πήραν και τα πτυχία τους με την σφραγίδα *Αυτόνομη Δημοκρατία του Κοσόβου*.

Ο καθηγητής Ιντριζ Αγιέτι είναι λιγότερο μυστικοπαθής: «*Υπάρχει μια ανοχή της αστυνομίας για τα μαθήματα. Ακόμα και εδώ στο γραφείο μου παραδίδω μαθήματα σε φοιτητές*». Και συμπλήρωσε ότι διπλώματα δεν έχουν δοθεί ακόμα αλλά υπάρχει μια αναμονή γι' αυτά. Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί φυσική. Και όμως η απάντηση μιας Σέρβας φοιτήτριας δίνει το μέτρο της αντιπαράθεσης: «*Καλά τους έκαναν! Σταμάτησε επιτέλους όλο εκείνο. Ζητούσαν συνεχώς και άλλα και άλλα*». Οι Σέρβοι αισθάνονται εδώ *μειονοτικοί* και καταπιεσμένοι.

Οι λίγοι Τούρκοι —περίπου 10.000— έχουν αρχίσει να αφομοιώνονται κι αυτοί. Αλλά σε αυτό βοηθά και η μουσουλμανική θρησκεία. Έτσι αφομοιώνονται με τους Αλβανούς προκειμένου να αποκτήσουν κάποια κοινωνική ισχύ. Υπάρχει πάντως μια εφημερίδα στην τουρκική, η *Tan*, η οποία εκδίδεται από τον εκδοτικό οίκο *Rilindja* (στα αλβανικά σημαίνει *Αναγέννηση*). Να κάτι άλλο στον ακήρυχτο σερβοαλβανικό πόλεμο: το όνομα του εκδοτικού αυτού οίκου άλλαξε. Καταργήθηκε η αλβανική λέξη *rilindja* και τη θέση της πήρε η λέξη *Gratsanitsa* που είναι το όνομα ενός ιστορικού μοναστηριού 10 χλμ. ΝΑ της Πρίστινας.

Οι Σέρβοι του Κοσόβου είναι επίμονοι, όπως συμβαίνει άλλωστε σε κάθε περίπτωση ακριτών. Πρόκειται για ολιγάριθμους μειονοτικούς μέσα στην αλλοεθνή πλειοψηφία. Και είναι αποφασισμένοι να κρατήσουν τις θέσεις τους. Στην Πρίστινα, λένε, οι Αλβανοί είναι προσωρινοί κάτοικοι. Κατά τη σχολική περίοδο παραμένουν όλοι εκεί. Με-

Παζάρι στην Πρίστινα. Κοσμοσυρροή, τσάι στο «μπουφέ» σκουπίδια στο δρόμο. Η εικόνα θυμίζει έντονα την Ανατολή.

τά φεύγουν, πάνε πάλι στα χωριά τους. Τα πράγματα είναι ήρεμα και υπάρχει μια άτυπη συμφωνία ώστε να μην υπάρξουν εχθροπραξίες. Ο απλός λαός καταλαβαίνει ότι ο εθνικισμός δεν οδηγεί πουθενά. Ό,τι έγινε προκλήθηκε από κάποιους ακραίους. Ο Ρουγκόβα τους προέτρεψε να παραιτηθούν ομαδικά από τις εταιρείες. Στο τέλος βγήκε σε καλό, έγινε εξυγίανση της οικονομίας: όσα έκαναν έξι Αλβανοί τα καταφέρνει ένας Σέρβος. Υπήρχε μεγάλη διαφθορά —και αυτό δεν το αμφισβητούν ούτε οι Αλβανοί— και τα προηγούμενη στελέχη έκλεβαν και με τα δυο τους χέρια. Τα αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας είναι σήμερα εμφανή: μόλις ανέκαμψε η οικονομία άρχισαν να χτίζονται τα τριώροφα υπερπολυτελή σπίτια. Υψώνονται στις καλές γειτονιές και ανήκουν σε *πρώην*. *Πρώην* διευθυντής της αστυνομίας, *πρώην* διευθυντής εταιρείας κ.λπ. κ.λπ.

Υπάρχει επίσης το πρόβλημα διείσδυσης από την Αλβανία. Μέχρι το 1981 γινόταν μαζική εισαγωγή βιβλίων. Μετά λειτούργησε εδώ νέο τυπογραφείο όπου επανεκδίδονταν τα βιβλία. Αλλά γενικά η εισροή γινόταν χωρίς έλεγχο. Και πώς να ελέγξεις τα 200 χλμ. των συνόρων με την Αλβανία; Από την άλλη μεριά δεν υπάρχουν σήμερα φρουροί και τελευταία κατέστρεψαν 500 συνοριακές πυραμίδες.

Αντίθετα, όπως υποστηρίζουν σερβικές πηγές, ομαδικά μεταβαίνουν οι Αλβανοί στη γειτονική χώρα όπου εκπαιδεύονται στον ανταρτοπόλεμο από Γερμανούς και Ιταλούς. Οι Κοσοβάροι ετοιμάζονται για την

αναμέτρηση, υποστηρίζουν οι ίδιοι Σέρβοι. Όσο για την οικονομική τους κατάσταση δεν είναι πιο άσχημη από εκείνη των Σέρβων. Μέχρι πριν από λίγο υπήρχε αεροπορική γραμμή Κόσοβο - Ελβετία και καθημερινά έφευγαν πούλμαν για Σουηδία και Γερμανία. Οι μετανάστες βοηθούν γενναιόδωρα τις οικογένειές τους εδώ. Όσα μέλη της οικογένειας δεν μπορούν να ζήσουν εδώ, μεταναστεύουν.

Πάντως οι Αλβανοί έχουν τη δική τους μέθοδο, τη βιολογική, για να λύσουν το πρόβλημα στο Κόσοβο. Να τι μας είπε ένας Κοσοβάρος: «*Αν έχω ψωμί, θα κάνω πέντε παιδιά. Αν έχω και κρεμμύδι, θα κάνω οχτώ παιδιά. Αν έχω και μια φορά το μήνα κρέας θα κάνω πάνω από δέκα παιδιά*». Αλλά δεν είναι μόνον αυτό. Με το καθεστώς Χότζα, μετανάστευσαν σαν φυγάδες πάνω από 500 χιλιάδες Αλβανοί στο Κοσσυφοπέδιο. Από την άλλη μεριά, το τιτοϊκό καθεστώς είχε απαγορεύσει με νόμο την επιστροφή και επανεγκατάσταση των Σέρβων οι οποίοι είχαν αναγκαστεί να φύγουν κατά την κατοχική περίοδο όταν οι Κοσοβάροι ήταν συνεργάτες των δυνάμεων κατοχής. Το σκεπτικό ήταν να αποφευχθούν οι αντεκδικήσεις. Έτσι αλλοιώθηκε η πληθυσμιακή αναλογία εις βάρος του σερβικού στοιχείου.

Οι «αδελφοί μας στη Μακεδονία»

Τι πρόκειται να συμβεί στο επόμενο διάστημα εδώ; Οι Κοσοβάροι κάνουν υπομονή και καιροφυλαχτούν. Οι ηγέτες τους, και ειδικά ο Ρουγκόβα, είναι ικανοί και μετριοπαθείς και ξέρουν να περιμένουν. Μιλούν

Τέτοβο. Το «Αραμπάτι - Μπάρμπα Τέκε» είναι ένα θαυμάσιο δείγμα βαλκανικής μουσουλμανικής αρχιτεκτονικής. Είναι το παλάτι του πασά του Τέτοβο από τον περασμένο αιώνα. Σήμερα λειτουργεί σαν ξενοδοχείο και αναψυκτήριο.

για τη μητέρα - πατρίδα, μιλούν για τους αδελφούς στη Μακεδονία και το Μαυροβούνιο και ονειρεύονται τη μεγάλη Αλβανία. Η επόμενη εστία αναταραχής στη Σερβία θα είναι στο Κόσοβο. «Δεν έχουμε σήμερα όπλα. Κάποτε θα έχουμε και εμείς και όχι μόνον οι Σέρβοι». Από την άλλη μεριά οι Σέρβοι είναι κατηγορηματικοί: «Δεν πρόκειται ούτε σπιθαμή σερβικής γης να δοθεί σε άλλη χώρα, και οι Αλβανοί δεν μπορούν να ζητούν άλλα δικαιώματα. Καταπιεζόμενοι είναι οι Σέρβοι στο Κόσοβο». Αυτή είναι η γλώσσα των Σέρβων. Και συμπληρώνουν: «Να φύγουν από το Κόσοβο αν δεν τους αρέσει. Εδώ είναι η καρδιά του σερβικού έθνους. Εδώ, στο Πετς, παντού γύρω, είναι τα μνημεία του σερβικού πολιτισμού. Τα μεγάλα μοναστήρια, τα μνημεία μας. Τι κάνει η Ουνέσκο για την προστασία τους;».

Είναι κατανοητό ότι δεν υπάρχει πεδίο συνδιαλλαγής ή υποχώρησης από καμιά πλευρά. Και αν περιμένουν είναι γιατί φοβούνται. Οι αφηγήσεις όσων πολέμησαν στη Βοσνία είναι αποτρεπτικές. Οι εικόνες καταστροφών και δηώσεων που μεταδίδουν, συγκρατούν τους έτσι κι αλλιώς άοπλους μέχρι στιγμής Αλβανούς. Ενθαρρύνουν όμως τους ομοεθνείς τους στην περιοχή του Τέτοβο, τους αδελφούς στη Μακεδονία.

Εκεί, δίπλα τους, υπάρχει ένας συμπαγής αλβανικός πληθυσμός ο οποίος αποτελεί, στα δυτικά της Δημοκρατίας των Σκοπίων, περίπου το 70% έως 75% του συνολικού πληθυσμού.

Το Τέτοβο είναι μια καθαρά μουσουλμανική περιοχή. Εδώ εδρεύουν τα αλβανικά

κόμματα. Το μεγαλύτερο από αυτά, το Δημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα, με πρόεδρο τον *Iliaz Halili* συνεργάζεται με τη Δημοκρατική Ένωση του Κόσοβο όπου, προεδρεύει ο *Ιμπραχίμ Ρουγκόβα*. Στη συνέντευξή του ο *Ρουγκόβα* μάς είπε ότι οι «αδελφοί μας στη Μακεδονία ας χαράξουν τη δική τους πορεία. Εκεί είναι ένα άλλο κράτος και εμείς υποστηρίζουμε ότι πρέπει να έχουν το δικαίωμα αυτοδιάθεσης».

Η εικόνα, όπως τουλάχιστον υπάρχει στα οράματα των Αλβανών, είναι τώρα πια ξεκάθαρη: Θέλουν «ένα ανεξάρτητο κράτος, τη "Δημοκρατία του Κοσόβου", θέλουν την αυτόνομη "Ιλλυρίδα" στη "Μακεδονία" και μελλοντικά, με την αυτοδιάθεση, θα μπορέσουν να ενωθούν οι δυο περιοχές και να αποφασίσουν τη σχέση τους με την Αλβανία». Το εθνικό αυτό όραμα είναι προφανές ότι έχει δυο βασικές δυσκολίες: από τη μία, είναι η κατηγορηματική άρνηση των Σέρβων να κάνουν την πιο μικρή παραχώρηση και, από την άλλη, είναι το μέλλον της Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Αν η *Ιλλυρίδα* γίνει πραγματικότητα, στη γειτονική χώρα που επιζητεί την αναγνώρισή της, θα υπάρξει μια άλλη αναμέτρηση. Εκεί, σύμφωνα με όσα μάς είπε στα Σκόπια ο πρόεδρος του εθνικιστικού *VMRO* κ. *Ljupco Georgievski*, «το μεγάλο πρόβλημα της Δημοκρατίας είναι η αλβανική μειονότητα». Τα Σκόπια, λένε, είναι η μεγαλύτερη αλβανική πόλη, μεγαλύτερη και από τα Τίρανα και από την Πρίστινα. Τα γύρω από τα Σκόπια χωριά είναι αλβανικά χωριά.

Η εθνική αφύπνιση των Αλβανών στη δημοκρατία των Σκοπίων είναι ο μεγάλος άγνωστος —για τη διεθνή κοινή γνώμη— και αποσιωπάται όσο είναι δυνατόν από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η αλλαγή της συμπεριφοράς των Αλβανών στο Τέτοβο και η σχέση με τους Σλάβους φαίνεται χαρακτηριστικά από όσα μάς είπε μια νοικοκυρά:

«Προχτές στο παζάρι πήγα και ψώνισα από έναν Αλβανό όπου ψωνίζω από χρόνια. Αρχισε να μου μιλά αλμπάνικα. Τον ρώτησα στα μακεδονικά τι λέει κι αυτός μου απαντά: "Καλά, δεν ντρέπεσαι, πενήντα χρονώ γυναίκα, εδώ μεγάλωσες, δεν έμαθες ακόμα τη γλώσσα;"». Και συνέχισε: «Ξέρετε τι μάς λένε τώρα οι Αρβανίτες; Θέλουν σχολειά και πανεπιστήμια στη γλώσσα τους και λένε: "Γιατί δεν μαθαίνουν και μια ξένη γλώσσα οι Μακεδόνες; Γιατί δεν μαθαίνουν τα αρβανίτικα;"».

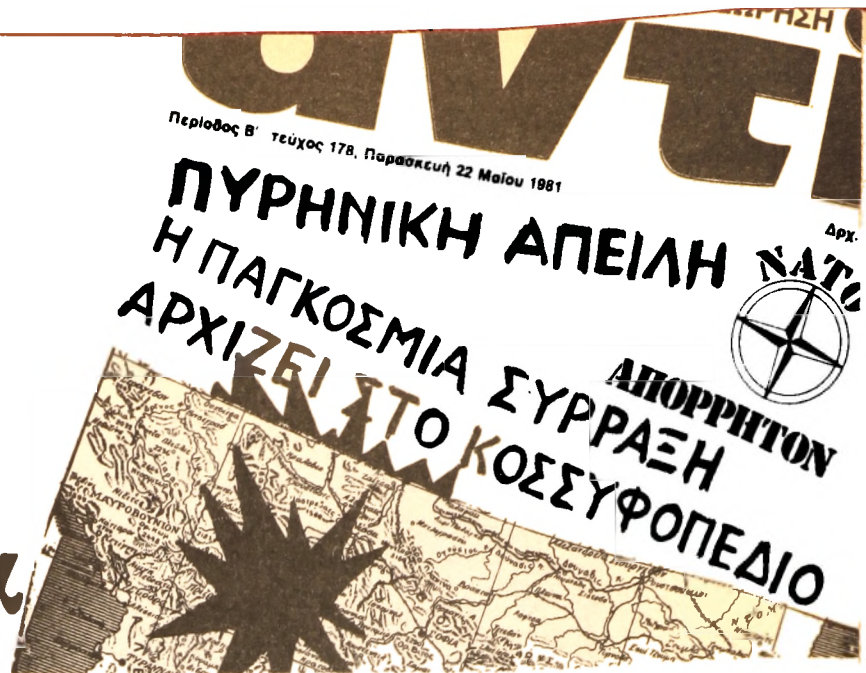
Εδώ είναι ίσως και το κλειδί της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Δεν κατέδειξε ότι το πρόβλημά της δημοκρατίας των Σκοπίων δεν είναι η ονοματοθεσία αλλά η πολυεθνικότητά της με κυρίαρχο το αλβανικό στοιχείο το οποίο στοιχίζόμενο με τους Κοσοβάρους θα προκαλέσει την επόμενη ανάφλεξη στην περιοχή. Η Ελλάδα θα μείνει τότε απαθής; Το θέμα ανακατανομής των συνόρων με το κριτήριο της πλειοψηφούσας εθνότητας δεν θέτει υπό διαπραγμάτευση το Βορειοηπειρωτικό;

Κυρίως όμως υπάρχει μια άλλη διάσταση στο Μακεδονικό: αν οι Αλβανοί αποσχισθούν, τότε τι θα γίνει με τους υπόλοιπους Μακεδόνες; Θα στραφούν προς τη Βουλγαρία ή θα προσπαθήσουν να αναπληρώσουν την ήττα τους με την επανάληψη των μεγαλομακεδονικών οραμάτων; Τότε είναι που θα δικαιωθεί —εκ των υστέρων βεβαίως— η ελληνική θέση που επιμένει σήμερα στο θέμα της ονοματοθεσίας της νέας Δημοκρατίας.

Τώρα μήπως είναι αργά να επαναπροσανατολιστεί η εξωτερική μας πολιτική; Οι ανακοινώσεις και η κινητικότητα αυτής της εβδομάδος πείθουν ότι είμαστε Βαλκάνιοι με το αρνητικό χρώμα αυτής της λέξης. Θα μπορούσαμε να κρατήσουμε μια ηγεμονική θέση μέσα στη γιουγκοσλαβική κρίση και τελικά καταφέραμε να χάσουμε έναν πόλεμο χωρίς και να τον διεξάγουμε. Δυστυχώς μια ανίκανη κυβέρνηση σιγοντάρεται από μια μικρόψυχη αντιπολίτευση. Τα αποτελέσματα θα τα παρακολουθήσουμε κατά τις προσεχείς ημέρες.

Χ.Γ.Π.

Ένα αναδρομικό ρεπορτάζ στο σήμερα

Τα αναδρομικά ρεπορτάζ περικλείουν πάντα εμφανείς κινδύνους που έχουν σχέση τόσο με την επιβολή των σημερινών αντιλήψεων περί των προβλημάτων επί των συνθηκών του παρελθόντος, όσο και με μια «διδασκτική» αντίληψη της ιστορίας που συνήθως παραγνωρίζει ορισμένες σταθερές και λειτουργεί κατά αναλογικό τρόπο. Παρακινεί όμως στη διερεύνηση του παρελθόντος, ακόμα και μια ειρωνική διάθεση για τη μελλοντική τροπή των γεγονότων έως σήμερα και την αλλαγή ρόλων και παικτών.

Στις 9 Μαρτίου 1981 άρχισε η διεξαγωγή άσκησης του NATO επί χάρτου με την κωδική ονομασία WINTEX CIMEX 81. Η άσκηση με τη συμμετοχή των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων κράτησε 11 μέρες. Το σενάριο της άσκησης αποκάλυψε πρώτος ο Ρεπόρτερ του ANTI με μια εντυπωσιακή δημοσιογραφική επιτυχία που καταλαμβάνει ως θέμα ολόκληρο το εξώφυλλο του τεύχους 178 (22 Μαΐου 1981) και με τίτλο: *Η παγκόσμια σύρραξη αρχίζει στο Κοσσυφοπέδιο*. Απεικονίζει το χαρακτηριστικό εκείνο εξώφυλλο στις σελίδες αυτές, καθώς και ολόκληρο το σενάριο της άσκησης στο πλαίσιο.

Επρόκειτο για ένα σενάριο που άρχιζε με την εξέγερση των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο και που την εποχή εκείνη του ψυχρού πολέμου και της ανταγωνιστικής συνύπαρξης δεν μπορούσε παρά να έχει ως πραγματικούς αντιπάλους τους Κουανούς και τους Ερυθρούς. Σύμφωνα δε με το αμυντικό δόγμα της Συμμαχίας, το σχέδιο της αντιμετώπισης των Ερυθρών δεν απέκλειε τη χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων.

Η διεξαγωγή της νατοϊκής άσκησης WINTEX - CIMEX 81, άσκηση που σχεδιαζόταν ανά διετία μετά την εισβολή, τη σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία τον Αύγουστο του 1968, δεν ήταν καθόλου τυχαία. Σε λίγες μέρες ξεσπούν οι φοιτητικές ταραχές στο Κόσοβο με δραματικές επιπτώσεις στις σχέσεις Αλβανών - Σέρβων. Αλλά οι συμπτώσεις δεν σταματούν εδώ, διότι εν πάση περιπτώσει λογικό είναι να υποθέσει κανείς ότι οι νατοϊκές υπηρεσίες πληροφοριών είχαν σταθμίσει ορθώς τις διαθέσεις των Αλβανών στο Κόσοβο και λόγω της ιδιόζουσας θέσης της Γιουγκοσλαβίας στη διεκυστίνδα Δύσης - Ανατολής, θεώρησαν την περιοχή ως πιθανή εστία ανάφλεξης και απαρχής του τρίτου παγκοσμίου πολέμου. Το περίεργο είναι ότι λίγες μέρες μετά τη λήξη της άσκησης,

ο Αμερικανός δημοσιογράφος Σάουρους Σουλτσμπέργκερ, σε ανταπόκρισή του από την Αθήνα, που δημοσιεύτηκε στην *International Herald Tribune (IHT)* με τίτλο «Νέα βαλκανικά προβλήματα», επισημαίνει ορισμένα άκρως ενδιαφέροντα πράγματα. Δανείζομαι και πάλι τα αποσπάσματα του άρθρου από το ίδιο τεύχος του ANTI. Επισημαίνει λοιπόν ο Σουλτσμπέργκερ:

- την αυξανόμενη ανησυχία για το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας, όπως αυτό προεικονίζεται από τα γεγονότα στο Κοσσυφοπέδιο·
- ότι σύμφωνα με ακριβείς πληροφορίες της Αθήνας, η εξέγερση της αλβανικής μειονότητας στο Κοσσυφοπέδιο είχε παρακινηθεί από τη Μόσχα και ήταν πολύ σοβαρότερη απ' όσο γενικά είχε εκτιμηθεί στο εξωτερικό. Τα συνθήματα της εξέγερσης ήταν φιλοσοβιετικά κι όχι υπέρ του αρχηγού της Αλβανίας Εμβέρ Χότζα.

- Ο Ρεπόρτερ του ANTI σημειώνει ότι διπλωματικοί παρατηρητές είχαν επισημάνει πριν από αρκετό καιρό την προσέγγιση και βελτίωση των σχέσεων μεταξύ ΕΣΣΔ και Αλβανίας, που είχε μάλιστα εκφραστεί στα καθ' ημάς με σειρά πολυσέλιδων και εγκωμιαστικών ανταποκρίσεων του ειδικού απεσταλμένου του Ριζοσπάστη Β. Γεωργίου. Και φυσικά το γεγονός δεν είχε περάσει απαρατήρητο —η εποχή είχε το δικό της κώδικα αποκρυπτογράφησης και ανάγνωσης— εφ' όσον η μέχρι τότε στάση της εφημερίδας ταυτιζόταν με την εχθρική σοβιετική στάση έναντι του καθεστώτος του Χότζα.

Ο Σουλτσμπέργκερ συνεχίζοντας την ανάλυσή του επισημαίνει και τα εξής:

- Το συμπέρασμα της Αθήνας ήταν ότι η Σοβιετική Ένωση διερευνούσε τις δυνατότητες για διάσπαση της μετατιτοϊκής Γιουγκοσλαβίας.

- Η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να βοηθήσει τη Γιουγκοσλαβία για την αντιμετώπιση μιας άμεσης σοβιετικής επέμβασης,

παρέχοντας όλες τις σχετικές διευκολύνσεις στις αμερικανικές και νατοϊκές δυνάμεις.

- Μια τέτοια ρύθμιση είχε ήδη αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των υπουργών Αμύνης Ελλάδος και Γιουγκοσλαβίας, ενόσω ζούσε ακόμα ο Τίτο.

- Το ελληνικό πεντάγωνο ανησυχούσε για τυχόν σοβιετική υποκίνηση παρόμοιας αναταραχής στη «Γιουγκοσλαβική Μακεδονία».

Περίττο να προσθέσω ότι το κλίμα στην Ελλάδα εκείνη την εποχή ήταν άκρως αντινατοϊκό και το «ανήκομεν εις την Δύση» αποτελούσε αντικείμενο οξύτατων επιθέσεων. Η Ελλάδα μόλις είχε επανενταχθεί στο στρατιωτικό σκέλος του NATO, απ' όπου είχε αποχωρήσει το 1974. Ήταν νωπές ακόμα οι μνήμες από την κυπριακή τραγωδία και τη δικτατορία και δικαιολογημένα τα αισθήματα της κοινής γνώμης για τη στάση φίλων και συμμάχων κρατών.

Σήμερα το σκηνικό στην περιοχή έχει πλήρως ανατραπεί. Η Σερβία είναι διεθνώς απομονωμένη και υφίσταται τις κυρώσεις του ΟΗΕ. Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου και της Δημοκρατίας των Σκοπίων δεν ενθαρρύνονται πλέον εξ Ανατολών αλλά εκ Δυσμών. Η στρατιωτική επέμβαση, αν γίνει, δεν θα προέλθει από την Ανατολή αλλά από τη Δύση. Η μετατιτοϊκή διάλυση της Γιουγκοσλαβίας δεν προήλθε από την Ανατολή αλλά από τη Δύση. Οι Ερυθροί δεν είναι πλέον οι Σοβιετικοί αλλά οι Σέρβοι του Μιλόσεβιτς. Οι παίκτες και οι ρόλοι έχουν αλλάξει. Δυο πράγματα παρέμειναν μόνο σταθερά: το Κόσοβο ως εστία ανάφλεξης και πυροδότησης μιας γενικότερης βαλκανικής πολεμικής εμπλοκής και η αρθρογραφία του *IHT* (του Τομ Φρίντμαν, του Τζων Μπαρνς και άλλων) που επιμένει ότι ο επόμενος πόλεμος θα αρχίσει από το Κόσοβο.

□

Τη Δευτέρα 8/6, ο διευθυντής του περιοδικού *Puls* που εκδίδεται στα Σκόπια κ. *Mirce Tomovski*, μας παρέδωσε την επιστολή που ακολουθεί. Την υπογράφει ο σκηνοθέτης κ. Λιούμπισα Γκεοργκέφσκι, γνωστός από την ταινία του το «Κόκκινο Άτι». Η επιστολή έχει ήδη δοθεί στη δημοσιότητα και είναι χαρακτηριστική για τη νοστορπία και την προπαγάνδα που ασκούν τα Σκόπια. Κάθε σχόλιο δεκτό.

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
— ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
— ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΥΣ

Αγαπητοί κύριοι,

Η επιτροπή για την ελεύθερη πληροφόρηση και τη δημοκρατία της Μακεδονίας ως πολιτικός και ακομμάτιστος θεσμός, μέλη του οποίου είναι μεγάλος αριθμός Μακεδόνων διανοούμενων, στο όνομα των θεμελιωδών αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού, θεωρεί δίκαιο και καθήκον του να αναφέρει τα εξής:

1. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός, ότι η ελληνική πλευρά προκάλεσε τη διαμάχη γύρω από την ονομασία της δημοκρατίας της Μακεδονίας και σε σχέση με τις προσπάθειες που καταβάλλει στο πλαίσιο της ΕΟΚ για να εμποδίσει τη διεθνή της αναγνώριση, δεν μπορούμε να διανοηθούμε πώς είναι δυνατόν να πιστεύει η ελληνική κυβέρνηση ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί αλλαγή του ονόματος της δημοκρατίας μας με οποιοδήποτε τίμημα. Εκτός αυτού, παρά τους άνευ προηγουμένου προπαγανδιστικούς διπλωματικούς ελιγμούς της ελληνικής κυβέρνησης, πρέπει να τονισθούν τα πραγματικά πολιτικά συμφέροντα της Ελλάδας σε σχέση με τη δημοκρατία της Μακεδονίας.

2. Οι προαναφερθέντες ελιγμοί όμως δεν φέρνουν στην Ελλάδα μόνο θετικούς, αλλά και αρνητικούς βαθμούς. Αν παραβλεφθούν τα πραγματικά συμφέροντα της ελληνικής κυβέρνησης, αυτό οδηγεί στην αποτυχία των ελιγμών της, γεγονός που προκαλεί έκπληξη στον κόσμο και μοιάζει με την παραδοσιακή βυζαντινή διπλωματία.

Τα θετικά αποτελέσματα των ελιγμών αυτών διακρίνονται ήδη. Εδώ και δυο μήνες στο διπλωματικό τομέα και στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, η δημοκρατία της Μακεδονίας αναφέρεται αποκλειστικά μαζί με την Ελλάδα. Όμως, όπως είναι γνωστό, τα αποτελέσματα στον διπλωματικό τομέα, καθώς και στον τομέα των media, είναι αμοιβαία και εκτός αυτού τα θετικά αποτελέσματα για την Ελλάδα άρχισαν να μειώνονται ενώ αντίθετα αυξήθηκαν τα αρνητικά. Πρώτα απ' όλα, η άνευ προηγουμένου διπλωματική και δια μέσου των ΜΜΕ καμπάνια σε ό,τι αφορά την αλλαγή της ονομασίας της Μακεδονίας, κατάφερε να προκαλέσει μια απροσδόκητη, για τα ελληνικά συμφέροντα, δυναμική συσπείρωση των πολιτών της δημοκρατίας της Μακεδονίας σε ό,τι αφορά την προστασία του προαιώνιου ονόματός μας και της κρατικής μας ταυτότητας.

Δεύτερο, η παγκόσμια κοινή γνώμη, στην οποία είναι ξένος οποιοσδήποτε ριζοσπαστισμός, στρέφεται εναντίον της Ελλάδας. Αξιότιμοι κύριοι της ελληνικής κυβέρνησης, όπως αναγκασθήκατε να απαρνηθείτε το φίλο σας τον Μιλόσεβιτς, για τον οποίο ολόκληρος ο κόσμος γνωρίζει ότι συμμετείχε στη δημιουργία των ελιγμών σας ή τουλάχιστον συμφωνούσε με αυτούς, θα αναγκασθείτε να εγκαταλείψετε και αυτούς τους ίδιους σας τους ελιγμούς. Εμείς θα επιθυμούσαμε να σας βοηθήσουμε να το πραγματοποιήσετε αυτό με πολιτισμένο και αξιοπρεπή τρόπο. Διότι στον κόσμο στον οποίο ζούμε οι διάφορες πλάνες είναι αδυναμίες ανθρώπινες.

Τρίτον, τα οικονομικά προβλήματα των Ελλήνων πολιτών θα υπερκεράσουν σύντομα τις προβοκάτσιες των media και το οικονομικό συμφέρον τους δεν είναι τίποτε άλλο παρά η συνεργασία με τους βόρειους γείτονές τους.

3. Η επιτροπή θέλει να συμβάλλει σε όλες τις δημοκρατικές διαδικασίες που οδηγούν στην καθιέρωση της ειρήνης και της συνεργασίας στα Βαλκάνια. Γιατί να μην βοηθούμε ο ένας τον άλλον, αντί να υπάρχει αντιπαράθεση λόγω ιστορικών πλανών; *GENS UNA SUMMUS!*

4. Γι' αυτό το λόγο προτείνουμε στην ελληνική κυβέρνηση και κατ' επέκταση στους Έλληνες διανοούμενους την πραγματοποίηση στρογγυλής τραπέζης όπου με κατανόηση και, σύμφωνα με το λεχθέν του Αριστοτέλη του Σταγειρίτη —ΠΑΝ ΜΕΤΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ—, με βάση την ειρήνη και τη συνεργασία θα επέλθει μια φιλική αλληλοκατανόηση και γιατί όχι να τεθούν τα θεμέλια για μια μακρόχρονη και φιλική συνεργασία μεταξύ των διανοούμενων των δυο πλευρών. Καλούμε τους κυρίους από την ελληνική πλευρά ώστε από κοινού να δώσουμε ένα ενθαρρυντικό παράδειγμα στη διεθνή Κοινότητα, η οποία είναι χορτασμένη από τις βαλκανικές αγριότητες.

Τον τόπο και το χρόνο για την πραγματοποίηση της συζήτησης αυτής της στρογγυλής τραπέζης σας αφήνουμε να τον επιλέξετε εσείς.

Σκόπια 1/6/92

Για το προεδρείο της επιτροπής
Λιούμπισα Γκεοργκιέβσκι

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ

ME CARD

**Λάβετε
θέσεις
εργασίας**

Καλύτερες!

Οι εργαζόμενοι που ζητούν μια πιο σίγουρη δουλειά έχουν τώρα ευκαιρίες εκπαίδευσης.

Ειδικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης του ΟΑΕΔ.

Με σύγχρονες ειδικότητες που έχουν ζήτηση στην αγορά εργασίας.

Μαζί με την κατάρτιση παρέχεται αμοιβή καθώς και ασφάλιση. Και για όσους ενδιαφέρονται για δική τους επιχείρηση: μηνιαία εκπαίδευση και εφ' άπαξ βοήθημα.

Νέα προοπτική στη δουλειά λοιπόν με τη βοήθεια του ΟΑΕΔ.

Απευθυνθείτε στα γραφεία του ΟΑΕΔ της περιοχής σας για περισσότερες πληροφορίες.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Το ανθρώπινο κεφάλαιο
πριν απ' όλα.**

Σιδερένιο παρελθόν - Χάρ

Πηγαίνοντας βόρεια, μετά τον Πλαταμώνα, είναι πολύ κοντά να περάσεις τα σύνορα και να μπεις στη Βουλγαρία —πολύ πιο κοντά απ' όσο να φθάσεις στη Λάρισα από την Αθήνα. Και είναι τέταρτο δρόμο μετά τη μεθόριο του Προμαχώνα, το πρώτο βουλγαρικό χωριό, δεξιά σου, είναι το Πετρίτσι —από τη δική μας πλευρά, σχεδόν απέναντι, είναι το Νέο Πετρίτσι. Οι διαφορές ανάμεσα στους δυο τόπους είναι εξαιρετικά ήπιες, αφού σχεδόν τίποτά δεν αλλάζει στο τοπίο και για αρκετή ώρα δεν συναντάς κάποιο σημάδι, κάποιο δομημένο περιβάλλον που να σου δίνει το μέτρο της αλλαγής.

Ένα πρώτο τέτοιο σημάδι είναι το Μπλαγκόεβγκραντ, η Πόλη του Μπλαγκόεβ, του ιδρυτή του βουλγαρικού Κ.Κ. (στις αρχές του αιώνα). Οι τερατώδεις πολυκατοικίες που αντικρίξεις ξαφνικά φυτρωμένες πάνω σε ένα λοφο καταμεσείς σε μια πεδιάδα, περιτριγυρισμένες από τον παλιό μεσοπολεμικό οικισμό της τότε κωμόπολης, σου δίνουν το πρώτο μέτρο των σχημάτων ζωής που εκπορεύθηκαν από το καθεστώς του υπαρκτού, από τα μέσα της δεκαετίας του '50 και μετά. Το ακόμα ονομαζόμενο Μπλαγκόεβγκραντ απέχει 80 μόλις χλμ. από τα σύνορα, είναι κέντρο του πομαχικού στοιχείου, το οποίο βρίσκεται σε εξαιρετικά καλές σχέσεις με τους Τούρκους, και αποτελεί έδρα του ιδιωτικού Αμερικανικού Πανεπιστημίου του Μπλαγκόεβγκραντ που άρχισε να λειτουργεί από το Σεπτέμβριο του 1991 με τους πρώτους 225 Βουλγάρους φοιτητές.

Εκατό χιλιόμετρα περίπου από το Μπλαγκόεβγκραντ, η Σόφια είναι ένα κράμα νεοκλασικισμού, κεντροευρωπαϊκής πόλης, σλαβικής ορθοδοξίας και σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Βαριά, υγρή, καταπράσινη, με τις τεράστιες λεωφόρους - καλντερίμια, τη Μητρόπολη Νιέφσκι και σχεδόν δίπλα το μεγάλο τζαμί και το κτίριο της Συναγωγής, τον τεράστιο έφιππο Τσάρο ιδρυτή του βουλγαρικού κράτους και μαζί το μουτζουρωμένο μνημείο Δημητρώφ (το πτώμα του το έκαψαν παρουσία μιας ανιψιάς του απ'

ό,τι έμαθα), το καμένο ισόγειο από το καφκικό τετραώροφο κτίριο της Κεντρικής Επιτροπής και δίπλα τα κτίρια του Πολιτικού Γραφείου και του Κρατικού Συμβουλίου, η Δούμα και το Προεδρικό Μέγαρο.

Η «περίοδος της μετάβασης»

Η πόλη δίνει την αίσθηση εγκατάλειψης. Από τα σκουριασμένα τραμ μέχρι τα σπασμένα τζάμια, τους πεσμένους τοίχους και τα ξεχαρβαλωμένα κουφώματα από τα ωραία μεσοπολεμικά κτίρια, η πρωτεύουσα της Βουλγαρίας αποτυπώνει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο αυτό που έχει ονομασθεί *περίοδος μετάβασης*.

Περιμένουν την ολοκλήρωση της διαδικασίας για την αποκατάσταση των παλαιών ιδιοκτητών στις περιουσίες τους, προκειμένου να γίνουν αναστυλώσεις, αναπαλαιώσεις, συγυρίσματα. Περιμένουν κεφάλαια για να εκσυγχρονίσουν το συγκοινωνιακό δίκτυο, να συστηματοποιηθεί το εμπόριο σε νέες βάσεις, πέρα από τα δυο μεγάλα παζάρια —στα οποία η διείσδυση του τουρκικού στοιχείου είναι πασιφανής. Περιμένουν την οριστικοποίηση της νομοθεσίας για να μπορέσουν —μάλλον οι ξένοι— να διαρθρώσουν τις δραστηριότητες στον υποσχόμενο τομέα των υπηρεσιών, της πίστης, των μεταφορών. Στο μεταξύ έχει κληρονομηθεί ένα εκτεταμένο στρώμα παλιών μαυραγοριτών που αυτή τη στιγμή δίνουν τον τόνο στις δραστηριότητες της πανταχού παρούσας *παράλληλης οικονομίας* —της μοναδικής ίσως πηγής εκχρηματισμού και ανάπτυξης της βουλγαρικής οικονομίας στο παρόν στάδιο.

Είναι ένα στάδιο χρυσών ευκαιριών για επιτήδειους ξένους επιχειρηματίες που μπορούν να ξεπουλήσουν το αδιάθετο στη χώρα τους στοχ εμπορεύματος με πολύ συμφέροντες όρους, να αγοράσουν ακίνητα, επιχειρήσεις ή γη. Πληροφορίες φέρουν, π.χ., τον Όμιλο Βαρδινογιάννη να έχει αγοράσει μια πολύ μεγάλη έκταση γης λίγο έξω από τη Σόφια με την προοπτική μιας αξιοσημάντης τουριστικής επένδυσης και να έχει καταλήξει σε συμφωνία για την εξαγορά της αλυσί-

δας των τέως κομματικών πολυκαταστημάτων, με τη διαμεσολάβηση του πρώην γενικού γραμματέα του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως απόστρατου αξιωματικού κ. Κουτελιδάκη.

Η οικονομία της αγοράς στη Σόφια έχει όψεις που ξενίζουν· δεν είναι δύσκολο, π.χ., να συναντήσεις ένα φαράδιχο που πουλάει κολώνιες και σκιές ματιών ή ένα μπακάλικο που πουλάει φορέματα. Γενικώς πουλιέται ό,τι, όπου και όπως μπορεί να πουληθεί. Και εμπορεύονται οι πάντες. Από πανεπιστημιακούς μέχρι υπαλλήλους κρατικών υπηρεσιών ή στελέχη υπουργείων· σχεδιάζουν, προτείνουν, συνομιλούν, συμφωνούν για οτιδήποτε έχει σχέση με *μπίζνες*. Κάποιοι όροι αγοράς ήδη υπάρχουν, όπως η συναλλαγματική ισοτιμία με δολάριο και μάρκο που διατηρείται εξαιρετικά σταθερή τους τελευταίους μήνες, ή ο (επίσημα, τουλάχιστον, βεβαιωμένος) πληθωρισμός που κινείται στα δικά μας επίπεδα και οι εξαιρετικά χαμηλοί μισθοί. Παράλληλα υπάρχουν εμπόδια νομοθετικά και θεσμικά τα οποία θα πρέπει να αρθούν για τη θρυλλούμενη *απογείωση* της οικονομίας —όπως π.χ. είναι τα εμπόδια που έχουν σχέση με τα περιθώρια ευρείας επιχειρηματικής δράσης του ξένου κεφαλαίου στη χώρα, ή η εξασφάλιση μιας *ομαλής* λειτουργίας της αγοράς, κυρίως στον αγροτικό τομέα, όπου η αποκρατικοποίηση και η διανομή της γης συνοδεύεται από τη διάλυση των συνεταιρισμών (ως *κομμουνιστική*), με αποτέλεσμα τη δυσπραγία στην παραγωγή η οποία εκφράζεται με την πτώση των ρυθμών της.

Η επιχείρηση αποκρατικοποίησης έχει προχωρήσει, με κόστος μια ανεργία που ανέρχεται στο 19% περίπου του ενεργού πληθυσμού, αλλά και προοπτική περαιτέρω αύξησής της, δεδομένου ότι πολλές βιομηχανικές μονάδες δεν έχουν ιδιωτικοποιηθεί (ενώ είναι ζημιογόνες) επειδή δεν εκδηλώνεται ενδιαφέρον. Τη στιγμή αυτή στη Βουλγαρία παρατηρείται μια επαναδραστηριοποίηση των δυο ισχυρών συνδικατών, στη βάση της οικονομικής δυσπραγίας και

νο παρόν

του Ρεπόρτερ

αβεβαιότητας ευρύτατων μισθωτών στρωμάτων.

Διότι πέραν της ανεργίας, οι θεωρούμενες ως καλές αποδοχές των μισθωτών κινούνται στο επίπεδο των 2.000-2.200 λέβα, ποσό το οποίο βρίσκεται εμφανώς κάτω του ορίου μιας συνολικά ικανοποιητικής διαβίωσης. Παράλληλα, οι συνταξιούχοι αντιμετωπίζουν ακόμα οξύτερο πρόβλημα, αν σκεφθεί κανείς ότι η ανώτερη σύνταξη είναι γύρω στα 800 λέβα.

Πρόβλημα επανακαθορισμού

Το πρόβλημα στην οικονομία της Βουλγαρίας συλλαμβάνεται στην πληρέστερη διάστασή του αν τοποθετηθεί ως πρόβλημα επανακαθορισμού της θέσης της χώρας στο διεθνή καταμερισμό πόρων και εργασίας. Και αυτό πόσο μάλλον, που μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού —και για ορισμένους, μετά την επιδείνωση των σχέσεων Ζίβκωφ - Γκορμπατσώφ— έχει διαλυθεί όλο το δίκτυο των σχέσεων της χώρας με την τέως Σοβιετική Ένωση, οι οποίες παλαιότερα στάθηκαν ένας από τους παράγοντες που έδωσαν στη Βουλγαρία το χαρακτηρισμό της ως επαρχίας της ΕΣΣΔ.

Οι εξαιρετικές δυσκολίες στο οικονομικό επίπεδο εντάσσονται σε ένα πολιτικό σκηνικό κάθε άλλο παρά σταθερό και ισορροπημένο. Ο προ ολίγων εβδομάδων ανασχηματισμός της κυβέρνησης έγινε για να αντικατασταθούν οι υπουργοί Άμυνας, Βιομηχανίας και Εμπορίου, με το αιτιολογικό ότι ο πρώτος ήταν αναμειγμένος σε εμπόριο όπλων. Ουδείς όμως μπορεί με βεβαιότητα να πει αν αυτός ήταν ο πραγματικός λόγος, ή αν η κυβέρνηση προσπαθεί με τέτοιες κινήσεις να βελτιώσει την κλονισμένη αξιοπιστία της, επιτυγχάνοντας και ουσιαστικότερους στόχους: υπάρχει η εκτίμηση ότι το σημαντικότερο ζήτημα που επιχειρήθηκε να αντιμετωπισθεί με αυτόν τον ανασχηματισμό ήταν το ποιος θα ελέγχει το στρατιωτικό - βιομηχανικό σύμπλεγμα της χώρας (θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η Βουλγαρία έχει μια εξαιρετικά ανεπτυγμένη πολεμική

βιομηχανία, για την οποία υπάρχει ενδιαφέρον από ορισμένες ξένες χώρες). Ο ανασχηματισμός, σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις αυτές, είχε σαν συνέπεια να αποκτήσει περισσότερο έλεγχο στο σύμπλεγμα αυτό ο ίδιος ο πρωθυπουργός της χώρας.

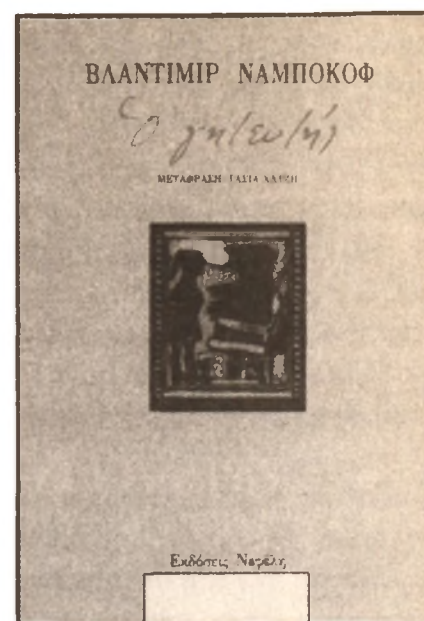
Πάντως, οι πολιτικές προοπτικές του κυβερνώντος κόμματος είναι τόσο αδιευκρίνιστες που έχει αρχίσει να συζητείται το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών, αν ο διάλογος με τα συνδικάτα (που άρχισε πάλι μετά από μια διακοπή εκ μέρους της κυβέρνησης) δεν αποδώσει τις προσδοκώμενες συμφωνίες, ή αν η οικονομία της χώρας δεν μπει σε σταθερή τροχιά ανάπτυξης με σαφείς προσανατολισμούς και στόχους. Στο εσωτερικό της κυβερνώσης Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων, η κατάσταση δεν είναι η καλύτερη δυνατή για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση, καθώς διάφορες δυνάμεις αρχίζουν να ασχούν κριτική που οδηγεί σε φυγόκεντρες συμπεριφορές. Το γεγονός ότι η κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει μείζον πρόβλημα οφείλεται σε μια ισχνή παρουσία της αντιπολίτευσης, η κύρια δύναμη της οποίας (το τέως Κ.Κ. και νυν *Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα*) εξακολουθεί μεν να διατηρεί μεγάλο μέρος της επιρροής της σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, όμως αντιμετωπίζει προβλήματα ταυτότητας και προσανατολισμού.

Παρελθόν και μέλλον

Στα πλαίσια αυτά, ο κυβερνών χώρος προσπαθεί να σταθεροποιηθεί με τρόπους που ενδεχομένως δεν του εξασφαλίζουν προοπτικές. Ο πρόεδρος της χώρας Ζέλιο Ζέλεφ, έχοντας εξασφαλίσει την εκλογή του τον Ιανουάριο με αρκετή δυσκολία από τον αντίπαλό του που υποστηριζόταν από τους σοσιαλιστές, έχει αρχίσει ήδη κάποιες συνομιλίες με τον κληρονόμο του βουλγαρικού θρόνου με προοπτική την πιθανή επάνοδο του τελευταίου. Στη Βουλγαρία, ένα σύμβολο ιστορίας μπορεί να εγγυηθεί τη συνοχή της μιας τουλάχιστον από τις δυο μεγάλες πολιτικές οικογένειες στις οποίες έχει χωριστεί η χώρα. Παράλληλα, η Ένωση Δημο-

κρατικών Δυνάμεων γνωστοποίησε την επιθυμία της για μια αναθεώρηση των σχέσεων με το τουρκικό κόμμα Ένωση Δικαιωμάτων και Ελευθεριών, στο οποίο στηρίζει την ύπαρξη της η κυβέρνηση του Φ. Δημητρώφ. Το τουρκικό κόμμα —με μια εξαιρετικά συμπαγή απήχηση στην περιοχή της Ν.Α. Βουλγαρίας— συζητά δημοσίως την πιθανότητα μιας άλλης σχέσης με την κυβέρνηση, στην προοπτική του ελέγχου της, όπως αναφέρεται σε σχετική ανακοίνωση. Και το ερώτημα είναι κατά πόσον αυτή η κινητικότητα, οι προοπτικές, τα σχέδια και οι στόχοι έχουν κάποια σχέση με τη μετάβαση προς τη δημοκρατία, ή, αντιθέτα, είναι στοιχεία που αναδεικνύουν τα σχεδόν ανεπίλυτα πολιτικά -καθεστωτικά προβλήματα μιας χώρας που μπαίνει αργοπορημένα στην ελεύθερη αγορά, με σιδερένιο παρελθόν και ένα χαρτινο παρόν. □

ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΝΑΜΠΟΚΟΦ Ο Γητευτής

Το πρώτο σκίρτημα του δημιουργού της Άντας, η πρώτη πρόσκληση —και πρόκληση— που απευθύνει ο Ναμπόκοφ στους αναγνώστες. Πρόσκληση στην εξερεύνηση ενός σκοτεινού και ασυγκράτητου πάθους, πρόσκληση στο επικίνδυνο παιχνίδι της διαστροφής με την αθωότητα.

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα 106 79
Τηλ. 3639962 - 3607744

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΥΠΟ ΚΗΔΕΜΟΝΙΑ;

του Κώστα Μ. Σταμάτη

Αναπληρωτής καθηγητής Φιλοσοφίας του δικαίου
στο Νομικό Τμήμα του Α.Π.Θ.

Τις τελευταίες ημέρες είδε το φως της δημοσιότητας ένα κείμενο καταγγελίας, που υπογράφεται από περισσότερους από 600 πανεπιστημιακούς και διοικητικούς υπαλλήλους του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το κείμενο αυτό στηλιτεύει έντονα προγενέστερη δήλωση 169 Ελλήνων πολιτών, με την οποία οι τελευταίοι εκδήλωναν συμπάρασταση σε τέσσερις πολίτες που τελικά καταδικάστηκαν σε 19μηνη φυλάκιση για προκήρυξη που είχαν διανείμει.

Οι κατηγορίες που έγιναν δεκτές από το Αυτόφωρο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών ήταν οι ακόλουθες τρεις: διατάραξη των φιλικών σχέσεων του ελληνικού κράτους με ξένες χώρες (αρθ. 141 Π.Κ.), απόπειρα διέγερσης των πολιτών σε αμοιβαία διχόνοια και διασπορά ψευδών ειδήσεων (αρθ. 191, 192 Π.Κ.). Είναι μάλλον η πρώτη φορά ύστερα από την πτώση της στρατιωτικής δικτατορίας που ελληνικό δικαστήριο αποδέχθηκε παρόμοια συρροή εγκλημάτων, με αφορμή πολιτικό κείμενο, όπως αυτό μιας ομάδας πολιτών με την επωνυμία «Αντιεθνικιστική Αντιπολεμική Συσπείρωση».

Το διάβημα των 169 πολιτών, προερχομένων από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους και ιδεολογικούς ορίζοντες, ήταν ασφαλώς ασύνθητες, ίσως και ανορθόδοξο, ωστόσο απολύτως διαυγές. Όσοι και όσες το υπέγραψαν, υποθέτω ανεξαιρέτως, διαπνέονταν από την κοινή επιθυμία να εκφράσουν αλληλεγγύη όχι με το περιεχόμενο των πολιτικών απόψεων των ατόμων που καταδικάστηκαν, αλλά με την απaráγραπτη ελευθερία τους να έχουν και να διαδίδουν απόψεις. Έστω κι αν αυτές οι απόψεις αντιστρατεύονται την κυρίαρχη σήμερα αντίληψη ως προς τα εθνικά ζητήματα και την (τουλάχιστον δυσοίωνη) πορεία τους.

Το παρόν κείμενο δεν επιθυμεί να αντικρούσει όλες τις παραδεκτές ή —ως επί το πλείστον— απαράδεκτες ενστάσεις ή κραυγές μισαλλοδοξίας που εγέρθηκαν εναντίον της πρωτοβουλίας των 169 πολιτών. Ο στόχος του κειμένου αυτού περιορίζεται να διαλεχθεί μόνο με την κύρια νομική και πολιτική θέση, που προβλήθηκε εναντίον εκείνης της πρωτοβουλίας, από το κείμενο των 640 πανεπιστημιακών συναδέλφων. Σημειωτέον ότι η θέση τους αυτή, εμμέσως αλλά ευκρινώς, επικροτεί την καταδίκη που προαναφέρθηκε. Έχει δε πολλαπλώς εξαιρετικό ενδιαφέρον ως αντίληψη του τι σημαίνει ελευθερία του λόγου και ποιες οι θεμιτές προϋποθέσεις ελέγχου και ποινικής καταστολής του πολιτικού φρονήματος.

Υποστηρίζεται, λοιπόν, και μάλιστα με την αλαζονική προφάνεια του αυτονόητου, ότι «το σύνταγμα βέβαια κατοχυρώνει την ελευθερία του λόγου και της διακίνησης των ιδεών, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν κατοχυρώνει την ασυδοσία των πολιτών του. Είναι λοιπόν αυτονόητο ότι η δικαιοσύνη (...) δεν μπορεί να επιβραβεύει τη διασπορά ψευδών ειδήσεων και μάλιστα όταν πρόκειται για εξαιρετικά σοβαρά εθνικά θέματα».

Χρήσιμο είναι να διευκρινισθεί ότι όσα έπονται, υπό τύπον αντιλόγου, δεν αφορούν στο πρόσωπο των συναδέλφων αλλά στο ουσιαστικό περιεχόμενο του επιχειρήματός τους. Καλό είναι ακόμη να διασαφηνισθεί εξ αρχής ότι θεματικά παραλείπεται ηθελημένως να θιγούν εδώ άλλα ζητήματα ουσίας, περί εθνικισμού, πατριωτι-

σμού, προστασίας των μειονοτήτων στη χώρα μας κ.λπ. Το ενδιαφέρον μας αξίζει να επικεντρωθεί ειδικότερα στη διακυβευόμενη, καθώς φαίνεται σήμερα, ελευθερία του πολιτικού λόγου και το νόημα της πιθανής «ασυδοσίας» της τελευταίας.

Δίχως καμιά αμφιβολία η ελευθερία του λόγου δεν περιλαμβάνει τη διασπορά ψευδών ειδήσεων, δηλ. περιγραφικών προτάσεων περί αναληθών γεγονότων. Μια είδηση μπορεί να ανταποκρίνεται ή όχι στην αλήθεια. Μια συνειδητά ανακριβής είδηση μπορεί, κάτω από πολύ αυστηρές προϋποθέσεις (*in dubio pro libertate*), να θεωρηθεί αξιοποινη, όπως π.χ. η ανακριβής ασφαλώς άποψη, ότι δήθεν «οι ελληνικές αρχές έχουν φονεύσει ήδη δεκάδες Αλβανούς πρόσφυγες». Αντίθετα, δεν είναι «ψευδής» είδηση, άρα κολάσιμη, η πρόταση π.χ. ότι «τους τελευταίους μήνες έχουν φονευθεί στα σύνορα ορισμένοι Αλβανοί πρόσφυγες». Τούτο άλλωστε έχει πρόσφατα παραδεχθεί επισήμως και το ελληνικό υπουργείο Δημοσίας Τάξεως.

Μια «είδηση» μπορεί να είναι αληθής ή ψευδής, ανάλογα με τη θετική ή την αρνητική αντιστοιχία της προς την αλήθεια εμπειρικών γεγονότων. Ωστόσο υπάρχει ποιοτική διαφορά σημασίας της «είδησης» προς τη «γνώμη». Η «γνώμη» είναι εκτίμηση του ομιλούντος είτε ως προς την πραγματικότητα είτε ως προς το πρακτέο. Ως τέτοια μπορεί να είναι όχι μόνο περιγραφική, αλλά και κανονιστική ή και αξιολογική. Αλλά και όταν ακόμα η γνώμη αναφέρεται «περιγραφικά» στην πολιτική κ.λπ. πραγματικότητα, σε κάθε περίπτωση υπεισέρχεται σε αυτήν το στοιχείο της εκτίμησης, δηλ. μια πρόδηλη ερμηνευτική διάσταση.

Γνώμη και όχι «είδηση» είναι π.χ. ότι «η χώρα μας εντάσσεται ή υποτάσσεται στα πολιτικά και στρατιωτικά σχέδια των μεγάλων δυνάμεων». Η γνώμη αυτή, όπως και κάθε πολιτική γνώμη, είναι συζητήσιμη στη σφαίρα της δημοσιότητας. Είναι υποχρεωμένη, για να ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν, να εκθέτει επιχειρήματα, αλλά και να εκτίθεται σε αυτά. Ο έλεγχός της όμως δεν επιτρέπεται να ανατίθεται σε καμιά περίπτωση στη δικαιοδοσία κρατικού οργάνου, εκτός αν πρόκειται φυσικά για αυταρχικό καθεστώς.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, σε διάκριση προς την είδηση, η γνώμη μπορεί να είναι ορθή ή εσφαλμένη και όχι αληθής ή ψευδής. Κάκιστα συνεπώς η επίμαχη δικαστική απόφαση δέχθηκε εν προκειμένω ότι η έκφραση αυτής της γνώμης αποτελεί κολάσιμη «διασπορά ψευδών ειδήσεων». Το ίδιο ισχύει και για τις υπόλοιπες γνώμες των συγκεκριμένων πολιτών που καταδικάστηκαν, ακριβώς διότι αυτές δεν ήταν «ειδήσεις» που θα μπορούσαν να είναι αληθείς ή ψευδείς, άρα πιθανώς αξιοποινες.

Η χρήση για την ορθότητα ή το βάσιμο μιας «γνώμης», ιδίως μάλιστα πολιτικής, φερ' ειπείν περί «εθνικών» ζητημάτων, είναι κάτι που μπορεί να διασαφηνισθεί και να επιχειρηματολογηθεί μόνο μέσα από ελεύθερο διάλογο. Αυτό προϋποθέτει φυσικά, λογικά και θεσμικά, την ελευθερία της διαφωνίας και της κριτικής. Ιδίως βέβαια σε δημοκρατικό πολίτευμα, όπου η ελευθερία του πολιτικού λόγου είναι εξ ορισμού πρώτον, το θεμέλιο της άσκησης ελέγχου των εξουσιαστών από τους εξουσιαζομένους. Και δεύτερον, η ελευθερία του πολιτικού λόγου είναι αναγκαίος όρος, μολονότι όχι επαρκής καθεαυτόν, για την εύρεση της καλύτερης δυνατής λύσης στα πολιτικά ζητήματα.

Τούτο οφείλεται, όπως είναι γνωστό ήδη από τον Αριστοτέλη,

σε ότι «τα δε εν ταις πράξεσιν και τα συμφέροντα ουδέν εστηκώς έχει» (Ηθ. Νικ., Β2, 1104α). Διότι στα «πρακτά», όπως είναι τα πολιτικά —ακόμη και τα «εθνικά»— ζητήματα, εμπλέκεται η ελεύθερη έκφραση περισσότερων γνώμων και η επιδίωξη διάφορων σκοπών από τους ανθρώπους, μέσα στη ρευστότητα και την αντινομικότητα του κοινωνικού γίγνεσθαι. Κατ' εξοχήν στην πολιτική κονίστρα τα πράγματα «ενδέχεται άλλως έχειν», όπως διείδε ο Μακεδόνας σοφός της αρχαιότητας. Άρα κανείς δεν δικαιούται να διεκδικεί το μονοπώλιο της ορθής ερμηνείας τους, έστω και αν διαθέτει ή νομίζει πως διαθέτει τη συναίνεση της πλειοψηφίας.

Αυτή είναι η βαθύτερη ανθρωπολογική ρίζα της ελευθερίας του πολιτικού λόγου και συνάμα η ηθικοπολιτική βάση δικαίωσης της δημοκρατίας. Σε ένα πράγματι δημοκρατικό πολίτευμα δεν υπάρχει «κρατική αλήθεια», ούτε η πολιτική γνώμη μπορεί να κηδεμονεύεται από απαγορευτικές εκτιμήσεις μιας άτεγκτης *Raison d'Etat*. Στην περίπτωση αυτή η ατομική και η πολιτική ελευθερία πλήττονται ανεπανόρθωτα, η νομιμότητα υποχωρεί προ της σκοπιμότητας και εν τέλει το κράτος δικαίου νοθεύεται από εκβλαστήσεις αστυνομικού κράτους.

Εν τούτοις, η ελευθερία του πολιτικού λόγου καταξιώνεται προ πάντων όταν γίνεται σεβαστή η ελευθερία όσων σκέπτονται διαφορετικά. Όσο για τη δημόσια τάξη, αυτή δεν μπορεί να κριθεί ότι κινδυνεύει με τη διατύπωση γνώμων αντίθετων προς τις κρατούσες. Τουναντίον, αυτό ακριβώς είναι η πεμπτουσία της ελευθερίας της πολιτικής γνώμης (Πρ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, τ.Α' ατομικά δικαιώματα, 1991, σ. 416 επ.). Η δημόσια ασφάλεια πάλι μπορεί να κινδυνεύσει, κυρίως με την αποκάλυψη εμπιστευτικών πληροφοριών σχετικά με την εθνική άμυνα.

Τέλος, σε ό,τι αφορά στην «απαγόρευση της ασυδοσίας» κατά την ενάσκηση της ελευθερίας του πολιτικού λόγου, αξίζει να τονισθεί ότι η ελληνική συνταγματική τάξη —και ορθώς— δεν ορίζει τους σκοπούς για τους οποίους επιτρέπεται να ασκείται το συνταγ-

ματικό αυτό δικαίωμα. Από τον φιλελεύθερο χαρακτήρα της απορρέει η νομιμοπολιτική αρχή: «ό,τι δεν απαγορεύεται επιτρέπεται». Η ελληνική συνταγματική τάξη ορίζει γι' αυτό μόνον αρνητικά, ρητά ή σιωπηρά, τους σκοπούς για τους οποίους δεν μπορεί να ασκείται η ελευθερία του λόγου. «Το Σύνταγμα όχι μόνο ανέχεται, αλλά και προστατεύει τον πολιτικό αντίλογο και την κριτική —και όταν αυτή αποσκοπεί την αναθεώρηση του Συντάγματος. Δεν προστατεύει όμως την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων που επιδιώκει την κατάλυση του Συντάγματος. Η άσκηση αυτή είναι καταχρηστική (...)» (Πρ. Δαγτόγλου, ό.π., σ. 135).

Συμπερασματικά μπορεί να υποστηριχθεί βάσιμα ότι το κατασταλτικό υπονοούμενο του κειμένου καταγγελίας των 640 συναδέλφων πανεπιστημιακών, αν μη τι άλλο, κατ' αρχήν ολισθαίνει εκτός του κανονιστικού πεδίου της φιλελεύθερης και δημοκρατικής συνταγματικής τάξης στη χώρα μας. Επί πλέον όμως η αντίθετη θέση παρεκκλίνει, από την άποψη της ηθικής και πολιτικής αξίας της, από τη γνήσια δημοκρατική παράδοση, από τον Περικλή μέχρι τον ευρωπαϊκό Διαφωτισμό και δώθε. Όπως και να έχει πάντως το ζήτημα, τα πελώρια αυτά θέματα και εν γένει «ο περί των πρακτών λόγος» δεν παραπέμπονται ούτε επιλύονται σε δικαστικές αίθουσες, αλλά σε άλλα θεσμικά *fora*. Τουλάχιστον σε μια δημοκρατία που σέβεται τον εαυτό της.

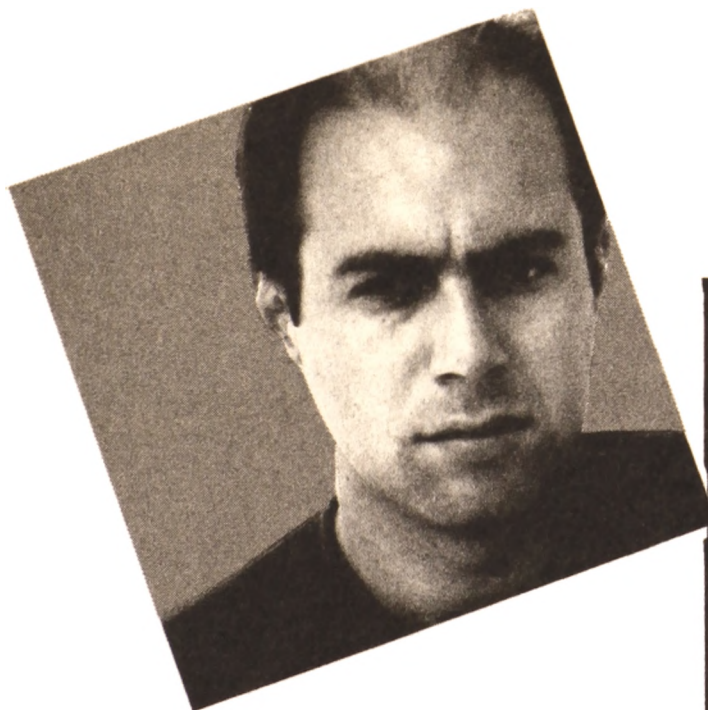
Ακριβώς με το πνεύμα τούτο άλλωστε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει αποφανθεί με δύο σπουδαίες αποφάσεις του, το 1976 και 1981, ότι σε δημοκρατικό πολίτευμα η ελευθερία έκφρασης δεν ισχύει μόνο για όσες πληροφορίες και ιδέες γίνονται αποδεκτές ή θεωρούνται ανώδυνες και αδιάφορες για τους εκάστοτε κρατούντες, αλλά εξ ίσου και για εκείνες που συγκρούονται με, προκαλούν ή ανησυχούν το κράτος ή μια οποιαδήποτε μερίδα του πληθυσμού. Αυτό επιτάσσουν ο πλουραλισμός, η επιτρεπτικότητα και το ανοικτό πνεύμα, ως καθημερινή άσκηση πολιτισμού, πέρα από ανέξοδες ρητορικές διακηρύξεις. □

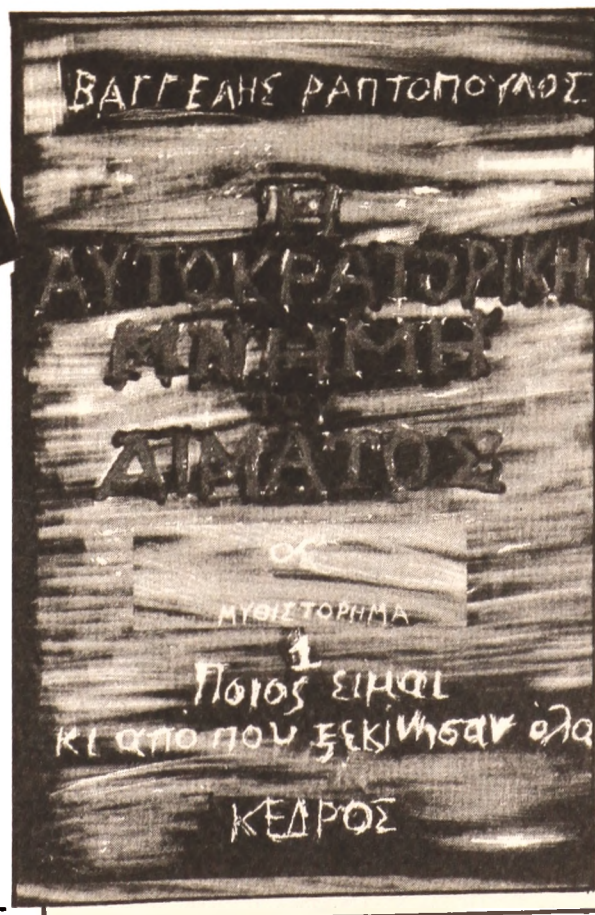
Εκδόσεις Κέδρος

Γ. Γενναδίου 3. Τηλ. 36.02.007-36.09.712

Κυκλοφορεί το νέο βιβλίο
του

ΚΟΜΜΑΤΑΚΙΑ
ΔΙΟΔΙΑ
ΤΑ ΤΖΙΤΖΙΚΙΑ

ΒΑΓΓΕΛΗ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ Η αυτοκρατορική μνήμη του αίματος

Ο ίδιος άνθρωπος ζει έναν μεγάλο, ρομαντικό και κυρίως τραγικό έρωτα· κολυμπάει σε μια θάλασσα από σκανδαλιστικούς, ειρωνικούς και σχεδόν αχρείους έρωτες· και τέλος επιχειρεί να διανοηθεί τι σημαίνει να είσαι, σήμερα, Έλληνας και ταυτόχρονα πολίτης του «παγκόσμιου χωριού»!

ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ!

• Για τη διαβόητη, πλέον, «Ταξιαρχία Θανάτου», που εκπαιδεύεται (!) στην Κρήτη και έχει σκοπό να εισβάλλει στα Σκόπια (!), ο τακτικός αναγνώστης μας προβάλλει εύλογα ερωτηματικά:

Αγαπητό «ANTI»,
Γράφω πάλι μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα για να επισημάνω ένα θλιβερό γεγονός. Συγκεκριμένα στον «ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΤΥΠΟ» της Δευτέρας 25/05/92 δημοσιεύθηκε μια ανταπόκριση από το Ηράκλειο, με την οποία γίνεται γνωστή και επίσημα η ύπαρξη της πρώτης (!) παραστρατιωτικής οργάνωσης στην Ελλάδα, η οποία μάλιστα φέρεται έτοιμη να πάρει τα όπλα και να εισβάλλει στα Σκόπια!

Το γεγονός αυτό, εκτός από λυπηρό, είναι και επικίνδυνο. Λαμπρό παράδειγμα ο πόλεμος

στην πρώην Γιουγκοσλαβία: οι Κροάτες *Ustaci*, οι Σέρβοι παραστρατιωτικοί του Κομαντάντ Αρχάν, οι Μουσουλμάνοι και οι Αλβανοί του Κόσσοβο, που όπως εύστοχα είπε κάποιος παρατηρητής του ΟΗΕ έχουν ο καθένας το προσωπικό του τανκ.

Εάν πράγματι δεν θέλουμε να έχουμε τέτοια θλιβερά φαινόμενα και στον Ελλαδικό χώρο, πρέπει να εμποδίσουμε αυτή τη θλιβερή εξέλιξη, ευαισθητοποιώντας την κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα. Ο δίκαιος κατά τη γνώμη μου, αγώνας για τη Μακεδονία, δεν μπορεί και δεν πρέπει να εξελιχθεί σε ένοπλη σύρραξη. Ελπίζω ότι το «ANTI», χρησιμοποιώντας τα μέσα που ενδεχομένως διαθέτει, θα ανακινήσει το θέμα.

Δικός σας

Μάνος Κουτσουδάκης

Υ.Γ. Στο απόκομμα του «Ε.Τ.» που επισυνάπτω αναφέρεται ότι η

ταξιαρχία θανάτου (όνομα κι αυτό...) έχει προμηθευτεί ελαφρύ εξοπλισμό και είναι έτοιμη να προμηθευτεί και βαρύ οπλισμό (μήπως πυραυλικά συστήματα SCUD;). Κατά πόσον επιτρέπεται η οπλοχρησία;

Υ.Γ.2 Η ταξιαρχία έχει στελεχωθεί από εμπειροπόλεμο έμφυχο υλικό. Από πού προέρχεται αυτό το υλικό;

Ο ΕΟΜΜΕΧ ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΣΤΗ ΣΕΒΙΛΛΗ

• Από τον διευθυντή του ΕΟΜΜΕΧ η απάντηση σε σχόλιο του προηγούμενου τεύχους.

Κύριε Διευθυντά,
Στο «ANTI» της 29/5 χρεώνετε την απουσία ελληνικών επιχειρήσεων από τη φετεινή διοργάνωση του EUROPEAN COMMUNITY DESIGN PRIZE στον ΕΟΜΜΕΧ.

Μερικές σύντομες παρατηρήσεις για το σχόλιό σας:

1. Ο ΕΟΜΜΕΧ σαν οργανωτής της ελληνικής συμμετοχής έκανε και φέτος —όπως άλλωστε και στις δύο προηγούμενες διοργανώσεις— ό,τι όφειλε για την ενημέρωση των ελληνικών επιχειρήσεων. Δημοσίευσε πληρωμένες καταχωρήσεις, έστειλε δελτία Τύπου, συνεργάστηκε με τον ΣΕΒ για τον εντοπισμό πιθανών υποψηφιοτήτων από το χώρο της Βιομηχανίας, συγκρότησε (όντας αισιόδοξος) επιτροπή επιλογής με τη συμμετοχή του ΣΕΒ και του Ειδικού Τύπου και τέλος ενημέρωσε απευθείας ορισμένες επιχειρήσεις που κατά τη γνώμη του συγκέντρωναν τις προϋποθέσεις συμμετοχής.

2. Σύμφωνα με το κανονιστικό πλαίσιο του ECDP δεν γίνονται δεκτές υποψηφιότητες για μεμονωμένα προϊόντα όσο αξιολόγο και να είναι το σχέδιό τους.

Προϋπόθεση για την υποβολή υποψηφιότητας είναι η δυνατότητα παρουσίασης υψηλών ε-

πιδόσεων σε τρεις περιοχές του σχεδιασμού, δηλαδή προϊόντα, υλικό επικοινωνίας και εταιρικό περιβάλλον, ώστε να τεκμηριώνεται η συστηματική αξιοποίηση του DESIGN ως μέσου για την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης.

Η υπεραπλουστευμένη προσέγγιση (βραβεία για το καλύτερο DESIGN) όχι μόνο δεν ενημερώνει για το πραγματικό περιεχόμενο του ECDP αλλά θέτει σε παραπλανητική βάση και το υπαρκτό πρόβλημα της απουσίας ελληνικών επιχειρήσεων από τη φετεινή διοργάνωση.

Διότι ενώ είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι αρχίζουν να υπάρχουν αρκετά καλοσχεδιασμένα προϊόντα που θα μπορούσαν να εκπροσωπήσουν την Ελλάδα (αν το βραβείο αφορούσε «το καλύτερο DESIGN») τα περιθώρια στενεύουν πάρα πολύ όταν μιλάμε για εντοπισμό επιχειρήσεων με συνολική πολιτική DESIGN και συνειδητή εφαρμογή της σε όλους τους τομείς της δραστηριότητάς τους.

3. Τα περί μεταβάσεως στη Σεβίλλη για επίδοση βραβείων σε άλλους κ.λπ. επίσης απέχουν από την πραγματικότητα. Δεν είναι στις προθέσεις του ΕΟΜΜΕΧ να εκπροσωπηθεί στη Σεβίλλη, όπως δεν εκπροσωπήθηκε και στις προηγούμενες απονομές, για δύο απλούς λόγους:

α. Ο ουσιαστικός ρόλος του οργανωτή της συμμετοχής κάθε κράτους τελειώνει με την αποστολή των υποψηφιοτήτων της χώρας του όταν βεβαίως υπάρχουν.

β. Τα ταξίδια τουρισμού δεν είναι πρακτική του ΕΟΜΜΕΧ.

Η περιορισμένη παρουσία

Διευκρίνιση

Ο αρχιτέκτονας Γ. Ριτζούλης μας διευκρινίζει ότι δεν έχει καμία σχέση με τον επίκουρο καθηγητή Γ. Ριτζούλη, ο οποίος υπογράφει την καταγγελία εναντίον των «169» προσωπικοτήτων που τάχθηκαν εναντίον της δικαστικής δίωξης πολιτικών απόψεων.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΙΤΑΤΟΣ

Ο ΕΚΤΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ
ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

ΠΟΥ ΑΝΑΖΗΤΑ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΤΗΛ. 90.20.115

στο θεσμό ECDP δεν είναι παρά η αντανάκλαση του μέτρου που οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν πιστέψει και επενδύσει στις αναπτυξιακές δυνατότητες του DESIGN.

Ο ΕΟΜΜΕΧ, στο χώρο της αρμοδιότητάς του, δουλεύει προς αυτή την κατεύθυνση και έχει να παρουσιάσει έργο που ελπίζουμε ότι δεν είναι ευκαταφρόνητο.

Φιλικά

Χρήστος Καράμπελας

Διευθυντής

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΠΕΡΓΙΑ

• Διαφωνεί με την εκτίμηση του περιοδικού για την απεργία των εργατών της τοπικής αυτοδιοίκησης ο αναγνώστης μας.

Δημοσιεύουμε το γράμμα του παρά τις παρατηρήσεις του και το ύφος του για τον τρόπο της δουλειάς μας που —ας μας επιτρέπει— δεν έχει να κάνει σε τίποτα με την προχειρολογία που μας προσάπτει:

Κύριε Διευθυντά,

Περίμενα την έκδοση και του επόμενου τεύχους του «ANTI» 493 πριν επιτρέψω στον εαυτό μου τον σχολιασμό μιας - δυο φράσεων από το κύριο άρθρο του πρωτομαγιάτικου τεύχους σας 492. Στα πλαίσια μιας γενικότερης κριτικής του κυβερνητικού έργου, της μορφής, κατά τη γνώμη μου, «λίθος, πένθος και χέραμος ατάκτως ερριμμένοι» αναφέρεσθε και στην «απεργία» των σκουπιδιάρηδων, που αποτελούσε εκείνες τις ημέρες το πρωτοσέλιδο της επικαιρότητας και επικρίνετε την κυβέρνηση ως εγκρίνουσα «δεκάδες δισεκατομμυρίων που θα ενθυλακώσουν οι αετονύχηδες οι οποίοι έσπευσαν να "βοηθήσουν" (τα εισαγωγικά δικά σας) στην αποκομιδή των λυμάτων» (προφανώς εννοείτε των απορριμμάτων).

Περίμενα λοιπόν το επόμενο τεύχος σας μήπως και προσκομίσετε περισσότερα στοιχεία γύρω από το θέμα και πρώτα απ' όλα για τα δισεκατομύ-

ρια. Είκοσι, πενήντα, εκατό; Πόσα; Πόσα ενθυλακώσαν τελικά οι αετονύχηδες; Οι βδέλλες, οι αιματορουφήχτρες, η πληγή αυτή της κοινωνίας μας;

Αλλά ας αφήσουμε τα αστεία. Νομίζω κ. Διευθυντά ότι το κύριο άρθρο σας το γράφατε στο γραφείο σας από τις εφημερίδες. Αν βγαίνατε λίγο πιο έξω, και κυκλοφορούσατε στους δρόμους και εισχωρούσατε στα λαγούμια της κοινωνίας, πρώτα απ' όλα θα κάνατε δημοσιογραφία και βέβαια δεν θα χαρακτηρίζατε «αετονύχηδες» τους δυστυχείς Αλβανούς που με ένα 10χίλιανο συνέρρευσαν για την περισυλλογή των απορριμμάτων. Εν συνεχεία στο επόμενο τεύχος σας θα είχατε αναιρέσει τον χαρακτηρισμό «απεργία των εργατοτεχνιτών της αυτοδιοίκησης» αφού θα είχατε διαπιστώσει ότι δεν επρόκειτο περί απεργών αλλά «ασθενών» που αφού προσεχόμισαν τα σχετικά δικαιολογητικά που τους έδωσαν οι «γιατροί» του ΙΚΑ έδωσαν την δυνατότητα στους πασόκους δημάρχους που τους κανοναρχούσαν να τακτοποιήσουν το προκύψαν πρόβλημά τους με μια αναρρωτική μετ' αποδοχών.

Δυστυχώς κ. Διευθυντά η εποχή είναι δύσκολη και η επανάπαυση σε ιδεολογήματα του '60 ούτε την δημοσιογραφία προάγει, ούτε και την αλήθεια επιτρέπει να υπηρετήσουμε. Κάνετε κάτι γιατί χανόμαστε!

Με εκτίμηση

Γιώργος Στάικος

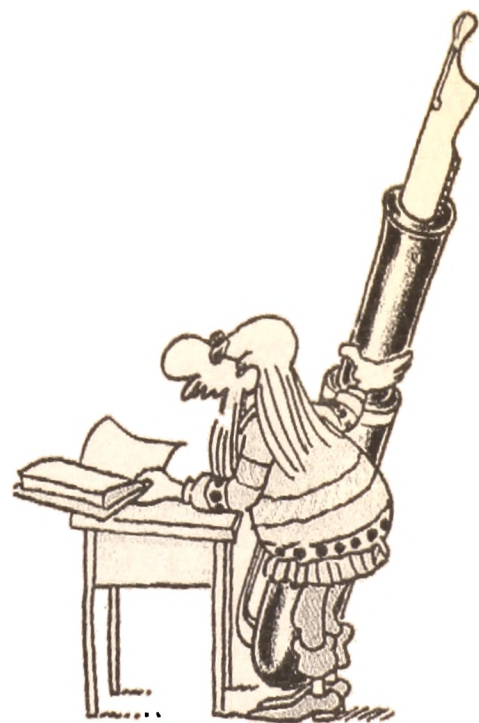
Πάτρα

ΟΡΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΡΑΦΟΥ

• Αντιπαρέρχεται την ουσία του σχολίου μας ο επιστολογράφος μας, προκειμένου να δώσει έμφαση στην ιδιότητα του «υπερπατριώτη» που αποδίδει στο Μητροπολίτη Κονίτσης. Μα, ακριβώς εκεί στοχεύαμε με «υψηλόφρονες» κορώνες που μας γυρίζουν στην εποχή παντοδυναμίας της αλήστου

ΔΙΑΛΕΞΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΑΣ

μετά μουσικής
μετά καφέ και
(το σπουδαιότερο)
μετά τιμών...

ΣΤΟΥ ΓΚΟΒΟΣΤΗ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 21, ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 3615433, 3622251

μνήμης εθνικοφροσύνης δεν λύνονται τα προβλήματα της πολιτικής. Αλλά, αρμοδιότεροι για να μιλήσουν για τα προβλήματα που έχουν δημιουργήσει τέτοιοι «υπερπατριωτισμοί», είναι κάποιοι ηγετικοί παράγοντες της Ομόνοιας, οι οποίοι, εννοείται, ΖΟΥΝ στις περιοχές της μειονότητας.

Αξιότιμε κύριε Διευθυντά, Στο «ΑΝΤΙ» της 15ης/5/92 διάβασα ένα σχόλιο υπογεγραμμένο από τον «Ω» με τίτλο «Οργή Μητροπολίτου». Επειδή θεώρησα ότι περιέχονται κάποια λάθη και διαφωνώ με το όλο πνεύμα του, έλαβα το θάρρος να σας γράψω.

Συγκεκριμένα ο «Ω» παίρνει αφορμή από το θέμα που προέκυψε από τις δηλώσεις του πρωθυπουργού κατά την πρόσφατη επίσκεψή του στις Βρυξέλλες, και από την γνωστή αντίδραση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Κονίτσης Σεβα-

στιανού σε αυτές. Διατείνεται δε ο «Ω» ότι παρήλθε «η περίοδος αγάπης και σύμπνοιας ανάμεσα στην κυβέρνηση και τον Μητροπολίτη» και μάλιστα ότι «αυτό τυχαίνει να παρατηρείται μετά από την αποπομπή Σαμαρά από το ΥΠΕΞ».

Όταν επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ αγωνιζόταν ο Σεβαστιανός να βγάλει μόνος του το Βορειοηπειρωτικό από την αφάνεια, κατηγορήθηκε από τους ποικιλώνυμους και ...ποικιλόχρωμους «προοδευτικούς» ως ο «φασίστας» που κάνει φασαρία για να χτυπήσει την... Αλλαγή! Εκείνος όμως απέδειξε επανειλημμένα ότι δεν έχει κομματικές παρωπίδες. Αν ο «Ω» παρακολουθούσε τις εφημερίδες, θα ήξερε ότι εντονωτάτη κριτική άσκησε ο Σεβαστιανός και στον κ. Σαμαρά (π.χ. μετά από δηλώσεις του τελευταίου στην Κέρκυρα).

Ο «Ω» δεν μας λέει τη γνώ-

μη του για την δήλωση του Σεβαστιανού. Προσπαθεί μόνο να τον μειώσει και —θα το πω— να τον εξευτελίσει. Ρωτώ: Πιστεύει ο «Ω» ότι γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα της μειονότητας (και μάλιστα στις πρόσφατες εκλογές); Ότι έχουν δικαιώμα στην αυτονομία οι «Κοσσοβάροι» όχι όμως και οι Έλληνες Βορειοηπειρώτες; Ότι θα αντέξουν οι τελευταίοι για πολύ να ζουν κάτω από τέτοιες συνθήκες και δεν θα έρθουν όλοι πρόσφυγες στην Ελλάδα; Ότι υπάρχει θέμα για διαπραγμάτευση για τις περιουσίες των Τσάμηδων;

Αν ο «Ω» διαφωνεί με τις απόψεις του Σεβαστιανού, ας διευκρινίσει το γιατί. Ούτως ή άλλως, δεν είναι ευγενικό και δεόντολογικό το να ειρωνεύεται κανείς έναν κληρικό.

Όσο για την «επιρροή» του πάνω στους Βορειοηπειρώτες, ας θυμηθούμε ότι ο Σεβαστια-

νός δεν τους ανακάλυψε χτες. Από την ακριτική του Μητρόπολη γνώρισε τα βάσανά τους και κάνει ό,τι μπορεί για να τους βοηθήσει. Το σεβασμό και την εκτίμηση που εμπνέει στην καρδιά τους δεν τα κέρδισε ούτε με λόγια, ούτε με ραδιοφωνικούς σταθμούς, ούτε με τα πενιχρά μέσα της πάμπτωχης Μητρόπολής του, αλλά με τους αγώνες του. Ο Σεβαστιανός είναι πράγματι υπερπατριώτης και μάλιστα χωρίς εισαγωγικά!

Τέλος για τη σχέση του με τη ΣΦΕΒΑ (και όχι με «τον» ΣΦΕΒΑ) δεν είμαι βέβαια εγώ ο αρμόδιος για να σας απαντήσω, και δεν ξέρω αν αξίζει να απαντηθεί μια ερώτηση που γίνεται τόσο κακόβουλα. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία.

Με εκτίμηση

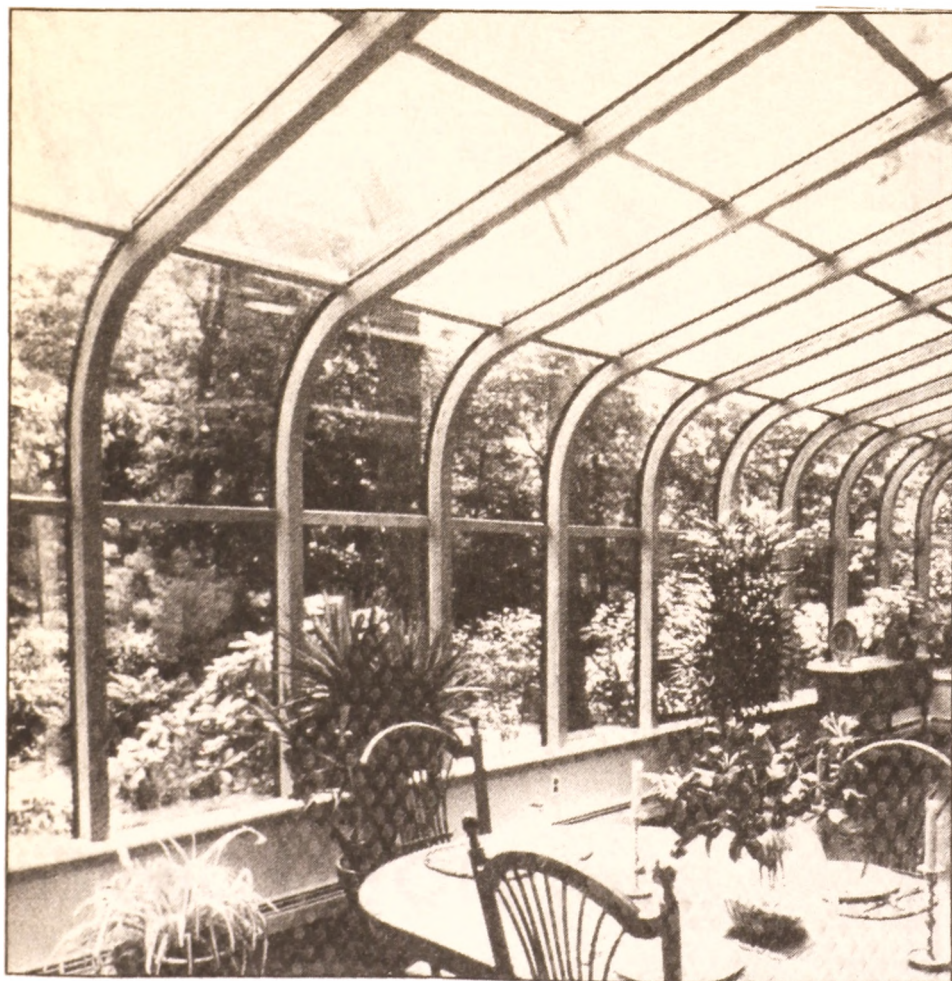
Σωτήρης Βασταρδής

Φοιτητής Οδοντιατρικής
Αθήνας

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

FOUR SEASONS
SUNROOMS

ΟΙ ΜΟΝΟΙ ΜΕ ΤΟΝ «ΜΑΓΙΚΟ» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

ο οποίος:

- Απορροφά την υπεριώδη ακτινοβολία
- Το καλοκαίρι αντανακλά τη ΘΕΡΜΙΚΗ ακτινοβολία του ήλιου
- Το χειμώνα δεν αφήνει να διαφύγει η εσωτερική θερμότητα του σπιτιού
- Ενισχύει την ηχομόνωση κατά 3 τουλάχιστον ντεσιμπέλ

ΤΕΧΝΗ α.τ.ε. — ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ, Ν. Ζέρβα 39 (στοά), τηλ.: (0651)31-9-32, fax: 309-70

ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

Η κινδυνολογία είναι ένας ασφαλής τρόπος για να προσέξουν κάποιον. Δεν είναι ο μόνος, αλλά είναι από τους πιο ασφαλείς. Στην κινδυνολογία περί την γλώσσα κατέφυγε ο νεογλωσσαμύντωρ κ. Γιάννης Τζαννετάκος και έσπευσε να αποδώσει τους κινδύνους στην (πράγματι) κακή σχέση του δημοσιογραφικού λόγου με τη γνώση τής γραμματικής, του συντακτικού αλλά και του γλωσσικού μας πλούτου. Ως γνωστόν, πολλοί στην Ελλάδα πιστεύουν ότι αρκεί να διαγνώσεις ένα σύμπτωμα για να έχεις το δικαίωμα να προχωρήσεις στη θεραπεία του. Έτσι δεν έκαναν οι γραφικοί κατά τα άλλα —πλην άσχετοι και γι' αυτό επικίνδυνοι, πολλές φορές— κομπογιαννίτες; Διέγνωσε την ασθένεια και έσπευσε να προτείνει τη θεραπεία ο κ. Τζαννετάκος. Κυκλοφόρησε λοιπόν πολυσέλιδον «εγκόλπιον» («Λόγος Ελληνικός στη Δημοσιογραφία» επιγράφεται), το οποίο πρωτίστως και κυρίως στόχευε σε αγοραστικό κοινό ενασχολούμενο με τη δημοσιογραφία —από χει και πέρα, ό,τι αρπάξουμε. Έριξε «το προϊόν» εσπευσμένα στην αγορά, τόσο πολύ εσπευσμένα που δεν πρόλαβε καν να διασταυρώσει γλωσσικά και ορθογραφικά το υλικό του βιβλίου ένας διορθωτής της προκοπής και άφησε «το συνάφι» —που δεν φημίζεται να «πολυφειρίζει» τα πράγματα— να κάνει την αρμόζουσα «γκριζα» διαφήμιση. Δεκάδες επαινετικά δημοσιεύματα σε διάστημα μιας εβδομάδας σε όλο το φάσμα του Τύπου έπλεκαν το εγκώμιον του πονήματος και του συγγραφέα του. Ακόμη και η μοναδική κριτική που, μέχρι στιγμής, δημοσιεύτηκε στον ημερήσιο Τύπο, του εγκυρότατου Παντελή Μπουκάλα, υπέστειλε τον συνήθως έντονο κριτικό της τόνο —όταν εντοπίζει τέτοιου είδους και τέτοιας έκτασης ατοπήματα— και προσγείωσε ομαλά τον κ. Τζαννετάκο αποδίδοντάς του απλώς κάποιες τυπογραφικές αβλεψίες και ελάχιστα μικρολαθάρια.

★ ★ ★

Από πού απορρέει το κύρος του κ. Τζαννετάκου, ώστε να του επιτρέπεται να καταπιάνεται τόσο προκλητικά αμέθοδα με θέματα που δεν κατέχει ως ειδικός επιστήμων και που ούτε η τριβή του με αυτά —καθ' όσον φαίνεται από το πόνημά του —έκανε δυνατή την απόκτηση μιας αληθινά βαθιάς σχέσης μαζί τους; Η απάντηση είναι προφανής. Από την αμετροέπειά του, από τη φιλοδοξία του να βρίσκεται στο επίκεντρο —σε κάποιο από τα επίκεντρα, τέλος πάντων— της πλανεύτρας δημοσιότητας, από την εξουσία που μπορεί να ασκεί λόγω της ιδιότητάς του τού διευθυντικού στελέχους σε λογής Μέσα... Ο κ. Τζαννετάκος είναι επιτυχημένος δημοσιογράφος. Τι το ήθελε ο ευλογημένος να γίνει και ...γλωσσολόγος; Το «στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις» του μακαρίτη δεν είναι δα για να το παίρνεις και κατά γράμμα. Όσους μηχανισμούς στήριξης και να έχεις, κάποιος κάπου θα ανακαλύψει την ανεπάρκειά σου. Ούτε οι ακκισμοί και η δημοσιογραφική αδολεσχία ούτε οι καλές δημόσιες σχέσεις ούτε οι διασυνδέσεις με ευρύ φάσμα του Τύπου μπορούν να αποτρέψουν το αναπότρεπτο. Λυπούμαστε που είμαστε αναγκασμένοι να του αποδείξουμε ότι ούτε τα παραπάνω φτάνουν ούτε ο οίστρος ούτε ακόμα και οι καλές προθέσεις. Ότι, τελικά, κάποια τάξη τού λόγου υπάρχει, όπως υπάρχουν και κάποιοι που είναι διατεθειμένοι να ελέγξουν τις παραβιάσεις της. Αλλά, διαβάστε τις σελίδες που ακολουθούν...

Ηλίας Κανέλλης

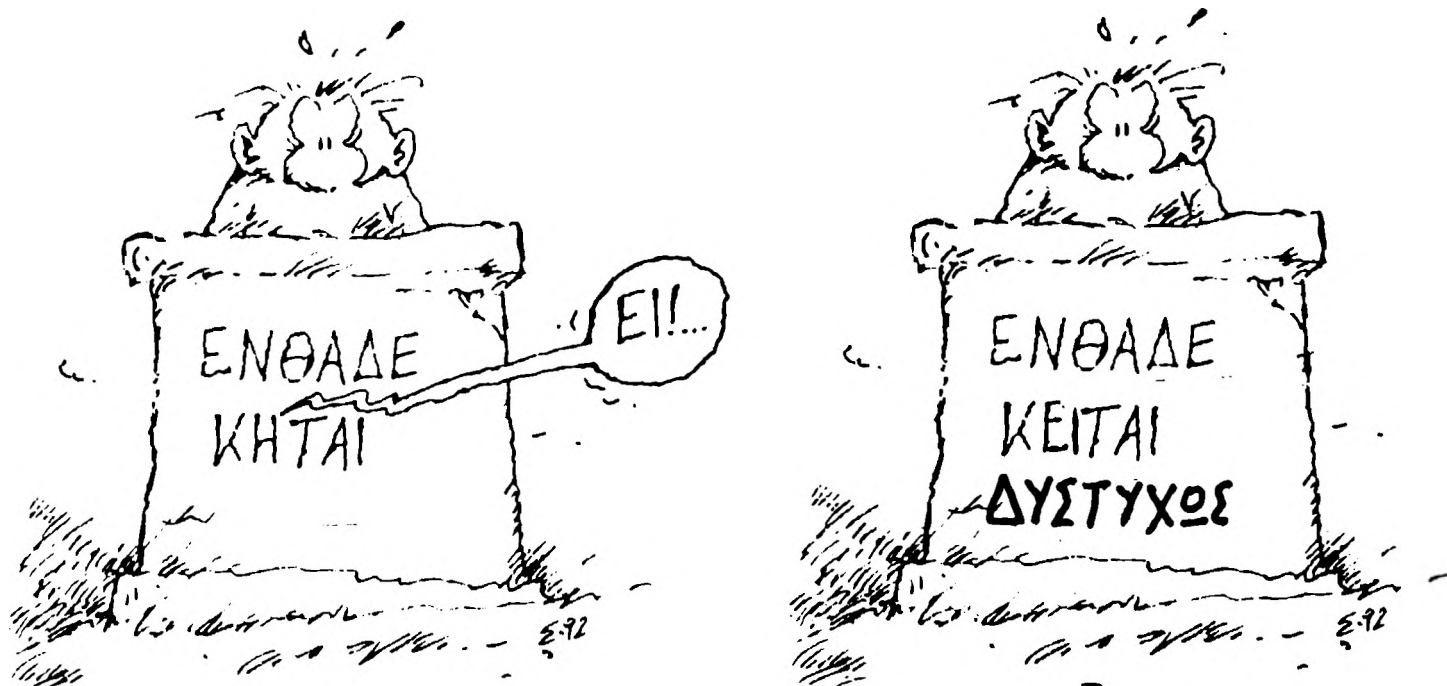
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

Ἡ πῶς μᾶς ἤρθε «κόλπος»

Στή χώρα τῶν στραβῶν βασιλεύει ὁ ἀλλήθωρος. Ἴσως τοῦτο ἐξηγεῖ γιατί τό βιβλίο τοῦ Γιάννη Π. Τζαννετάκου «Λόγος Ἑλληνικός στη Δημοσιογραφία» ὑμνήθηκε τόσο πολύ ἀπό τούς στήν κακοποίηση τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσας συναδέλφους του. Παρουσιάστηκε δέ ὡς τό ἐγκόλπιον τοῦ καλοῦ δημοσιογράφου. Συστήνεται καθημερινῶς ἀπό ἐφημερίδες, περιοδικά, ραδιοτηλεοπτικά μέσα, καί ὄχι ἅπαξ ἀλλά ἀπό διαφορετικές κάθε φορά στήλες ὄλων τῶν ἐντύπων. Καί ἔσπευσαν ὁ κ. Λ. Κύρκος (κρίμα) καί ὁ κ. Θ. Κανελλόπουλος (κρίμα δῖς) νά συμβάλουν στήν προβολή του.

Πρίν ἀπό λίγον καιρό ἐξεδόθη ἓνα σπουδαῖο βιβλίο: «Ἡ Εὐλίνη Γλῶσσα» τοῦ Γιάννη Μ. Καλιόρη (Ἐκδόσεις Ἀρμός). Ὅμως τό βιβλίο αὐτό πέρασε σχεδόν ἀπαρατήρητο. Προφανῶς διότι ὁ κ. Καλιόρης εἶναι ἐπιστήμων καί ὄχι «πάτερ Γυμνάσιος». Καί διότι τό κύκλωμα τῶν δημοσίων σχέσεων καί συντεχνιῶν ἀνακυκλοῦται.

Ἡ ἀναπαραγωγή καί ἡ μετάστασις εἶναι ἐντελῶς φυσικά φαινόμενα· λειτουργεῖ ἄφογα ὁ νόμος τῶν συγκοινωνούντων δοχείων.

Τό σκίτσο στήν ἐπανάληψη τοῦ τίτλου ἀνήκει στόν Στάθη. Μᾶς συγχωρεῖ, ἐλπίζουμε, γιά τήν ἀναπαραγωγή του καί γιά τή μικρή του παραχάραξη.

Ἀλλά ἄς δοῦμε τί εἶναι αὐτό τό περίφημο ἐγκόλπιον, τό περιβόητο —γιά νά ἀκριβολογοῦμε— βιβλίο τοῦ κ. Τζαννετάκου. Πρόκειται περί προϊόντος ἀνευθυνότητας καί σύγχυσης, καί ἔπαρσης πού ἐγγίζει τά ὅρια τοῦ θράσου. Ἀληθινός λειμῶν, χορτονομή 210 σελίδων. Ἐμεῖς παρουσιάζουμε παρακάτω μερικά ἀπό τά χιλιάδες λάθη πού ἐντοπίσαμε μέ μιά ταχεῖα ἀνάγνωση:

Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐπισημαίνουμε τήν ἀθλιότητα τῆς στίξεώς του. Στήν 7η σελίδα ὑπάρχει μιά ἀφιέρωση. Ὁ συγγραφέας δέν γνωρίζει πού τίθεται κόμμα, ἀλλά φιλοδοξεῖ νά διδάξει τούς συναδέλφους του (τούς ὁποίους κατηγορεῖ γιά ἡμιμάθεια) πού νά τοποθετοῦν τά σημεῖα στίξεως: «Αφιερώνεται στον Πιέρρο, της γενιάς τοῦ '80 με την προσδοκία και την ελπίδα, ότι αυτός, και οι σύγχρονοί του θα είναι σε θέση να επικοινωνούν μέσω τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσας». Ἀς πᾶμε τώρα στήν 9η σελίδα: «Ἀντι προλόγου». Πρώτη μπουκιά καί κόκκαλο· τό «Ἀντι» δέν παίρνει τόνο ἢ τονίζεται προαιρετικῶς, ὅπως θά δοῦμε νά συμβαίνει καί μέ ἄλλες

λέξεις παρακάτω. Στήν ἴδια σελίδα βλέπουμε (στίχος 19) τήν «προκρούστια κλίνη» στήν κλίνη τοῦ κ. Τζαννετάκου νά γράφεται μέ γιῶτα καί ὄχι μέ ἔφιλον γιῶτα.

Στήν ἐπόμενη σελίδα γράφει:

«Σκοπός (κόμμα) λοιπόν (κόμμα) αὐτοῦ τοῦ βιβλίου (κόμμα) το οποίο δεν διεκδικεῖ οὔτε το ἀλάθητο (κόμμα) ἀλλά οὔτε καί την ἀποκλειστικότητα των σωστῶν ἐπιλογῶν (κόμμα) ἐκεῖ ὅπου οἱ ἀπόψεις δίστανται (κόμμα) εἶναι νά ἐπικουρήσει τούς χειριστές τῆς γλῶσσας μας (κόμμα) ἐτσι ὥστε νά δοκιμάζεται κατὰ το δυνατό λιγότερο ἡ αἰσθητική της».

Ἐν συνεχείᾳ μνημονεύει ὡς βοήθημά του τό «Μέγα Λεξικό ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσας» τοῦ Δ. Δημητράκου (λεπτομέρεια: γλῶσσῆς ἀναγράφεται μέ τεράστια γράμματα καί στούς ἐννεά τόμους καί, φυσικά, ΛεξικόΝ), ἐνῶ στήν βιβλιογραφία (σελ. 210) μνημονεύει μετά ἀπ' αὐτό ἓνα ἄλλο βοήθημα, τό «Θανάση Μητσόπουλου: Λεξικό - Ὁρθογραφικό Ἑρμηνευτικό, Ἐκδόσεις Κ. Στρομπούκη». Πρόκειται περί ἐνός μή ἐγκύρου, ἀνυπολή-

πτου (ἀκριβέστερα, ἀθλίου) μικροῦ λεξικοῦ, τό ὅποιον ἀρχικῶς ἦταν πολυτονικό καί γιά νά γίνει μονοτονικό ξύσανε τούς τόνους στά φίλμς καί ἔθεσαν τούς νέους μέ πενάκι! Τέτοιο κριτήριο διαθέτει ὁ ἐπίδοξος γλωσσολόγος: Ἀπό τήν κορυφή τῆς ἀνθισμένης ροδακινιάς στήν καρβλίνα τοῦ δρόμου, γιά νά παραφράσουμε τόν ποιητή, ἡ «κι ἡ μυλωνοῦ τόν ἄντρα της μέ τούς πρᾶματεντάδες». Ἄν καί, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, μᾶλλον κάποιος πλασιέ θά τοῦ πούλησε τό ὀγκῶδες λεξικό τοῦ Δημητράκου γιά νά στολίξει τή βιβλιοθήκη του πείθοντάς τον ἴσως μέ τό ἐπιχείρημα: τί Δημητράκος - τί Τζαννετάκος. (Πιθανό κίνητρο ἐπίσης καί τό γεγονός ὅτι ἕνας ἀπό τούς συντάκτες αὐτοῦ τοῦ Λεξικοῦ ἦταν ὁ Θησεύς Τζαννετάκος).

Τελειώνοντας τά προλογικά γράφει ὅτι ἐλπίζει νά χρησιμεύσει τό βιβλίο του «ως υποβοηθητικό εργαλεῖο ὅλων ὅσοι χειρίζονται τή γλῶσσα επαγγελματικῶς (ἀλλά καί μη...)». Πιο πάνω εἶχε μνημονεύσει συναδέλφους του, ζητώντας «συγνώμη» ἄν παρέλειψε κάποιους (κι ἐμεῖς τοῦ ζητοῦμε συγνώμην, ἀλλά εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά τόν στενοχωρήσουμε). Λοιπόν, γράφει τόν συνάδελφό του «Βοκκάκι» ὡς «Βοκάκι», τήν Π. Κατημερτζή ὡς Κατημετζή, τόν Γ. Μασσαβέττα ὡς Γ. Μασαβέτα... Ἀφοῦ τελειώνει τόν πρόλογό του μέ 20 περίπου ὀρθογραφικά καί συντακτικά λάθη προχωρεῖ στήν «οὐσία», διότι ἀνησυχεῖ γιά τήν γλῶσσά μας, καί ἀναφέρει (σελ. 19) κάποια ἐπίθετα «ανασκαλοπιστέα» (ἀνασκαλοπιστέα ἤθελε νά γράφει· ἐτυμολογικῶς γλίστρησε στή... σκάλα). Στό πρῶτο ἤδη κεφάλαιο ἔχουμε μιά περίπτωση ἀσυνταξίας βαθμοῦ κακουργήματος (σελ. 25, 1η παρ.). Μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Ὀνδούρα (ἰσπανικά *Honduras*, μέ τό Η ἄφωνο) θά πρέπει νά λέγεται Χοντούρα (σελ. 26, στ. 32) καί πέντε στίχους παρακάτω (στ. 37) τήν γράφει Χονδούρα. Θά λέμε, γράφει, «τῆς Βενεζουέλα» καί θά γράφουμε «διατρύττρια» καί ὄχι «διατρήτρια», καί «η συνεργάτης» ἀντί «η συνεργάτις». Ὅσο γιά τά ἐρωτηματικά ποῦ καί πῶς, τά ὁποῖα στό μονοτονικό τονίζονται ὥστε νά διακρίνονται ἀπό τά ἀναφορικά, ὁ γλωσσολόγος μας τό κατάλαβε ἀκριβῶς ἀνάποδα (δεῖτε σελ. 27, 1ο στίχο). Γενικῶς τό μονοτονικό τό ἐννόησε μέ τό ὑψηλό του γλωσσικό αἰσθητήριο καί μόνον, δηλαδή δέν ἔχει κἄν διαβάσει τή Νεοελληνική Γραμματική τοῦ ΚΕΜΕ τήν ὁποία μνημονεύει ὡς βοήθημα· μᾶλλον ἐξ ἀκοῆς «ἔμαθε» κάποια πράγματα καί τά ὑπόλοιπα τά ἀντιμετωπίζει διαισθητικῶς καί ἐκ τῶν ἐνότων. Ἔτσι, τονίζει ὅποτε τό θυμᾶται τίς μονοσύλλαβες, ἀλλά εἶναι σχεδόν συνεπής σέ τοῦτο: Τίς τονίζει ὅταν περιττεύει καί λησμονεῖ νά τονίσει ὅταν αὐτό ἐπιβάλλεται. Βλέπουμε λοιπόν νά γράφει: «καθαριότητος τοῦ Δήμου», «πρόγραμμα τοῦ Σταθμοῦ» — «αιτιατική του πληθυντικῶς», «οι ἀρχές του τόπου», «αντωνυμίες του θηλυκοῦ».

Ἀλλά ἄς ἐπιστρέψουμε στά «που». Λ.χ. γράφει: «Κηρύσσουμε (!) ἀμείλικτο πόλεμο στο μῦριο "πού" ὅταν —κυρίως— ἐπέχει θέση αναφορικῆς αντωνυμίας! Καί μάλιστα αναφορικῆς αντωνυμίας παντός γένους, ἀριθμοῦ καί πτώσεως. Το περιβόητο "πού", ΤΟ ΟΠΟΙΟ (καί ὄχι: που) ἄλλοτε εἶναι:

α) υποκείμενο τοῦ ρήματος τῆς αναφορικῆς πρότασης, ἡ [β)...].

γ) αντικαταστάτης αναφορικῆς αντωνυμίας [...] δ)...».

Βλέπετε, γιά νά μή μείνει σέ κανέναν ἀμφιβολία περί τίνος «που» πρόκειται, ὑπογραμμίζει ὅτι πού = το ὁποῖο, ἐκεῖνο τό ὅποιον εἶναι «αντικαταστάτης» (!) κ.λπ. (Ἐπ' εὐκαιρίᾳ προσέξτε

τά δίχως λόγο τονισμένα «τοῦ», «τῆς», στήν (α) περίπτωσι). Ἡ ἴδια σύγχυσις ἰσχύει καί γιά τό ἐρωτηματικό ἢ θαυμαστικό «πῶς». Γράφει: «Πως κι ἐτσι;» (σελ. 85). Γιά τό «ποιος-ποια-ποιο» εἶναι ἀναποφάσιτος: «ποια» (σ. 62), «ποιοί» (σ. 40). Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τό δύσμοιρο «πιο»: Στήν ἴδια σελίδα τό γράφει τέσσερις φορές, τίς δύο τονισμένο καί τίς δύο ἄτονο (σελ. 20). Μέ τό μονοσύλλαβο ὁμῶς «Ναι» εἶναι πολύ σίγουρος: Πάντοτε τονίζεται (δεῖτε το τονισμένο 4 φορές στίς σελ. 17, 18). Τά «μια», «για» κ.λπ., ὅπως τοῦ ἀρέσει κάθε φορά, μέ προτίμηση τόν τονισμό τους. Σχεδόν πάντα τονίζονται οἱ μονοσύλλαβες, λ.χ.: βούρ, ζέστ, κάλτ, στρίπ τῆς, τάνκ κ.ἄ. Ὅμως ἐξαιροῦνται τά: σούτ, στόκ, στόπ, τσίπ καί τινά ἄλλα. Ἄ, καί ὁ «βλαξ» τονίζεται!

Ὁ χῶρος εἶναι περιορισμένος καί αὐτά εἶναι ἀπλῶς μερικές χιλιάδες πταίσματα, γι' αὐτό θά ἀναφερθοῦμε σέ ἄλλα σοβαρότερα σφάλματα. Μιά καί ὁμιλεῖ περί «ἀθέμιτων διατυπώσεων» (ἀδόκιμων θέλει νά πεῖ) καί ἐφ' ὅσον θέλει νά μᾶς διδάξει, ἄς δοῦμε ἀπό τί βρίθει τό πόνημά του. [Μέ πλάγια εἶναι τά δικά του, ἐν παρενθέσει τά ὀρθά. Πρέπει νά σημειώσω ἐδῶ ὁμῶς, γιά νά προλάβουμε κάποιες παρεξηγήσεις, ὅτι ὅπου ὑπάρχει καί διαφορετική ἔγκυρη ἄποψη ὡς πρός τήν ὀρθογραφία τῶν λέξεων δέχομαι ἐκεῖνην τοῦ λεξικοῦ Δημητράκου]:

απίσχανση - σ.σ. 37, 137 (ἀπίσχανσις), ἐνεχείρησε - σ. 39 (ἐνεχείρισε), αντικαταστείτε, τηλεφωνεῖτε, πυροβολεῖτε (ἀντικαταστήτε, τηλεφωνήστε, πυροβολήστε), κλωσῶ (κλωσσῶ), δυσχεριῶν (δυσχερειῶν), συντάσω - σ. 93 (συντάσσω), αυτολεξί - σ. 100 (αὐτολεξεῖ), καταλύματα - σ. 111 (ἄλλο καταλύματα, ἄλλο καλύμματα), καταγγέλω (σ. 102, ἐνεστῶς) ἀντί καταγγέλλω, διαστρεβλώνω - σ. 120 (διαστρεβλώνω), ἐριψε - σ. 123 (ἔρριψε), μετασφυνάκι (μετασφηνάκι), αοιδῆμος (αἰοιδῆμος), Κωνσταντινοπολιτῶν (Κωνσταντινῶν), ἐπίρημα (ἐπίρρημα), βρυχυθμός (βρυχηθμός), παλλαμακιστές (ἐννοεῖ τούς χειροκροτητές, ἐτυμ. ἀπό "παλαμάκια"), χορία (χορεία), σε ὠφελος (ὀφελος), ἐξηγεῖ ὅτι: «συνοδία: με συνοδία» (τί πρόβλημα κι αὐτές οἱ συνοδεία - συνοδία ὅταν μάλιστα εἶναι καί στή δοτική! Δεῖτε καί σελ. 58, στ. 31), δυσφήμιση (δυσφήμιση, τήν μπερδεύει μέ τή διαφήμιση), εἰμασταν (ἤμασταν), ἡ ἐγχείριση ἐπέτυχε (ἐγχείρησις) καί σελ. ξανά 166 [κατά τά ἄλλα ἀντέγραφε ἀπό κάπου τά περί διαφορᾶς ἐγχειρῶ καί ἐγχειρίζω (σελ. 39) γιά νά δώσει ἀμέσως τό παράδειγμα: «ἐνεχείρησε»...], σβύνω (σβήνω), ἀπαρέγκλητος (ἀπαρέγκλιτος), ἀσυνενοησία (ἀσυνεννοησία), ἀχειράφετος (ἀχειραφότητος θέλει νά πεῖ), βδελλύσσομαι (βδελύσσομαι), ἀχλή (ὀρθό κατά τό Λεξ. Τεγόπουλου-Φυτράκη, ἀχλὺς), ἀρωση (ἄρσις), θηλιά (θηλειά), γέενα πυρός (γέεννα), εὐθρηπτος (εὐθρυπτος), θήλαξ (θύλαξ, ἡ), κλανσαυχαινίζομαι (κλασσαυχαινίζομαι), μυκτιρίζω (μυκτηρίζω), επιτιδεῖως (ἐπιτηδεῖως), στεντόριος (στεντόρειος), (της) ψιμιθίωσης - σελ. 165 (ψιμυθίωσης), δυσφημιστικό σελ. 165 (δυσφημιστικό), δηλεζόπλοιο (ντηζελόπλοιο, θέλει νά πεῖ), καῦμός (καημός), αλσύλιο (ἀλσύλλιο), ἀθλοπεδιὰ (ἀθλοπαιδιά), κυλλάω (κυλάω), ὁμοφιλόφυλος (ὁμοφυλόφιλος), λυμμάτων (λυμάτων), πλατυασμοί (πλατειασμοί), 1 τρις δρχ. (1 τρις.), Υπουργίου (Υπουργείου).

Ὑπάρχουν ὁμῶς καί χειρότερα. Δημοσιεύει δύο «λεξικά»: τό πρῶτο, λέξεων τῆς ἀρχαίας ἢ τῆς καθαρεύουσας οἱ ὁποῖες πρέπει νά περάσουν στά «νοητικά ἀποθέματα ενός ἐκάστου», ὅπως

φρονεί ο συγγραφεύς· τό δεύτερο, ξένων λέξεων καθημερινής πλέον χρήσεως από τὰ μέσα ἐνημερώσεως. Ἐπίσης ἔχει ἓναν κατάλογο δυόμισι σελίδων μέ τίς «δοτικές οι οποίες ἔπεξῃσαν» κι ἄλλον ἓναν (50 σελίδων) μέ τήν «Ἑρμηνεία των συνθέτων ρημάτων». Καί τί δέν φύεται σέ ὅλες αὐτές τίς σελίδες· ἀλλά θά ἀντισταθῶ μέχρι τέλους στόν πειρασμό νά σχολιάσω διότι θά γίνω πολύ κακός. Θά περιορισθῶ μόνο στίς ἀπαραίτητες ἐπισημάνσεις. Ἀπλῶς παραθέτω μέ ἀλφαβητική σειρά ὀρισμένα λήμματα (γλωσσικά λύματα, καλύτερα) τὰ ὁποῖα εἶναι πιό εὐγλωττα ἀπό ὁποιοδήποτε δικό μας σχόλιο:

● Πρῶτο «λεξικό»: *ασχάλλω*: *δυσανασχετῶ* (μεγάλη ἔλλειψις ἂν δέν χρησιμοποιεῖται πλέον), *ἀτέρμων*: *ο χωρίς ἀρχή και τέρμα* (ὀρθό: *ὁ χωρίς τέρμα*), *δυσὶν θάτερον* (δυοῖν ἤθελε νά γράφει), *ἐπιτήδευση*: *προσποίηση, ἐπιζήτηση* (τό συγχέει μέ τήν ἐκζήτηση), *ἐπώαση*: *κλώσιμο* (σύγχυσις μεταξύ κλώθω -κλωσσῶ), *ιδιωτεία*: *ἡλιθιότητα* (ἡ τελευταῖα σημασία κατά τό Λεξικό Δημητράκου· σημαίνει 1. ἰδιωτικός βίος, 2. ἀδεξιότης, ἔλλειψις ἀνατροφῆς), *θῆλαξ* (ἡ): *μικρός σάκκος* (ἐκ τοῦ ἴθλη· ἢ τοῦ ἴθλη; θύλαξ θέλει νά γράφει...), *κατατρέχω*: *καταδιώκω, ἐπιχειρῶ νά βλάψω* (5η σημασία κατά Δ.), *κληρονομία*: *το σύνολο περιουσιακῶν στοιχείων που περιέχεται στους κληρονόμους* (περιέρχεται θέλει νά πεῖ), *λεβιάθαν*: *κολοσσιαῖο κατασκεῦσμα* (ἡ 1η σημασία του εἶναι: ὄνομα θαλασσίου τέρατος (Π. Διαθήκη)), *παραπληρωματικός*: *συμπληρωματικός* (ὄχι δά!), *σαθρός*: *επισφαλής* (ὀρθό: *φθαρμένος, σάπιος, ξεχαρβαλωμένος* κ.λπ.), *σκαιός*: *βάνανσος* (3η σημασία του κατά Δ.), *σπασμωδικός*: *ἀπροετοίμαστος* (!), *τύπτω*: *ἐπιτιμῶ· ἐλέγχω* (6η σημασία του κατά Δ.).

● Δεύτερο «λεξικό»: Δέν σχολιάζουμε καθόλου τήν ἄθλια μεταφορά τῶν ξένων λέξεων ἢ ἐκφράσεων στά ἑλληνικά, ἄλλοτε τηρώντας τούς παλαιούς κανόνες καί ἄλλοτε μέ τίς ἀπλοποιήσεις (στά ι, ε, διπλᾶ σύμφωνα), τίς συνενώσεις τῶν δύο λέξεων σέ μία (λ.χ. ἀντεπόρτας!) κι ἄλλοτε ἀφήνοντάς τις ὡς ἔχουν (λ.χ. ἀβαν γκάρντι: δύο λέξεις, ἡ δισύλλαβη δέν τονίζεται ἀλλά τονίζεται ἡ μονοσύλλαβη), καί τό ὅτι θεωρεῖ περιττή τήν παράθεσή τους ὡς ἔχουν στήν ἀντίστοιχη γλῶσσα. Θαυμάστε τήν μεταφορά τους, τίς σημασίες ὅπως τίς δίδει καί κυρίως τίς... γλωσσοπλαστίες του:

αἱ κιου (εἶναι τό *I.Q.*: δείκτης εὐφυΐας), *ἀντεπόρτας* (εἶναι τό *ante portas* ἀγνώριστο), *ἀντιντάμπινγκ*: *ἀνθυποτιμητισμός* (!), *(εἶμαι) ἀπ*: *(εἶμαι) κεφάλτος, βαρβάτος· μονσάτος· εὐσωμος ἀντρας* [(!) ἑνορχις σημαίνει βεβαίως· διορθώνει ὅμως καί τό Λεξικό Τεγόπουλου-Φυτράκη: ὄχι, λέει, *γκεμπελικός* ἀλλά *γκεμπελισκός*, *γιούνισεξ*: *διαφυλικό ντύσιμο*, *γκαρσόνι*: *περιποιητής* (!) *πελατῶν σ' ἐστιατόριο*, *ἐθνικ*: *ἐθνική μουσική* [(*e-ihnic*) ἐθνικός, ἐθνολογικός], *καρμπόν*: *αντιγραφόχαρτο*, *καρσιλαμάς*: *αντικρυστός* (εἶναι ἀντικρυστός λαϊκός χορός), *λαίσμαν*: *ἐπότης* (μόνο ἓνα νί τοῦ λείπει στά ἀγγλικά (*linesman*) καί μόνο ἓνα πῖ στά ἑλληνικά ὥστε νά γίνει ἐπότης γραμμῶν), *μανεκέν*: *πλαγγόνα· κούκλα* (ἄχ, Παγώνα!), *μάρκετιγκ*: (...)· *ἀγοραλογία* (;) (καί δέν τελειώνει σέ -ινγκ), *μπαϊσέξοναλ*: *ο/η ἐρχόμενος/ἡ σε συνουσία και με τα δύο φύλλα* (ἄλλο φύλλο δέντρο, ἄλλο φύλλο = γένος ἄρρεν ἢ θῆλυ), *μπόντνι μπίλντιγκ*: *σωματοδόμηση*, *ντάμπινγκ*: (...)· *υποτιμητισμός* (*dumpring*, ὑποτίμηση θέλει νά πεῖ), *πορτ μπαγκάζ*: (...)· *ἀποσκευοθήκη*, *πράιβασν*: *ιδιωτικότητα* (!), *ρελαντί*: (...)· *βραδυκινήθμος*,

σεξαπίλ, *τσόλι*: *παληάνθρωπος, φανταμέταλιτ*: *θεμελιστής* (τί πλάθει ὁ ἄνθρωπος!).

● Δοτικές: «*εν υπαίθρῳ*: *στο ὑπαιθρο*», «*ενώπιος ενωπίω*: *ο ἕνας μπρος τον ἄλλο*», «*ἐπ' ὠφελείᾳ*: *σε ὠφελος*», «*ὁμοιος ομοίῳ*: *ο ὁμοιος στον ὁμοιο*», *παντί σθέσει*: *μ' ὅλη τη δύναμη*» («σθένει» ἤθελε νά γράφει), «*παντί τρόπῳ*: *με κάθε τρόπο*», «*συνοδία*: *με συνοδία*» κ.λπ. Τραβεστί ἑλληνικά, ἑλληνικά βαρβάρου. Καί τί συνέπεια! Θά μείνω πάντως μέ τήν ἀπορία περί τοῦ πότε βάζουμε ὑπογεγραμμένη καί πότε ὄχι· ἡ ὑπογεγραμμένη τόν μάρανε.

Ἐξ ἄλλου, ἐπειδή παριστάνει τόν καθαρευουσιάνο, σημειώνει (σελ. 39) διάφορες ἐκφράσεις πού χρησιμοποιοῦνται καί σήμερα, ἀλλά μέ τό δικό του γλωσσικό αἰσθητήριο: «*Καθ' ὁμάδες, καθ' ομοίωση, καθ' υπαγόρευση, καθ' υποφορά*», «*κατ' ἐξαίρεση*», «*κατ' ἀνάγκη*», «*μετά μεσημβρία*», «*κατά κόρο, ἀλλ' ὅμως*» κ.λπ. Ἐξαιρεῖται τό «*καθ' ὕλην*» κατά τόν κ. Τζαννετάχο, ἐνῶ οἱ «*μετά βδελυγμίας*» καί «*διά γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ*» γιά λόγους αἰσθητικῆς θά γράφονται «*με βδελυγμία*» καί «*με γυμνό οφθαλμό*». Ἐπίσης θά γράφουμε: «*προ Χριστοῦ*» καί «*μετά Χριστοῦ*» (σελ. 199).

● Μερικά ἀκόμη παραδείγματα γλῶσσας τραβεστί καί κίτς:

«*εξ εἰτζ*» (σελ. 58).

«*να μην καταλειφθεῖ ἀμφιβολία σ' οἰονδήποτε*» (σελ. 191).

«*πλέον συνήθεις λέξεις καθημερινῆς χρήσης*» (σελ. 154).

«*υπὲρ βωμῶν και ἐστιῶν [ἀστείων, θά λέγαμε] ἡμεῖς ἀδομεν*» (σελ. 59).

«*ἡ σύζυγος τοῦ πρέσβυ (...)* ἡ *διπλωμάτις*» (σελ. 59) [Τό «*τοῦ*» δέν χρειάζεται τόνο, λέμε «*τοῦ πρέσβεως*» (Κ) ἢ «*τοῦ πρέσβη*» (Δ), κι ὅσο γιά τήν «*ἡ διπλωμάτις*», ἐκεῖνος δέν ἦταν πού δίδασκε (σελ. 27) «*ἡ συννεργάτης*»]. Ἐπίσης «*καθιερώνει*» καί *θηλυκό* «*ἡ πρέσβυς*» (!).

«*Συναντιέμαι*: *συναντιᾶω*» (σελ. 97), «*ευχαριστιέμαι*» (σελ. 107, 160). Ὁ ἴδιος διδάσκει: «*Ναί: Εξαρτῶμαι, Ὁχι: Εξαρτιέμαι*» (σελ. 18) κ.λπ.

«*Διαβιβάζω*: *Μεταφέρω κάτι ἀπὸ ἓναν τόσο (!) σὲ ἄλλον...*» (σελ. 88),

«*Ἀποκηρύσσω: Ἀπαρνιέμαι δημοσίως (...)* *Ἀρνιέμαι τὴν πατρότητα (...)*» (σελ. 103). Καί ὅμως εἶχε διδάξει: «*Ναί: Ἀρνοῦμαι Ὁχι: Ἀρνιέμαι*» (σελ. 17),

Καταλύω: (...) *Σταθμεύω γιὰ προσωρινή διανομή*» (σελ. 110, *διαμονή* θέλει νά πεῖ),

«*Ἡ ἀντιπολίτευση δὲν ἀνέμεινε εὐνοϊκὴ ἀποδοχή...*» (σελ. 111),

Κατακόπτω: *Κόπτω σε...* καί *Περικόπτω*: *Κόβω ολόγυρα*» (σελ. 105),

«*λαβαίνω γνώση*» (σελ. 107, προηγουμένως «*ελάμβανε*»), «*υπολάμβανε*» (σελ. 108),

«*βάζω περιορισμούς*» καί «*βάζω, φραγμό*» (σελ. 113· στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου «*ἔθετε*»), «*Εκπέμπω*: (...) *Ἀναδίνω*» (σελ. 114), «*Ἀνέσπασε ἀμφίστομο μάχαιρα και ἐπετέθη*», «*Διὰρρῆθισε τὸ χωρὸ ἐργασίας*» (σελ. 118),

«*Ἀνατρέπω*: (...) *Ἀποδείχνω κάτι ὡς...*» (Πόσο ἀδιάλλακτος ἦταν ὡς πρὸς τήν χρήση καί μόνον τοῦ «*ἀποδεικνύω*» στό 1ο Κεφάλαιο!), «*Υποτίμησε τὴ δεινότητα τοῦ ἀντιπάλου του και ἐνρέθη...*» (σελ. 124),

«*... περιτρέχουν (...)* *σε ἄγρα...*» (σελ. 125),

Ζ) Ξένα κύρια ονόματα

1. Όσον αφορά τα κύρια ονόματα (προσώπων ζώντων ή νεκρών) και τα ονόματα τόπων, θα πρέπει να τηρήσουμε τα καθιερωμένα: Δηλαδή να χρησιμοποιήσουμε την επικρατήσασα μεταγραφή τους στη νεοελληνική (από άποψη: μεταγλώττισης, ορθογραφίας, προφοράς). Δεν χρειάζεται να επιδιώξουμε οποιονδήποτε «εκσυγχρονισμό», πολύ δε περισσότερο να επιχειρήσουμε (ως πλέον γλωσσομαθείς πιά!) να «πλησιάσουμε» τους «ήχους του πρωτοτύπου». Η εκζήτηση αποτελεί πολυτέλεια. Ως προς την προφορά, ως καταφεύγουμε στην ελληνική τοιαύτη (την προφορά, δηλαδή!) για τα ψηφία τα οποία υπάρχουν μόνο στη λατινική αλφάβητο.

2. Αγεφύρωτη διαφορά υπάρχει μερικές, στο θέμα της γενικής πτώσης των ξενικής προελεύσεως ονομάτων. Λοιπόν: Όλοι συμφωνούμε ότι ονόματα τα οποία εξελληνισμένα διαφέρουν καθοριστικά σε σχέση με το πρωτότυπο, όπως: *Adolf* - Αδόλφος, *Louis* - Λουδοβίκος, *London* - Λονδίνο, *Paris* - Παρίσι, *England* - Αγγλία, *Suomi* - Φινλανδία κ.λπ., εντάσσονται κανονικότητα στην ελληνική γλώσσα και έχουν γενική πτώση: του Αδόλφου, του Λουδοβίκου, του Λονδίνου, του Παρισιού, κ.ο.κ. Διαφωνούμε δε (ότι δηλ. εντάσσονται στη γλώσσα μας) οι περιπτώσεις όπου στην οικεία γλώσσα η κατάληξη των ονομάτων είναι όμοια με ελληνική και ειδικότερα όταν φέρουν το «α» των θηλυκών. Τότε δίνουν την ψευδή εντύπωση ότι πρόκειται για πρωτόκλιτα ονόματα τα οποία ακολουθούν το ελληνικό τυπικό της γραμματικής. Π.χ. Νικαράγουα, Γουατεμάλα, Βενεζουέλα, Χαντούρα. Έτσι προφέρονται μὲν, αλλά δεν παύουν να είναι στην ισπανική γλώσσα. Με ποιά λογική θα εντάξουμε αυτά τα ονόματα στα πρωτόκλιτα ελληνικά και θ' αρχίσουμε να γράφουμε για «τις φυτείες καφέ της Νικαράγουας», «για τη δικτατορία της Γουατεμάλας» και, ούτω καθεξής; Εμμένουμε ότι πρέπει να αναφερόμαστε «στην κυβέρνηση της Χαντούρα» και «στα πετρέλαια της Βενεζουέλας».

«Κοκκινίσαμεν ξανθικά», κάνοντας τυπογραφική διόρθωση, μία τυχαία σελίδα του επίμαχου βιβλίου

«Μόλις πρόφερε το όνομά του, προεκλήθη σάλος» (σελ. 127),

«διαχώρισαν (...) και αποχώρησαν», «απεχώρησαν από τη Βουλή.», «...εισεχώρησε ο κακοποιός» (σελ. 128).

Πάντως γράφει και «της Κικής και της Κοκούς» (σελ. 124). Λέτε νά έχει τουλάχιστον λίγο χιούμορ ή τοῦ προέκυψε τυχαίως;

«δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι» (σελ. 38). Ὅποιος βρεῖ τί σημαίνει λαμβάνει δῶρον ἕνα ἐγκόλπιον.

«Εξ απαλῶν ονύχων: σημαίνει ὅτι ἀπὸ τότε ὅπου κάποιος ἦταν μικρός» (σελ. 53).

«κατ' ἀνάγκη μετριοπαθείς και τούμπαλιν» (σελ. 50).

«πριν τη» (σελ. 193 και 194). Καί ὅμως ἐκεῖνος ἀλλοῦ δίδαξε ὡς ὀρθό τό «πρίν ἀπὸ τή...».

«συγκεκριμένως», «απαραδέκτως», «μεταγενεστέρως» κ.λπ., ἀλλά «ιδιαιτέρα» (σελ. 51), «έντεχνα» (σελ. 87), «ἐπίσημα» (σελ. 104).

«τουρκικός και ὄχι τούρκικος» διδάσκει στή σελ. 19 γιά νά γράφει «Τούρκικες» στή σελ. 153, «τούρκικο» (σελ. 111). (Μετά ἀπὸ 130 ὁλόκληρες σελίδες θά θυμόμαστε τί γράφαμε στήν ἀρχή;).

«τοῦ ανεμομύλου» (σελ. 25), «παμπαλαία η ἀρχή» (σελ. 19), «ανειδικεῦτων» (σελ. 84), ἀλλά «του έντυπου» (σελ. 191), «του θανάσιμου» (σελ. 87) κ.ἄ.τ.

(ή) «βαθειά» (σ. 175), «βαθιών» (σελ. 75), ἀλλά «βαριές» (σελ. 186 και 187), «βαρειά» (σ. 183).

«ποια» (σ. 62) - «ποιοί» (σ. 40), «τοῦ Σεπτέμβρη - του Μάρτη» (σελ. 45).

«περίγελως», ἀλλά «ἐμπλεος»,

«μακρυνά» (σ. 119), «μακριά» (σ. 114),

«Αρχές» (ἐξουσία, ὑπηρεσίες) στό VI κεφάλαιο, «αρχές» στό ὑπόλοιπο βιβλίο. [Τό VI κεφάλαιο προέρχεται ἀπὸ διαφορετικές πηγές προφανῶς],

«μίγμα» (σελ. 49), «μείγμα» (σ. 83), «μικτοῦ» (σ. 153), «ανάμειξη» καί «αναμεμιγμένες» (σ. 49), «αναμειγνύω» (σ. 148), «ανάμιξη» (σελ. 169), «μίξεως» (σ. 164), κ.λπ. ἀναμείξ,

«αντιπροσωπεία» (σελ. 51), «αντιπροσωπία» (σελ. 33),

«δυνατό», ἀλλά καί «δυνατόν» (δεκάδες φορές),

«μέχρι νεότερας διαταγής» (σελ. 51), «νεωτεριστής» (σελ. 147), «νεότερες-ος» (σ. 156, 180),

«Η) ... οι Κυρίες στα επαγγέλματα και στη βιοπάλη (τίτλος).

Πως αποκαλούνται οι κυρίες...» (σελ. 27).

Κάνει ἐπίσης κατάχρηση τῶν ἐκθλίψεων μέ ἀντιαισθητικά ἀποτελέσματα: «σ' ἐρώτηση, σ' ἐπίδειξη, μ' ἀποτέλεσμα, σ' ἐπικίνδυνο, σ' ἐφημερίδες, σ' ἐκπομπή» κ.λπ.

● Μερικά ἀπὸ τά ἑκατοντάδες τυπογραφικά λάθη:

«συντελείτα» (σ. 24), «κετεβάζουν» (σ. 25), «ορθογραφίας» (σ. 26), «ἐκτατα» (σ. 40), «συγκεριμένη» (σ. 50), «έσπεσε» (σ. 61), «Αγνώνες» (σ. 89), «εντὸς την ημερῶν» (σ. 90) «στρώχνω» (σ. 186), «προσιάζω» (σ. 120), «περοσοχή» (σ. 123), «αμυδά» (σ. 121), «μωλογώ» (σ. 145), «ἐπότης» (σ. 165), «ἄνω ἄκρω» (σ. 166), «πρβεί» (σ. 187), «Περαιῶς» (σ. 201).

● «Ερμηνεία των συνθέτων ρημάτων»: Δέν σχολιάζω τίποτε, δέν γράφω τίποτε. Ἐχει καί ὁ μαζοχισμός κάποια ὅρια!

Καί τελειώνουμε μέ μερικές παρατηρήσεις. Ὁ κ. Τζαννετάκος στηλιτεύει σέ κάθε εὐκαιρία τήν ἡμιμάθεια τῶν ἄλλων. Καί κάθε στιγμή ἐπιβεβαιώνει τήν ἰδική του. Ὅπως εἶδαμε, γιά κείνον ἡ στίξη εἶναι κάτι διακοσμητικό. Ἡ γλώσσα του εἶναι ἡ δημοτική διανθισμένη μέ 200-300 λέξεις τῆς καθαρεύουσας («ποικίλματα» τίς θεωρεῖ), τίς ὁποῖες ἔχει ἀποστηθίσει. Κανόνες: Κάπου κάπου θά «πετάμε» ἕνα «αναμφίλεκτο» (γιατί ὄχι «ἀναμφίλεκτος, (ή)», κ. Τζαννετάκο;), ἕνα «περιδινούμενο», ἕνα «ὡς μη ἔδει» ἢ μιὰ κατάληξη -ως (λ.χ. ἕνα μεγαλοπρεπές «μαγνητοφωνικῶς») καί κάποια τελικά νί ὅποτε τό θυμηθοῦμε εἴτε κάποιον κακέμφατον νεολογισμό καί ἔτσι γινόμαστε λόγιοι...

Ἀποτέλεσμα: βαρβαρισμοί, σολοικισμοί, ἀκυρολεξίες· αἰσθητικῶς χίτς. Τά γλωσσήματά του, ἐπίσης χίτς. Τό ὕφος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό ποῦ βρῆκε τό κάθε τί. Ἐνα συνονθύλευμα ἐρατισμάτων, ἰδεοληψιῶν καί καμμιά συνέπεια. Ἀπὸ κεί προέρχονται οἱ τόσες διπλοτυπίες καί οἱ τόσες διαφορές στό ὕφος: Ἀπὸ τό γεγονός ὅτι συγχέντρωσε ἀδιακρίτως καί ἀπὸ διάφορους λήμματα καί παραδείγματα χωρίς νά εἶναι εἰς θέσιν νά τά ἐπεξεργασθεῖ καί ἀνεύθυνος ὢν τά ἔριξε χύμα στό χαρτί. Φαντασθεῖτε τώρα αὐτό τό ἀποτέλεσμα σὺν τά ἑκατοντάδες τυπογραφικά λάθη. Ποῦ ξανακυκλοφόρησε βιβλίο γιά τήν γλώσσα μέ τόσα λάθη; Καί μόνο τά τυπογραφικά του θά ἀρκοῦσαν νά μὴν κυκλοφορήσει. Ἄν ἔχει λίγη εὐαίσθησία, ὅπως διατείνεται, ἄς τό ἀποσύρει γιά πολτοποίηση. Μά τί τήν πέρασε τή γλώσσα... Ντενέκα;

7.6.1992

Μανώλης Βασιλάκης

Υ.Γ. Κύριε Κανελλόπουλε, ἄς προσέχατε. Ἐπιθυμία μου εἶναι νά σᾶς ἰδῶ ὅταν τό ξεφυλλίζετε.

Άλλοι είπαν τον είδαν νεκρό στο Βίτσι· άλλοι ζωντανό στην Τασκένδη *

Πέφτοντας στις 29 Αυγούστου του '49 οι τελευταίοι πυροβολισμοί στο Γράμμο, 12.500 χιλ. αντάρτες (ηττημένοι-συμμορίτες) την επόμενη παραδίδουν για 2η φορά —άλλοι για 3η, αυτοί του Αλβανικού Μετώπου— τα όπλα πάλι σε ξένους, αφού έτσι ήρθε. Στο εξής, με χαμένη ιθαγένεια (λες και είναι δίφραγκο και το χάνεις ή το βρίσκεις στο δρόμο) αποκόβονται και κλείνουν πίσω οι δρόμοι επιστροφής. Ξεκομμένους τους καταπίνει η σιωπή, βουλιάζουν στη μόνωση. Για 30 χρόνια χωρίς διακοπή ('49-'80 είναι ακριβώς μια γενιά) βιοτεύουν σκορπισμένοι στις χώρες του σήμερα ανύπαρκτου σοσιαλισμού: από την Τασκένδη, όπου εγκαταστάθηκε ο κύριος όγκος των μαχητών, στη Μόσχα των στελεχών και λιγότερο Πολωνία, Ουγγαρία, Ρουμανία, ως τη γειτονική Βουλγαρία.

Η μυθολογία του Εμφυλίου και οι αντανakλάσεις του στο χώρο της λογοτεχνίας είναι σχετικά γνωστές σε ό,τι αφορά τους εδώ ηττημένους. Μάλιστα μέσα από συγκεκριμένη νοοτροπία πολιτική, δέσποζε μέχρι τη δεκαετία του '80. Αμφιβάλλω αν ποτέ έχει σκεφτεί κανείς πως ενώ έχουμε αρκετά πλούσια λογοτεχνία για τους ηττημένους, δεν έχουμε καθόλου για τους νικητές. Αλλά ποιος αλήθεια θα τολμούσε, στα μεταδικτατορικά χρόνια ιδίως, να γράψει από μια δεξιόστροφη οπτική; Ας θυμηθούμε τη φιλολογία που σήκωσε η ΕΛΕΝΗ του Γκέητς και πόσα συμπλέγματα της κομμουνιστικής αριστεράς ήρθαν σε φως και βιαστικά ξαναθάφτηκαν. Παρ' όλα αυτά ο «κόσμος» των πολιτικών προσφύγων παρέμενε άξενος στο χώρο της λογοτεχνίας. Απ' όσο γνωρίζω, δεν χαραχτηκε γραμμή.

Δεν υπήρξε καμιά παρόρμηση ή ενθάρρυνση. Κανένας δεν κεντρίστηκε, δεν καταπιάστηκε. Όλα ανέπαφα και παρθένα, θαμμένα στη σιωπή τους. Μήπως αυτός ο «κόσμος» δεν θα μπορούσε να απελευθερώσει εξίσου «ζωντανά, ισχυρά θέματα αδιανόητα» όσο και ο γηγενής; Να οφείλεται άραγε μόνο σε παράδοση σύμπτωση; Αποκλειστική εξαίρεση, μόνο και μόνο για την επαλήθευση του κανόνα, η ποιητική αφήγηση του Μ. Γκανά «Μητριά πατρίδα»: διαδρομή μιας οικογένειας Ηπειρωτών από το ανταρτοκρατούμενο χωριό τους, εγκατάσταση στο ΒΕΛΟΥΑΝΝΙΣΖ και επιστροφή, όλα μέσα από το βλέμμα ενός παιδιού.

Επίσης, σπέρματα στο μόνο βιβλίο της Αλ. Ζέη πρόσφατα και η ταινία του Α. Ξανθόπουλου «Καλή πατρίδα σύντροφε». Εξαιρέσεις κι αυτές ήταν από δω οπτική. Έλειπε η από κει για κει και από κει για δω οπτική γωνία και αντίληψη χωρίς να είναι νόθα και υποβολιμαία. Αν όχι άλλο και μόνο για αυτό η περίπτωση του Χρ. Χαρτοματσίδα παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Τα συγγραφικά προτερήματα και προσόντα του Χρ. Χαρτοματσίδα έχουν επισημάνει με εγκυρά σημειώματα εγκωμιαστικά οι αρμόδιες σελίδες των εφημερίδων. Κι εδώ κάτι ανάλογο θα ήταν μάλλον ανώφελο, άσκοπη επανάληψη.

* στίχος του Χρ. Μπράβου

● Η διηγηματική σου ύλη είναι άμεσα βιωματικό υλικό και άκουσμα;

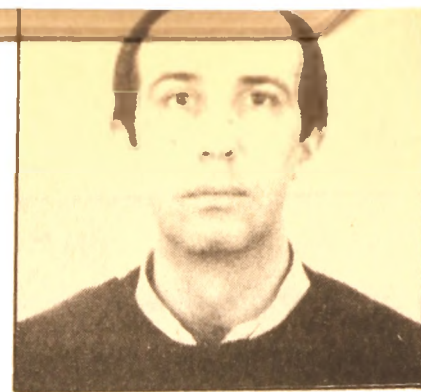
— Όλα τα διηγήματα περιέχουν ανθρώπινους τύπους ή καταστάσεις που έχουν περάσει μπροστά από τα μάτια μου. Χωρίς άμεσο βιωματικό υλικό τα γραφτά πάντα βγαίνουν λιγάκι φεύτικα. Έτσι μαζεύεις αληθινά πετραδάκια από δω κι από κει και φτιάχνεις το δικό σου «ρεαλιστικό» μύθο.

● Υπάρχει μια συγγραφική διάθεση τα πρόσωπα και οι καταστάσεις να αποδίδονται με μια ανθρώπινη διάσταση —ούτε μυθοποίηση αλλά ούτε απομυθοποίηση.

— Οι πολιτικοί πρόσφυγες είναι οι γονείς μας —άνθρωποι απλοί και βασανισμένοι. Δεν μπορείς όταν ζεις με κάποιον να τον βλέπεις σαν ζωντανό κομμάτι της Ιστορίας. Τους απασχολούσαν προβλήματα καθημερινά —η δουλειά τους, τα παιδιά κι άλλα. Σίγουρα σαν βασικό στοιχείο του ανθρώπινου αυτοσεβασμού τους, ήταν η συνείδηση ότι είναι επαναστάτες και ότι πολεμήσανε για τα πιστεύω τους. Αυτό βέβαια το είχαν μέσα τους. Δεν κυκλοφορείς συνέχεια με τα παράσημα. Έτσι σε αυτές τις καθημερινές ιστορίες βγήκε εντελώς φυσικά αυτή η ανθρώπινη διάστασή τους.

● Τα διηγήματά σου θα μπορούσαν να έχουν κι ένα στοιχείο ή χαρακτήρα χρονικογραφίας για τη ζωή των πολιτικών προσφύγων;

— Συμπτωματικά τα πρώτα διηγήματα είναι για τις δυσκολίες που συνάντησαν στην αρχή στην προσαρμογή τους στο νέο περιβάλλον. Ο κύκλος κλείνει όταν τα παιδιά τους έχουν πια

μεγαλώσει. Δεν είχα όμως σαν σκοπό να γράψω χρονικό για τη ζωή των πολιτικών προσφύγων.

● Ως συγγραφέας είσαι διγλωσσος. Ποια γλώσσα σου είναι περισσότερο οικεία;

— Πράγματι, μπορώ και γράφω σε δύο γλώσσες. Το πρώτο μου δημοσίευμα όμως ήταν στα ελληνικά —στην εφημερίδα των προσφύγων «Λευτεριά». Στα βουλγάρικα έχω δημοσιεύσει διηγήματα, ποιήματα κι άλλα. Ένα μυθιστόρημά μου, γραμμένο στα βουλγάρικα, βραβεύτηκε το 1990 σε διαγωνισμό μυθιστορήματος του εκδοτικού οίκου Χ.Γ. Δάνοβ. Για πρώτη φορά μια πραγματικά πολυκομματική επιτροπή έκρινε τα βραβεία και πήρα τη 2η θέση.

● Στα διηγήματα του 2ου μέρους η αφήγηση απομακρύνεται από το ρεαλισμό, παραδοξολογεί και ειρωνεύεται. Είναι αυτό συγγραφική πρόθεση ή αποτέλεσμα διαφορετικής πραγματικότητας;

— Θα έλεγα πως και στα διηγήματα του πρώτου κύκλου υπάρχει μια τάση απομάκρυνσης από τον «σκληρό» ρεαλισμό, μόνο που εκεί η προσοχή του Έλληνα αναγνώστη στρέφεται αλλού. Όσο για την ειρωνεία, εγώ θα έλεγα ότι πρόκειται μάλλον για καλοπροαίρετο πείραγμα και συμπάθεια κι όχι για ειρωνεία.

Τη συνέντευξη πήρε
ο Κωστής Λιόντης

Ο Χρ. Χαρτοματσίδης γεννήθηκε το 1954 στη Βουλγαρία από οικογένεια πολιτικών προσφύγων. Σπούδασε εκεί Ιατρική και μετά το '80 εγκαταστάθηκε στην Κομοτηνή. Οι πρώτες του δημοσιεύσεις έγιναν σε βουλγάρικες εφημερίδες και περιοδικά. Βραβεύτηκε μάλιστα δύο φορές. Συνέχισε και στην Ελλάδα όταν εγκαταστάθηκε με συνεργασίες στα περιοδικά «Νέα Πορεία», «Το Δέντρο», «Ιστός» και στην εφημερίδα «Τα Νέα». Έχει εκδόσει δύο συλλογές ποιημάτων και δύο θεατρικά. Η συλλογή διηγημάτων «Το παλιό χτίριο» (ΝΕΦΕΛΗ '91) είναι το πρώτο πεζό.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΓΩΝΙΑ ΣΚΟΠΕΥΣΗΣ

**Οικεία στο σημερινό
θεατή η παράσταση
της «Αντιγόνης» από
το Εργαστήριο
Αρχαίου Δράματος που
διευθύνει ο Λ.
Βογιατζής. Απόδειξη
επίμοχθης εργασίας
ενός συνόλου, προς
διάψευση, έστω
μερική, της
επικρατούσης άποψης
πως οι επιδοτήσεις
καταναλώνονται
άπληστα με ισχνό έως
μηδενικό
καρπολόγημα.**

ΣΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ της ιδέας για την παράσταση ενυπάρχει μια συγκεκριμένη γωνία σκόπευσης της αρχαίας τραγωδίας: η επιθυμία να προσεγγισθεί το κείμενο με συγκίνηση, αποφεύγοντας περιττά ή αμφιλεγόμενα μέσα εντυπωσιασμού. Στόχος η καθαρότητα, συνυφασμένη με την απαλλαγή από θεωρητικούς σχολιασμούς και οποιασδήποτε μορφής διαμεσολάβηση. Αυτή η διάθεση αφαίρεσης των ψιμυθίων και αμεσότητας ενέπνευσε τους βασικούς συντελεστές της παράστασης και μεταγγίστηκε αποτελεσματικά στους υπόλοιπους. Ο λόγος, η εκφορά και η κίνηση, ο σκηνικός χώρος, τα μουσικά σχήματα και οι φωτισμοί παρακολουθούν την αναπνοή του κειμένου, προσπαθώντας να εναρμονιστούν με τις αναβάσεις πάθους και τις καταβάσεις ορθολογισμού.

Μια περισσότερο στατική εκδοχή της αρχαίας τραγωδίας, που υποβαθμίζει την εικόνα, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να αφήσει αδιάφορο τον εθισμένο

στο θέαμα αποδέκτη. Σε αντίθεση, ο φιλοσοφημένος λόγος του Σοφοκλή μπορεί να προκαλέσει την εποχή μας, ιδιαίτερα ευαίσθητη σε θέματα όπως η διαπάλη του ατόμου με την κρατική εξουσία σε όλη της την έκταση, μέχρι τα όρια της αναρχίας, και η θεία δίκη, ανεξάρτητα αν εκλαμβάνεται ως ασαφής αρχή ευταξίας ή μέσα από το μυστικισμό της Ορθοδοξίας. Όμοια, η ποιητική διάθεση των αρχαίων, όπως αντλεί από μυθικές καταβολές, μπορεί να συγκινήσει ένα κοινό που, αποκλεισμένο σε μια άγονη καθημερινότητα, όλο και συχνότερα προστρέχει σε σύμβολα και υπερφυσικές δοξασίες.

Η μεταγλώττιση υπερπηδά πρώτη το φράγμα του ανοικείου. «...η φύση με βάρυνε με την μοίρα / να σκέφτομαι δραματικά...», ο Ν. Παναγιωτόπουλος φαίνεται να διοχετεύει αυτήν την ορμέμφυτη τάση του στην απόδοση του συνθετικού και πυκνού κειμένου που μετρά χιλιετηρίδες, σε έναν εύληπτο ελεύθερο στίχο. Χυμώδης δημοτική που εναλλάσσει την πεζολογία των ψυχρών σοφισμάτων και λογικών φθεγμάτων με την ποιητικότητα στις αποστροφές και τις περιπαθείς εκρήξεις. (Με κάθε επιφύλαξη, αφού ήδη οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι εξαπέλυσαν κεραυνούς).

Χωρίς άσματα και όργανα, το τελετουργικό στοιχείο ατονεί. Γυμνός ο λόγος, εμπλέκεται με ήχους που συγκόπτουν ή επιμηκύνουν λέξεις και φράσεις. Πρόκειται για μουσικούς αυτοσχεδιασμούς που ανιχνεύουν τα πάθη, υπομνηματίζοντας τα δρώμενα. Πράγματι ενδιαφέρουσα η πρόταση του Σ. Σακκά: ηχητικά θραύσματα από ένα γεωργιανό λαϊκό τραγούδι χρησιμεύουν σχεδόν ως σημεία στίξεως: τα κομμάτια συναρμολογούνται ως κατακλείδα.

Η Ρ. Σχίζα, ο Γ. Μιχελής και η Β. Ανδρεαδάκη στην παράσταση της «Αντιγόνης».

Καθοριστικός ο χώρος, λειτουργεί με τα ελάχιστα. Χωρίς βάθος, σχεδόν επίπεδος, υπογραμμίζει την απροσδιοριστία του χρόνου: ίχνη αρχαίας τοιχογραφίας, μια ιονική θύρα αναδίδουν την αίσθηση της φθοράς. Ο Α. Λεβίδης προσαρμόζει ευρηματικά τις ιδέες στη στενότητα της συγκεκριμένης σκηνης: ένα χωμάτινο δάπεδο με γωνιασμένη, την τετράγωνη επιτάφιο πλάκα, άλλοτε τράπεζα κι άλλοτε βάθρο. Οι φωτισμοί του Α. Μπέλλη αναλαμβάνουν τα υπόλοιπα, διαστέλλοντας την αίσθηση του χώρου. Όπως οι ηθοποιοί εμφανίζονται ως υποκριτές και ως χορός, ο Α. Λεβίδης προτίμησε κοστουμια σε αυστηρή γραμμή, μονόχρωμα. Μια αναγεννησιακή νύξη, ταυτόχρονα ένα αισθητικό αποτέλεσμα βασισμένο σε μουντές αποχρώσεις.

Σίγουρα, ο εμψυχωτής και εννορχηστρωτής της μαθητείας όσο και της σκηνικής πραγμάτωσης είναι ο Λ. Βογιατζής που προτείνει και τη συγκεκριμένη προσέγγιση στην αρχαία τραγωδία, με ισοβαρή αντιμετώπιση του αντιθετικού ζεύγους, Αντιγόνη - Κρέων. Ωστόσο, στην υλοποίηση συνέβαλαν ουσιαστικά και οι νέοι στην ηλικία ηθοποιοί: ως μέλη του χορού δίνουν ένα άρτιο σύνολο, ενώ στην απόδοση των χαρακτήρων εμφανίζουν διακυμάνσεις, που η μη επισήμανσή τους θα ήταν

προσβολή στην όλη προσπάθεια.

Επαρκής η Αντιγόνη της Ρ. Σχίζα, με έντονη την αρρενωπή πλευρά του χαρακτήρα, υστερεί στο γυναικείο θρήνο. Στον αντίποδα, ο Κρέων του Γ. Μιχελή, με πείσμα και κρίση, δυσκολεύεται στη μεταστροφή αισθημάτων. Η αδυναμία της τελευταίας σκηνής μάλλον οφείλεται στο ασύμβατο σκηνοθετικών φιλοδοξιών και υποκριτικών ικανοτήτων. Αυτό άλλωστε χαρακτηρίζει γενικότερα τον σκηνοθέτη Λ. Βογιατζή που συχνά υπερτιμά τις δυνατότητες με βάση προσωπικά σταθμά.

Πειστικά αφέλης ο φύλακας του Τ. Χάνου, αυθόρμητος και αισθηματίας ο Αίμων του Ν. Ζορμπά. Αντίθετα, η Κ. Σαμαρά στην Ισμήνη αφήνει ανέγγιχτα τα βαθύτερα αίτια του φόβου και ο Θ. Ευθυμιάδης αποδυναμώνει την υπερφυσική επέμβαση του Τειρεσία. Μέτοχοι στην παράσταση, η Μ. Μπαρόλα ως Άγγελος και η Β. Ανδρεαδάκη ως Εξάγγελος (εναλλάσσεται στο ρόλο της Αντιγόνης). Τέλος, η Χ. Δημοπούλου μια σωστά παθητική Ευρυδίκη με πλαστική κίνηση στην τελική πτώση.

Ας ελπίσουμε, πως Η νέα ΣΚΗΝΗ δεν θα καθιερώσει να παρουσιάζει τις παραστάσεις της ως επιδόρπιο της χειμερινής περιόδου.

Μ. Θεοδοσοπούλου

ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΩΓΕΣ

**Νίκος Αλεξίου,
Λίλη Μπακογιάννη,
Βούλα Γουνελά,
Χριστίνα Μόραλη.
Τέσσερις, νέοι
σχετικά, καλλιτέχνες,
με επιδόσεις
αξιοπρόσεκτες.**

ΜΕΣΑ ΑΠΟ τον εντοπισμό και την ανάλυση των φαινομένων της κυματικής συμβολής που απαντάται στη μετάδοση του ήχου και του φωτός, ο Νίκος Αλεξίου συνθέτει τη δική του εικαστική πραγματικότητα, στην έκθεσή του που παρουσιάζεται αυτό τον καιρό στην *Αίθουσα Τέχνης Αθηνών*.

Δημιουργεί ένα περιβάλλον από δυσδιάστατα και τρισδιάστατα έργα στο χώρο, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του θεατή στη δομική ανάπτυξη της μεταφερόμενης ενέργειας της ύλης, στις παλμικές δονήσεις της κινητικής της ρευστότητας, τις ανταποκρίσεις της και τις επενέργειες που φανερώνει ανάμεσα σε πομπούς και δέκτες, ως επικοινωνιακά σήματα μιας ρυθμολογούμενης αναπτυξιακής κατάστασης, στη διεργασία συχνοτήτων της οποίας περιλαμβάνεται ενσωματωμένο το στοιχείο του χωροχρόνου. Η διαμεσολαβημένη φύση της ενέργειας που εκλύεται από διάφορες πηγές δράσεων, μαζί με τις αντιδράσεις που προκαλεί, παραπέμπει σε νομοτελειακές παραγγελίες με φαινόμενα που τα συλλαμβάνει η οπτική αντίληψη ή τα υποθέτει η ευνοιακή παράμετρος των εκάστοτε αντικειμένων δεδομένων.

Με βάση τα διαλεκτικά ιδιώματα του φονξιοναλισμού, και ιδιαίτερα του μινιμαλισμού, ο Ν. Αλεξίου επιλέγει τις εκπωτικές μονάδες εκείνες που θα του επιτρέψουν να οικοδομήσει πλέγματα πυκνώσης και αραιώσης, δυναμικής φοράς και έντασης, τα οποία αναπτύσσει

στη συνέχεια πότε στο χώρο και πότε στο επίπεδο, δημιουργώντας τις πέτρινες λεκάνες (ή τις γούρνες), αλλά και τους διάφανους, δαντελωτούς τοίχους του. Μέσα από μια σκηνική διάρθρωση, υποβάλλει την τελετουργική και μεταφυσική διάσταση, αναγόμενος σε μυθικές καταστάσεις. Δεν μένει όμως εκεί. Εφορμώμενος από την εναλλακτικότητα των κανόνων που του προσφέρει το παιχνίδι, προχωρεί σε μια δευτεροβάθμια διαπραγμάτευση που έχει να κάνει με τη συνδυαστικότητα επιμερισμών και αναδιατάξεων των επιγενόμενων μορφωμάτων, που συναντά κανείς στην οργανικότητα των τροπισμών της ίδιας της αναβαθμιζόμενης χωροπλαστικής λειτουργίας. Η ποσοτική και ποιοτική χροιά παρουσιάζεται τότε ως ένα αυξομειούμενο μέγεθος, που υπονομεύει τη σημασιολογική ταυτότητα των μορφών, ανοίγοντας μέσα από λεπτές ισορροπίες ένα οριακό πεδίο μεταλλαγών.

Στο *Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης της Β. Δράκου*, η Λίλη Μπακογιάννη παρουσιάζει, μετά το 1988, τη δεύτερη ατομική της έκθεση. Αν χρειάζεται ιδιαίτερη επισημάνση το γεγονός —πέρα από την ποιότητα των έργων της Λ.Μ.— είναι ότι δεν βλέπουμε συχνά εκθέσεις κεραμικής σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, που μολονότι διαθέτει ικανούς δημιουργούς, δεν έχει ακόμα συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητά τους, στο μέτρο τουλάχιστον που τους αξίζει, για να αποφεύγονται άλλωστε και οι παρερμηνείες.

Για την κεραμική, όπως και τα υπόλοιπα είδη ή τις κατηγορίες της τέχνης, απαιτείται η τεχνογνωσία αφ' ης στιγμής συνιστά καθοριστικά και υφολογικά, επομένως χαρακτηρολογικά γνωρίσματα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το ποιοτικό αποτέλεσμα, μέσα από το οποίο διακρίνεται το σκεπτικό του εκάστοτε προτεινόμενου έργου,

εξαρτώνται από την κατασκευή και τις τεχνικές που έχουν χρησιμοποιηθεί. Ας μην λησμονηθεί ότι, από την άλλη πλευρά, η φωτιά στο κεραμικό είναι ένας μεταλλακτικός παράγοντας της φύσης του υλικού, δίνοντας τη δυνατότητα στο δημιουργό να διενεργεί και να τροποποιεί μέχρι την τελευταία του φάση το έργο, καθώς αποτυπώνει μέσα από τη χρονική στιγμή όλη την προγενέστερη διαδικασία του.

Η Λ. Μπακογιάννη όχι μόνο χειρίζεται με άνεση και φαντασία το υλικό της, αλλά τις ματιέρες, τις φόρμες και τα χρώματά του τα συνδυάζει με μεικτή τεχνική (ζωγραφική σε καμβά, μέταλλα, υφάσματα, κορδέλες). Εκτός από την εικαστική και μορφολογική πλαστικότητα, οι φόρμες των αμφιέσεων και των μεταμορφώσεων της, μετατρέπονται σε είδωλα και ρόλους, πρόσωπα και προσωπεία, αναζητήσεις μυθολογικών προτύπων και ανακλήσεις εξορκισμών μιας λανθάνουσας φυγής από την πραγματικότητα, την οποία υπαινίσσεται με λυρισμό και ποιητική ευρηματικότητα, θεατρικά υποβάλλοντας τη στάση και την κίνηση των σωμάτων, αλλά και των ενδυματολογικών αποτυπωμάτων. Τα έργα της προτείνουν μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα σε εποχές και συμπεριφορές.

Δεν ξέρω ακόμα πόσο προσέχτηκε μια επίσης ενδιαφέρουσα έκθεση που έγινε στο νέο χώρο τέχνης *Άστρα*, στην οποία συμμετείχαν η Βούλα Γουνελά και η Χριστίνα Μόραλη.

Εκτός από τα αξιομνημόνευτα παλαιότερά της έργα που ορισμένα από αυτά ξαναείδαμε να συνδυάζονται ταιριαστά, η Βούλα Γουνελά στις νέες της κατευθύνσεις και δίπλα στα δικά της σωματικά αποτυπώματα, τις ογκοπλαστικές ακόμα περιελίξεις περί τους άξονες συμμετρίας της γεωμετρικής φόρμας, παρουσίασε ως αναπτύγματα στο χώρο και έργα

Από τις «Μεταμφιέσεις» της Λίλης Μπακογιάννη (Κέντρο Τέχνης Β. Δράκου).

μικρών διαστάσεων. Τα έργα αυτά μνημειώναν τη στιγμή της τήξης των έγχρωμων και στερεοποιούμενων υλικών, ως στιγμιαία γεγονότα ανάπλασης της φόρμας που επιμεριζόμενη ανασυστήνεται στο χώρο και μέσα από το φως που κατακτά, αν και εγγενώς η διαδικασία της το υπαγορεύει.

Η Χριστίνα Μόραλη με τις εκπληκτικές της ανοιχτές φόρμες των αγγείων έφερνε στο προσκήνιο τη σχέση τελετουργικής χειρονομίας της προσφοράς και της υποδοχής (περιέχοντος - περιεχομένου). Στη δική της ενότητα έργων, με αξιοποίηση των τονικών φωτοστιάσεων της ίδιας της φωτιάς και των αποτυπωμάτων της, παρουσιάζονταν ακόμα τα αποτυπώματα και οι κατόψεις παρωχημένων πολιτισμών ως σημάτων και σχημάτων μιας αναγωγικής νέας νοηματοδοσίας. Η γενεσιουργία της ήταν περισσότερο ανεπτυγμένη στην ελλειπτική *Μήτρα* και στα χροκαλολιθόμορφα κεραμικά της *πετρώματα*, όπου με χρωματική ευαισθησία πρότεινε έναν ογκοπλαστικό διάλογο ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, καθώς οδηγούσε το βλέμμα από το βάθος μιας δαιδάλωσης προς την επιφάνεια, χάρις στην επεξεργασμένη ματιέρα των αντιθέσεων της. Η εμπράγματη αναγωγική διαδικασία του υλικού, γινόταν σε αυτά τα έργα μεταφορικό σχήμα για την προσπέλαση στην ερμηνεία τους.

Αθηνά Σχινά

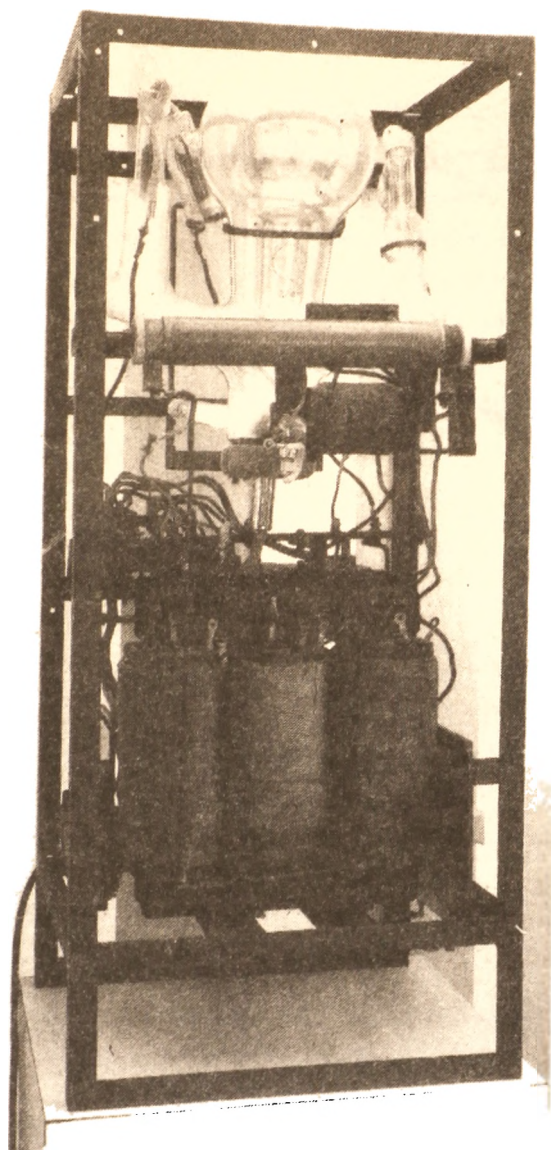
ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΚΑΙ... ΠΟΙΟΥΣ ΕΚΘΕΤΕΙ (1)

**Η έκθεση
«Μεταμορφώσεις του
Μοντέρνου - Η
ελληνική εμπειρία»,
που οργάνωσε η
Εθνική Πινακοθήκη
με επιμέλεια της
Άννας Καφέτση (14/6
-13/9/92), θέτει πολλά
ζητήματα που
βρίσκονταν σε
λήθαργο από καιρό.**

ΕΝΑ ΑΠΟ τα ζητήματα αυτά, ούτε το λιγότερο ούτε το περισσότερο σημαντικό, είναι η συμπαρουσία και συνέκθεση έργων Ελλήνων καλλιτεχνών της διασποράς, ευρωπαϊκής και, το προκλητικότερο, αμερικανικής.

«Τι σχέση έχει με την ελληνική εμπειρία», διερωτάται η ιστορικός της τέχνης Α. Καφέτση, «το έργο του Γιάννη Κουνέλλη, της Χρύσας, του Λουκά Σαμαρά, του Στέφαν Αντωνάκου, του Τάκη, του Θόδωρου Στάμου, του Νάσσου Δάφνη, καλλιτεχνών που γεννήθηκαν μεν στην Ελλάδα αλλά έζησαν και έκαναν καριέρα στο εξωτερικό, αφομοιώνοντας τα ρεύματα αλλά και μετέχοντας στη γέννησή τους;»

Δικαίως, επίσης, η κριτικός Μαρία Μαραγκού θέτει το ίδιο ζήτημα και το κατακλύζει με έναν καταϊγισμό ερωτηματικών λέξεων: «πού, πώς, από ποιους, για ποιους εξετάζεται το μοντέρνο στην τέχνη μιας χώρας; Παντού, το υπό θεώρηση υλικό είναι "όσα καλλιτεχνήματα παράγονται και καταναλώνονται από τη συζητούμενη κοινωνία". Γιατί λοιπόν να συνυπολογίσουμε και όλους τους Αμερικανούς ελληνικής καταγωγής;».

Takis Télélumière, 1962

Ακόμη πιο αναλυτικός, αποτελεσματικός και καίριος είναι επί του ιδίου θέματος ο τεχνοκριτικός Χάρης Καμπουρίδης που παρατηρεί σχετικώς: «Εξάλλου, κατά την επιλογή των έργων, η υπεύθυνη της έκθεσης βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα μέγιστο θεωρητικό ζήτημα: τα έργα Ελλήνων καλλιτεχνών της διασποράς. Η προβληματικότητα του ζητήματος αυτού, εάν δηλαδή έχουν θέση ή όχι σε μια έκθεση που ως προς τον συμπληρωματικό και περιοριστικό της τίτλο αφορά την ελληνική εμπειρία, δημιουργοί που έδρασαν και δρουν εκτός της χώρας, δεν έγκειται —κάθε άλλο— στην ιθαγένεια, δεδομένη άλλωστε, στην υπηκοότητα, από κάθε άποψη αδιάφορη, ή στην "ελληνικότητα" των έργων τους, έννοια και αμφίβολη και άκρως ταυτολογική. Έγκειται

στο γεγονός ότι οι Έλληνες καλλιτέχνες της διασποράς εδημιούργησαν σε κοινωνίες στις οποίες οι θεσμικές και ιδεολογικές συνθήκες παραγωγής και πρόσληψης μοντέρνων έργων υπήρξαν διαφορετικές αλλά συγχρόνως προδρομικές για την Ελλάδα».

Θα απορείτε με το δίκιο σας και θα τρίβετε τα μάτια σας για τη σύμπτωση και ομοφωνία απόψεων και προβληματισμών επιμελητή, τεχνοκριτικού και δημοσιογράφου, τη στιγμή που χαλάει ο κόσμος, και η κριτική Καμπουρίδη - Μαραγκού ερμηνεύεται —κακώς— ως προσπάθεια να αποκατασταθούν οι ισορροπίες που κλονίστηκαν από μια μη συμβατική έκθεση. Θα λύσετε την απορία σας, αν διαβάσετε τα τρία και αποκαλυπτικά αποσπάσματα αντιστροφώς. Το τελευταίο, όπου και τίθεται στα ίσια και χωρίς

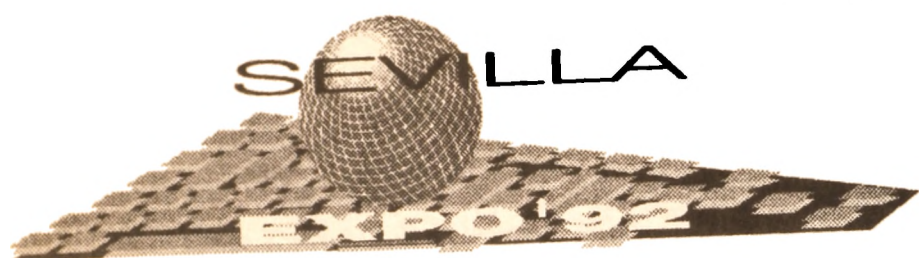
περιστροφές το πρόβλημα της καλλιτεχνικής διασποράς, ανήκει στην Άννα Καφέτση (βλ. τον κατάλογο της έκθεσης, σ. 19 κ.ά.). το αμέσως προηγούμενο έγραφε ο Χ. Καμπουρίδης (βλ. Τα Νέα, 8/6/92, σ. 32): το πρώτο - πρώτο μπορείτε να το αποδώσετε στην Μαρία Μαραγκού (Ελευθεροτυπία, 8/6/92, σ. 34).

Μια ερευνητική έκθεση με θεωρητικό προσανατολισμό δεν γίνεται για να συγκαλύψει ή να αμβλύνει απορήματα ή διλήμματα, αλλά για να τα προβάλλει και να τα υπερβεί ανατιμώντας τα. Αυτό ακριβώς κάνει η Άννα Καφέτση στο διαυγέστατο, ασυμβίβαστο, απολύτως μη συναινετικό και άρα ριφοκίνδυνο εγχείρημά της: «Ωστόσο, αν η διαπίστωση αυτή μας οδηγούσε σε αποκλεισμό όλων των εκτός της χώρας καλλιτεχνών, θα εμπλεκόμασταν σε πολύ μεγαλύτερες και οδυνηρότερες αντινομίες και αντιφάσεις. Εάν δεν μας ανήκουν έργα που παρήχθησαν από Έλληνες εγκατεστημένους κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα ή δια βίου στην αλλοδαπή ή σε κέντρα του παροικιακού και μείζονος ελληνισμού, με την ίδια λογική θα έπρεπε να αποκλεισθεί μεγάλο, αν όχι το μεγαλύτερο, μέρος της εικαστικής παραγωγής των δυο τελευταίων αιώνων» (κατάλογος, σ. 19). Όσα ουσιώδη ερωτήματα απευθύνουν και επικαλούνται οι δύο επικριτές (με τη μέση σημασία της λέξης), εις βάρος δήθεν της ατακτούσης επιμελήτριας, είναι ήδη εγγεγραμμένα και στο εικαστικό κείμενο της έκθεσης και στα ρηματικά σχόλια του καταλόγου. Οι δυο κριτικοί δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να τα αναπαράγουν επί το ατομικότερο. Υπάρχουν όμως και άλλα που μας υποχρεώνουν να επανέλθουμε.

Ανδρέας Μπελεζίνης

ΣΕΒΙΛΛΗ: ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

του Δημήτρη Φιλιππή

(Η Σεβίλλη) είναι πλούσια σε παραδόσεις, μύθους και αναμνήσεις διάσημων ανδρών. Όλη η πόλη φτιάχνει μια συμφωνία, μια ζωγραφική ρυθμών...

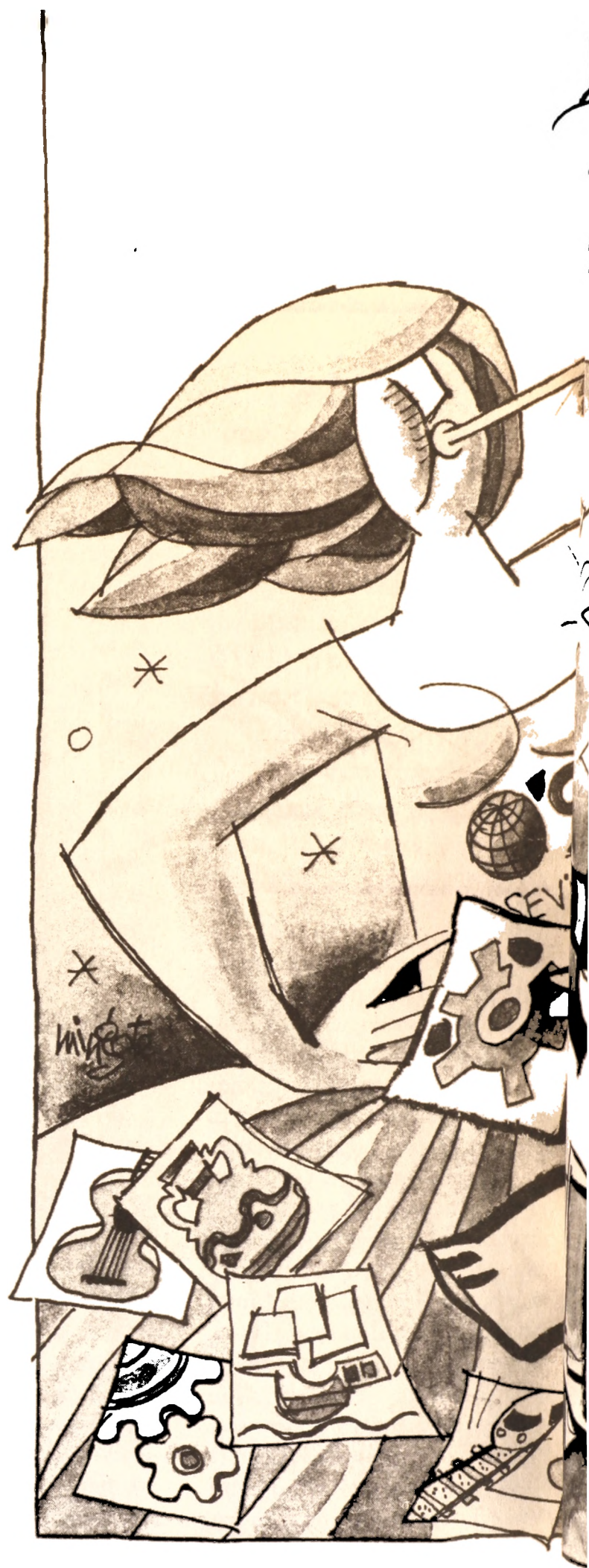
Χανς Κρίστιαν Άντερσεν: «Ταξίδι στην Ισπανία»

ΜΑΔΡΙΤΗ

Όταν μετά από έξι μήνες η EXPO '92 θα έχει τελειώσει, η Σεβίλλη θα μείνει αυτό που ήταν πάντα σύμφωνα με την παράδοση: ονειρική, παραμυθένια, μαγική... Με πράσινο που δεν είχε και που μεταφυτεύτηκε εκεί από όλο τον κόσμο, με ένα υπερσύγχρονο αεροδρόμιο, με απίθανους περιφερειακούς δρόμους δίχως φανάρια, με γέφυρες πάνω από τον Γκουανταλκιβίρ, με τελεφερίκ να σε γυρίζουν πάνω από την πόλη, με όλους τους παραδοσιακούς δρόμους, τα σοκάκια, τις εκκλησίες, τα μοναστήρια ανακαινισμένα... Είναι τα μοναστήρια της Λα Καρτούχα και του Σαν Κλεμέντε, είναι η γειτονιά της Σάντα Κρουθ, είναι το δημαρχείο, είναι ο πύργος Λα Χιράλδα, είναι... όλα αυτά ένα όνειρο πραγματικό... Ένα όνειρο που δεν εγκαταλείπει τον επισκέπτη από τη στιγμή που εκείνος θα εγκαταλείψει την πόλη της Ανδαλουσίας. Όπως και η Σεβίλλη ήταν η μόνη που δεν εγκατέλειψε τον Αλφόνσο τον Δέκατο τον Σοφό, όταν, κατά τα μέσα του Ιβου αιώνα, ο γιος του Σάντσο, με την υποστήριξη των άλλων πόλεων, επεδίωξε να εκθρονίσει πραξικοπηματικά το μεγάλο διανοούμενο βασιλιά πατέρα του. Και, λέει η παράδοση, διέταξε, τότε, ο Αλφόνσος να χαραχτεί ο λογογρίφος *NOBDO (= NO ME HA DEJADO = Δεν με εγκατέλειψε)* που είναι έκτοτε το έμβλημα της πόλης... Και δεν εγκατέλειψαν την πόλη τους, με το έργο τους, ούτε οι ζωγράφοι της (Μουρίλιο, Βελάσκεθ), ούτε οι ποιητές της (Μπέκερ, Ματσάδο, Αλεξάντερ), ούτε οι πολιτικοί της...

...Φρόντισε, λοιπόν, ο Φελίπε Γκονθάλεθ να ενισχύσει με ένα τρισεκατομμύριο πεσέτας (!) την τοπική κυβέρνηση της Ανδαλουσίας για τον εκσυγχρονισμό της Σεβίλλης και της ανδαλουσιανής παράδοσης. Ένα τρισεκατομμύριο πεσέτας επένδυσαν, με ευφύια και τόλμη, οι Ισπανοί για τη διεθνή έκθεση της Σεβίλλης, την EXPO '92 (που ονομάζεται αλλιώς και *ERA DE LOS DESCUMBRIMIENTOS = εποχή των ανακαλύψεων*). Αν σας το επιτρέπουν τα οικονομικά σας (γιατί κοστίζει το μαλλί), έχετε, λοιπόν, περιθώριο έξι μήνες για να γνωρίσετε, μαζί με την «παραδοσιακή» και την παγκόσμια Σεβίλλη. Γιατί, για έξι μήνες, η πόλη της Ανδαλουσίας είναι όλες οι πόλεις, όλες οι χώρες, όλη η γη...

Το παγκόσμιο θέαμα διαδραματίζεται στο νησί της Λα Καρτούχα που έχει μοιραστεί σε 110 χώρες - περίπτερα. Το μεγαλύτερο περίπτερο είναι βέβαια της οικοδόποινας, της Ισπανίας, με έκταση 25.000 τετραγωνικά. Το ισπανικό περίπτερο α-

Σκηνή από τον «Δον Κιχώτη» του

ποτελείται από έξι αίθουσες, καλύπτεται από ένα ημικύκλιο τρούλο και στολίζεται από τους σημαντικότερους πίνακες των μεγάλων Ισπανών ζωγράφων που μεταφέρθηκαν εδώ από όλα τα μουσεία του κόσμου. Στο ισπανικό περίπτερο θα σας ξεναγήσει ένα ...φουτουριστικό σύστημα πληροφορικής που κινεί την πολυθρόνα σας σε συγχρονία με την εναλλαγή των εικόνων, όπως αυτές προβάλλονται σε μια ημικύκλια οθόνη είκοσι τεσσάρων μέτρων... Μέσα σε λίγες ώρες θα έχετε γνωρίσει τα πάντα για την Ισπανία. Ύστερα, αν θέλετε, θα γευματίσετε (ή θα δειπνήσετε) τις λιχουδιές που ετοίμασαν για σας οι μάγειροι των καλύτερων εστιατορίων της Ισπανίας, αυστηρά επιλεγμένοι από τους ειδικούς επί της γαστρονομίας δημοσιογράφους...

Εκτός από την Ισπανία, η Ιαπωνία, η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία, είναι τα άλλα «αστέρια» της έκθεσης. Οι ΗΠΑ άφησαν αυτή τη φορά άλλους να πρωταγωνιστήσουν και οι εκπλήξεις είναι ιδιαίτερα ευχάριστες όταν προέρχονται από το περίπτερο με την ουγγρική σημαία... Κάθε χώρα - περίπτερο (που θα γιορτάσει, σύμφωνα με το πρόγραμμα, μια συγκεκριμένη μέρα), φανερώνει αυτό που ήταν, είναι και θα γίνει. Κάθε χώρα έβαλε στο περίπτερό της την ελπίδα ή την απελπισία της. Ανάμεσα στις απελπισμένες και η Ελλάδα... Ύστερα είναι τα περίπτερα των ισπανικών αυτονομιών, έπειτα τα ομαδικά περίπτερα για την οικολογία, την πληροφορική, την ενέργεια... Το μέλλον του κόσμου, δηλαδή...

Οσες μέρες και αν μείνετε δεν θα προλάβετε να τα δείτε όλα. Τα βράδια, αν δεν ...μπεκροπίνετε, έχετε να επιλέξετε ανάμεσα σε δεκάδες εκδηλώσεις, στα θέατρα, στο σινεμά, στις ντισκοτέκ... Πενήντα χιλιάδες εκδηλώσεις (θα γίνουν αυτούς τους έξι μήνες! Χάσατε ήδη μερικές από τις καλύτερες, όπως την παγκόσμια πρεμιέρα του «Δον Κιχώτη» του Όρσον Γουέλς. Ο Ισπανός κινηματογραφιστής Χεσούς Φράνκο κατάφερε να μοντάρει τα γυρίσματα δεκατεσσάρων χρόνων, που ο Γουέλς έκανε στην Ισπανία και στο Μεξικό. Για την πλειοψηφία των Ισπανών κριτικών, ο Δον Κιχώτης του Γουέλς είναι ένα μάθημα κινηματογράφου: η σκηνή κατά την οποία ο Δον Κιχώτης επιτίθεται σε μια... μοτοσυκλέτα και ύστερα την εκτοξεύει στους καλογήρους μιας λιτανείας, αρκεί, αυτή και μόνη η σκηνή, για να καταλάβει κανείς πώς μεταφέρονται στην οθόνη, χωρίς κοινοτοπίες, τα μεγάλα έργα της λογοτεχνίας... Χάσατε επίσης και το θεατρικό Δον Κιχώτη του Ιταλού Σκαπάρο, αλλά, μάλλον, δεν πειράζει και πολύ. Πειράζει όμως που δεν είδατε την Λο Γκαλιάρδα, την τραγωδία - όπερα σε στίχους του Ραφαέλ Αλμέρτι. Έργο, που ο Ισπανός ποιητής έγραψε το 1944 κατά την εξορία του στην Αργεντινή. Η τραγωδία εμπνέεται από τη μυθολογία των μεσογειακών χωρών και μιλά για την περιεργή ερωτική σχέση ανάμεσα σε ένα ταύρο και ένα κορίτσι. Πρωταγωνιστούν η Μονσεράδ Καμπαλιέ και η Άννα Μπελέν.

Εμειναν όμως πολλά για να δείτε. Ας πούμε: ενδιαφέρουσες ταινίες του ισπανικού βουβού και σύγχρονου κινηματογράφου, την εβδομάδα της ισπανικής κόπλας, τον Βιτόριο Γκασμάν σε κείμενα του Χέρμαν Μέλβιλ, βέβαια την «Κάρμεν» σε πολλές εκδόσεις, την Λιλιάννα Καβάνι να σκηνοθετεί Τραβιάτα, ένα Δον Ζουάν του Ιζεφιρέλι, τη νεοζηλανδή διάδοχο της Κάλλας, Κίρι Τε Κανάβα, την έκθεση «Τέχνη και Κουλτούρα το 1492» στο μοναστήρι της Λα Καρτούχα... Την EXPO πλαισιώνουν και οι συνηθισμένες τοπικές γιορτές της άνοιξης και του καλοκαιριού. Είναι οι ταυρομαχίες (άρχισαν με ιδιαίτερες συγκινήσεις αφού προχθές, 1/5/92, τα κερατά ενός ταύρου «άνοιξαν σαν βιβλίο την καρδιά του ταυρομάχου Μανόλο Μοντολιού»), είναι οι αγρυπνίες του Κόρπους Κρίστι, του Αγίου Ιακώβου, της Αγίας Άννας...

Δεν ξέρω αν σας έπεισα, αλλά αν θα πρέπει να επιλέξετε μεταξύ της Disneyland (γιατί σας πιέζουν οι μπόμπιρές σας) και της EXPO '92, να προτιμήσετε τη δεύτερη, αφού υπάρχει και η EXPO για παιδιά... Και μην φοβάστε τρομοκρατικές ενέργειες. Ανάμεσά σας κυκλοφορούν χιλιάδες αστυνομικοί. Η μισή ETA μετά τις τελευταίες συλλήψεις είναι στη φυλακή και στην άλλη μισή η ισπανική κυβέρνηση έκανε πρόσφατα σημαντικές παραχωρήσεις. Δεν έχετε να φοβηθείτε τίποτα γιατί η EXPO '92 είναι όλων των Ισπανών. Του βασιλιά Χουάν Κάρλος (που στο λόγο του των εγκαινίων υπενθύμισε, έμμεσα πλην σαφώς, ότι είναι ο κληρονόμος μιας δυναστείας που ενδιαφέρθηκε πάντα για τις εκθέσεις, όπως Βαρκελώνη 1888 και 1929, Σεβίλλη 1929, 1992), του πρωθυπουργού Φελίπε Γκονθάλεθ, του αρχηγού της αντιπολίτευσης Χοσέ Μαρία Αθνάρ, του ισπανικού Έθνους που την υποστήριξε και την πρόβαλλε όσο μπορούσε... Η ισπανική κυβέρνηση (δεν θέλει άλλα απρόοπτα μετά τις πυρκαγιές που έκαψαν δύο - τρία μεγάλα περίπτερα) δήλωσε πως θα τιμωρήσει παραδειγματικά όποιον, ημεδαπό ή αλλοδαπό, εμποδίσει την ομαλή λειτουργία της... □

Σεβίλλη: μαγική, ονειρική, αναμνηστική

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΑΝΚΑΡ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ο Ραβί Σανκάρ.

**Ο Ραβί Σανκάρ, ο
διάσημος Ινδός
μουσικός, δίνει μια
συναυλία απόψε στο
θέατρο του
Λυκαβηττού.**

ΥΠΑΡΧΟΥΝ πολλοί λόγοι που θα μπορούσαμε να απαριθμήσουμε για να υποστηρίξουμε το δέον της παρουσίας μας στη συναυλία του Ραβί Σανκάρ.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πηγαίνουμε γιατί ο Σανκάρ είναι ένας πολύ καλός συνθέτης και τεχνίτης του σιτάρ, ένας από τους πιο αξιόλογους καλλιτέχνες του τρίτου κόσμου, που έχει ανακαλύψει η διψασμένη για πρωτότυπα ακούσματα Δύση και που έχει προβάλλει η —πάντα πρόθυμη— φωνογραφική βιομηχανία.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας από τους μεγαλύτερους δασκάλους της ινδικής μουσικής. Δάσκαλος που διδάξε όχι μόνο δεκάδες μουσικούς της πατρίδας του, αλλά και πολλούς δυτικούς καλλιτέχνες, με

τους οποίους συνεργάστηκε με σοφία και οξυδέρχεια πρωτοστατώντας στην ανταλλαγή στοιχείων μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών. Πρόχειρα μας έρχονται στο μυαλό τα ονόματα του Τζωρτζ Χάρισον, του Γιεχούντι Μενουχίν, του Φίλιπ Γκλας, του Μπράιαν Τζόουνς.

Ίσως ακόμη και να σκεφτούμε, χωρίς να κάνουμε πολύ λάθος, ότι η δική μας μουσική παράδοση έχει κάποιους μακρινούς απόηχους από τα συρτά ράγκας των Ινδιών.

Εμείς όμως θα πάμε, πρωτίστως γιατί ο Ραβί Σανκάρ μας θυμίζει κάποιους δικούς μας παλιούς ρεμπέτες, που περήφανοι και μόνοι αυτοσχεδιάζανε χωρίς να τους ενδιαφέρουν τα φλας, οι κάμερες και η οχλοβοή ολόγυρα. Σαν να ανήκαν, αλήθεια, σε έναν άλλο κόσμο, όπου οι δεξιότητες, τα ταλέντα και οι επιτυχίες δεν ήταν τίποτε μέσα στη βασανιστική διαδρομή του ταξιδιού. Σαν να ήξεραν και οι ίδιοι, ότι το μεγάλο μάθημα που μας έδιναν δεν ήταν η μουσική, αλλά το ήθος· το ήθος σε έναν κόσμο όλο και πιο ξένο, όλο και πιο εμπορευματικό.

Νίκος Βρατσάνος

Σημειωματάριο

ΜΟΥΣΙΚΗ

□□□ Τη μεθεπόμενη Κυριακή 21 Ιουνίου, στις 9.30 το βράδυ, στο Λυκαβηττό, θα είναι ο Άλμπερτ Κινγκ· ένας μαγικός άνθρωπος —κάτι παραπάνω από ό,τι υποδηλώνει το όνομά του. Κοντά 2 μέτρα ύψος, 120 κιλά, δεσπόζει στη σκηνή καπνίζοντας μονίμως την πίπα του, δίνοντας διαταγές στους μηχανικούς του ήχου και στους μουσικούς του, απαιτώντας τη συμμετοχή του κοινού. Έχει κάθε δικαίωμα να απαιτεί. 40 χρόνια θητεία στη σκηνή του μπλουζ δεν είναι λίγα.

□□□ Ηρώδειο: Δύο μοναδικά ρεσιτάλ. Στις 15 Ιουνίου ο Δημήτρης Σγούρος. Και στις 18 και 20 Ιουνίου, το σχήμα *I Musici* με έργα Ν. Ρότα, Ροσσίνι, Βιβάλντι, Μποκερίνι κ.ά.

□□□ Ναύπακτος. Στο πλαίσιο

Ο Άλμπερτ Κινγκ

του εκεί φεστιβάλ, το Σάββατο 20 Ιουνίου, θα δοθεί συναυλία τζαζ και αυτοσχεδιαζόμενης μουσικής με τον Νίκο Τουλιάτο και το μουσικό εργαστήριο «CARMA», κήπος αρχοντικού Μπότσαρη, 9.00 μ.μ. Και την Κυριακή 21 Ιουνίου, ελληνικό και ξένο τραγούδι: Β. Χατζησίμος, Γ. Μουλουδάκης, L. Jones.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ Η αίθουσα τέχνης «Galerie» (Πλ. Δεξαμενής 1, Κολωνάκι) εγκαινιάζει την Τρίτη 16 Ιουνίου 1992 έκθεση υδατογραφίας της Πόπης Παλαιού. Η έκθεση θα λειτουργήσει έως την 30 Ιουνίου. Το έργο της Πόπης Παλαιού χαρακτηρίζεται από την αυθόρμητη σύλληψη και καταγραφή των διαφοροποιήσεων στο μεταβαλλόμενο σκηνικό χώρο των «συνηθών διαδρομών» της πόλης, καθώς και των φευγαλέων εκτυπώσεων που σφραγίζουν ανεξίτηλα τα αγαπημένα θαλασσινά τοπία μέσα στο χρόνο.

Το χρώμα και το φως παίζουν όλο και πιο έντονα ένα ρόλο συνεκτικό και συμφιλιωτικό.

□□□ Απόψεις του λιμανιού του Πειραιά, του Νέου Φαλήρου, του Αι-Διονύση, της Δραπετσώνας, δοσμένες με μια συμφωνία ψυχρών χρωμάτων, καθώς και άλλες της Καστέλλας και της Φρεατίδας το ηλιοβασίλεμα, δοσμένες με μια ποικιλία θερμών και λίγες αντιπαραθέσεις ψυχρών, δίνουν στο θεατή την ευκαιρία να έχει ένα ιδιαίτερο, μυστικιστικό, πολλές φορές, διάλογο με το γνωστό χώρο του μεγάλου μας λιμανιού. Όλα αυτά, στην έκθεση ζωγραφικής του Παναγιώτη Τέτση, που φιλοξενεί η αίθουσα τέχνης «Αστρολάβος» (Ανδρούτσου 138, Πειραιάς) ως τις 27 Ιουνίου.

Το Σεπτέμβριο του 1981, ο Γιάννης Τσαρούχης πραγματοποίησε ένα καλιό του όνειρο με τη δημιουργία ενός Ιδρύματος, που σκοπός του είναι η συγκέντρωση και η έκθεση των έργων του, η διενέργεια περιοδικών εκθέσεων, η καλύτερη διάδοση του έργου του με έκδοση βιβλίων, καλλιτεχνικού και λογοτεχνικού περιεχομένου.

Έτσι από το 1982 άνοιξε για πρώτη φορά το Μουσείο, στο οποίο δώρισε όλα τα έργα που είχε στην κατοχή του κι αργότερα μεταβίβασε τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σε όλα τα έργα εικαστικά και γραπτά.

Από το 1989 το Ίδρυμα στο Μαρούσι παρέμεινε κλειστό για το κοινό.

Σήμερα, έγινε δυνατή η επαναλειτουργία του Μουσείου, σε μόνιμη βάση. Ο αριθμός των έργων που ανήκουν στο Ίδρυμα, πάντως, είναι μεγάλος και η παρουσίασή τους στο κοινό προγραμματίζεται να γίνει τμηματικά σε μελλοντικές θεματικές και χρονολογικές εκθέσεις.

Φέτος είναι η επέτειος των 10 χρόνων από τότε που λειτούργησε το Μουσείο για πρώτη φορά. Οι προοπτικές που υπάρχουν για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του είναι ιδιαίτερα ευοίωνες και τούτο είναι φυσικό αν αναλογιστεί κανείς την ποιότητα και τον αριθμό των αντικειμένων που του ανήκουν.

Η απόλυτη λύτρωση από τη θύμηση

Μιχαήλ Τσέχωφ

Μαθήματα για έναν
επαγγελματία ηθοποιό
Εκδ. «Δωδώνη», Αθήνα -
Γιάννινα 1991

Δεκατέσσερα μαθήματα που έδωσε στη σχολή της Νέας Υόρκης για επαγγελματίες ηθοποιούς, από 7/11 έως 29/12/1941, στενογραφημένα από την πρώην μαθήτριά του και βοηθό του Ντίαρντ Χαρστ ντι Πρέι, συνθέτουν το βιβλίο αυτό του γνωστού σκηνοθέτη και δασκάλου Μιχαήλ Τσέχωφ. Εκπαιδευμένος στο θέατρο Τέχνης της Μόσχας και στη σχολή του Στανισλάφσκι, συνεργάζεται στην Ευρώπη, μεταξύ άλλων, με τον Μαξ Ράινχαρτ στο Βερολίνο και στη Βιέννη, πριν βρεθεί στην Αμερική όπου δημιούργησε τη δική του θεατρική ομάδα.

Παρά τη γνωστή αντιπαράθεσή του με τον Στανισλάφσκι (ο οποίος δεν έπαψε να τον θεωρεί ως τον εξυπνότερο μαθητή του), τα κοινά σημεία αναφοράς των μεθόδων του είναι εύκολα αναγνωρίσιμα. Η άποψη - κλειδί της θεωρίας του Τσέχωφ ήταν, όπως σημειώνει στην Εισαγωγή του ο Μελ Γκόρντον, πως ο ηθοποιός μπορεί να ξεπεράσει τον συγγραφέα και το έργο. Αν, όμως, ο Στανισλάφσκι βρήκε την «αλήθεια» των σκηνικών προσώπων του σε κανόνες βασισμένους στην αληθινή ανθρώπινη συμπεριφορά, ο Τσέχωφ πίστευε και διδασκε την απόλυτη λύτρωση από τη θύμηση που ανακαλεί πράγματα βιωμένα ως πολύ προσωπικά, συναντώντας με αυτή του τη θέση τις πλέον σύγχρονες θεατρολογικές θεωρίες. Γι' αυτόν υπάρχουν συσσωρευμένα μέσα μας συναισθήματα ή «ατμόσφαιρες» τα οποία μπορούμε να ανακαλέσουμε κατά την ενσάρ-

κωση προσώπων ή καταστάσεων, να τα οικειοποιηθούμε πραγματικά και να τα χρησιμοποιήσουμε στην καλλιτεχνική δημιουργία μόνο όταν τα έχουμε υπερβεί ως πραγματικότητες και τα έχουμε αυτά καθεαυτά ξεχάσει.

«Αν συσσωρεύσουμε αρκετές εμπειρίες από τους (πεθαμένους) παππούδες και ύστερα τους ξεχάσουμε, δεν έχουμε πια την ανάγκη να τους θυμόμαστε. Το μόνο που χρειάζεται είναι να θυμηθείτε την ατμόσφαιρα, μια σπίθα πρόβλεψης για το γέλιο, τη λύπη κ.λπ. Ο παππούς αν έχει ξεχαστεί κι έχει πάρει το δρόμο του, θα επιστρέψει ως καλλιτεχνική συγκίνηση».

Γι' αυτό ο Τσέχωφ, στα μαθήματά του, κινείται γύρω από δύο βασικές έννοιες: εκείνες της φαντασίας και της χαλάρωσης που επέρχονται ως απόρροια της συγκέντρωσης. Η τελευταία, όμως, δεν πρέπει να νοηθεί ως διανοητική προσπάθεια που ταλαιπωρεί τον εγκέφαλο αλλά ως συγκέντρωση στην εικόνα του αντικειμένου. Η φαντασία, που διακρίνεται σαφώς από την ονειροπόληση, παίζει, εδώ, σημαντικό ρόλο: με τη συγκέντρωση, ο ηθοποιός πρέπει να κινηθεί εσωτερικά προς το αντικείμενο, παρόλο που το κορμί του παραμένει ακίνητο. Όλα τα παραπάνω κάνουν φυσικά εμφανή την επίδραση που άσκησαν στον Τσέχωφ τόσο η ινδουιστική φιλοσοφία όσο και η ανθρωποσοφία του Ρούντολφ Στάινερ. Η ανάδειξη, τέλος, της ατομικότητας του ηθοποιού, που είναι και το τελικό

ζητούμενο της δημιουργικής πορείας του, περνάει πρώτα από την πλήρη συνειδηση της φόρμας του κορμιού του, της κατάκτησης του σχήματός του. Η εικόνα που έχουμε για το κορμί μας, διδασκε ο Τσέχωφ, καθορίζει τη φαντασία μας: «Πρέπει να έχουμε την ψυχολογία του ιδανικού σώματος ακόμη κι αν δεν έχουμε ένα ιδανικό κορμί». Τέλος, ο σκηνικός χώρος θα πρέπει να κατακτηθεί. Η σκηνή πρέπει να γίνει το ίδιο οικεία με το δωμάτιό μας.

Τα μαθήματα αυτά αναδεικνύουν τον Μ. Τσέχωφ σε έναν δάσκαλο του θεάτρου που αναζητούσε ασταμάτητα τις αιτίες και τη βαθιά ουσία του επαγγέλματος του ηθοποιού. Τα μαθήματα που έφτασαν ως γραπτό κείμενο δεν έχουν βέβαια τη δύναμη της πρακτικής διδασκαλίας και πολλές από τις ασκήσεις που αναλύονται μοιάζουν γράμμα νεκρό. Οι ερωταπαντήσεις, ωστόσο, που τα συνοδεύουν, διαλευκάνουν πολλά σημεία των θεωρητικών προσεγγίσεων που ξεπερνούν το πλαίσιο ενδιαφέροντος επαγγελματιών ηθοποιών όπως εκείνοι που τα παρακολούθησαν το χειμώνα του '41, προερχόμενοι από διαφορετικές σχολές και θεατρικούς χώρους και αφορούν, ως μαθήματα αυτογνωσίας και αυτοσυγκέντρωσης, τον καθένα μας. Το ευκολοαναγνώσιμο του βιβλίου πολλά οφείλει και στην αμεσότητα του λόγου που υιοθέτησε στη μετάφρασή της η Αλίκη Αλεξανδράκη.

Δημήτρης Τσατσούλης

Όρα είναι να ζηλεύετε τις ατλαντικές περιόδους του χαρτοκόπτη! Εδώ κοτζάμ Φλωράκης πάτησε το πόδι του στην αμερικανική ήπειρο κι ούτε γάτα ούτε ζημιά· άλλωστε καλά τα είπε: το όνειρο «Αμερική» έχει ξεφτίσει... με τους χιλιάδες άστεγους και τη νέα τάξη του παμπάλαιου καπιταλισμού.

Απατηλά μεν τα όνειρα της Νέας Υόρκης, αλλά παρόλα αυτά ακόμη ενοχλούν: στην περιφέρεια της Νέας Υόρκης, στην «ελληνική» Αστόρια, πραγματοποιήθηκε το Μάιο μια ενδιαφέρουσα υπόμνηση της δουλειάς της Γζένης Μαρκέτου: «Αστόρια / Όνειρα της Νέας Υόρκης»: πρόκειται για μια σειρά πορτραίτων Ελλήνων μεταναστών, που προκάλεσε επεισόδια κατά τη διάρκεια της παρουσίασής της στο σταθμό του υπόγειου τρένου της Τζαμάικα, στο Κουήνς. Μια έκθεση που σκοπό της είχε να διασταυρώσει τις διαφορετικές εθνότητες που συγκατοικούν σε αυτή την πόλη και φανέρωσε εντέλει, σε όλο του το μεγαλείο, το χάσμα επικοινωνίας που επικρατεί. Εδώ πια οι άνθρωποι όχι μόνο δεν «λιώνουν μέσα στο τσουβάλι» αλλά κυριολεκτικά βράζουν στο ζουμί τους! Τα όνειρα, πάντως, των Ελλήνων μεταναστών περιodeύουν τώρα στην Αλάσκα, σε μια έκθεση «λογοκριμένων» έργων. Λέτε να λιώνουν έτσι οι πάγοι;

Βραδιές της Νέας Υόρκης σχεδόν καλοκαιρινές και στην *West Broadway*, τραπέζια έξω... Στη Μουσική Ακαδημία του Μπρούκλιν, παρουσιάστηκε η σύγχρονη όπερα της Μέρντιθ Μονκ «Ατλας»: η ζωή μιας εξερευνητριάς του αιώνα μας, της Αλεξάνδρας Ντάνιελς, που περιηγήθηκε τον κόσμο όχι σε ογδόντα μέρες, αλλά για μια ζωή... Μια εκπληκτική παράσταση, στηριγμένη σε ελάχιστα μέσα, χωρίς εντυπωσιασμούς, που μεταμόρφωσε σε οδύνη (ως εκ της συγκρίσεως) την ανάμνηση των τερτιπίων και της κατάχρησής τους στην παράσταση της «Ιφιγένειας εν Ταύροις» κατά Γιάννη Χουβαρδά (ο Ευριπίδης, ούτως ή άλλως, έκλαιγε περίλυπος στη γωνία του *La Mama*).

Για λόγους που σχετίζονται με τη λιτότητα των μέσων και την ακρίβεια χειρισμού του θεάματος από μέρους των ηθοποιών θα ήθελα να μνημονεύσω μια παράσταση στο *La Mama* ενός έργου, που ίσως το '80 θα συγκινούσε τις απανταχού φεμινίστριες αλλά το '92 τις αφήνει μάλλον με ένα χαμόγελο επιεικειας. Ο χαρτοκόπτης, καθώς κόβει χωρίς να πληγώνει (πόσο μάλλον να σκοτώνει), δεν θα μπορούσε να συμμαριστεί πρακτικά τις «Λεσβίες που σκοτώνουν», τις *Peggy Shaw* και *Lois Weaver*. Αυτά είναι «αντρίκες» δουλειές, δε νομίζετε;

Για το ανθρώπινο πάθος

Αλέξανδρος Πούσκιν
Μικρές τραγωδίες
Μετάφραση: Μήτσος
Αλεξανδρόπουλος
Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα
1991

ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ, μελετητής και μεταφραστής με πολύτομο και αξιοπρόσεκτο έργο ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος μεταφέρει τώρα στη γλώσσα μας μια ακόμα πλευρά από τον ακρογωνιαίο λίθο της ρωσικής λογοτεχνίας: τις «Μικρές τραγωδίες» του Αλέξανδρου Πούσκιν.

Σε μια περίοδο που συντελείται ριζική αναγέννηση στα ρωσικά γράμματα, μπαίνουν οι βάσεις για μια νέα αισθητική αντίληψη και η Ρωσία ετοιμάζεται για το μεγάλο της πέταγμα σε όλους τους τομείς της Τέχνης, ο Πούσκιν (1799-1837) νεαρός διπλωμάτης, υφιστάμενος και προστατευόμενος του Καποδίστρια, παρά τη δυσμένεια του τσάρου Αλέξανδρου λόγω των φιλελεύθερων ιδεών του, μέσα στη λιγόχρονη ζωή του —πεθαίνει σε ηλικία μόλις τριάντα οκτώ χρόνων— προφταίνει να υψώσει ένα αξιοζήλευτα μεγάλο έργο, που περιλαμβάνει: μικρά λυρικά ποιήματα, μεγάλα επικούρικα, παραμύθια, θέατρο, νουβέλες, μυθιστορήματα, κριτικές και ιστορικά μελετήματα.

Όπως επισημαίνει ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος σε ένα άλλο έργο του, στη συνθετική τρίτομη μελέτη για τη ρωσική λογοτεχνία, ο Πούσκιν παρά τις έντονες βυρωνικές επιδράσεις, εμβαθύνει στην παράδοση και στους θρύλους της πατρίδας του, με αποτέλεσμα να φθάσει με το ποιητικό παραμύθι «Ο Ρουσλάν και η Λιουντμίλα» στην κορυφή της ποιητικής τέχνης, ενώ με τον «Ευγένιο Ονέγιν» δίνει το πρώτο ρεαλιστικό ρώσικο μυθιστόρημα.

Οι «Μικρές τραγωδίες» —τίτλος που δεν ανήκει στον Πούσκιν αλλά έχει παγκόσμια καθιερωθεί— γράφονται σε μια

περίοδο ωριμότητας του ποιητή. Το γεγονός ότι τα τέσσερα αυτά κομμάτια, τόσο θεματικά όσο και μορφολογικά, απέχουν από τη ρωσική πραγματικότητα, οδηγεί στο συλλογισμό ότι ο δημιουργός τους θέλησε να δώσει έναν οικουμενικό χαρακτήρα στην πρόθεση που τα δένει σε μια κυκλική ενότητα. Γιατί κεντρικός άξονας που γύρω από αυτόν περιστρέφονται και τα τέσσερα ετερόκλητα θέματα είναι το ανθρώπινο πάθος: το πάθος εκείνο με τη διττή υπόσταση, που συχνά εμπεριέχει τη μεγαλοσύνη και τη μικρότητα, τον έρωτα και το μίσος, το θαυμασμό και τον φθόνο, πάθος που υπερβαίνει πια την έννοια του καλού και του κακού.

Ο Πούσκιν αφήνει να εννοηθεί, είτε έμμεσα είτε άμεσα, ότι οι μικρές του τραγωδίες έχουν σαν αφετηρία ξένα κείμενα.

Συγκεκριμένα: για τον «Φιλάργυρο ιππότη» αναφέρεται στο ομώνυμο έργο του Ουίλιαμ Σενστόουν. Για τον «Μότσαρτ και Σαλιέρι» χρησιμοποιεί την εκδοχή της δολοφονίας του πρώτου από τον δεύτερο. Στον «Πέτρινο καλεσμένο» αρχίζει με ιταλικούς στίχους από τον «Ντον Τζιοβάνι» και στο «Γλέντι τον καιρό της πανούκλας» παίρνει ένα επεισόδιο από την τραγωδία του Σκωτσέζου Τζων Ουίλσον που έγραφε με το ψευδώνυμο Κρίστοφερ Νόρθ.

Παρόλα αυτά, αντί το γεγονός να εξασθενεί την αξία των μικρών αυτών κειμένων, την ενδυναμώνει, αν εκτιμήσει κανείς την αναπλαστική δεξιότητα του ποιητή: τον τρόπο που χειρίζεται τα θέματά του κι ακόμα τη διεισδυτική του δύναμη, που τον βοηθάει να φθάσει

ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΑΡΑΦΗ

Μάριον Σαράφη,
Ο στρατηγός Σαράφης
όπως τον γνώρισα
Εκδ. Καστανιώτης,
σελ. 209

Η Μάριον Σαράφη ανήκει στην σπάνια εκείνη κατηγορία των ανθρώπων που αφοσιώνουν τη ζωή τους σε έναν άλλον. Αφοσίωση κυριολεκτική. Όσοι τυχαίνει να γνωρίσουν την Μάριον μένουν πάντα με έντονη την αίσθηση ότι ο Στρατηγός είναι εκεί γύρω, παρών. Με τέτοια θέρμη και αγάπη μιλά πάντα η Μάριον για το Στέφανο Σαράφη που γνώρισε στη Μήλο, εκεί στην εξορία το 1938, νεαρή τότε αρχαιολόγος από την Αγγλία, μόλις 24 ετών μαζί του.

Καμιά παρουσίαση ενός τέ-

τοιου βιβλίου δεν μπορεί να αποτελέσει υποκατάστατο της αγάπης, της τρυφερότητας και της απέραντης ανθρωπιάς που το ίδιο αποπνέει. Μια προσωπική μαρτυρία, μια ζωή σημαδεμένη από την προσωπικότητα του Σαράφη αλλά και τα δραματικά γεγονότα της εποχής.

Ένα πολύ προσωπικό βιβλίο, διακριτικά συγκινητικό, με αγάπη για την Ελλάδα και το λαό της που τόσο τίμησε ο Σαράφης με τη ζωή και τους αγώνες του. Ένας ύμνος προσωπικός στη μνήμη του.

Βασίλης Καπετανγιάννης

στις πιο βαθιές, στις πιο κρυφές πτυχές του ανθρώπινου ψυχισμού, όχι για να τις κρίνει, αλλά για να τις φέρει στο φως. Κι

όλα αυτά, ο δόκιμος μεταφραστής κατορθώνει να τα μεταφέρει στη γλώσσα μας με σιγουριά αλλά και σεβασμό, προσθέτον-

τας έτσι στο ενεργητικό του μια ακόμα πολύτιμη προσφορά.

Τάκης Μενδράκος

Από την άλλη όψη των πραγμάτων

Αργύρης Χιόνης
Εσωτικά τοπία
Ποιήματα
Νεφέλη, Αθήνα 1991

ΟΣΟ περισσότερο πλησιάζει κανείς την ποίηση της δεκαετίας του '70, τόσο καλύτερα διακρίνει την πολυφωνικότητά της, τα τόσο διαφορετικά μονοπάτια που διάλεξαν για να πορευτούν εκείνοι που την υπηρέτησαν —και την υπηρετούν ακόμα— και τέλος, τη δυσκολία αν όχι την αδυναμία ομαδοποίησης των φαινομένων και δειγμάτων της. Από τα πιο χαρακτηριστικά, ίσως, παραδείγματα η περίπτωση του Αργύρη Χιόνη (Αθήνα, 1943) που με τα «Εσωτικά τοπία» πραγματοποιεί τον έβδομο σταθμό της ποιητικής του διαδρομής.

Πέντε χρόνια μετά την τελευταία του συλλογή «Σαν τον τυφλό μπροστά στον καθρέφτη» (1986) καταθέτει εξήντα τρία μικρά κείμενα, «...τοπία ή αποσπάσματα τοπίων, όπως αυτά που βλέπεις από το παράθυρο υπερταχείας...», καθώς λέει ο ίδιος σε ένα απ' αυτά και τα χωρίζει σε έξι ενότητες, που με την καθεμιά δηλώνει τη θέση του απέναντι σε ιδέες και αντικείμενα, έτσι ώστε όλες μαζί να συγκροτούν μια στάση και μια θεώρηση ζωής.

επιφάνεια των πραγμάτων. Ναι, είναι αλήθεια ότι επικαλείται άλλες αισθήσεις για να προσεγγίσει το καθετί, με αποτέλεσμα ακόμα και τα πιο αντιποιητικά αντικείμενα να παίρνουν τη δική τους ποιητική υπόσταση και οντότητα, να αποχτούν τα δικά τους πεπρωμένα: «ΚΟΙΜΙΣΜΕΝΟ ΣΤΟ ΣΥΡΤΑΡΙ ΤΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ το ταπεινό μαχαίρι ονειρεύεται πως γίνεται σπαθί κι αστράφτει απειλητικά μέσα στο κουρνιαχτό της μάχης. Την άλλη μέρα, τεμαχίζοντας καρότα, μέσα στους υδρατμούς και στις κλαγγές

Παρόλο που ο Αργύρης Χιόνης είναι από τους κατεξοχήν χαμηλόφωνους ποιητές (ένα από τα στοιχεία που τον διαφοροποιεί σημαντικά από την πλειονότητα των ομότεχμών του της ίδιας δεκαετίας) ό,τι συγκεντρώνει στο τελευταίο του βιβλίο θυμίζει μικρές πνιγμένες κραυγές, που φτάνουν στη συνειδηση του αναγνώστη άλλοτε για να ξαφνιάσουν κι άλλοτε για να αφήσουν μια πικρή γεύση, αλλά σχεδόν πάντα για να αποκαλύψουν την ευκολία του ποιητή να περνάει πίσω από την

σκευών, θαρρεί πως ξανακούει το κάλεσμα της σάλπιγγας κι ορμάει, ξαφνικά, ακάθεκτο και κόβει της νοικοκυράς το δάχτυλο».

Σε άλλη ενότητα ο ποιητής χαράζει το τοπίο της μοναξιάς του, ιδιαίτερα εκείνης που νιώθει ανάμεσα στο πλήθος, θυμίζοντας —με άλλα μέσα— την ίδια αίσθηση που αφήνουν τα «Γράμματα σε ένα νέο ποιητή» του Ρ.Μ. Ρίλκε. Η ενότητα με τίτλο «Ιστορίες μιας εποχής που πέρασε χωρίς ποτέ να έχει έρθει» έχει το χάρisma να συμπυκνώνει την αφήγηση με την τέλεια ανυπαρξία του μύθου και την έντονη ποιητική διάθεση: «ΟΤΑΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ Ο ΝΕΚΡΟΘΑΦΤΗΣ, άλλοι νεκροθάφτες τον κηδεύουν. Εμένα ωστόσο μου αρέσει να φαντάζομαι ότι στην τελευταία του κατοικία τον οδηγούν οι νεκροί που ο ίδιος έθαψε όσο ζούσε, εις ένδειξιν ευγνωμοσύνης για τις υπηρεσίες που τους πρόσφερε, ή ακόμα ότι μόνος του, με το αργό, επίσημό του βήμα, μεταφέρει τον εαυτό του ως το μνήμα όπου χώνεται και από πάνω του τραβά το χώμα σαν κουβέρτα».

Μια αυστηρότερη επιλογή, αλλά ιδιαίτερα η απομάκρυνση της στοχαστικής διάθεσης που σε κάποια από αυτά τα κομμάτια μειώνουν ή και εξαφανίζουν ακόμα την ποιητική δόνηση, θα έκανε ακόμα πιο άξια τη συλλογή του Αργύρη Χιόνη, μια συλλογή που όχι μόνο κλείνει στις σελίδες της αληθινά ποιητικά κοσμήματα, αλλά και αφήνει να διαφανεί η ωριμότητα του ποιητή.

Τάκης Μενδράκος

Δε σταμάτησα, πάντως, να διαβάζω βιβλία. (Και αυτό το λέω για όσους ανησυχούν με τη θεατρική μανία που με έχει καταλάβει). «Όταν οι σοσιαλιστές ήρθαν στην εξουσία στην Ελλάδα στις εκλογές της 18ης Οκτωβρίου του 1981, κανένας δεν υποπτευόταν ότι σε οκτώ μόλις χρόνια το όνειρο του εκσυγχρονισμού θα μετατρεπόταν σε επιτυχία»: με αυτά τα λόγια προλογίζει ο Θεόδωρος Κ. Καριότης μια ενδιαφέρουσα συλλογική έκδοση που επιμελήθηκε ο ίδιος: *The Greek Socialist experiment. Papandreou's Greece 1981-1989*, Pella Publishing Company (Νέα Υόρκη, 1992).

Ενώ τα περιοδικά εναλλάσσονται: *Mediterraneans* (τχ. 2-3) από το Μάντσεστερ και *Ιλλανόδιον* (τχ. 16) από την Αθήνα. Το πρώτο, έντυπο που περιπλανιέται ανά τη Μεσόγειο, μεταφέροντας —μεταφράζοντας κείμενα από την Αίγυπτο, την Αλγερία, το Λίβανο, την Τουρκία, την Τυνησία, αλλά και από την Ελλάδα— μας, ένα μικρό αφιέρωμα στον Γιάννη Ρίτσο. Γράφουν οι: Jean-Claude Ranger, Robert Shannan Peckham και μεταφράζει ο Νίκος Στάγκος. Από το *Ιλλανόδιον* πάλι, ίσως εξαιτίας των περιστάσεων στις οποίες βρίσκομαι, διάλεξα το κείμενο του Edward W. Said, «Μορφές, Διαμορφώσεις, Μεταμορφώσεις», σε μετάφραση Στάθη Γουργούρη, και τη σύντομη αναφορά του στη σκέψη του Edward W. Said: «Οριενταλισμός, νεοελληνισμός και η παγκόσμια υφή του σύγχρονου πολιτισμού». Αλλά το δικό μου το μυαλό φτερουγίζει «εις του Byron!»...

«Ζωή μου σας αγαπώ», λοιπόν, και σας χαιρετώ!

Ο χαρτοκόπτης

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Π.Δ. ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ

Προοπτικές και Προσεγγίσεις
ΜΕΛΕΤΕΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΕΡΤ: ΓΕΡΝΩΝΤΑΣ ΕΝ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ

Και τι δεν είδαν
πάλι τα ματάκια
μας κατά την
τελετή παράδοσης
της Ολυμπιακής
Φλόγας στους
Ισπανούς, στο
Στάδιο. Τι
χλαμύδες, τι
πομπές, τι
τελετές
υπερχειλίζουσες
αρχαίο πνεύμα
αθάνατο και
νεοελληνική
μιζέρια...
Κάποτε
ξεπερνούσαμε
τέτοιας
αισθητικής
μαζικές
εκδηλώσεις
αποδίδοντάς τους
το προσβλητικό
πρόσημο του κιτς.
Σήμερα, με
αναπεπταμένα τα
εθνικιστικά
ιδεολογήματα,
αρκεί απλώς
αυτός ο
χαρακτηρισμός;

Παρακολουθώντας από την ΕΤ-1 την
«Καρκαλού» του Σταύρου Τορνέ, κάποιες
νύχτες πριν, γίναμε μάρτυρες μιας
τρομακτικής ανευθυνότητας αλλά και ασέβειας
(απέναντι στο κοινό αλλά και απέναντι στο
έργο δημιουργών που, υποτίθεται, η κρατική
τηλεόραση τους τιμά). Από την ώρα που
άρχισε η εκπομπή μέχρι να αρχίσουν οι
ειδήσεις διακόπηκε η προβολή για διαφημίσεις
τρεις φορές! Μάλιστα. Τρεις φορές σε διάστημα
15 λεπτών. Είδαμε - δεν είδαμε συνολικά εφτά
λεπτά ταινία— και μάλιστα μια ταινία
ιδιαίτερα δύσκολη για τους «μέσους» θεατές,
τους οποίους υποτίθεται επιθυμεί να
προσελκύσει στο ποιοτικό σινεμά η ΕΡΤ.
Δεν είναι η μόνη ούτε η πρώτη φορά που
συμβαίνει κάτι τέτοιο. Η ανυπόληπτη, πλέον,
κρατική μας τηλεόραση, κατά πάγια τακτική,
φορτώνει τον δημοσιοϋπαλληλιστικό
υδροκεφαλισμό της στο κοινό της. Σε ένα κοινό
που, εκτός των άλλων, πληρώνει εισφορά (άρα
έχει δικαίωμα να απαιτεί παραπάνω σεβασμό)
και που, σε μεγάλο βαθμό, την προτιμά για να
ξεφύγει από τον ασφυκτικό κλοιό των
σαπουνόπεροβριθών είτε «καλτ» ατζαμήδικων
ιδιωτικών καναλιών.
Κι όμως. Πριν από λίγο καιρό η ΕΟΚ ψήφισε
υποχρεωτική οδηγία που βάζει ανώτατο όριο
διακοπών της τηλεοπτικής προβολής

κινηματογραφικών ταινιών για διαφημίσεις.
Την οδηγία αυτή —ποιος την τηρεί,
άλλωστε;— οι υπεύθυνοι της ΕΡΤ την έγραψαν
στα παλιά τους τα παπούτσια. Αυτοί περί
άλλα τυρβάζουν. Πώς θα γίνουν αρεστοί στους
κυβερνητικούς προϊσταμένους τους και πώς θα
ανταγωνιστούν τα ιδιωτικά κανάλια
κερδίζοντας πόντους ακροαματικότητας με
τρισεχιρότερο ποιοτικά πρόγραμμα τους
ενδιαφέρει.

Όσο για τον κινηματογράφο —που στο κάτω
κάτω είναι ο αιμοδότης τους— τον έχουν σε
τέτοια υπόληψη που έφτασαν στο σημείο να
επιπλήξουν τους υπεύθυνους της
«Κινηματογραφικής Λέσχης» (ναι, αντέχει
ακόμα) διότι, προέβαλαν, λέει, ταινία πορνό
—αναφέρονταν στην «Τελευταία γυναίκα» του
Φερέρι.

Ο κόμπος έχει φθάσει στο χτένι. Κύριε
Συληβρίδη, κύριε Γιανναράκο, όσο
«τεχνοκράτες» κι αν υποθέσουμε ότι μπορεί να
είναι οι υπεύθυνοι ενός ραδιοτηλεοπτικού
οργανισμού δεν τους επιτρέπονται ούτε η
έλλειψη εναισθησίας ούτε η ανευθυνότητα.
Ούτε η ασχετοσύνη. Ούτε η ηθελημένη άγνοια
των υποχρεώσεων τους απέναντι σε κοινό,
δημιουργούς και στις διεθνώς επιβεβλημένες
υποχρεώσεις τους. Φτάνει πια.

**ΠΟΙΗΤΕΣ - ΔΙΑΦΗ-
ΜΙΣΤΕΣ;** Από τότε που
οι ποιητές ανεκφυλίστηκαν
επιτίμως λαπάδες, η ποι-
ηση έγινε «ντεσού» στην
υπηρεσία της διαφήμισης.
Έχετε ακούσει σειρά σποτ
στους ραδιοσταθμούς με-
γάλης ακροαματικότητας
όπου στίχοι, κομμένοι και
ραμμένοι στα μέτρα της
σκοπιμότητας του διαφη-
μιστή, γίνεται προσπάθεια
να μας πείσουν ότι πρέπει
να προτιμούμε την τάδε α-
σφάλεια ζωής, διότι
κ.λπ.;

Η ποίηση στον πάγκο
του χασάπη, στην υπηρε-
σία της διαφήμισης —της
παρέλκυσης και του εντυ-
πωσιασμού. Όλα τα σφά-
ζωω...

**ΣΑΣ ΠΑΡΑΚΑΛΩ,
ΦΥΓΕΤΕ!** Κωμικοτραγι-
κή η κατάσταση στο Εθνι-
κό Θέατρο. Η υπουργός
Πολιτισμού έχει πλέον
πεισθεί για την αποτυχία

του διευθυντή του Αλέξη
Σολομού και προσπαθεί
να τον πείσει να αποχωρή-
σει αθόρυβα. «Αποχωρή-
στε για λόγους υγείας. Εν
ανάγκη πάρτε την καλο-
καιρινή άδειά σας, πρώ-
τα...».

Αυτός, όμως, πού να α-
κούσει; Για την ώρα ανα-
μένει την απάντηση του
ΥΠΠΟ στην αίτησή του
για έκτακτη επιχορήγηση
του Εθνικού (300 εκατ.
δρχ. ζητάει για να καλυ-
φθεί μέρος του ελλείμμα-
τος) και απουσιάζει από
τις συνεδριάσεις του δ.σ.
του θεάτρου.

Ελπίζει να αποφύγει το
αναπότρεπτον κρυβόμε-
νος; Ποιος ξέρει —άβυσ-
σος η ψυχή του ανθρώπου.
Εκείνο που γνωρίζουν ό-
λοι καλά είναι ότι κανείς
δεν υποστηρίζει την περαι-
τέρω παραμονή του. Επί
διευθύνσεώς του, άλλω-
στε, δεν έζησε και καμιά
χοσμογονία το θέατρο στο

οποίο προϊστάται...

**ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗ-
ΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ.** Ενώ
προχωρούν ικανοποιητικά
οι ετοιμασίες για να γίνει
ένα αξιοπρεπές διεθνές φε-
στιβάλ κινηματογράφου
(το πρώτο με την νέα
μορφή που, φέτος, θα διε-
ξαχθεί στα τέλη Νοεμ-
βρίου στη Θεσσαλονίκη)
τα πράγματα δεν είναι κά-
θόλου ρόδινα για το ελλη-
νικό του τμήμα.

Νέες ταινίες δεν υπάρ-
χουν (ο Ν. Κοϊνδουρός
και ο Στ. Τσιώλης, που
έχουν προχωρήσει, δεν εί-
ναι βέβαιο ότι θα έχουν ο-
λοκληρωμένη δουλειά ως
το φεστιβάλ) ενώ, ακόμη
κι αν υποθεθεί ότι θα υ-
πάρχει ως τότε υλικό, οι
σκηνοθέτες δείχνουν α-
προθυμία να συμμετά-
σχουν, θεωρώντας το ελ-
ληνικό τμήμα της διοργά-
νωσης «τσόντα» και υπο-
βαθμισμένο.

Σε αυτό το άγονο πε-
δίο, ο διευθυντής του φε-
στιβάλ Μισέλ Δημόπου-
λος προσπαθεί να επιδεί-
ξει καλή διάθεση απέναντι
στους Έλληνες, επιδιώ-
κοντας μια τουλάχιστον
από τις παράλληλες εκδη-
λώσεις του φεστιβάλ να
είναι αφιερωμένη στον ελ-
ληνικό κινηματογράφο.

Ο ΜΟΝΟΣΤΗΛΟΣ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ

- Τα στενά παπούτσια
- Όταν ο ήλιος...
- Οι νικητές
- Κόκκινη κλωστή δεμένη...
- Ο θησαυρός της Βαγίας
- Το ψέμα
- Τα γενέθλια
- Τα Χέγια
- Το παραράδιασμα
- Κρίμα κι άδικο

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

- Το 33
- Δομήνικος

ΗΡΩ ΠΑΠΑΜΟΣΧΟΥ

- Το πέραςμα της γάτας
- Το πέτρινο σπίτι

ΜΑΡΙΑ ΑΒΡΑΑΜΙΔΟΥ

- Γράμμα στο μοναχικό αδερφό μου

ΠΤΣΑ ΣΩΤΗΡΑΚΟΥ

- Το φουστάνι της Κλεοπάτρας

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΦΑΕΛΛΟΥ

- Για τον πατέρα

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ

- Τα μαγικά μαξιλάρια

ΕΛΕΝΗ ΤΣΙΑΛΤΑ

- Η γιαγιά μου η μάγισσα

ΜΑΡΙΑ ΓΚΡΙΠΕ

- Λόελλα, η κόρη του Μπαμπά Μπέρτα

ΜΠΙΛΛΙ ΡΟΖΕΝ

- Ο πόλεμος της Αντιγόνης

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

- Για την άλλη πατρίδα
- Σπίτι για πέντε
- Ο μικρός αδελφός
- Στο τσιμεντένιο δάσος
- Λάθος, κύριε Νόιγκερ
- Τραγούδι για τρεις

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ-ΣΟΥΡΕΛΗ

- Παιχνίδι χωρίς κανόνες
- Πριν από το τέρμα
- Εμένα με νοιάζει
- Ο μικρός μπουρλοτιέρης

ΛΙΤΣΑ ΨΑΡΑΥΤΗ

- Οι τελευταίοι ήρωες
- Το διπλό ταξίδι
- Το αίνιγμα της πέτρινης γενειάδας
- Το αυγό της έχιδνας

ΤΟΥΛΑ ΤΙΓΚΑ

- Οδός Γραβιάς

ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ

- Στο γυμνάσιο

ΜΑΡΩ ΛΟΪΖΟΥ

- Η Ονείρω

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ

- Η περιπέτεια της Περιπέτειας

ΡΕΝΕ ΓΚΙΓΙΟ

- Ο κύριος των ελεφάντων

ΜΙΣΕΛ ΤΟΥΡΝΙΕ

- Ο Παρασκευάς ή η πρωτόγονη ζωή

ΖΕΝΕΒΙΕΒ ΜΠΡΙΖΑΚ

- Όλγα

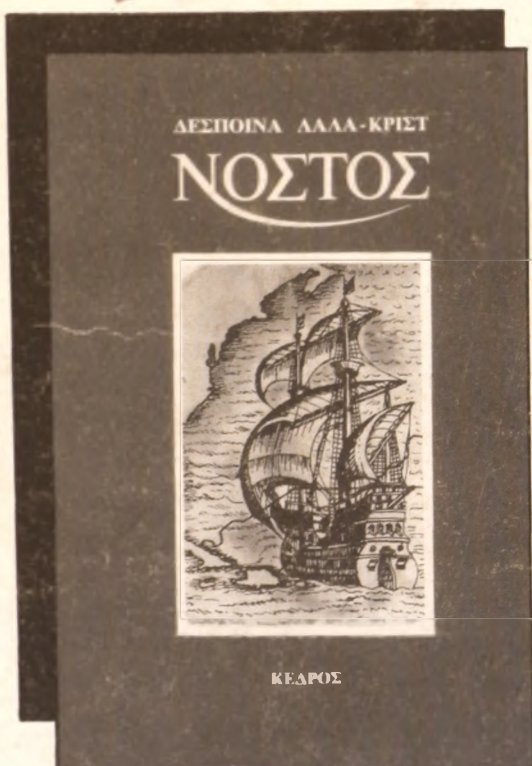
ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε. ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3638362. FAX 3628950

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 — Τηλ. 36.09.712, 36.02.007

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΛΑΛΑ-ΚΡΙΣΤ
Νόστος

ΝΟΣΤΟΣ η εικονογραφημένη οδύσσεια της γυναικείας εμπειρίας και η εμφάνιση στα άδυτα της ψυχής της.

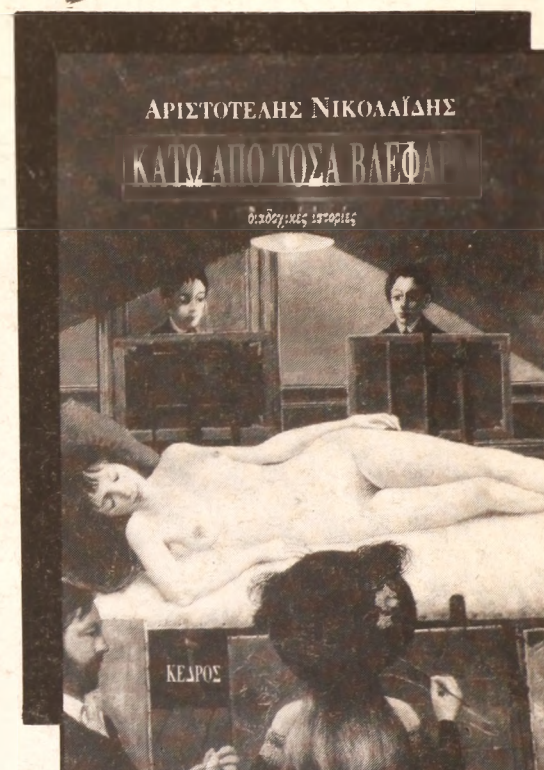
Η Μαριώ, η ηρωίδα του έργου, αποδέχεται την εντολή της γριάς μάνας της, να ταξιδέψει πίσω στο χρόνο να της φέρει το μυστικό. Το μέγα μυστικό της ζωής της. «Τι ήταν αυτό που έζησα; Όνειρο ήταν ή εφιάλτης ενός λεπτού μονάχα;»

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΜΥΡΝΗ
**Η επιστροφή
του Αγαπήνορα**

Το καλοκαίρι του '88 ο Αριστείδης-Αγαπήνορας φθάνει στην Πάφο ύστερα από τριάντα χρόνια απουσίας. Η επιστροφή του όμως στο χώρο των νεανικών του αναμνήσεων γίνεται αφορμή ν' αναδιώσει μέσα του η ταραγμένη τριακονταετία. Το ίδιο θα συμβεί και στους παλιούς φίλους και συναγωνιστές του.

Από διαφορετικές οπτικές γωνίες ο αναγνώστης θα παρακολουθήσει σ' έναν εσωτερικό μονόλογο προσωπικά τους διώματα και παράλληλα τα γεγονότα που σημάδεψαν την περίοδο αυτή κι οδήγησαν στα σημερινά τραγικά αδιέξοδα.

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ**
Κάτω από τόσα βλέφαρα
Διαδοχικές ιστορίες

Κάτω από τόσα βλέφαρα είναι ο τίτλος που έρχεται κατ' ευθείαν από έναν ύστατο στίχο του R. M. Rilke. Περιλαμβάνει μια σειρά από διαδοχικές και αντιστικτικές ιστορίες που διαδίζονται όπως τις επιλέξει ο αναγνώστης, τόσο διαφορετικές, αλλά συνδεδεμένες όλες μαζί με τις μυστικές τους οδεύσεις σ' έναν κόσμο αγωνίας, έρωτος και περιπλάνησης που μόνο η σύγκρουση μες στην παλλόμενη πραγματικότητα μπορεί να εκφράσει.